Tractatus de MODO GENERALIS Concilii celebrandi,

Per R. P. D. Guillermũ Durãdi iuris Speculatorem nũcupatum, Mimatensémque Episcopum, mandato fœlicis recordationis Clementis Papæ qninti, Concilium Viennense celebraturi editus.

Additus est tenor Bullæ conuocationis Concilii œcumenici & vniuersalis, in ciuitate Tridentina celebra. ac breuis S. D. N. Pauli Papæ tertii R. D. Lugdunensi archiepiscopo directi.

PARISIIS.

Apud Galeotum Pratensem, sub prima columna aulæ Palatij Regij.

1545.

Sanctißimo D. N. Paulo diuina prouidentia Papę tertio, Reuerendißimis sacrosanctæ ecclesiæ Romanę Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus, ac cęteris in Christo fidelibus, ad vniuersale Concilium in Tridentina ciuitate celebrandū, conuoc. Philippus Probus Bituricus H. S. D.

DICI FACILE NON POTEST (patres amplißimi) quàm ingēti fuerimus affecti lætitia, quum intellexerimus vniuersalem illam Synodum apud Tridentum, supremæ sanctitatis iussu conuoc. esse, qua nihil haud dubiè poßit esse Christianæ Reipublicæ vtilius, nihílque magis necessarium ad extirpandas hæreses, tollendásque toto orbe effusas in fide controuersias, & ad reformandos Christiani populi mores, melioríque formæ restituendos. Neque enim dubitamus vnūquēque vestrum totis viribus elaboraturū, vt ecclesiæ, Christi sponsæ, omni ex parte, siue in fide, siue in moribus consulatur. Ego verò ne cessatorem & otiosum in tanto agerem negotio, animum mecum versans, qua

in re posſin operam meam,quantulacunque ſit, huic rei tam ſalutiferæ vel abſens,præſtare conmodè:mihi in mentem venit, iandiu incidiſſe in manus meas,opus planè aureum & diuinum:cui titulus eſt,De modo generalis Cõcilii celebrandi.à reuerendo quondam in Chriſto patre Do. Guillermo Durandi Gallo, vtriuſq; cenſuræ facile principe,quéque noſtri Iureconſulti Speculatoris nomine meritò nobilitarunt: iuſſu quidẽ (vt in præfatione operis teſtatur ipſe)fœlicis recordationis Clementis Papæ quinti, Viennenſe Conciliũ celebraturi,editum.Dignũ certè opus, quod omniũ teratur manibus,quódque ob oculos omnium verſetur, ob multiiugam conditionem,& in quo contineantur omnia,quæ in conciliis vniuerſalibus proponenda ſint & tractãda, & in his præſertim fidei tractatur negotiũ, quibúſque mediis infandiſsimum hęreticæ prauitatis crimen è Chriſtianorum animis eradendum ſit: quod prohdolor multis iam retroactis annis, non ſine graui animarum iactura, impunè toto orbe graſſatur. Quamobrem,opus ipſum pro mea virili à mendis repurgatum,per Galeotum à Prato inſignem huius Parrhiſinæ ciuitatis bibliopolam,pulchris & emẽdatis typis excuſſum, in lucem emittendum curaui,ad fidelium eruditionem, & illius in primis laudem, qui eſt trinus & vnus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: qui rem diu optatam, & omnium votis expetitam, ad ſui gloriam,& fidei augmentum,hęreſum extirpationem, & Chriſtianiſsimi regni dilatatio-

nem fideliter perducat. Et vos Patres Reuerendissimi, fœlices in sua sancta ecclesia pastores vigilantissimos conseruet. Parrhisii, anno à partu virgineo millesimo quingentesimo quadragesimoquinto, quintodecimo Calendas Aprilis.

S. D. N. D. PAVLI DIVI-
na prouidentia Papæ iii.
Bulla.

Sacri Oecumenici & generalis Concilii celebrandi, seu prosequendi. Cum reuocatione suspẽsionis, aliàs ad tempus per S. suam declarandum factæ.

PAVLVS Episcopus seruus seruorũ Dei ad futurã rei memoriã. Lętare Hierusalẽ, & conuentũ facite omnes, qui diligitis eã, Gaudete cũ lętitia, qui in tristitia fuistis, vt sugatis, & satiemini ab vberibus consolationis eius, licet prophetę verbis in hac nostra ingenti, cumulatáq; lętitia quã de cõciliata nup inter charissimos in Christo filios nostros Carolũ Romanorũ Imperatorẽ semper Augustum, & Franciscũ Gallorum Regem Christianissimum, pace concordiáque concepimus, omnes, qui diligunt eam, frequentes ad Concilium conuocare, vt secũdum prophetæ promissionem, satientur ab vberibus consolationis eius. Et si enim non dubitamus, hunc sanctissimæ pacis nuntium, omnium animos, qui Rempublicam Christianam saluam cupiunt, ingenti gaudio exhilarasse: ea tamen res, hoc nobis maiorem lætitiam attulit, quo magis per tot annos, in hoc negotio componendarũ controuersiarum, inter hos Principes laborauimus, & in eo præcipuam curam adhibuimus. Nam cum iam inde ab initio nostri Pontificatus, magno cum animi dolore prospiceremus, quæ mala ex intestinis Christianorũ bellis euenirẽt: quantus religionis contemptus in dies cresceret: Nec contemptus solùm, sed tot prætere a in ea dissentiones, tam variæ opiniones & sectæ, per omnes penè prouincias Christiani orbis, cũ incredibili animarũ iactura, spargerentur quamq; communis Christiani nominis hostis Turcarum tyrannus, hac potissimùm occasione arrepta, viribus quotidie augeretur, ita vt propagatis finibus suis, magnã iam

Imperii Christiani partem occuparit, id semper omni imprimis conatu incumbuimus, atque intenti fuimus, vt pacis concilia inter hos duos potētissimos Principes, qui secum reliquam ferè orbis Christiani partem trahebāt, agitaremus. Nec verò hac sola pacis tractatione contenti fuimus: sed simul cùm videremus discordias in regione subortas, non alio faciliùs remedio, quàm œcumenico Concilio posse sedari, & ad sanam concordiam perduci: semper quidem concilii celebrationem cum pacis negotio coniūximus. Neque vnquam sanè destitimus, cū hortando, tum monendo, Principum animos ad hæc coniunctim excitare. Quorum in alterò, ita fuimus assidui, & vehemētes, vt neq; literis neque nuntiis, quos frequēter hac de causa ad vtrūque misimus: neq; Legatis è latere nostro pfectis: neque demū nobis ipsis pepercerimus. In altero verò, sic omnes difficultates superare conati sumus, vt Cōcilium semel, atque iterum Mantuæ primùm, ac deinde Vincentiæ indictum, haberi his de causis, quas per alias nostras literas tunc, deinceps datas significauimus, nō posset. Tamen nullo impedimento, nulla ratione abduci nos à proposito nostro, in tam sancto opere prosequendo, passi sumus, sed semper magna spe insistentes alio loco inuento, ad vnum Concilii celebrandi finem, per multas difficultates licet, contenderimus: donec (sicut altissimo placuit) hic lætissimus dies illuxit, quo diuino Concilio ac beneficio pace facta, erigi in magnam spem omnes decet, vt Reipub. Christianæ res, quæ per bella attritæ diuulsæ, ac omnibus prope modis afflictæ erant, per concordiam iam curentur, & instaurentur. Quare huc statim hoc nuntio accepto, omnia nostra concilia direximus, partim institutum nostrum in eo sequentes, qui ob hanc præcipuè causam, pacem semper optauimus, & quo ad potuimus, procurauimus: partim consilium Prophetæ, qui cùm nos ad inquirendam pacem hortaretur, statim adiunxit: & persequere eam. Nec verò nos posse melius vias pacis persequi, quàm per portā Concilii, nobis certò persuademus. Itaq; cum superiore anno œcumenicum & vniuersale Concilium per nostras literas, Datas Romæ, Vndecimo Kalen. Iunii Anno incarna-

tionis Dominicæ Millesimo quingētesimo quadragesimo secundo, Tridenti vltimo loco conuocassemus, & ad eam ciuitatem statuto tempore tres nostros, & Apostolicæ sedis Legatos, etiam destinassemus, qui Episcopos, & cæteros Prælatos ad ipsum Concilium venientes, exciperent: ac reliqua, quæ ad ipsius Concilii celebrationem necessaria, seu opportuna forent, curarent. Cúmque hi in ea ciuitate septem propè menses expectando, ferè soli permansissent: paucis admodum comparentibus: propterea quòd alii bellorum, alii itinerum pericula, alii alia impedimenta pro eorum excusatione afferrent: inuiti tunc nos quidē, sed paterno tamen animo, prælatorum conscientiis consulentes, & difficultatibus temporum cedētes, necessariò inchoationem ipsam Concilii distulimus, & in aliud opportunius, & commodius tempus, per nos declarandum, suspendimus: datis de ea re literis Bononię, Pridie No. Iulii, Anno incarnationis Dominicę Millesimo quingentesimo quadragesimo tertio. Non cessantes interim, neque precibus ad Deum porrectis, neque iterata missione Legatorū nostrorum, paci ipsi, vt semper feceramus, studere. postquā autem misericors Deus sua ineffabili pietate & clementia, nostras, & Ecclesiæ suæ preces exaudire, & pacis donum nobis gratissimum atque optatissimū largiri dignatus est. Quo dono pręter cætera sublata incōmoda, Concilii quoque impedimenta remota sunt: vt diuinæ eius maiestati pro tali ac tanto beneficio ingentes gratias habuimus & habemus. Ita etiam cunctandum non sumus rati, quin ad tollēdam Concilii suspensionem properaremus, sperātes cum Dei gratia, omnes iam, qui Concilio ipsi interesse debent, promptè ad locum destinatum accessuros, & operam pro se quosque daturos, primùm, vt discordiæ in reb9 religionis, quibus Ecclesiæ vnitas miserè in partes scinditur, penitus tollantur, & oues errantes ad ouile dominicum reducantur. Deinde, vt ea quæ in populo Christiano reformatione indigent, reformentur, & in meliorem formam restituantur. Postremò verò, vt communi omnium consilio, atque auxilio, aliqua expeditio decernatur, qua & ea fidelib9 recuperentur, quæ ab infidelibus occupata sunt, & tot mil

lia animarum,quæ quotidie ſub eorum iugo miſerabiliter pereunt,liberentur,ac ſeruentur. Quorum trium capitum cauſa Concilium maximè eſſe neceſſarium ſemper duximus. Igitur cùm impedimenta,quæ Concilii celebrationẽ antea retardare ſolebant,ſublata ſint; & bonam ſpem habeamus,quòd tã ipſi Sereniſsimus Imperator,& Chriſtianiſsimus Rex,quã cæteri Chriſtiani Reges,& Principes, vel per ſeſe huic ſanctę celebrationi ſint affuturi,vel ſaltem graues viros eorum Legatos miſſuri. Habita ſuper his cum venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus,matura deliberatione, de eorum conſilio & aſſenſu, ſuſpenſionem prædictam per nos (vt præfertur) factam, Apoſtolica authoritate tenore præſentium tollimus & remouemus, ſublatámque ac remotam eſſe declaramus. Omnes omnibus ex locis, tam venerabiles fratres noſtros Patriarchas,Archiepiſcopos,& Epiſcopos,quã dilectos filios Abbates,& alios quoſcunque,quibus iure,aut priuilegio in Conciliis generalibus reſidendi, & ſentẽtias in eis dicendi permiſſa poteſtas eſt, requirentes, hortãtes, & admonentes, vt ad Dominicam quartam in Quadrageſima proximè futura, quam tanquam diem lætitię ad proſequendum ipſum Concilium deputamus,ſub periurii,& aliis tunc in literis indictionis expreſsis pœnis,perſonaliter,niſi fortè iuſto detineãtur impedimento,de quo fidem facere teneantur,aut eo caſu, per ſuos legitimos nũtios & procuratores,proſecutioni celebrationis ipſius Concilii,iã tunc faciẽdæ,omnino adeſſe,& intereſſe velint. Supradictos autem Carolum Imperatorem,& Frãciſcum Regem, necnon ceteros Reges,Duces,Principes,quorum pręſentiam hoc pacis tempore Orthodoxæ Fidei,& Chriſtianorum ſaluti vtilem fore ſperandum eſt,rogamus,& in domino obſecramus,quatenus ipſi perſonaliter, quod valde cupimus,alioquin per Oratores ſuos idoneos,huic ſacro Cõcilio adeſſe,& vſque ad optatum illius finem aſsiſtere,& fauere velint, quo tutius & liberius quæ ad tollenda in religione diſsidia, & ad reformandos Chriſtiani populi mores:necnon ad ſuſcipiendam ſub ſanctiſsimo Crucis ſigno contra infideles expeditionem, pertineant,Deo bene iu-

uante, in dicto Concilio consuli, & tractari, ac demũ confici, & ad optatum exitum perduci posśint. Nos enim, vt præmissa omnia ad eorum, quorum interest, notitiam deducantur, nullúsque de eis ignorantiam iustè prætendere posśit, aut se legitimè excusare: Volums, & dicta Apostolica Authoritate decernimus, quòd præsentes literę per aliquos Curiæ nostræ Cursores, vel Notarios publicos, in Basilica principis Apostolorum de vrbe, & Ecclesia Lateranẽ. dum inibi multitudo populi ad diuina audienda conuenerit, palàm, & clara voce legantur: & lectæ, in earundẽ Basilicæ, & Ecclesiæ ac cancellariæ Apostolicę valuis, necnon in acie Campi Floræ affigantur, vbi ad lectionem, & notitiam cunctorum aliquandiu affixæ pendeant: & cùm inde amouebuntur, earum exempla in eisdem locis remaneant affixa. Quodq; earum transumptis, manu notarii publici subscriptis, & Sigillo alicuius personę in dignitate ecclesiastica constitutæ, munitis, certa & indubitata fides adhibeatur, prout præsentibus literis adhiberetur, si forẽt exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominũ, liceat hanc paginã nostræ declarationis, requisitionis, admonitionis, rogationis, obsecrationis, decreti & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum.

Datũ Romæ apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo quadragesimoquarto Tertio Cal. Decẽb. Pontificatus Nostri. Anno Vndecimo.

Blo. El. Fulgin.

B. Motta.

ANNO à Natiuitate Domini Milleſimo quingẽteſimo quadrageſimo quarto, Indictione ſecũda, Die verò trigeſima & vltima menſis Nouẽbris, Põtificatus Sanctiſſimi in Chriſto patris: & Dñi Pauli diuina prouidẽtia Papę Tertii Anno eius Vndecimo. Retroſcriptæ literæ indictionis, intimationis annunciationis, cõuocationis & obſecratiõis, cõcilii generalis palàm, publicè, alta, clara & intelligibili voce in baſilica Principis Apoſtolorum de Vrbe, dum ibi diuina officia de mane celebrabantur, & magna populi multitudo congregata eſſet, de verbo ad verbum per me Ioannem Roillard præfati Sanctiſſimi Dñi noſtri Papæ Curſorẽ lectæ & deinde affixæ & publicatæ fuerunt. Et ſucceſsiuè eadẽ die in Eccleſia ſancti Ioannis Lateranẽ. etiam de verbo ad verbum ſimiliter hora veſperorum per me eũdem Ioannem lectæ, affixæ & publicatæ fuerunt. Et poſtmodum eadem die affixæ & publicatæ fuerunt in valuis, ſeu portis Cancellarię Apoſtolicę, & in acie Campi Floræ, dimiſsis in ſupradictis locis, per aliquod temporis ſpatium affixis, & deinde amotis, copiam earumdem literarum in quolibet loco ſupradicto, affigendo & dimittendo per nos Petrum Gomez & Ioannem Roillard prælibati Sanctiſsimi Domini noſtri Papæ Curſores.

Ita eſt, Petrus Gomez Curſor.
Ita eſt, Ioannes Roillard Curſor.
Ita eſt, Theobaldus Tallart Magiſter Curſorum.

Georgius de itinere Curię cauſarũ Camerę Apoſtolicę Notarius de mandato.

Et eſt Sigillatum in fine Sigillo rotundo Çera rubea.

Venerabili fratri Archiepiscopo Lugdunensi, Paulus Papa iii.

VEnerabilis fratrer Salutem & apostolicam benedictionem. Cùm nos vt Christiana Respublica aliquẽ fructum ex pace, inter Serenissimum Cæsarẽ & Regem Christianissimum nostros in Christo filios Carissimos, facta statim colligere inciperet: vniuersale Concilium in quarta Dominica proximæ futura Quadragesimæ prosequi decreuerimus, sicut ex Bullæ nostrę exemplo quod ad te mittimus, præsentibus alligatũ, clarius cognosces: hortamur te frater venerabilis, tibiq; iniũgimus: vt ipsam Bullam tam tuis suffraganeis, quàm cæteris tibi metropolitico iure subiectis ad ipsum Concilium venire debentibus, notifices: vt habita Rei noticia, id quisq; efficiat quod pro suo officio facere tenetur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Sub annulo piscatoris die Tertia Decembris, Millesimo quingentesimo quadragesimo quarto, Pontificatus nostri Anno Vndecimo.

Blo. el. fulgiñ.

AVTHORIS vita.

GVlielmus Durãdus Speculator, Podiomiſſone nobili prouinciæ oppido (quę regio Galliæ Narbonenſis eſt Rhodano finitima) honeſto ſplendidóq; inter ſuos loco, natus fuit. Quoniam verò non defuerũt, qui eum Italum dicerent, non abs re erit, quæ ipſe de patria ſua dicit, hoc loco cõmemorare: vt deinceps qui de hac re dubitant, ipſi potius Durando de ſe, q̃ aliis credant. Eius verba hæc ſunt in ſpeculo, titu. de feud. §. ii. ver. Quod autẽ in Italia, nós autem prouinciales, nobiles feudatarios, vaſallos, plebeios verò noſtros &c. Cæterùm eadem repetit verba in eo opere, cui rationale diuinorum officiorum titulus eſt. Meminit idẽ non frequẽter Podiomiſſonis; in ſpeculo (quod oppidũ in Riuerienſi diœceſi eſt) in eccleſia noſtra (eius verba ſunt) de Podiomiſſone &c. Gallum præterea fuiſſe ingenuè fatetur Ioãnes Aloiſius Thuſcanus, cameræ apoſtolicæ auditor, in epiſtola ad Petrum cardinalem Tiraſonẽſem, calci rationalis diuinorũ officiorum adpoſita, his verbis; Gulielmo Durando fuiſſe ingenium fateor Gallicũ, hoc eſt perſpicax, & ad omnia factum. Puer admodum, parentum ſtudio & diligentia, optimis præceptoribus atq; eruditis operã dedit: ídque effecit variis ac diuerſis vrbibus. Itaq; illius ingeniũ (quod facile & auidiſsimum fuiſſe traditur in capiẽdis optimis diſciplinis) magna diligentia & incredibili ſtudio excultum eſt. Quũmque celeriter omnibus artibus, quib⁹ puerilis ætás imbui ſolet, ita profeciſſet, vt æquales omnes ſuos doctrinæ laude longè præſtaret, vellétq; earum rerũ cognitioni indulgere, quæ à philoſophis tractantur, amici qui eum honoratũ videre cupiebãt, ne talium rerũ ſtudiũ eum longius ab honorum petitione abduceret, magnopere illi authores fuere, ne aliud ſibi eo tempore præter ius Cæſaræum ac pontificiũ diſcendũ proponeret. Ex eius enim artis ſtudio affirmabant fore, vt celeriter ad honores

Authoris originis locus ponitur.

Authoris uirtutes.

& summam gloriam perueniret: quorum præcibus & hortationibus quum sibi omnino parendum duxisset, annos permultos in eo studio consumpsit, euasitque præstantissimus. Henrico hostiense copiosè summè authore, qui in vrbe Lugduno, nobilissimo totius Galliç Comate emporio, in Dominicanorum æde sepultus est, vsus est doctore: qui tum celeber iuris erat interpres: vt adserit in speculi procemio. versic. Nouissimè autem. Quod Ioannes Andréas in addition. ad Speculato. titu. de iuridi. omni. iudic. in fine titul. in versic. diligenti, confirmat. Cognita deinde illius singulari doctrina, vitæque integritate, Mimatensis episcopus factus est: vt liquet ex hui9 operis procemio. Annum quoque trigesimumquartum agens, causarum sacri consistorii & rotę auditor delectus est: quod adfirmabat ipse in titu. de appella. §. nunc breuiter. versic. Item iusta causa est &c. Quantum iuris ciuilis peritia valuerit, ex hoc coniicere est, quòd cunctos fermè qui post illius ętatem in iure claruerunt, habere meruerit laudatores. Abbas in c. suspitionis. in fin. de officio delega. dicit Speculatoris authoritatem esse maximam. Nec eum dubitat Iason Insti. de acti. §. si quis. in fine. Patrem practices appellare: quem & Paulus de Castro in. l. properãdum. C. de iudi. fuisse dicit rarum naturæ miraculũ. Floruit (vt testatur in speculi procemio) temporibus Clementis quinti & Innocentii quarti quibus ob singularem probitatem, graue consilium, admirandam doctrinam, magnopere acceptus fuit. Composuit per plura haud quanquam pœnitẽda, quæ vulgò sunt notissima, nos quambreuissimè repetemus. Cõposuit anno à natali Christiano, M. cclxxi. prçclarũ illud op9 quòd Speculum iuris inscribitur, in tres partes sectum, Otthoni bono Cardinali Ianuẽsi, Innocentii quarti ex fratre nepoti, nuncupatum: qui & ipse summus pontifex fuit. Sed diem quartum in summo illo pontificatu, immatura morte prçceptus, nõ vidit. Edidit & opus illud, quod inscripsit, Aureum repertoriũ super toto iure. Præterea duo opera, quæ indicant eum fuisse nõ modo humanarum legum doctissimum, sed & in rebus diuinis præstitisse, & omnẽ Christianæ theologiæ disciplinam maximo studio coluisse. Ratio-

Sepulturæ H. hostië. hîc ponitur locus.

Author ad honores promouetur ut hic.

Author à nrîs cõmẽdatur doctoribus.

Authoris opera.

nale diuinorum officiciorum, & excellẽtissimum opus De
modo generalis concilii celebrandi. Multos annos
latuit hoc postremum, quòd composuit quum
Clemens quintus Vasco generale concili-
um Viennę celebrauit, anno à partu virgi-
neo trecẽtisimo septimo suprà millesimũ.
Quo in Cõcilio bonam partem clemẽ
tinarum fecit. Obiit ætate iam e-
dità, & in senium vergente, Ro
mæque (quemadmo-
dum ipse præscri-
pserat) sepultus
est.

Author Romæ sepultus.

PRAEFATIO
tractatus.

Bonæ rei dare cōciliū operatur ut hic.

SCribitur in Concilio Toletano, quòd bonæ rei dare cōsiliū, & pręsentis vitæ habetur subsidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur pręmiū. xii. q. ii. bonæ rei. Vnde cùm per sanctißimum patrem & dominum nostrum dominum Clemētem diuina prouidentia Papam quintum, scriptum fuerit, & mandatum omnibus archiepiscopis, & episcopis per ipsum ad futurum concilium generale Viennę euocatū, ꝙ per se & per alios diligenter inquirerent, deliberarēt, scriberent, & in scriptis ad dictum Concilium deferrent omnia quę pro bono statu ecclesię, populi Christiani, & exaltatione fidei eis vtilia viderentur. Idcirco ego Gulielmus diuina prouidentia episcopus Mimatensis, qui sum requisitus super hoc & vocatus, Consyderans ꝙ sicut in maioribus est regendi & iubendi potestas, ita in minoribus est obsequendi necesitas: vt in decretis. xxi. di. quamuis. §. in his. cum. c. seq. viii. dist. quæ contra mores. xcvi. dist. bene quidem. extra de consti. ecclesia sanctæ Mariæ. & de reb. eccle. non alienan. cum laicis. & quòd secundum Greg. illud quod pręcipitur, imperatur: & quod imperatur, necesse est fieri: & si non fiat, pœnam habes. xiiii. q. i. quod præcipitur. iiii. dist. §. hæc & si legibus. & quòd secūdum prophetam Samuelem, melior est enim obedientia, quam victima. primi Regum. xv. quia (sicut Gregorius in moralibus xxv. libro exponit) in obedientia, propria: in victima, aliena caro mactatur. viii. quę. i. sciendum. Perlectis dudum cum diligentia à sanctis patribus conciliis generalibus, prouincialibus, & aliis pro statu vniuersalis ecclesiæ constitutis, à quibus in pluribus est recessum, Scribendum duxi ea de quibus iuxta paruitatis meæ modulum agendum esse videtur in concilio memorato.

Papa mādat dū ad cōciliū plātos uocat ut hic.

Obedictia hic cōmēdatur.

Titulus primus partis primæ.

De correctione eorum quæ malè aguntur præmittenda in Dei ecclesia à ministris ecclesiasticis in capite & in membris.

ET primò siquidem cùm dominus dicat in euangelio, Ioã. capi. viii. Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. & Matthei. vii. capit. qui trabẽ gestat in oculo, non potest festucam educere de oculo fratris sui: per quę ꝓbat Grego. in moralib⁹, ꝙ qui ad aliena peccata reprehẽdẽda vadunt, & sua impunita relinquunt, reuocari debẽt intus ad conscientiam, vt prius propria corrigant, & tũc aliena reprehẽdãt: & in grauib⁹ peccatis quis positus dum suis premitur, aliena non diluit, iii. quæst. vii. §. item in euangelio. & ca. qui sine. & in c. grauibus. & ca. postulatus. Et secundum Augustinũ. Sacerdos sapiens vt medicus, & perfectus prius debeat sua peccata diluere, & postea aliena detergere & sanare. ead. cau. & q. ii. c. sacerdos. & secundũ apostolum, & Ambrosiũ, ille debeat de alterius errore iudicare, qui nõ habet in seipso quod condẽnet, & qui nõ agit ea quæ in alio putauerit punienda: quia aliter dñm inhonorat. ea. cau. & q. c. iudicet. & ad Ro. ii. c. Videretur deliberandũ (si posset) perquam vtile forè & necessariũ, ꝙ ante omnia corrigerẽtur, & reformarentur illa quæ sunt in ecclesia Dei corrigẽda & reformãda, tam in capite, q̃ in mẽbris, vt tamẽ cũ pace & venia super hoc loquar, & ex obediẽtia excusatus habear, ne os meũ videar posuisse in cœlum xxi. di. intm̃. xxvi. di. deinde. Istud nẽpe sicut ex præmissis probatũ est, plenè videretur esse cõforme voluntati diuinę, & per consequens humanę. Nam sicut Hierony.

Qui peccata uolũt reprehẽdere aliena, facere debẽt, ut hic.

Videtur deliberãdũ.

ait. xxiiii. q. iii. transferunt. veteres scrutans historias, inuenire nō potui aliquos alios scidisse ecclesiam Dei, & de domo domini populum seduxisse, præter eos qui sacerdotes à Deo positi fuerant, & prophetæ: id est speculatores versi in laqueum tortuosum & in omnibus locis ponentes scandalū. Isti nāque sunt (sicut Grego. ad Ianuariū scribit) laqueus iuuenum. & secundum Hierony. ad Heliodorū, illud sal infatuatum, de quo dominus ait Matthęi v. & Marci. ix. quòd ad nihil prodest, nisi vt proiiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. ii. q. vii. Paulus. & ca. non omnes episcopi sunt episcopi. Nam vt ea. cau. & quæ. sequitur. sic in c. sequuti sunt viam Balaam ex Bozor qui mercedē iniquitatis amauit, corrēctionem verò habuit suę vesanię. Nā subiugale mutuum, quod hominis voce loquutum est, prophetæ insipientiam probauit. Quod etiam hodie accidit, cùm tam stulta & dissoluta perpetrentur in ecclesia Dei à dictis personis ecclesiasticis, quæ deberēt esse lumen aliorum, & lucernæ super candelabrum positæ: iuxta id quod dominus ait, Sēsus hebetāt Iudeorum, & etiam Paganorum. Et etiam illi qui ratione diuinæ agnitionis omnimodo carent, istorum detestantur insaniam: & eorum distorta & Deo contraria itinera, sanius sapiendo, redarguunt. Ex quo secundum eum, docti ab indoctis, clerici à laicis necessariò redarguūtur vt ibidem. & Augustinus ait. Qui nec regiminis in se rationē habuit, nec sua delicta detersit, nec filiorum crimen correxit, canis impudicus dicēdus est magis quàm episcopus. ii. quæstione vii. nec regiminis. Nam per Ezechielem. ix. ca. Dominus præcepit. à sanctis meis incipite. Et de eo scribitur Malac. iii. quòd purgabit filios Leui: & colabit eos quasi aurū: & tunc erūt dño offerentes sacrificia in iustitia. & placebit Deo sacrificiū Iuda & Hierusalē, sicut dies seculi, & sicut āni ātiqui. 50. dist. & purgabit. Nā supfluo extra ecclesiā positis resistimus, si ab his qui intus sunt vulneramur. xxiiii. q. iii. c. illud sanè.

Qui scidērūt ecclesiā & populū seduxerunt.

Canis impudic⁹ qs dicatur.

Titulus secundus.

De modo correctionis & reformationis ecclesiæ & Christianitatis.

SAnè videretur ad correctionem & reformationem ecclesiæ, & ad salubre regimen humani generis posse perueniri hac breui via. Scriptum nanque est in principio decretorum, quòd regitur genus hūmanum duobus, id est regi debet, videlicet iure naturali, quod in lege & in euangelio cōtinetur, quo quis iubetur alii facere quod sibi vult fieri: & ꝓhibetur alii inferre quod sibi nō vult inferri. vnde Christus in euangelio. Matt. vii. ait. Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Hoc enim est lex, & prophetæ, id est, omnes leges & prophetæ in hoc concordant: & in hoc consummantur: iuxta illud Ecclesiastici vltimo. Deum time, & mandata eius obserua, hoc est omnis homo: moribus verò regitur ipsum genus humanū, id est, humanis legibus: sicut Isodorus in quinto libro Ethimologia. attestatur, prima distinctio. omnes leges. & cap. sequentibus. Si itaque duo à quibus regitur humanū genus sicut à ministris Dei, videlicet ecclesiastica authoritate, & regali potestate sicut Gelasius Papa scribit Anastasio Imperatori. xcvi. distinctione. duo sunt. vellēt intendere ad dictam reformationem & salubre regimen humani generis, haberēt viam amplecti prædictā: vt videlicet seipsos, & humanum genus regerent secundum quod in lege, & in euangelio, & in conciliis spiritussancti instinctu probatis, vt xvi. distinctione. habeo. & in aliis humanis & comprobatis legibus & iuribus continetur: & quicquid per alios inuenitur in regimine mundi in cōtrarium attēptatum corrigeretur: & reformaretur prout melius posset. & prouideretur, ne in contrarium impune attēptaretur: & quòd huius vitæ nouitas non negligeret, quæ ab antiquitate fuerunt hactenus consulta & prouidè constituta, sicut ait lex illa canonizata. ii. quæstio. vi. anteriorum. §. illud. Et insuper quòd omnes vsus, seu verius abusus, consuetudines, quę censendę sunt corruptelę, dispensationes, priuilegia, libertates, & exēptiones, cōtrarietates, & contrariantia supradictis diuinis & humanis legib⁹ approbatis & generalib. tollerētur. Quod autē. S. D. Papa & reges debeant seruare præmissa in lege, & in euāgelio, conciliis & iuribus approbatis contenta, de facili po

Genus humanum regi debet duobus.

Tollanda in cōcilio.

Potestas Pap. & Regũ à Deo est.

test ostendi. Nam potestas eorum à Deo est, & quæ ab eis ordinata sunt, à Deo ordinata existunt: sicut ait Apostolus ad Ro. xiii. c. xi. q. iii. & legiĩ, qui resistit. & c. imperatores. x. distin. quoniam idem mediator. xcvi. distin. cum ad verum. xxiii. q. iiii. quæsitum. ordo autem melior non potest esse in regimine eorundem, quàm quòd in eorum regimine Deo, à quo eorum processit potestas, & cuius regimini debet conformari regimen orbis. lxxxix. distinctio. ad hoc xvi. q. i. ad hoc. inquantum possunt sint conformes, & in hoc potissimè, vt sicut Christus Dei filius verus Deus, & verus homo, verus rex, & verus pontifex, cœpit facere & docere, sicut de eo scriptum est. xxvi. dist. §. ecce. versi. vnde. xxxix. distinctione. §. i. & Ioannis. vi. c. sic & prædictus S. D. noster Papa & reges primò bene & bona facerent, & exemplo suo ad idem faciendum alios compellerent. Cũ (prout Seneca ait) plus moueant exempla quàm verba. Et si dicatur quod legibus sunt soluti, potest responderi, quòd non diuinis. Nam secundum Vrbanum Papam, etiã Romanus põtifex vbi dominus vel eius apostoli & eos sequẽtes sancti patres sententialiter aliquid diffiniuerunt, ibi nõ legem nouam dare, sed potius vsque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt apostoli & propheta destruere (quod absit) niterentur, non sententiam dare sed magis errare conuincerentur. Zosimus etiã Papa scribit, quòd contra sancta statuta patrum condere aliquid vel mutare, nec huius quidem sedis apostolicę potest authoritas. Apud nos enim in conuulsis radicibus (sicut inquit dictus Zosimus) viuat antiquitas, cui decreta patrum censerunt reuerentiam exhibendam xxv. quæst. i. c. contra. & ca. sunt quidam. Gelasius etiam Papa scribit eadem caussa & q. c. confidimus. quòd nullam sedem magis oportet seruare & exequi à Sinodis cõstituta quàm sedem Romanam. Damasus etiam Papa scribit, quòd violatores canonum voluntariè grauiter à sanctis patribus iudicãtur & à sancti spiritus instinctu, cuius ac dono dicati sunt dãnantur, quoniam blasphemare spiritum sanctum non incongruè videntur, qui contra eosdem sacros canones non necessitate cõpulsi, sed libenter (vt præmissum est) aliquid

Se deo cõformet rex aut alius princeps.

Exempla plus mouẽt quàm uerba.

Lege diuina princi- pes seculi nõ sunt soluti.

Viuat antiquitas.

Violatores canonũ iudicantur ut hic.

aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſpontè conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemantiũ ſpiritumſanctum. quoniam (vt iam prælibatum eſt) contra eũ agit cuius nutu & gratia ſancti canones editi ſunt. e. cau. & q. c. violatores. ex quibus liquidè conſtat, quòd non ſolùm ſtatuta in diuinis legibus, verùm etiam à ſanctis patribus, in cõciliis & ſacris canonibus ſeruari debent. Propter quod Leo Papa ait. Ideo permittente domino, paſtores hominum ſumus effecti: vt quòd patres noſtri ſiue in ſanctis canonibus, ſiue in mundanis affixere legibus excedere minimè debeamus. contra ſanctorum quippe ſaluberrima agimus ſtatuta, ſi quod ipſi diuino ſtatuerunt conſulto intactum nõ conſeruamus. ea. cau. & q. ideo. Gregorius inſup ſcribit de ſeipſo, & poteſt intelligi de ſucceſſoribus eiuſdẽ. Si ea deſtrueremus, q̃ anteceſſores noſtri ſtatuerunt, nõ cõſtructor, ſed euerſor eſſe iuſtè cõprobarer. xxv. q. ii. ſi ea. Idẽ etiã ſcribit, quòd ſicut ſancti euãgelii quatuor libros, ſic quatuor concilia ſe ſuſcipere & venerari fatetur, ſcilicet Nicenum, Cõſtantinopolitanũ, Ephcſinũ, & Calcedonẽ. ſubiiciens, Hæc tota deuotione cõplector, integerrima cuſtodię approbatione: quia in his velut in quadrato lapide ſanctæ fidei ſtructura cõſurgit, & cuiuſlibet vitæ cõmunis atque actionis norma cõſiſtit. & infrà ſubiicit. Cunctas verò quas præfata veneranda cõcilia perſonas reſpuunt, reſpuo: & quæ venerantur, amplector: quia dum vniuerſali ſunt conſenſu inſtituta: ſe, & nõ illa, deſtruit quiſquis pręſumpſerit abſoluere quos ligant: aut ligare, quos abſoluũt. xv. diſtin. ſicut. & cõcordat præcedens & ſubſequens. c. & xvi. diſt. quoniã ſancte. & c. ſancta octo concilia. Et Nicolaus Papa ſcribit xii. diſt. ridiculũ. quod ridiculũ eſt, & ſatis abominabile dedecus, vt traditiones quas antiquitus à patribus ſuſcepimus, infringi patiamur. Et in i. ca. tertii. c. concilii Toletani continetur, quòd conciliorum ſtatuta & præſulum Romanorũ decreta ſeruantur, & cuſtodiantur à cunctis. De principibus autẽ ſecularibus nequaquam dubium eſt quin ipſi ſe velle fateantur viuere ſecundũ legeș eorũ. C. de legibus. digna vox eſt & C. de teſta. ex imperfe

Genꝰ unũ blaſphemie hîc ponitur

Euerſor nõ cõſtructor quis dicatur.

Cõmẽdantur quatuor cõcilia.

Principes fatetur uel le se uiuere in suas leges.

cto.& ff.de lega.iii.ex imperfecto.insti. quibus mo. testa. infir.§.vlti. Ysodorus insup scribit in iii.lib.de summo bono.c.lii.& ponitur pro palea in decretis.ix. dist. quod iustum est principé legibus obtéperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reuerétiam præbet. Principes legibus teneri suis, nec in se posse dánare iura quæ in subiectis constituunt, iustum est. Iusta est enim vocis eorum authoritas, si quæ populis prohibent, sibi licere non patiantur.

Titulus tertius.

De limitanda superiorum potestate.

Potestas sub ratiõe regẽda est.

REgenda igitur atq; limitanda, & restringenda est sub ratione potestas, vt totum ratio regat, sicut Grego. Mauritio Imperatori scribit.xi.q.iii.illa præpositorum.ad hoc vt ab eorũ superioribus vel prędecessoribus tradita ab eis cõstituta, aliis conseruanda, nõ conténenda demõstret. Exẽplo Christi, qui sacramẽta ecclesiæ quæ obseruanda mãdauit, primùm in se ipso suscepit, vt ea in se ipso sanctificaret.xx.q.i.§.his ita.Luc.ii.c.Nõ enim debent nasci iniurię vnde iura nascũtur: sicut Inno.iii. scribit.extra de accusa. qualiter & quãdo.i.C.vnde vi.meminerint. Et qui me debet defendere in iustitia, non debet me impugnare: nec debet quis facere illud, à quo debet alios prohibere. extra de natis ex libero vẽtre.c.vnico.de cleri.cõiuga. diuersis falatiis.xxv.dist.ca.deinde.xlii.dis.§.i.xi.q.i. siluester. ff.si seruitus vẽdi.alicuius.ff.de cõdit.inde. frater à fratre. ff.de euic.venditoré.ff.de neg.ge.l.si pupilli.§.videamus. ff.de administrat.tut.quoties. Cũ itaq; summũ bonum in rebus sit iustitiã colere, atque sua cuique iura seruare, & in subditis nõ sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquũ est custodiri, sicut Greg.ad Constantiã Reginã Frãcię scribit.xii.q.ii.cũ deuotissimã.ad hoc debent do.Papa & omnes reges adhelare. Nã sicut idé Greg.Romano defensori Siciliæ. Si qua vnicuiq; episcopo iurisditio nõ seruatur. xi.q.i.peruenit. Vnde em ait Aug.iiii.de ciui.dei. remota iustitia quid sunt regna & dñia nisi magna latrocinia? Hãc

Defensor non offendat.

Sũmũ bonũ dicitur colere iustitiam.

autẽ iustitiã seruasse legunt veteres qui etiã diuinę legis notitiã nõ habebãt. Nã quę in eorũ erãt statuta legib. in seipsis & suis sicut & in aliis & plusq̃ in aliis obseruabant, sicut per multa probat exẽpla Valerius. Quod cõtra illos potentes qui non obseruãt ll. quas condũt, sed alios infirmiores obseruare cõpellũt. Narrat itaq; Vale. ipse lib. vii. ꝙ subtilis Anacarsus leges aranearũ telis cõparabat. nam illas infimiora animalia retinere, valẽtiora autẽ trãsire dicebat: inferens ex hoc, ꝙ mali principes & rectores ac potẽtes legibꝰ teneri nolebãt, sed inferiores omnino alligabãt. Nõ imitãtes exẽplũ quod narrat Aug. de ciui. dei. li. i. c. xv. & Tulliꝰ li. i. de offic. & lib. iii. de Marco Regulo Romano, nobilissimo à Cartagineñ. capto, & Romam misso sub iuramẽto præstito redeundi, vt quosdã nobiles Cartagineñ. captos à Romanis ꝓ seipso reddi procuraret & cõmutari. Qui vidẽs talẽ cõmutationẽ, cùm ipse senex & cõfractus esset, & alii essent adolescẽtes in armis potentes, Romanis forè inutilẽ, præferẽs publicã & cõmunem vtilitatẽ priuatę, reddi noluit pro eisdẽ, sed se potius hosti crudelissimo reddidit cruciãdũ. Et simile exẽplũ narrat idẽ Aug. de ciui. dei. lib. xiiii. c. xiiii. de quodã rege Atheniẽ. q audito ꝙ victores essent Atheniẽses cõtra Poloñ. si eorũ dux occideretᷓ, seipsum habitu trãsformato hostibꝰ occidẽdũ obiecit, malẽs mori, ne sui vincerentᷓ, q̃ suis vincere supatis. Duo etiã fuerũt ꝑcepta Plato. sicut ait Tull. li. i. de offic. volẽtibus rẽpu. salubriter gubernare, & reipu. prodesse, vnũ videlicet, vt vtilitatẽ ciuiũ sic tuerentᷓ, vt quęcũq; agerẽt, ad eã referrẽt, obliti cõmodorũ suorũ. Alterũ, vt totũ corpus reipu. curarent, nedũ ad partẽ aliquã attẽderẽt, reliquã desererẽt. Si itaq; mundi huius rectores & principes obseruarẽt ista cõsilia & pręcepta Plato. & ea q̃ suprà ꝓmissa sunt, huma. genꝰ & rẽpu. salubriter gubernarent, sicut & fecerũt antiqui. Sed (sicut ait Cath. cuiꝰ verba recitat Aug. v. de ci. dei. c. xiiii.) Nõ sic nũc mũdꝰ regitᷓ, sicut tũc tẽporis regebatᷓ. vnde ait ille Cat. nolitẽ (inq̃t) existimare maiores vestros armis rẽp. ex parua magnã fecisse. Nã si ita esset, multò plura nos q̃ illi haberemꝰ, quippe ciuiũ ac sociorũ: ꝑterea equorũ armorũq; maior copia nobis q̃ illis est. Sed alia fuere q̃ illos viros magnos vbi-

Leges telis araneã rũ cõparantur.

Marcus Regulꝰ ꝓ republic.

Præcepta ad rẽpubl. gubernãdã

Antiquorũ ꝓuidentia hîc ponitur

q; fecerũt,q̃ nobis nulla ſũt:videlicet domi induſtria,foris iuſtũ imperiũ,animus in cõſulẽdo liber, neq; delictorũ libidini obnoxius. Pro his autẽ(vt ille Cat.ſubiicit)in perſonas regentiũ & adminiſtrãtiũ reipu.nos habemus luxuriam,auaritiam,publicã egeſtatem,priuatam opulentiam, laudam⁹ diuitias,ſequimur inhertiã, inter bonos & malos diſcrimen nullum,omnia virtutum premia ambitio poſsidet. Et notabiliter dicit, quod ærarium eſſet opulentium, tenues res priuatæ erant. Antiqui namque conſules reipublicę prȩſidentes,pauperes erant in rebus priuatis:vnde narrat Auguſtinus in dicto.c.xiiii.quòd Lucius Valerius in ſuo conſulatu deificatus,adeò pauper fuit,vt nummis à populo collectis eius ſepultura curaretur.Conſimilia narrat Valerius lib. xiiii.de re militari. de Attilio Regulo, qui cum ſummis rebus præfuiſſet ac nummis,adeò pauper fuit, vt vxorem liberóſq; collocaret in quodam agello qui collebatur ab vno villico:nec etiam videbantur eſſe ditiores in ſuis dignitatibus quàm antè . Vnde narrat Auguſtinus de Quintio:quod cum certa iugera terrę poſſideret,& ea ſuis manib⁹ coleret,& ab aratro adduct⁹ fuiſſet vt ſupra cõſularẽ dignitatẽ dictator fieret,& victis hoſtibus ingentem gloriam conſecutus fuiſſet:tamen in priſtina paupertate remanſit.Illud nempe erat laudabile ſtudium rem publicã ſalubriter gubernantibus, vt ipſi in ſuis domibus pauperes eſſent,& res publica abundaret. Quia dominari propter lucrum & propter honorem,nullaten⁹ intendebãt:vnde cùm Marco Curio conſuli magnum põdus auri oblatum fuiſſet,ait,ipſum reſpuẽs:non aurũ præclarum haberi ſibi videri,ſed eis qui habent aurum imperare. Conſimile etiam narrat Valerius libro iiii.de re militari,de Fabricio cõſule reſpuẽte grande pondus auri à legato ſibi oblatum , & dicente ſe mauelle illud habentibus imperare quàm illud habere.Iſtud itaque regimen erat cõmendabile & ab his qui prȩſunt imitabile. De eiſdem etiã narrat Valerius libro.vi.quòd nullo modo reipublic.præeſſe volebat,niſi & prodeſſe valeret . Et ponit exemplum de Cornelio Scipione:qui cùm Hiſpaniam vt iret ſorte eueniſſet,reſpõdit ſe nolle illuc ire,addita cauſa,quòd ſe re

Principes habẽt deſcripta hîc mala.

Quĩti⁹ hîc cõmemoratur.

Imperare aurũ habẽtib⁹, nõ auro Imperari.

Præeſſe niſi & prodeſſe.

ctè facere nesciret. Præfati insuper boni administratores reipublicæ, non patiebãtur filios, & alios propinquos eis adsistere, nisi reipublicæ possent prodesse. Vnde narratur in historiis de Helio Adriano, qui cùm ex senatorib⁹ esset creatus imperator, obsecrante senatu, vt filium suum Augustum Cęsarem nominaret, Respondit, sufficere, inquã, debet, vt ego ipse inuitus regnauerim. Principatus enim non carni vel sanguini debetur, sed meritis: Inutiliter regnat, qui Rex nascitur, & non meretur. Proculdubio parentum affectum exuit, qui paruulos suos importabili mole superiecta extinguit. hoc enim scilicet taliter promouere indignos propinquos, est (vt ibi dicitur) non promouere, sed suffocare eosdem. Alendi enim sunt primò virtutibus exercendi, & cũ in eis profecerint comprobãdi, & inter probatos meliores aliis præferendi. Prohdolor, si præmissa seruabãtur in rectoribus & in administratoribus reipublicę, qui legis diuinæ notitiam non habebant, Nónne est inestimabile dedecus, si moderni administratores reipublicę, qui fidę illuminati sunt, & alios illuminare & corrigere debẽt, in seipsis talia nõ obseruant. Verendũ quippe est, si contrarium faciunt, quòd & ipsi discernant, & in sinu suo colligant causam suam. xvii. distinc. §. hinc etiam. xxi. di. nunc autem. quod in eis comprobatur illud quod dicitur Sapien. vi. c. Audite reges & intelligite: discite iudices finium terrę, præbete aures, vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationũ: quoniã data est à domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra & cogitationes scrutabitur: quoniam cùm essetis ministri illius regni, nõ rectè iudicastis, neque custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatẽ Dei ambulastis, horrẽdè & cito apparebit vobis, quoniam iudicium durissimũ in his qui præsunt, fiet. Exiguo enim cõceditur misericodia: potentes autem potenter tormẽta patientur. In quibus conueniens Nicolaus Papa ad Lotharium Regem Franciæ scribit deterius quippe in populis prelati delinquunt, ac per hoc ipsi grauius quàm cæteri puniuntur. tot enim mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exẽpla transmittunt. xi. q. iii. preci-

Principat⁹ meritis nõ sanguini debetur.

Inestimabile dedecus.

Audite reges & cæteri terreni prĩcipes

puè. certũ est enim quòd homo Christanus (sicut Ioannes Chrisostomus ait) fortiter cadit in peccatũ propter duas causas: aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinẽ dignitatis. xl. di. homo Christian⁹. Obsecro itaque vt iuxta statuta Carthagineñ. cõcilii quarti. Non suæ delectationi, nec suis morib⁹, sed his patrum diffinitionibus aquiescat. xxiii. distinctione. qui episcop⁹ in fine. Nã, vt ait Greg. in moralib⁹. part. vi. li. xxxii. c. lv. & . vi. omne quod hîc eminet, plus merorib⁹ afficitur q̃ honorib⁹ gaudeat. xiii. di. nerui. Et secũdum eũdẽ, tot vnusquisq; portare onera cogit̃, quot in hoc mũdo principatur, sicut in pastorali ait. Quæ pauca sufficiant ad probandũ. ꝙ si supradictæ potestates, scilicet ecclesiastica & terrena volint mũdũ & gen⁹ humanũ salubriter gubernare, quòd se & sua facta & dicta deberent diuinis & humanis legibus conformare: & se per imitationem eis subiicere: & exempla eorũ quæ agenda sunt, sequentibus & subditis demonstrare: & nõ vt presint, nec vt ipsi vel sui diuites efficiantur, rempublicã gubernare. Aliter enim secundũ dictum Leonis Papę. si quærunt quę sua sunt, non quæ Iesu Christi, facilè à legibus & doctrinis suprà positis disceditur: & dum dominari magis quòd consulere subditis placet, honor inflat in superbiam: & quod prouisum est ad cõcordiam, tendit ad noxam. xlv. di. licet nonnunquam. Verùm cùm scribatur Prouer. xi. quòd ibi salus, vbi multa consilia. & Innocent. Papa scribit, quòd facilius inuenitur illud quod à pluribus seniorib⁹ quæritur. xx. dist. de quibus. extra de offic. delegati. prudentiam. in fine primi respon. Et lex dicat quòd ꝑ ampliores homines manifesta veritas reuelat̃. de fideicõ. l. vltima & . C. de inge. manu. l. iii. Et exemplũ habeamus in veteri testamento de Moyse, qui ad consilium Ietro cognati sui. lxxii. seniores secum assumpsit: quia vltra vires ipsi⁹ Moisy erat, quòd ipse solus populum iudicaret, Exo. xviii. de mandato domini. xii. apostolis. lxxii. discipuli in ministerium sunt adiũcti: quia messis multa erat, operarii verò pauci. xxi. di. in nono. Matth. ix. & Io. iiii. c. Videretur esse salubre consilium pro republica, & pro dictis administratoribus reipublicæ, quòd sic sub ratione vt præ-

Cõformare se diuinis legib⁹ habẽt principes.

Quãdo ueritas inueniatur.

missum est, limitaretur potestas eorundem, quòd absque certo consilio dominorum cardinalium dominus Papa, & reges ac principes absque aliorum proborum consilio (sicut hactenus in republica seruabatur) non vterentur prerogatiua huiusmodi potestatis potissimè aliquid concedẽdo contra concilia & contra iura approbata communiter. Et quòd contra dicta concilia, & iura nihil possent de nouo statuere vel condere nisi generali consilio conuocato. Cùm illud quod omnes tangit, secundum iuris vtriusque regulam, ab omnibus debeat communiter approbari. Vt enim Augustinus ait in libro de vera religione. c. lx. In istis tẽporalibus legibus quãquã de his homines iudicent cùm eas instituũt, tamẽ cùm fuerint institutæ & firmatæ, nõ licebit iudici de ipsis iudicare, sed secũdũ ipsas. iiii. di. in istis, vnde Leo Pap. scribit ꝙ illa q̃ ad perpetuã sunt generaliter ordinata vtilitatem, nulla commutatione varientur, nec ad priuatum trahantur commodũ, quæ ad bonum sunt commune præfixa. Sed manentibus terminis quos constituerunt patres, nemo iniustè vsurpet alienum: sed intra fines proprios atque legitimos (prout quisq; valuerit) in latitudine se exerceat charitatis. xxv. q. i. q̃ ad perpetuã. Certũ nãq; est, ꝙ præsidentes spirituali & tẽporali potestati, sunt homines, & ideo tãq̃ homines de facili possunt labi. hinc dicebat Valẽtinian⁹ Imperator alloquẽs sinodũ, Talem in põtificiali constituite sede, cui & nos qui gubernamus imperium sincerè nostra capita submittam⁹, & eius monita (dũ tanquã homines delinquim⁹) necessariò veluti curãtis medicinã suscipiam⁹, sicut habeĩ in histo. tripartita. lxiii. di. c. Valẽtinian⁹. De dño autẽ Pa. certũ est (sicut Symacus Pa. ait) ꝙ nec ipse nec etiã Beat⁹ Pet. cũ sedis priuilegio licẽtiam acceperunt peccandi, vt patet xl. dist. nõ nos. &. c. si Papa. Quinimo (sicut Alexãder Pa. ait.) Quãto familiariores esse debent saluatori, tãto magis impugnãtur ab inimico generis humani, qui mille habet fallendi modos, & qui conatur à principio ruinæ suæ vnitatem ecclesię rescindere, charitatẽ vulnerare, sanctorum operum dulcedinẽ inuidiæ felle inficere, & omnibus modis humanũ genus euertere & pertubare, sicut Ioãn. Pa.

Votum authoris ponitur salubre & optatum.

Iudicare nõ de legibus sed secundum leges decet.

Pap. nõ accepit licẽtiã peccãdi

Inimicus generis humani mille modos habet decipiendi.

ait.iii.q.i.nulli.xvi.q.ii.visis. Nulli etiam dubiũ est, quin pluribus intẽtus,minor sit ad singula sensus. Vnde quanq̃ sint dignitate cæteris altiores, Interdũ euenit propter minimam præoccupationẽ negotiorũ (sicut Greg. in pastorali ait) quòd non sunt in agẽdis & in iudiciis cæteris certiores. Propter quod prospiceretur nõ solùm rei publicę, sed eisdem, quòd omnia cum consilio agerentur, iuxta dictum sapientis: & à iuris tramite nequaquam discederent ne postmodum pœniterent.

Titulus quartus.

De dispensationibus.

Quid sit dispẽsatio

POrrò si prætendatur quòd licitum est dispensare supra iura, Responderi potest, quòd cùm dispensatio (sicut iuristæ tradunt) sit prouida iuris communis relaxatio, vtilitate seu necessitate pensata per eum ad quem spectat, canonicè facta: vt colligit̃.i.q.vii.§.nisi rigor discipli. & c. necessaria cum sequẽtibus cc. Nõ est secundum Iuristas censenda dispensatio, sed dissipatio, si aliter fiat, cũ ius vulneretur ex ea.xxiii.q.iiii.ipsa pietas.circa finem.vnde non est ad dictam dispensationem absque deliberatione prouida procedendũ, extra de trãsact.c.si.dominus enim cuius est vicarius Papa(sicut ait Beatus Ambrosius in lib. de officiis) non vult simul effundi opes, sed potius dispensari.lxxxvi.di.nõ satis. potissimè cùm ius, contra quod sit dispensatio, sit ars boni & ęqui: cuius merito quis nos sacerdotes, id est sacrorum pręceptorum ministros, appellat.ff. de iust.& iure.l.i.§.ius.ii.quæ.vii.§.fuerunt. contra quod quidem bonum & æquum absque magna necessitate vel vtilitate dispensari non debet, cùm illud quod iure agitur iustè agatur. Et bene (sicut Augustinus ad Macedoniũ ait xiiii.q.iiii.quid dicam.) ius dictũ est. Igitur dictæ dispẽsationes ex causis debitis & necessariis, non ex volũtate nec acquisitis fieri debẽt, cùm de decoloratione status ecclesiæ agatur. i.q.vii.& si illa &.c.tali coniũgio.extr.de electione.innotuit.§.multa.&.§.fina.Vnde si dispensant ex causis indebitis, peccãt: nec fortè illi cum quibus dispensatur,

Opes nõ debent effũdi sed dispensari.

iuuantur, sed potius grauantur, prout no. extra de voto & vo.re.non est. & de statu mona. cum ad monasterium in fine. & cócordat. xxv. q.i. sunt quidam. extra de restitutio. spoli. literas. xcv. di. olim. xvi. di. sicut &.c. sequen. extra de renuntia. post translationem, Respon.i.&.c. nisi. extra de bigamis.c.iii. xiiii.di. sicut. xxvi. di. deinde de celebra. missa. cum Marthæ. xiii. di.c.i. de trásactio.c.fi. de tempo. ordi.c.fi. de exces. prela. ex literis. de homicidio.c.i. 50. di. miror. &.c. clericum.i.q.i. statuimus. &.c. si quis à Symoniacis.i.q.iiii. requiritis.i.q.vii. qui in qualibet. & ca. conuenientibus. ad finem. & c. saluberrimum. in fi. de conse. di.iiii. qui bis. & c. confirmandum. Vnde prudenter aget Do. Pap. si in dispésationib⁹ & aliis seruet consilium Leonis Papę in prealle.c. sicut. Dicit enim quòd sicut quædam sunt quę nulla possunt ratione conuelli, ita multa sunt quę aut pro necessitate temporũ, aut pro consideratione ætatum oporteat temperari, illa consideratione semper seruata, vt in his quæ vel dubia fuerũt aut obscura, id nou erim⁹ sequendum, quod nec præceptis euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum patrũ inueniatur aduersum. Penset itaque eiusdem Do. Papæ sanctitas, si ex dispensationibus quę passim iuxta stilum Romanæ curiæ fiunt, rumpitur neruus. 50. di. presbyteros. xxxiiii.q.ii. in lectũ. xv.q.i. si quis insaniẽs. xxiii.q.v. excómunicatorũ. Et si esset sibi & vniuersali ecclesiæ de prelibato à remedio iuris cóuenientis, acquiesceret traditionibus, & cessaret à dictis dispensationibus, indulgentiis & concessionibus, priuilegiis & exemptionibus, quę sunt cótra bonun commune: quod preferendum est priuato. vii.q.i. scias. viii.q.i. in scripturis. Et quę ad priuatum videntur trahi cómodum, abstinendum. xxv. questi.i.c.iii. Nam sicut scribit Hieronim. ad Rusticum Narboneñ. episcopũ. Ex quo in ecclesiis sicut in Romano imperio creuit auarita, periit lex de sacerdotibus, & visio de propheta. xciii. di. diaconi sunt. de Crasso legitur, quòd aurum sitiuit, & aurum bibit.i.q.i.§. ex his verbis:

Dispẽsati nõ iuuantur, sed grauãtur.

Cessare à dispensationibus.

* Hunc punctum amplè discussit, his diebus, in suo tractatu dispensationum Probus.

Titulus quintus.

De exemptionibus.

DE exemptionibus autem, ex qua causa cōcessæ fuerint, & continuò concedantur: & quis fructus modernis temporibus subsequatur ex eis, haberet Do. nostri Papæ sanctitas prouidere. Magna nanque authoritas ista in Dei ecclesia est habenda: & si nonnulli ex prædecessoribus & maioribus nostris fecerunt aliqua quæ illorū tempore potuerunt esse sine culpa, & postea vertūtur in errorem & superstitionem, vt sine tarditate aliqua, & cum magna authoritate à posteris destruātur. lxiii. dist. §. verum. Vnde Ezechias dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, cōfregítq; serpētē æneū, à Moyse iussu Dei factum, ne serpentina morte populus interiret. Et laudatur dictus Ezechias destruxisse quod tendebat ad perniciem, quod iubente Deo fecerat ille. Num. xxi. 4. Regum xviii. c. Non enim debet irreprehēsibilè iudicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque variantur humana, præsertim cùm vrget necessitas, vel euidens vtilitas id exposcit. Cùm ipse Deus ex his quę in veteri testamento statuerat, nonnulla mutauerit in nouo: sicut habetur ex concilio generali, extr. de consang. & affini. nō debet. xxix. dist. c. i. & ii. iiii. dist. erit. xxxii. q. iiii. quis ignoret. & c. obiiciuntur. xxiii. q. vii. occidit. extr. de transac. c. fi. de sent. excom. super eo. Ex quib⁹ infertur, quòd si maius damnum & maius inconueniens subsequatur ex dictis dispensationibus & dictis exemptionibus, quàm vtilitas, ꝙ haberent per eiusdem summi pontificis prouidentiam reuocari, quod facilè ostendi potest iuribus & rationibus supradictis. Quod autem ad faciendum dictam reuocationē exēptionū, Do. Pa. de facili debeat esse inclinatus, possunt & debent eū mouere non solùm prędicta, sed etiam multa alia. primū est generalis ordinatio vniuersalis ecclesię ꝓcedēs ex Deo, ab apostolis, sanctis patrib⁹, generalibus conciliis & Roma. pōtificibus cōꝓbata & obseruata: secūdū quam eis religio Christiana, & generaliter omnia mona-

Variātur humana statuta ex causa.

Causæ ꝓpter quas reuocari debeāt exēptiones.

ſteria & loca religioſa, Abbates, Abbatiſſæ, monachi, moniales, & omnes alii religioſi & perſonæ eccleſiaſticæ immediatè ſubſunt gubernationi & curæ epiſcoporum in ciuitatibus & diœceſibus eorũdem tanquã ſuperiorum ſuorum, apoſtolorúmque ſucceſſorum & poteſtatẽ habẽtium: vnde cùm do. Papa tantam & talem obſeruationem imitari non debeat, nec fortè valeat, ergo nec generales exemptiones, priuilegia, libertates, & immunitates derogatiuas & præiudicatiuas honori, poteſtati, ſtatui, ordinationi, & ordini dictorum epiſcoporum & ordinariorũ, contra prædictam generalẽ ordinationem ſic paſsim cõcedere no debet, nec etiam forſitan valet: prout & infrà ſcriptis iuribus comprobatur. Quòd autem generalis ordinatio eccleſiæ procedat à Deo, & attendẽda ſit, ꝓbatur authoritate Grego. lxxxix. diſt. ad hoc. & xvi. q. i. ad hoc. Nam vt ibidẽ dicitur, Ad hoc diſpenſationis prouiſio gradꝰ diuerſos & ordines diſpoſuit eſſe diſtinctos, vt dum reuerentiã minores potentibus exhiberent, & potẽtiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret. Et ex diuerſitate connexio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum. Neq; enim vniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere, niſi huiuſmodi magnus eam differentiæ ordo conſeruaret. Quia verò quęque creatura in vna eadémq; qualitate gubernari vel viuere non poteſt, cæleſtium militiarũ exemplar nos inſtruit: quia dum ſunt angeli, ſunt archangeli, & liquet quia nõ ſũt ęquales, ſed in poteſtate & ordine differunt alter ab altero. In quo quidẽ c. dicit glo. lxxxix. diſt. quòd dicta pręlatio durabit vſq; in diem iudicii, quòd probat authoritate apoſtoli dicentis, 1. Corint. xv. Dũ mũdus iſte durabit, homines pręſunt hominibꝰ, dęmones dęmonibus, angeli angelis. Cùm autem Deus erit omnia in omnibus, ceſſabit dicta prælatio, non tamen ordo vel maioritas, de pœ. diſt. iiii. in domo. Et dicta diuerſitas ordinũ eccleſiaſticorum prælationis eſt propter concordiam humani generis inſtituta, ſicut Leo Papa ait, xlv. diſt. licet. ii. Et ne ſciſma fieret in eccleſia Dei, ſicut probat Hieron. ad Euandrum epiſcopum, xciii. diſt. legimus. & idem probat ad Neopotianum ſcribens, xcv. diſt. Eſto ſubiectus ponti-

Compenſantur minores à maioribꝰ.

Quando ceſſabit prælatio.

fici tuo, & ipsum quasi animæ parentem ama. Idem etiam probat dictus Gregorius in dicto c. ad hoc. locorum grad' rationis ordo distinxit, & iudicia esse cōstituit, vt nec præpositi in opprimendo subiectos, se frustra valeant occupare, nec subiectis iterum contra suos prępositos effrenata sit resultandi licentia. Non est ergo dicta distinctio graduum & prælationis contemnenda, sicut dicit Ioan. Chrisost. xi. q. iii. Nemo contemnat. Nam à Deo est principaliter constituta in veteri testamento per Moysen, qui ex præcepto domini, Aarō in summum pontificem, filios verò eius vnxit in minores sacerdotes, Exo. xxxi. c. In nouo autem testamento dicta distinctio graduum & maiorū & minorum sacerdotum discretio ab ipso Christo sumpsit exordiū, qui duodecim apostolos tanquam maiores sacerdotes & lxxii. discipulos quasi minores sacerdotes instituit. Petrum verò quasi in summum sacerdotem elegit. Apostoli autē in singulis ciuitatibus episcopos ordinauerūt, xxi. dist. §. i. Et ligādi atque soluendi potestatem tam Petrus quàm apostoli à Christo receperūt. Primò tamen Petrus, sicut Anacletus Pa. ait, hanc ligandi & soluendi supra terram potestatē accepit à domino: primúsque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Actuū. ii. Rom. x. Cęteri verò apostoli cum eodem Petro pari consortio honorem & potestatem acceperunt à Christo, ipsúmque Petrum principem eorum esse voluerunt. Ipsis verò apostolis decedētibus, in loco eorum successerunt episcopi, quos qui recipit & verba eorum, Deum recipit: qui autem spernit, Deum, à quo missi sunt, & cuius funguntur legatione, spernit: & ipse indubitanter spernetur à domino. Videntes autem ipsi apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogauerunt dominum messis, vt mitteret operarios in messem suā. vnde ab eisdem apostolis electi sunt lxxii. discipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum loco sunt in ecclesia constituti: secundū Anacle. xxi. dist. in nono. & concordat cum dicto Anacle. Cyprianus Pap. xxiiii. q. i. loquitur. vbi dicitur per eūdem: Loquitur dominus ad Petrum, Ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Super vnum ædificat ecclesiā. Et

Ordo graduum ecclesiæ.

Primatus Petri.

Presbyteri loco discipulorū ordinati.

quamuis apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat, & dicat: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos, accipite ſpiritum ſanctum. Tamen vt veritatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem ſua authoritate diſpoſuit. Hoc erant vtique cæteri apoſtoli quòd Petrus fuerat, pari cõſortio pręditi & honoris, & poteſtatis: ſed ab vnitate exordium proficiſcitur, vt eccleſia Chriſti vna monſtraretur: & ita ſubiicit in eodem c. dictus Cyprianus. Epiſcopatus vnus eſt, cuius inſolidũ pars tenetur. vbi dicit glo. quòd idẽ ius reſidet apud quemlibet epiſcoporum: tamen reuera quilibet habet ſe paratum & ſpeciale ius: ſcilicet in ciuitate & diœceſi ſibi commiſſa. ff. quemad. ſerui. amit. l. aquã. nõ quòd ſingula iura à quolibet inſolidum teneantur. ff. de verbo. obliga. l. ii. ff. de ſerui. l. viæ. Concordat ad premiſſa Auguſti. exponens illud Ioan. xx. & Matth. xvi. Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatũ & in cælis: quia dicit quòd ſuper hoc non eſt dictum tantùm Petro, ſed eccleſiæ, xxiiii. q. i. quodcunque &. c. ſequentibus & præcedentibus. idẽ & Auguſt. ait de Paulo, quòd Paulus Petrum reprehendit, quòd non auderet, niſi ſe non imparẽ ſciret. ii. q. vii. Paulus. cum quatuor ſequentibus. ad idem concordat Grego. Ioanni epiſcopo Ciracuſano ſcribens. xxii. diſt. de Cõſtantinopolitana, vbi dicit, quòd ſi qua culpa in epiſcopis inuenitur ratione eccleſiæ ſubiecti ſunt: cùm verò culpa non exigit omnes ſecundum qualitatẽ humanitatis æquales. facit ad idẽ. lxviii. diſtin. quorum vices. vbi dicit Vrbanus Papa, quorũ vices in eccleſia epiſcopi habent, & quis eis hanc dignitatem dare debeat, ſanctus Auguſtinus oſtẽdit, inquiẽs. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii. patres miſſi ſunt Apoſtoli. pro Apoſtolis nanque filii nati ſunt, & conſtituti ſunt epiſcopi. Hodie enim epiſcopi qui ſunt per totum mundum. vnde nati ſunt, patres ipſa eccleſia illos appellat, ipſa nanque illos genuit. Et ipſa illos conſtituit in ſedibus patrum. Non te ergo putes deſertam: qui non vides Paulum, quia non vides Petrum, quia non vides illos per quos nata es: de prole tua decernitur tibi paternitas. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem

Vnitas hîc cõmẽdatur.

Culpa operatur.

Eccleſia nõ eſt deſerta ꝑ apoſtolorũ mortem.

terram.ad idem, xxxv.dist.ecce.in fine.ii.q.vii.accusatio. in fi.iii.q.i.nulli.in fin.vii.q.i. omnes.ii.q.v.habet.in fi. Mat.x.Luc.ix. Apostolus etiã legens de dictis episcopis & ordinariis dicit. Ephesi.iiii.quosdã dedit Apostolos, quosdam auté prophetas, alios verò euãgelistas, alios doctores ad consummationem sanctorũ in opus ministerii, id est ædificationem corporis Christi: secundum etiam prędictum Apostolum. Romanorum.xiii. Omnis anima sublimioribus potestatibus debet esse subiecta: quia non est potestas nisi à Deo. quę autem à Deo sunt ordinata sunt: itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt. Patet itaque quòd dicta generalis ordinatio prędationis à Deo in veteri testamento, & à Christo in nouo processit. Et quòd inde episcopi potestatem suam accceperũt, quam Apostoli habebãt, & quòd dicta ordinátio non est contemnenda, nec interdicenda, probat Aug. per dicta Basilii.xi.di. ecclesiasticarũ. Beatus verò Bernar. in li. de cõside. ad Eugenium Papam super hoc scribit, dicens. Nec vilem reputes formam hãc, s. ecclesiastici ordinis quæ in terris est, exéplar enim habet è cœlo. iuxta illud Apo.xxi. Vidi ciuitaté sanctam Hierusalem descendentem de celo, à Deo paratam. Quod idem Bern. p similitudiné ecclesiæ militantis ad ecclesiã triũphãté asserit esse dictũ: quia sicut illic Seraphim, cherubim, ac cęteri quiq; vsq; ad angelos & archãgelos ordinantur, pili ordinantur sub vno capite, sic & ecclesiæ gradus. non igitur paruipendenda, nec interdicenda est dicta ordinatio, quæ Deum habet authorem. Sanè quòd iuxta dictam ordinationem diuinam & generalem vniuersalis ecclesiæ, episcopis tãquam ordinariis, & potestatem apostolorum in eorũ ciuitatibus & diœcesibus habentibus subditi, debeãt omnia monasteria & loca religiosa habere probatur. xvi. quæst.vii.omnes basilicę: vnde constitutio Aurelianñ. cõci. ponitur secundum quòd omnes basilicæ, quæ per diuersa loca constructę sunt, vel quotidie construuntur, in episcopi potestatem consistere debent, in cuius territorio positæ sunt. ad idem. xviii. quæstio. ii. monasteria. quod est eiusdem concilii Aurelianeñ. in quo dicitur, quòd monaste-

Dedit dñs apostolos, &c.

Potestas non nisi à Deo.

Forma ordinis ecclesiastici exẽplar habet in cœlo.

ria & monachorum disciplina, ad eum pertineant episcopum, in cuius territorio sunt constituta. Ad idem, eadem quæstio . cognouimus. vbi dicit Grego. quòd monasteria seruorum Dei, vel fœminarum, sint sub cura episcopi loci sub cuius moderamine degunt: quia valde esset indecens, vt eo obmisso alius quilibet se illorum caussis admisceat. Sed ille eorum vitas competenti regularíque moderamine disponere, qui pro commissis animabus eorum compellitur reddere rationem. ad idem de institu. cum venissent. primũ respon. vbi dicit Innocen. quòd ad episcopum talia de iure communi pertinent. Ad idem de religio. domi. de synodochiis. vbi dicitur, quòd secundum dicta Eugenii Papæ, synodochia & alia similia loca per sollicitudinem episcoporum, in quorum diœcesi existunt, ad eandem vtilitatem quibus cõstituta sunt, ordinentur. Concordat ad idem. xvi. quęstio. v. si quis episcoporum. in fin. vbi dicitur per Nicolaum Papã, quòd gubernatio omnis ecclesiæ ad eum episcopum pertinet, in cuius ciuitatis territorio est cõstructa. Et idem constitutum est in iiii. constitu. Tho. per Grego. ead. quæst. possessio. & ca. lator. Ad idem concordat Grego. in registro. lxi. distinctio. obitum. circa finem. dum dicitur, monasteria autem si qua sunt in ipsius scilicet Panormitani episcopi constitutã parochia in tua cura (& loquitur visitatori deputato sede vacante) dispositionéque etiã concedimus, quousque illis propitius episcopus fuerit ordinatus. Ad idem. xii. quæstione prima. quoniam ad Heliam. vbi consimile dicitur per Grego. ad idem. x. quęstione prima. quod est concilii Hylerdeñ. & cap. secundo. quod est concilii Tholosa. capit. xx. & capit. iii. quod est secundi concilii Cabiloneñ. & capit. tertio. quod est Leonis quarti. & capit. quinto. quod est concilii Antiocheni. capit. vii. quod est. iiii. concilii Tholosa. & capit. vii. quod est concilii Aurelianeñ. Ad idem eadem caussa. & quæstio. secunda. episcopus hanc. quod est ex concilio Martini Papæ scilicet Brachareñ. ad idem. xvi. quęst. i. qui verè. quod est in cap. concilii Calcedoñ. vbi dicitur, quòd qui verè & purè solitariam vitam eligunt, digni sunt conuenienti honore. Eos vero qui per singulas ciuitates seu possessiones

Monasteria epis de iure cõi subsunt.

Digni honore dicũtur.

in monasteriis sunt, placet nobis episcopo esse subditos & quieti operam dare, atque obseruare ieiunia & orationes, in locis, quibus semel se Deo deuouerunt, permanentes: & neque communicare ecclesiasticas neque seculares aliquas attractare actiones, propria monasteria relinquentes: nisi fortè iubeantur propter vrgentes necessitates ab ipsius ciuitatis episcopo: & neminem seruorum suscipi in monasterium, vt sit cum eis monachus, nisi cum dñi proprii licentia: prætereuntem verò hæc, decreuimus extra cõmunionẽ esse, ne nomen domini blasphemetur. Conuenit ergo ciuitatis episcopo, curam & sollicitudinẽ necessariam monasteriis exhibere. Concordat etiam cum dicto concilio Calcedonen. ea. caus. q. ii. ca. iii. vbi dicitur & statuitur quatenus ecclesiæ quorũcunque monachorum in singulis parochiis sitę, episcoporum (vt decet) diuinitus subdantur regimini: eísque debita obsequia exhibeant. xviii. q. ii. Eleutherius. quod est Gelasii Papæ. & c. seruitium. quod est Vrbani Papæ. vbi dicitur quòd monasteria & eorum ecclesiæ exhibeant episcopis seruitia consueta. Ad idem. ead. quęstione, visitandi. vbi dicit Greg. Visitandi, exhortandíque gratia ad monasterium quoties placuerit ab antistite ciuitatis, accedatur: sed sic charitatis officium illic impleat episcopus, vt grauamen aliquod monasterium non incurrat, concor. ea. q. non semel. quod est concil. Aureliañ. vbi dicitur, quòd non semel, sed sępius in anno episcopi visitẽt monasteria monachorum, & si aliquid corrigendum fuerit, corrigant. Concordat ea. q. peruenit. & c. dudum. quæ sunt Greg. in quibus similiter probatur quòd pertinent dicta monasteria & loca religiosa ad curam episcoporũ. Ad idẽ. ix. q. iii. Onosius. vbi dicitur ꝙ in monasteriis sunt per episcopos yconomi constituendi. Ad idem. xviii. q. ii. quidam. quod est conci. Calcedoneñ. vbi dicitur, quòd monasteria sine assensu episcoporum non ædificentur: & quòd sint in potestate eorum in quorum ciuitatibꝰ vel diœcesibus existunt. idem dicitur in v. cc. sequẽtibus, quorum primum eiusdem concilii, secundum concilii Carthagineñ. & tria sequen. concilii Agatheñ. Ad idem. xvii. quæsti. iiii. in venditionibus. quod est cõci. Agatheñ. vbi dicitur quòd

abbates nihil alienare posint sine licẽtia episcoporum, in quorum sunt ciuitatibus vel diœce. monasteria cõstructa. Et concordat. xii. quæstio. ii. abbatibus. quod est concilii Aurelianeñ. Ad idem extra de religio. domib. vt episcopo sint subiecti in rubro & in nigro. & ii. distinct. de his. vbi dicitur, quòd ratione subiectionis, debent se in officio cathedralibus ecclesiis cõformare, & est dictum assumptum ex. xi. concil. Thole. cap. iii. Ad idem. vi. quæstio. iii. capit. i. & ii. & in xi. quicunque. Ad hoc quòd abbates monachi & moniales & alii religiosi dictis episcopis, in quorum degunt ciuitatibus vel diœcesibus, sunt subiecti, patet non solùm ex præmissis, verum etiã ex pluribus aliis. vnde in concilio Aurelianen. cap. xv. posito. xviii. quæstione ii. abbates pro humilitate religionis in episcoporum potestate consistant: & si quid extra regulam fecerint, ab episcopis corrigantur, qui semel in anno, in loco vbi episcopus elegerit, accepta vocatione conueniant. Ad idem eadem quæstione. si quis abbas. quod est cõcilii Tribu. vbi dicitur, quòd si quis abbas cautus, in regimine humilis, castus, misericors, discretus sobriúsque non fuerit, & diuina præcepta verbis & exemplis non ostẽderit, ab episcopo, in cuius territorio cõsistit, & à vicinis abbatib9, & cęteris Deũ timentibus, à suo coherceatur honore: etiam si omnis congregatio vitiis consentiens suis, eum abbatem habere voluerit. Ad idem de maio. & obedien. quod super his. vbi dicitur, quòd dicti abbates ad synodos episcopales venire tenentur. Pascalis etiam Papa scribit. xviii. q. ii. abbatibus. quòd abbatibus qui neque sub episcopo, neq; sub metropolitano, neque sub primate, neq; sub patriarcha sunt, nullus prorsus episcoporum episcopalia quęlibet administret, Cùm enim se nulli episcopo omnino subesse profiteãtur, consequens est vt nullus episcoporum quę sua sunt, eis tãquam exteris largiatur. De Abbatissis autem & religiosis fœminis, quin etiam episcopis subiiciantur, dubium nõ existat. Nam & alii, qui eisdem præponendi sunt, debent per ipsos episcopos comprobari: sicut habetur ex concil. Carthaginen. xviii. quæstio. ii. qui religiosis. per ipsorum etiam prouidentiam agẽdum est, ne simul cum monachis

Abbas sit ut hic.

Abbatissæ epis subiiciuntur.

commorentur, nec confabulentur, & ne propria receptacula habeant. xviii. quæsti. iii. diffinimus. cum duobus. cc. sequentibus. & cap. perniciosam. Per episcopos etiam corriguntur monasteria fœminarum religiosarum, secundum Grego. ead. quæsti. cognouimus. & earum monasteria nimium frequentantes per episcopos puniantur. sicut habetur in concil. Lateraneñ. posito extrà de vita & honesta. clericorum. monasteria. Dictæ enim moniales tanquam subiectę eis per episcopos benedicuntur: de pœni. & re. noua. & xx. quæstio. i. Iuuenculas. & ab eis episcopis per manuũ iniectiones in clericos absoluuntur: & votum castitatis infringentes, & matrimonium contrahentes ad ipsum per episcopum redire coguntur. xxvii. quęstio. i. de viduis. & de incestu. suspectæ coram episcopo suo se purgare cogũtur: sicut habetur in conci. Meldeñ. posito extra de purgatio. canonica. moniales. De monachis verò & aliis religiosis q; dictis episcopis subiecti sunt, patet nõ solùm ex præmissis verùm etiam ex pluribus aliis latè & diffusè positis infrà in titul. liii. secundę partis huius tractatus, in quo plenè actum est de statu, conditione, & officio eorundem: & certum est, sicut habetur ex conci. Parisien. xciii. distin. nulla. quòd non sunt habendi vt clerici, sed tanquam acephali, si sub nullius episcopi disciplina & prouidentia gubernẽtur.

Monachi & alii religiosi episcopis subiiciuntur.

Papa non concedat exẽptiones nec priuilegia contra id qđ patres sententialiter diffinierunt.

Porrò quòd dominus Papa non possit nec debeat nouas leges vel noua iura concedere, vel priuilegia, libertates, immunitates, exemptiones concedere super his & contra ea quæ apertè dominus, vel eius apostoli & eos sequẽtes sancti patres, sententialiter aliquid diffinierunt, sed potius quòd prædicatum est vsque ad animam & sanguinem confirmare debeat: quia aliter errare probaretur. Et quòd contra statuta patrum aliquid condere vel mutare, nec ratione sedis possit authoritas nisi alia quæ ad perpetuam sunt ordinata vtilitatem mutare, & quòd non teneãtur quatuor concilia. scilicet Nicenum, Constantinopolitan. Ephesinum, & Calcedoñ. sicut quatuor euangelistarũ librum suscipere & tenere, quæ quatuor concilia vniuersalia fuerunt septem vicibus celebrata, necnõ & alia concilia generalia plenè probatum est suprà in hoc titulo, &

Quatuor cõcilia generalia hic ponuntur.

in præcedenti per iura & concilia posita.xxv.quęst.i.& ii. ferè per totum.& xvi.distinct. sicut sancti euangelii. & c. secundum.& xvi.distinct.quoniam.& c. sancta.octo vniuersa consilia.& cap.sexta.& per alia plura iura.Cùm itaque pateat ex præmissis, quòd episcopi potestatem & honorem suum receperunt à Deo,à quo ordo prælationis institutus est, & à quo episcopi in loco apostolorum constituti sunt in singulis ciuitatibus & diœcesis:& quòd secundum generalem ordinationem vniuersalis ecclesiæ à Deo procedentem,& ab eius apostolis,sanctis patribus,generalibus & spiritualibus conciliis,& Romanis Pōtificibus approbatum,omnis religio Christiana, & generaliter omnia monasteria & loca religiosa, abbates,& abbatissæ, monachi,moniales,& alię religiosæ & ecclesiasticę personę subsunt gubernationi & curæ episcoporum suorum, concludat dictus dn̄s noster Pap.si contra prædicta in derogationem,diminutionem honoris & potestatis episcopalis prædictas libertates & immunitates, & exemptiones, locis & personis religiosis ecclesiarum cathedralium & collegiatarum, & aliis locis & personis ecclesiasticis cōcedere passim & absque causa necessitatis vel euidentis vtilitatis potest & debet.Secundò ostenditur,supposito quòd licet D. Papa supradictas exemptiones, libertates,& immunitates concedere possit,non tamē expedit sibi nec vniuersali ecclesiæ, nec statui religionis, nec personis religiosorum eas concedi,propter plura mala scādala & dispendia quæ proueniunt ex eisdem. Quòd domino Papæ nō expediat,nec eum deceat concedere supradicta, patet ex multis,quæ in præsenti titulo dicta sunt. Nam Grego.Papa in personam suam & successorum suorū scribit,xxv.q.ii. Si ea destruerem,quæ antecessores nostri statuerunt, non constructor, sed euersor esse iustè comprobarer,testante veritatis voce, quæ ait, Matth.xii.Omne regnum in seipsum diuisum,nō stabit:& omnis scientia & lex aduersum se diuisa,destruetur.Item Leo Papa.Priuilegia ecclesiarum & monasteriorum sanctorum patrum authoritate instituta, nulla possūt authoritate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere,auxiliante Christo,fideliter exequēdo,necesse est huius

ſanctę ſedis pontifices perſeuerantem exhibere famulatũ. Diſpenſatio enim nobis credita eſt, & ad noſtrum reatum tendit, ſi paternarum ſanctionum regulę nobis conſentiẽtibus vel negligentibus violentur. ea. cau. &. q. priuilegia. Ex quibus patet quòd ſi concedat, ad eius reatum pertinet: niſi cauſſa legitima ſubſit. & quòd non conſtructor, ſed euerſor & diuiſor eſt regni eccleſiaſtici & vnitatis eccleſiæ, quæ diuiſionem non capit. xxiiii. quæſtio. i. loquitur. & c. ſciſma. memor namque eſſe debet dominus Papa verbi apoſtoli, qui ait. i. Corin. vi. cap. omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. Quòd autem non expediat vniuerſali eccleſiæ dictas exęptiones, libertates & immunitates concedi, patet: quia per ipſas ordo vniuerſalis deſtruitur & confunditur, & ſtatus prælationis paruipenditur & vilificatur, & epiſcopatus qui vnus eſt, ſcinditur, & diuiditur: cõtra illud Cipriani. xxiiii. quæſtio. i. loquitur. & Hieron. ea. quęſti. quoniam. cum ſeq. vnde poſſunt prętati dicere illud Eſaiæ prophetæ, de exemptis prędictis & eccleſiaſticis beneficiis præ ipſos epiſcopos, & alios eis dudum collatis, enutritis, & exaltatis, Filios enutriui, & exaltaui eos: ipſi autem ſpreuerunt me. Eſaię i. Et illud, Impinguatus incraſſatus dilatat⁹, & recalcitrauit. Nónne conſtat ꝙ per prędictas exemptiones tollũtur obediẽtia & reuerentia: quas deberent dicti exempti ſuis prælatis, & ordinariis exhibere? Cuius in ipſis ſuperiorib⁹ debeat eſſe pręcipiẽdi authoritas, & in ipſis neceſsitas obſequẽdi. Quãtò gradus epiſcopalis celſior, tantò fortius obediendum eidem, cùm in poteſtatib⁹ etiã huius ſeculi, maior poteſtas minori ad obediendum præferatur. ſicut Aug. ait in. ii. lib. confeſsioñ. & viii. diſt. quæ contra. & concordat. xxi. di. §. in his omnibus. cum. cc. ſequẽtibus. Et nempe iuſtum, quòd inferior obediat ordinario ſuo in licitis & honeſtis, cùm ſumma laus ſit optemperare prępoſitis: & quicquid ab eis vtiliter imperatum fuerit, cum obediẽtia adimplere: ſicut Grego. ait. xxiiii. quæſtio. i. ſentẽtia. Quid enim dicta obedientia fructuoſius, cùm ſola ſit quæ fidei meritum poſsidet, ſine qua quiſque infidelitate conuincitur, etiã ſi fidelis eſſe videatur, ſicut idẽ Greg. in. xxv. lib. moral. & viii.

Aliæ cauſæ cõtra exemptiones hîc ponuntur.

Iuſtũ dicitur, ut inferior ſuo obediat ſuperiori.

Obediẽtia laudatur.

q.i. sciendum ait. Nam per ipsam obediētiam in præsenti meremur gratiam, & qui suis episcopis nō obediunt, indubitanter reprobi & rei existunt, sicut adeò donum summi muneris consequūtur, qui libenter eidē obediūt. xciii. di. nulla. c. ille. & c. si inimicus. propter dictam obedientiā etiam bonum ab ipsis religiosis & aliis esset omittendum, ne ecclesia ex ipsorum exemptionibus scandalizari haberet: sicut Grego. ait. xi. q. iii. quid ergo. nec pro aliquo tēporali commodo deberent dicti religiosi vel alii incurrere notam inobedientiæ: cùm ipsa obedientia melior sit, quā victima. de maio. & obe. illud. Nam religiosi suis prælatis inobedientes sunt de monasterio expellēdi. de maiori. & obedien. quòd super his. cùm habentibus iurisditionē spiriutalem & etiam temporalem debeant esse subiecti, eísq; obedire. eod. tit. solite. A qua siquidē obediētia suo episcopo exhibēda, etiā subdiaconus Papę, & princeps, non absoluitur. cum quibus religiosis, quicunq; minimus vult ab ea absolui, de maio. & obe. per tuas &. cap. omnis. ne fortè inimici suggestione mille nocendi &c. xvi. q. ii. visis. efficiantur similes Christo, qui non solùm deo patri vsque ad mortem obediens extitit, verum etiam Ioseph patri putatiuo eiusdem, sicut habetur Luc. ii. secūdum autem Leonē Papam vbi est incolumitas obedientię, ibi est sana doctrinæ forma. lxi. di. miramur. Et cū ab hominibus de diœcesi sit episcopis obediendum in omnibus quæ ad diuini cultus officium, & ad ecclesiasticam vtilitatem pertinet, & eis reuerentia exhibenda. sicut Pelagius Papa ait. vii. q. i. quia fieri nō debēt domini abbates & priores & guardiani molesti, qui se alii sciunt esse prępositos episcopos & ordinarios sibi esse pręlatos. Sed obedientiam & reuerentiā quas ab aliis exigunt, eisdem prælatis impendere, cùm memores esse debeant doctrinæ Christi, cuius nos & ipsi sumus discipuli, dicentis, discite à me, quia humilis & mitis sum corde. Matt. xi. De reuerentia autem dictis prælatis & episcopis debita, si iustum sit & ecclesiæ vniuersali expediens, quòd dictas exemptiones ab eorum subditis subtrahat, eisdem pensandum est, diuinum namque præceptum est decalogi. Exo. xx. c. Honora patrem tuum & matrem

Obediētia melior quā victima.

Honora

pātrē & matrem. tuam vt sis longęuus super terram: quod non solùm intel ligitur de patre & matre carnalibus, verùm etiam de patre spirituali, & de matre ecclesia. xxx. quæsti. iii. ita diligere. xcv. distinctio. esto subiectus. pensent obsecro exemptionem appetētes & defendere cupientes, si audiendus esset filius, & si sapiens putaretur qui vellet eximi ab obedientia & reuerētia patris sui appetentis, cū seruus manumissus & etiā libertus ad hoc etiā teneātur, & sine venia impetrata patronū in ius vocari nō permittātur impunè, etiā si à corpore vel collegio vel ciuitate quorum singulos in ius vocare potest seru⁹ manumissus & aduersus rem publicā vel vniuersitatem voluit experiri, secundum legem canonizatam. xii. quæstio. ii. si sine venia. cum ca. præceden. & subsequentibus. Verùm si de aliquibus grauaminibus luminoso abbati à Castorio ariminensi episcopo illatis & cō similibus arguatur, seruanda est sententia Augustini. ii. li. de vnico baptismo dicentis, quòd interdum conqueritur pater de filio malo, & filius conqueritur de patre duro: vnde seruamus honorificentiam patri quę debetur à filio, non æquamus filium patri in honore, sed præponimus filium patri in veritate, & sic tribuimus honorem debitum, vt non perdat æquitas meritum. ii. q. vii. quæritur. obtentu igitur dictorum grauaminum (si qua inferantur eidē) non essent reuerentia & obedientia prælatis denegandæ: de appella. ad hoc. si in vna caussa maximè cum apellationis remediū sit cōcessum vii. q. vii. omnis oppressus. Christus verò ait de dictis episcopis in persona apostolorum, ꝙ q eos spernit, Deū à quo missi sunt, cui⁹ fungūtur legatione, spernit, & ipse indubitāter spernet̄ à dño. Mat. x. & Luc. x. xx. i. disti. in nouo. iii. q. i. omnis. ii. q. vii. accusatio. Quā reuerentiā & obediētiā impēdēt laici & domini principes temporales dictis episcopis & ordinariis quibus patēter & notoriè & manifestè religiosi de ordine paupertatis & alii frequenter inobedientes & irreuerentes existunt. Certè quod ab eis facilè agitur, trahitur ab aliis in exemplum, de accusa. qualiter & quādo, & hoc tendit ad depressionem ecclesiæ vniuersalis, cùm dicta reuerentia & obedientia ab omnibus debeantur eisdem episcopis &

Nō æquam⁹ filiū patri in honore.

prælatis,etiam si essent inutiles, quandiu ab ecclesia tolerantur. viii. quæstione . iiii. nonne. xvi. quæstione.vi. si fortasſis.ii.quęstione.v.habet.ii.quęstione. viii. Sacerdotes.xcvi.distin.in scripturis.

Item per dictas exemptiones impeditur correctio debita excessuum iam pertinens ad episcopos,per quos potest melius fieri,quàm per abbates,cùm sint potentiores communiter quàm abbates,& debent esse peritiores: potiſsimè dicta correctio deberet fieri per episcopos quando religiosi publicè,& extra claustra delinquunt,cùm vbi malum contingit,ibi mori debeat.ii.quæsti.i.si peccauerit. in fi.Augu.ait ibidem,& in Omilia de pœ. Et idem habetur in cōsilio Vareñ.c.viii.posito.vi.q.i.si tãtum. Certum est autem quòd dicta correctio generaliter pertinet ad episcopum.vi.q.iii.scitote. potiſsimè in criminalibus. de offi. ordi.irrefragabilis.Nam episcopus qui crimina non corrigit, nō dicitur nec reputatur episcopus,sed canis potius impudicus,sicut dicit August.lxxxiii.dist.nemo. cum capitulis sequentibus,& si culpas subditorum impunitas relinquit,grauiter Deum offendit. Sicut Grægo. ait. xxiii. q.iiii.si is.non enim est in eo charitas,sed languor cũ talia nō corrigit.Sicut Aug.super epist.Ioannis.xxiii.q.v.non putes.& cc.sequētibus.Nam per ipsum episcopũ qui medicus est ecclesię vniuersalis sibi cōmissæ,abscidenda sunt vulnera quę fomentorum nō recipiunt medicinã.lxxxii. dist.quia aliquanti.xvi.q.i.in canonibus.Quęquidē correctio aliquando ab abbatibus & prioribus propter asperitatem linguę,vel blãdimenta,vel timorem,aut potentiã subditorũ periculosè omittitur. 50.dist.si quis diaconus.

Exemptio correctionē impedit.

Episcop⁹ quãdo dicitur canis impudicus.

Fatendum est enim quòd dicta correctio quantum pro vniuscuiusq; grad⁹ atque persona salua pace ecclesiæ fieri potest,sicut ait Prosper. xxiiii.quæstio.iii. ecce autem. & xxiiii.q.iii.ecclesiæ.cum aliis sequentib. Hec autem correctio & disciplina quæ vltrix deberet esse malę vitę,& malorum morum religiosorum,tollitur pretextu exemptionum prædictarum,sicut innuit Augusti.contra Petilianũ. xxiii.quæstione.v.ad finem.Nam abbates sunt desides & negligentes communiter in disciplina & correctione:vn-

de disciplinā perdit desidia cùm negligunt corrigere vitia, sicut ait Calixtus. Papa. xxiiii. q. iii. iustum est. Ad quam disciplinā per flagella deducēdi sunt discoli, scribit Augu. ad Donatum. xxiii. quęst. iii. displicet. cū ca. sequen. Hæc autem disciplina propriè pertinet ad prælatum. sicut ait idē Aug. in lib. psalmorum. & eundem episcopum regentem plebem suam: licet vtilis sit aliis. xxiii. q. iiii. duo ista. Nam ad eos pertinet specialiter illud euāgelicum. Matth. xviii. si peccauerit in te frater tuus, etiā. ii. q. i. si peccauerit. Est enim pater spiritualis, à quo debet filius disciplinari & corrigi. xlv. dis. §. Salomon. cum. cc. sequētibus Prouer. xiii. & v. q. v. non osculatur semper filium. cum pręcedenti. & sequēti. capitulis. Quam correctionem & disciplinam deberet exercere in religiosis & aliis. Nam in. viii. sinodo continetur, quòd si quis monachus (per quē omnes religiosi intelligi possunt) contentiones vel rixas amauerit, vel manifestum conuitium intulerit fratri, iuxta arbitriū rectorum modúmque peccati diuturna experietur pœnitentia. xc. distinc. si quis monachus. Item est dicta exēptio preiudicabilis ecclesiæ vniuersali: quia exempti non possunt iudicari, nisi à Papa, qui ab eis multùm remotus extitit. xvi. q. i. frater noster. Nec per diœcesanum in locis exemptis eorum negligentiæ suppleri possunt. de supplen. negligē. pręla. sicut. nec episcopus posset eos compellere vt transeant ad diœcesim, in qua crimina commiserūt. vt de priuile. c. volentes. quia nullam potestatem valet exercere in eos excommunicando, vt ibidem. xviii. q. ii. luminoso. & de maiori. & obe. inter quatuor. Per dictas exemptiōes tollitur ius ordinariorum. qui propriè diœcesani dicuntur. de rescrip. ad hoc. quorum iuri dominus Papa præiudicare non deberet, cùm dicatur in iure, quòd ad hoc non intendit. de offi. deleg. licet. Item per eam exemptionem tollūtur bona opera in religione facilius quàm deberent, quæ essent vigilanter facienda. lxxxvi. dist. fratrē. xi. q. iii. existimant. Etiam per exemptionē fouētur in religione multę dissolutiones, parcialitates & scandala: cùm per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerunt, nequiores. & facilitas veniæ incentiuum eis tribuat delinquendi. de sent.

Disciplina operatur vtbic.

Facilitas

excõmu.vt famæ.xxiii.q.iiii.est iniusta. Propter eam abu- tuntur concessis eis priuilegiis.vnde deberent etiã priuari eisdem.xi.q.iii.priuilegium.xxv.q.vlti.§.his ita.abutun- tur autem dictis priuilegiis multipliciter viuendo,eisdem non ad subditorum vtilitatem,sed suam voluntatem & po testatem ostendendam.xi.q.iii. priuilegium.& in iniuria ordinariorum frequenter vtendo eisdem: & vltra inten- tionem dantis ampliando eam. de priuilegiis.suarum. & c.priuilegia.prætendentes quòd nemo potest iudicare de eisdem priuilegiis,nisi Papa.de iudi.cùm venissent.

uenia in- centiuum tribuit de linquẽdi.

Et priuilegia protectionis dicũtur esse exemptionis cõ- tra illud,de priuilegiis.recepimus.&.ca.ex parte. priuile- giũque vnius loci ad aliũ,& capitis ad omnia alia membra extendũt,contra id de priui.cum capitula.&.c.ex ore.vn- de cùm diuersa scandala à dictis abusibus & exemptionib⁹ & immunitatibus libertatibus & priuilegiis sequantur,re- uocari deberent.iii.q.vi.quippe. maximè propter fauorẽ totius ecclesię.xxii.di.reuocantes.& propter attrocitatem criminũ & scandalorum quę perpetrãtur per eos.de verb. sig.abbatem.ix.q.iii. conquestus.xiii.q.iii.ita nec deberẽt cõcedi in iniuriã & preiudicium aliorum. de priuil.pasto- ralis.& c.quia intentionis.neque absque congrua,suffici- enti & ratione legitima.de priuile.c.sanè.

Et licet fuerunt aliqua priuilegia congrua,nunc tamen ratione diuersarum circunstantiarũ sunt incongrua:quare tolli deberent rationes circunstantiarum,quæ pensandæ sunt,xxiii.q.viii.occidit.lxxxv.dist.non satis.de pœniten. distinc.ii.§.opponitur.in fine.xxxii.q.iiii.quis ignoret.& c.sequenti. Nam totus status religionis qui in summa hu- militate fundatus extitit,& pro cuius humilitate seruãda, ordinatum fuit,quòd episcopis subesset, sicut habetur in xxv.c.cõcilii Aurelianen.posito.xviii.q.ii. Abbates nunc in tantam elationem, superbiam & arrogantiam eleuati, sunt quòd non solùm abbates & priores, guardiani,& alii in statu alicuius administrationis& prelationis existentes, verumetiam minores fratres & personę dictarum religio- num,putant frequenter episcopis, archiepiscopis & aliis prælatis se quodammodo fore æquales: & debere quibus-

Exẽptio- nes elatio nẽ operan tur.

latur ordo vniuersalis ecclesiæ status, & gradus, & honor, virtus, & potestas prelationis constitutę à Deo, quibus omnes religiosæ personæ & loca religiosa debent esse subiecta in ciuitatibus. dioece. ac prouinciis antedictis, Prelatis & Archiepiscopis commissis potissimè cũ ex ipsis exẽptionibus immunitatibus, libertatibus, & priuilegiis, legibus, & iuribus communibus cõtrariis, nulla vtilitas vniuersalis ecclesiæ subsequatur. Sed eisdem populo officiunt & statui religionis & personis religiosorũ & multę discordię, cissura, scismata, mala scandala, onera & dispendia prouenient ex eisdem, prout in præcedentibus plenius est probatum.

* Pro hoc puncto exemptionum, vide quæ ad partes ambas tradit Baldus de Periglis Perusinus, in suo tractatu de exemptionibus.

Præfatio partis secundæ.

INCIPIT secunda pars istius tractatus in qua in speciali agitur de his quę ab antiquis fuerunt episcopis sanctis instituta ab Apostolis constituta, & à sanctis patribus & à quatuor conciliis, scilicet, Niceno, Constantinopolitano, Ephesino, & Calcedoneñ. quæ sicut sancti euangelii quatuor libros sancta ecclesia venerantur. xv. distinctio. sicut. & xvii. distinctio. cap. ii. iii. & iiii. & sequentibus, & ab aliis conciliis in Grætia primò, & postmodum in occidentali ecclesia in diuersis prouinciis celebratis, & à Romana & vniuersali ecclesia ab antiquo approbatis: quæ principaliter vsquequaque non seruantur, quorum in præsenti tractatu cum paucis concordantiis aliorum iurium sub breuibus memoria agitur, ad hunc finem, vt legamus aliqua, ne negligantur, alia ne ignorentur, & alia non vt teneantur, sed vt repudientur. Sicut ait beatus Ambro. super Lucam, & in decretis. xxvii. dist. legimus. si aliqua in dicta specificatione

vel casuũ reperiantur vtilia, & vniuersali ecclesiæ ꝓficua, quòd sacri prouisione concilii super eorum obseruantia, reuocatione aut immutatione vel declaratiõe deliberatio, si visum fuerit expediens, habeatur. Scriptum nanque est à Salomone Prouerb. ix. c. da sapienti occasionem, & sapiẽtior erit. xxiii. q. v. vides, vt opinor, in fine. Et Augu. scribit in epist. ad Vincen. de seipso: In eo quippe numero sumus, vt non dignemur etiam dictum nobis ab apostolo ad Philip. iiii. c. Et si quid aliter sapitis, hoc quoq; vobis Deꝰ reuelauit. ix. dist. noli. in fine. Nam, vt idem Augu. in lib. de baptis. paruul. ait, qui cõtẽpta veritate præsumit cõsuetudinẽ sequi, aut circa fratres inuidus est & malignus, quibus veritas reuelatur, aut circa Deum ingratus, cuius inspiratione ecclesia instituitur. Nã dominus in euãg. ait, Ioã. xiiii. Ego sum veritas. & non dicit ego sum consuetudo: vt veritate manifesta veritati cedat cõsuetudo. nam & Petrus qui circũcidebat, cessit Paulo veritatẽ prędicanti: sicut habetur ad Galat. ii. & ii. q. vii. Petrus. vnde cùm Christus caput & sponsus vniuersalis ecclesiæ sit veritas, & via per quam venitur ad vitam, magis veritatem quàm prauã ecclesiæ cõsuetudinem seu abusum sequi debemus: quia consuetudinem ratio & veritas semper excludunt. vnde idem Aug. in iiii. lib. de baptis. frustrà (inquit) qui ratione vincũtur consuetudinẽ nobis obiiciũt: quasi cõsuetudo maior sit veritate, aut nõ spiritualibꝰ sequendũ sit quod meliꝰ, & spiritui sancto fuerit reuelatum. Ciprianus etiam Papa scribit, quòd consuetudo sine veritate vetusta erroris est: propter quid relicto errore sequi debemus veritatem, quia & apud Esdram in. c. x. scriptũ est, quòd veritas valet & inualescit & in æternum viuit, & obtinet in secula seculorũ. Gregor. vii. Gilmundo etiam aduersario episcopo scribit, quòd cõsuetudo quantumuis venusta, quantumuis vulgata veritati omnino est postponenda, & vsus qui veritati contrarius, abolendus. Et Nicolaus Papa Remensis archiepiscopo scribit, quòd mala consuetudo non minus quàm perniciosa corruptela vitãda est in ecclesia Dei: quia nisi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab impiis assumitur: & incipiunt præuaricationes & variæ præsumptiones celerrimè

Veritas nõ cõsuetudo attẽdenda.

Veritas & ratio excludunt consuetudinẽ.

Corruptela est uitãda, & cõsuetudo mala.

lerrimè nōn expressè pro legibus venerari, & priuilegiorū more perpetuo celebrari. Prędictus etiam Augu. de vnico baptismo. lib. ii. scribit, quòd veritate manifesta cedit cōsuetudo veritati. Et dictus Ciprianus scribit, quod Dei veritatem potius quàm hominum consuetudinē sequi oportet. Cùm per Esaiam prophetàm loquatur dominus & dicat. c. xxix. sine caussa colunt me, mā data hominum, scilicet contraria legi diuinæ, & doctrinas docentes vel sequētes. Nempe prout prædictus Augu. in lib. confessio. ait sicut enim in potestatibus societatis humanę maior potestas minori ad obediēdum præponitur, ita Deus omnib⁹. viii. distinct. quæ contra. cum. cc. sequentibus.

Nemo itaque dignetur quantūcunque præeminentiæ literaturę existat, audire, si qua à minoribus rationabiliter ꝓferantur. Nā & Paulus apostolus ait: si aliquid sedenti id est, minori fuerit reuelatū, prior taceat. i. Corin. xiiii. xcv. dist. esto subiectus. & cōcor. C. de off. rec. pro. l. potiores.

Audi quæ à minoribus rationabiliter proferuntur.

Sanè cum Alexandro Papa recolentes quomodo hæc sancta plantatio ecclesiæ Dei fuerit instituta, dolētes dicere possumus cum eodē, quòd & si nō ab omnibus, neq; in oibus, & plerisq; tamen & in pluribus ab illa sancta institutione primitiuę ecclesię sanctorū patrū conciliorū & decretorū Roma. pōtificū in tantū videtur esse declinatū, vt aliq ex nobis primę institutiōis videant obliti. ext. de de statu mona. recolētes. Vnde Bernar. cōtra psonas ecclesiasticas specialiter inuehens ait: Christus docuit verbis & exēplis, eligendū ꝙ carni est molestū, & ꝙ suaue est ei respuendū. Qui cōtrà facit vel docet, videtur amens. imprudentia autē carnis videtur multi clerici nostri tēporis esse eligentes, de omni genere hominū, quod est in eis, carni suaue & delectabile, & respuētes qđ est laboriosum & graue. vnde dicit pòst, idē Bernar. Habet quoq; genera hominū labores & voluptates. & aduertēda est aliquorū prudentia miranda nō imitāda, qui quodā artificio miro decernētes & sequestrantes totū quod delectat, carnē eligunt & amplectātur: quod autē molestū est, fugiunt & declinant, cū militib⁹ capiunt quod habere volunt superbię fastum, amplā familiā, nobiles apparat⁹, equorū phaleras, accipitres, aleas, & eorū

Diu⁹ Ber. ad clericos

similia. frequētant thalamos & balnea & mollicieē omnem, & vestium gloriam à mulieribus mutuantur.

Cauent autē loricę pōdus & insomnes in castris noctes, & discrimina prælioru, muliebrē quoque verecundiā & disciplinā. Et si quid sexus ille laboris habere cernit, declinātes, sudāt agricolę: putāt & fodiūt, vineatores. sed hi iter hoc torpēt otio: sed accedēte fructuū tēpore innouari sibi horrea iubēt & prōptuaria eorū vino & tritico, bibūt vinū meracissimū, vuę sāguine inebriāt, impinguātur & dilatātur ex adipe frumēti, herbarū succis pegrinis muāt vini sapore, & addūt oleū camino. Similiter negotiatores circūierūt mare, & aridā in labore corpis & piculo vitæ perituras diuitias sibi cōgregētes. Prudētes autē nostri dulces in terra somnos capiūt, & cibos & pot⁹ percipiūt delicatos &c.

Plura alia ponit ibidē & subiūgit. Cū autē resurgēt homines vnusquisq; in suo ordine, vbi putas generatio ista locabitur? Si ad milites deuerterint, exsuflabūt eos, quia nō secū labores militię & pericula tolerarint: sic agricolę, sic negotiatores & singuli quiq; ordines hos à suis arcebunt finibus vt pote qui in labore hominū non sunt. Quid ergo restat, nisi vt quos omnis ordo repellit, subiiciā in terra in locum vbi nullus ordo, sed sempiternus error inhabitat.

Generatio malorū clericorū ad quos ibit in die iudicii.

Titulus primus, partis secundæ.

De his quæ uiros ecclesiasticos non decet agere.

EPiscopus aut presbyter aut diaconus nequaq̄ curas seculares assumat, sin aliter, deiiciat. ponit. lxxxviii. dist. episcopus. & de hoc agit infrà in tit. viii. oēs fideles qui egrediūtur ecclesiam vt scripturas audiāt nō autē pseuerant in oratione nec sanctā cōmunionē percipiūt, velut inquietudines ecclesię cōmouentes, conuenit cōmunione priuari. ponitur de consecr. dist. i. omnes fideles. & de hoc agitur infrà in. 50. titulo.

Curas seculares ecclesiastici non assumant.

Si quis cum excōmunicato saltem in domo orauerit, iste cōmunione priuetur. de hoc habetur infra in. xxviii. titul.

Si quis cōdemnato clerico veluti cū clerico in domo simul orauerit iste dānetur. de hoc agitur in dict. xxviii. tit.

Si quis cleric⁹ aut laicus à cōmunione suspēsus seu excōmunicatus ad aliam properet ciuitatem, vt suscipiatur propter alias prçter recommendatorias literas, & qui suscepe runt, & qui susceptus est, cōmunione priuatur. excommunicato verò protelatur ipsa correctio tanq̄ qui mentitus sit & ecclesiā Dei seduxit. Episcopo nō liceat parochiā alienam ꝓpria relicta ꝑuadere, licet agatur à plurimis: nisi fortè quis eū rationabili caussa cōpellat, tāq̄ qui posſit ibidem constitutus plus lucri conferre: & in caussa religionis aliquis ꝓfectus respicere: & hoc nō à semetipso pertentet, sed multorū epōrum iudicio, & maxima supplicatione ꝑficiat. de hoc. vii. q. i. §. ambitionis. & dist. x. c. si quando.

Si quis autē presbyter aut diaconus, aut quilibet de numero clericorū relinquēs parochiā propriā pergat ad alienam & omnino demigrat ꝑter episcopi sui conscientiā, vt in aliena parochia cōmoretur, vlterius hūc ministrare non patiamur. Prçcipuè si vocatus ab episcopo, redire contēpse rit, in sua inquietatiōe perseuerās. Veruntamē tanq̄ laicus ibi cōmunicet. Episcopus autē apud quē moratus esse cōstiterit, si cōtra eos decretā cessationē pro nihilo reputās, tanq̄ clericos fortè susceperit, velut magister inqetudinis cōmunione priuetur. Clericus fideiusſionibus inseruiēs abiiciatur, habētur hçc ext. de fideius. cleric⁹. xi. q. i. te quidē.

Episcopus autē, presbyter, aut diaconus qui in fornicatione aut periurio, aut furto capt⁹ est, deponatur, nō tamē cōmunione priuetur. dicit enim scriptura. Non iudicadit Dn̄s bis in idipsum. similiter & reliqui clerici huic cōditioni subiaceant, de hoc agitur infrà titul. lix. & in. xxxviii.

Episcopū, aut ꝑsbyterū, aut diaconū ꝑcutiētē fideles delinquētes, aut īfideles iniquè agētes & ꝑ huiusmodi volētē timeri, ab officio suo deiici ꝑcipim⁹: quia nusq̄ dn̄s hoc nos docuit: sed econtrario ipse cū ꝑcuteret, non repercutiebat: cùm malediceretur non maledicebat, cùm pateretur: non cōminabatur. hoc c. ponit. xlv. distin. epm. Si quis eps, aut presbyter, aut diaconus ꝑ pecuniā hāc dignitatē obtinuerit, deiiciatur, & ipse & ordinator eius à cōione modis oībus abscindat: sicut Simon Magus à petro. de hoc in titu. xx. & i. q. i. si qs epus cū cap. ꝑcedētib⁹ & subsequētib⁹.

Si quis episcopus secularibus potestatib⁹ vsus ecclesiàm per ipsas obtineat,deponatur,& segregétur omnes qui illi cõmunicant.de hoc.xvi.q.vii.si quis deinceps.& c. si quis episcopus.vbi ponitur dictum.c.& c.si quis clericus.

Si quis presbyter contẽnens cõtra episcopũ suum populum colligerit,& altare aliud erexerit,nihil habẽs quod reprehendat episcopũ in caussa pietatis & iustitiæ, deponatur:quasi principatus amator existẽs. est enim tirannus & clerici cæteri qui cum tali consentiunt,laici vero segregẽtur, hoc autem post vnam secũdam & tertiam obsecrationem factam conueniat hoc. xxxiiii.q. ii. seculares. xxxv. quæstio.vi.multorum.xv.q.vltima cap.vltimo.

Si quis presbyter aut diaconus ab episcopo suo segregetur,hunc nõ licere ab alio recipi:sed ab ipso qui eum sequestrauerat, nisi forsitan obierit episcopus ipse,qui eũ segregasse cognoscitur: de hoc.xi.q.iii. excõmunicatos , cũ præcedentibus & sequentibus capitulis.

Nullus episcoporum peregrinorum,aut presbyterorũ, aut diaconorum,sine cõmendatitiis recipiatur epistolis,& cùm descripta detulerint,discutiantur hactenus,& ita suscipiantur,si prædicatores pietatis extiterint : sin minus,nec quæ sunt necessaria subministrentur eis . quia per subreptionem multa proueniunt.de hoc.lxxi.ii.& iii.distin.

Episcopos gentiũ singularũ scire cõuenit,quia inter eos primus habeatur quẽ velut caput æstiment,& nil amplius præter eius conscientiam geratur,ꝙ illa sola fungitur quæ parochiæ propriæ & villis quæ sub ea sunt, cõpetunt, sed nec ille præter omnium conscientiam faciat in eorũ parochiis . sic enim vnanimitas erit, & gubernabitur Deus per Christum in spiritusancto.de hoc.xxv.dist.perlectis.vers. ad episcoporum.x.quæst.ii.episcopus.xii.q.i. ex his. & c. episcopus ecclesiasticarum rerum. & c.præcipimus.

Bis in anno episcoporũ concilia celebrentur,vt inter se inuicem dogmata pietatis explorent,& exurgentes ecclesiasticas quęstiones amoueant.semel quidem in septimanà penthecostes. Secundò. xii. die mensis yperberici. id est, iuxta Romanos.iiii.Idus Octobris:de hoc xviii. distinct. per totum.& infrà in xi.titulo.

Omnium negotiorũ ecclesiasticorum curam episcopus habeat, & ea velut Deo cõplente dispenset. Nec eis liceat aliquẽ omnino corrigere, aut parentibus propriis quę Dei sunt cõdonare. Quòd si pauperes sunt, tanquàm pauperibus subministrentur, ne eorum occasione ecclesiæ negotia depredẽtur. de hoc. xii. q. i. episcopi. & ca. manifesta. & ca. sint proprie. & c. se. vsque ad finẽ. q. i. & infrà in tit. xxxvii.

Presbyteri & diaconi præter episcopũ nihil agere pręsumant. Nã dñi populus ipsi cõmissus est, ꝓ animabus eorũ hic redditurus est ratiõnẽ, de hoc infrà. in titu. vii. & xciii. dist. à subditis. cũ sequẽtibus. & xcv. dist. quasi per totum.

Sint autẽ manifestæ res propriæ episcopi (si tamẽ habet proprias) & manifestę dñicę, vt potestatẽ habeat de ꝓpriis moriens episcopus sicut voluerit, & quibus voluerit derelinquere, ne sub occasiõe ecclesiasticarũ rerũ, ea quæ episcopi esse probantur, interdicãt. fortassis enim aut vxorẽ habet, aut filios, aut propinquos, aut seruos: & iustũ est hoc apud Deum & homines, vt nec ecclesia detrimentum patiatur.

Ignorantia rerũ pontificis nec episcopus vel eius ꝓpinqui sub obtẽtu ecclesiæ proscribãtur: & in caussis incidant qui ad eũ pertinet. Mortisq; eius iniuriis malę famę subiaceat recipimus. vt in potestate sua episcopus res ecclesię habeat. Si enim animæ hominũ ꝑciosiores illi sunt creditæ, multò magis oportet eũ curã de pecuniis gerere: ita vt eius potestate indigẽtibus omnia dispẽsentur ꝑ præsbyteros & diaconos continuare oĩmq; sollicitudine ministrent. hoc ponitur. xii. q. i. pręcipimus. cũ quinq;. cc. precedentibus.

Ex his autem quibus indiget ad suas necessitates & ad peregrinorum fratrum eius & ipse percipiat: vt nihil possit ei omnino deesse. lex em̃ Dei præcipit, vt qui altari deseruiunt, de altari pascantur. hoc ponitur xii. q. i. ex his.

Episcopus aut presbyter aut diaconus aleæ atq; ebrietati deseruiẽs aut desinat, aut certè damnetur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut à cõmunione priuetur. similiter eũ laicus. hæc caussa ponitur. xxxv. dist. Episcopus, aut presbyter vsuras à debitoribus exigẽs, aut desinat aut certè dãnetur. hoc c. ponitur. xlviii. dist. episcopus. & de hoc agitur infrà in viii. titulo.

Si quis laicus vxorem propriam pellens, alteram vel ab alio diuisam duxerit, cõmuniõe priuetur. de hoc. xxii. q.i. c.i. & q.vi. quasi per totum, & infrà in titulo lix.

Titulus secundus.

Qualiter in primitiua ecclesia erant omnia communia, & quòd deliberetur si esset utile quòd adhuc idem in dominis cardinalibus & in collegiis & aliis seruaretur.

IN principio Nicenę sinodi de primitiua ecclesia dicitur, quòd nemo q diuinas scripturas legit, ignorat quòd in principio nascentis ecclesiæ, discipulis in vnum cõgregatis, quòd multitudinis credentiũ erat cor vnum & anima vna: & quòd vendẽtes prędia & possessiones afferebant eis & ipsi diuidebãt singulis, prout cuiq; opus erat: & fuit cõmunis vita & consuetudo apostolorũ & discipulorum eorũdem: sicut habetur in decre. xii. q.i. dilectissimis. cũ multis. cc. sequentib⁹ consimilibus. innittebãtur nãque iuri naturali secundũ quod omnia sunt cõmunia. i. dist. §. i. Ex quibus omnibus & cõsimilibus considerãdum esset, an expediret ecclesię Dei iuxta dictũ Hieronymi quòd. o. reuolaret ad. a. xxxv. dist. ab exordio. Et quòd in cœtu dominorũ cardinaliũ, & in collegiis, & aliis de q̃bus videretur esse expediẽs, seruaretur: vt omnis quæstus & multiplicationis beneficiorũ eisdẽ materia tolleretur. Et quòd aliũde cõuenientur prouideretur eisdẽ, & quòd pluralitatẽ beneficiorũ in animarũ suarũ & ecclesiarũ dispendium & pernitiosum aliorũ exemplum nullatenus retinerent. Sed q̃ essent suo cardinalatu contẽti. Et modus p̱ eos assumpt⁹, ad posteros diriuaretur: qui finaliter sibi omnia beneficia & officia ecclesiastica, quę alicuius põderis sunt, vsurpantur, cum multis libris marcarum multi ex eis contenti aliquatenus non existant.

Oĩa communia sũt iure naturali.

Pluralitas beneficiorũ dicitur mala.

Titulus tertius.

Quòd episcopi & personæ ecclesiasticæ nõ capiantur, sicut fit hodie, à laicis: & quòd priuilegia à Romana ecclesia cõcessa in contrarium reuocentur.

ITē cū subsequat̄ immediatè in dicta Nicena sinodo, q̄ Constātinus Monarcha tūc pene totius orbis, delata corā se querela quarūdā personarū ecclesiasticarū, dixit, à nemine seculari poterāt iudicari: qa dū vocati erāt, & hoc idē aliis iurib⁹ cōibus fit cōforme. xcvi. dist. bene quidē. cū ix. cc. seq. extr. de cōsti. ec. sanctæ Mar. de reb. ec. nō alie. cū laicis. de fo. cōpe. per totū. xi. q. i. clericum nullus. cū pluribus cc. sequent. Videretur vniuersali ecclesiæ multum esse expediens intendere ad cōseruationem dictæ generalis libertatis ecclesiasticę. & c. si quis suadente. xvii. q. iiii. & tamen secundū Alexandrum Papā. e. cau. & q. siquis deinceps sit statutū. Si quis priorum & nobilium aut cuiuscunq; dignitatis vel cuiuscūq; ordinis laicorū episcopū cōprehēderit vel percusserit, aut aliqua via à ꝓpria sede expulerit, nisi forte iudicatū canonicè, q̄ actores & cooperatores tāti sceleris anathematizent̄, & bona eorū iuri ecclesiæ tradāt̄. *Clerici nō capiendi p̄ laicos.*

Si verò in presbyterorum vel in quencunq; inferiorum graduū clericum hæc eadem præsumpserit, canonicæ pœnitentię atque dispensationi subiacebit: si cōtumax fuerit, excōmunicetur: nūc videtur quòd Romana ac vniuersalis ecclesia deberet pati episcopi & cęteræ psonę ecclesiasticæ à regibus principibus atq; cæteris dn̄is tēporalib⁹ eorū authoritate caperent̄ sicut quotidie videm⁹ attētari de facto.

Nec dicta Romana ecclesia deberet (vt videtur prima facie quòd posit) super hoc eis priuilegium cōcedere, sed concessa potius reuocare. Cùm talis concesio tēdat ad destructionē vniuersalis ecclesiæ. xxv. q. i. sunt quidā. & q. ii. si ea destruere, vt in iii. ti. suprà in i. parte posito plenius est ꝓbatū. Cū hoc sit ius publicū, diuinū & humanū personaliter & realiter ecclesiis cōcessum: cui renūtiari non potest, cū sit publicū authoritate & vtilitate: sicut ꝓbari potest in d. xxv. q. i. & ii. & xvii. q. iiii. per to. Et faciūt multa iura tacta ext. de immu. c. nō minus. & c. aduersus. de fer. c. vlt. de testi. & c. vlt. de fo. cōpe. significasti. de trāsac. c. vl. de in integ. rest. causa. §. vlt. ff. de pac. l. ius publicū. & l. inter debitorē. & de iu. immu. semp. §. cōductores. ff. prout latius ꝓsequit̄ Hostiē. in tit. de renunt. in summa. §. quæ possunt. & in apparatu de senten. excom. §. nouerunt. *Publicū authoritate & utilitate.*

Titulus quartus.

Quod deliberetur si expedit uniuersali ecclesiæ quòd decretalis Bonifaciana de clericis coniug. lib. vi. reuocetur, cùm per eam generalis libertas ecclesiæ reuocetur, quo ad clericos coniugatos.

ITem ex eisdem causis videtur, quòd decretalis Bonifaciana de cler. coniug. lib. vi. c. clerici. haberet reuocar, cùm per ipsam generale priuilegium ecclesiæ quo ad personas & res ecclesiasticas cõiugatorum ab ipso restringantur. Et hoc à dicto domino Bonifacio factum fuerit absq; authoritate & vocatione concilii generalis, cùm tamen secundum decretũ Gregorii Papæ. xxii. dist. si qui. tales clerici coniugati stipẽdia etiam ab ecclesia recipere possent, & sub ecclesiastica essent tenẽdi regula. Et in canẽdis psalmis inuigilare haberent, vt ibidem: facit. c. displicui. quod est conciliũ Cartagin. &. extra de vita & hone. cler. clericus si tõsura. & de cleri. coniug. Ioannes. cũ nota. ibidem. Ad hoc facit c. i. concilii Tholetani, in quo statuitur. vt si subdiaconus defuncta vxore aliã duxerit, ostiarius fiat. Et quia secundũ canones apostolorũ & orientalem ecclesiam gauderẽt (nisi sint bigami) priuilegio clericali quod se extendebat non solùm ad personas, sed etiam quo ad alia talium clericorum.

Titulus Quintus.

Quòd prouideatur ut ecclesiæ liberè acquirere, & iam acquisita retinere poßint, cùm non uideantur sufficere remedia super hoc constituta.

CVm Nicena synodo circa principium dicatur quòd prædictus Constantinus monarcha & etiam reges & presides ac magistratus alii licentiam dederunt per vniuersum orbem suo degẽtes imperio, non solùm fieri Christianos, sed etiam fabricandi ecclesias & eis predia tribuẽdi. Et dictum priuilegium vniuersali ecclesiæ concessum & approbatum iurique cõsonum. x. quæstio. i. c. i. cum sequentibus nõ seruetur. Nec à personis ecclesiasticis, nec à

fecularibus, nec in hoc sufficiant iam cõstituta remedia ab Alex.iiii.c.i.lib.vi.de immun.c.i.lib.vi. Et quia nõnulli in quibus nonnulla ponitur pœna, decreta. Bonifaciana, clerici laicos.eo.ti. & lib.nõ seruēt, expediret ꝙ pro diligẽtia & authoritate sedis apostolicæ & sacri cõcilii, cõtra talium ausus & conamina libertatem, & immunitatem ecclesiasticam lędere, & minuere conantium, apponeretur remedium oportunum. Sed hoc plenius agitur in titu. lxx. vbi probatur quòd hoc debet seruari & fieri.

Titulus sextus.

Quòd speciales orationes in omnibus ecclesiis pro regibus & aliis fiant.

IN Nicena sinodo dicitur, quòd secundum monita apostoli Timo.ii. fiant orationes, postulationes, obsecrationes, & actiones gratiarum in ecclesia pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietam & trãquillam vitam agamus. Et hoc nominatim & specialiter non fiat in multis ecclesiis, videretur vtile ꝙ hoc mandarēt seruari vniuersaliter in ecclesia sancta Dei.

Titulus septimus.

Episcopi gregem pascant, & iura in beneficiorũ collationibus illis conseruentur, honor debitus deferatur, etiam à cardinalibus, & ad curiã de facili nõ citetur. Necnõ ecclesiæ & cimiteria poluta & uiolata, episcopis impeditis, per presbiteros recõsilientur, pauperibus ꝓuideatur, decimæ principibus nõ concedantur absque prælatorum assensu, ille prout nec annalia leuentur & beneficia ante eorum uocationem non conferantur, nec res eruentur.

IN Nicena synodo dicitur authoritate bti Pet. in sua prima epistola.v. cap. quòd episcopi qui per spiritum sanctũ constituti sunt regere ecclesiam Dei, pascant qui in ipsis est gregem dei: prouidentes nõ coactè sed spontè secundũ Deum, neque turpis lucri gratia sed volũtariè, neque vt dominantes in cleros, sed forma gregis ex animo: *Prælati gregẽ pascãt ut hîc.*

vt cùm princeps pastorum apparuerit, percipere valeant immarcesibilem gloriæ coronã. Et idem etiam dicitur in decretis.xcv.distinc.esto subiectus.xxvi.quæstio.prædica torum.videtur vtile quòd cùm episcopi sint in ecclesia Dei successores apostolorum(sicut dicit Vrbanus Papa.lxviii. distinctione.quorũ vices. Et Anacletus.xxi. distinctione. in nouo.) Et sicut Papa in plenitudinem potestatis, ita & ipsi in partem solicitudinis,in prouinciis,ciuitatibus & diœcesib⁹ decretis sunt assumpti.extra de authoritate & vsu palii.ad honorem.secunda quæstione.sexta.qui se scit.nona quæstione.iiii.episcopi.cùm capitulis precedentibus & sequentibus.quòd sua eis iurisditio seruaretur intra limites commissos eisdem,aliter enim(vt ait Grego.) si sua vnicuique episcopo iurisditio non seruatur,quid aliud agitur,nisi vt per nos,per quos vt ecclesiasticus ordo custodiri debuerat,confundatur.xi.q.i.peruenit. Et ideo cùm dicti episcopi in suis diœcesibus sint de iure & esse debeant preordinatores in cũctis,vt ait Isidorus,in epistola ad Ludifredum,& xxv.distinc.perlectis.ac de iure communi & secundum consilium Aurelianeñ.xv.q.vi.Omnes basilicæ quæ per diuersa loca constructæ sunt,in episcoporum potestate consistant,in cuius territorio sunt positæ. Et secundum Calixtum Papã.e.quest.nullus.Nec Archidiaconus, nec archipresbiter,nec præpositus, nec decanus,animarũ curã vel prebendas ecclesie sine preiudicio vel consensu episcopi alicui tribuat : imò sicut sanctis canonibus constitutum est, animarum cura:& pecuniarum ecclesiasticarũ dispensatio in episcopi iudicio & potestate permaneat. Et si quis contra hoc fecerit,aut potestatem quæ ad episcopũ pertinet,sibi vendicare præsumpserit,ab ecclesiæ liminib⁹ arceatur:vt ibidem videtur secundum dictum Greg.ecclesiasticus ordo confundi: quia ecclesiastica beneficia ad ipsorum episcoporum collationẽ & prouisionem pertinentia per sedem apostolicam & per alios conferuntur,etiam antequam vacent,non solùm in curia Romana,sed extra: cùm ipsi episcopi de cura & curatis, quorum conscientias ignorant,quia ipsi eis non prouident,reddere habeant rationem.de offi.archi.c.i.& sanguis subditorum de eorum

Iurisditio unicuique seruetur.

Animarũ cura & pecuniarum dispẽsatio ad episcopos pertineat.

Soli apostoli beneficia cõferant

manibus requirat: vt extra de regula. & traſ.ad relig.c.i. & vlt. de of.ordi.irrefragabili. Et inſuper qa ab epiſcoporum interdictiōe & correctione aliq etiã eorũ degẽtes delinquẽtes vel beneficiati diœce. ꝑ excõmunicationẽ ſeu quocũq; alio modo ſubtrahũtur. Cũ ſecũdũ cõciliũ Pariſi.nulla ratiõe clerici aut ſacerdotes habẽdi ſunt, q ſub nulliꝰ epiſcopi diſciplina & ꝓuidentia gubernantur.xciii.di. nulla.

Cùm etiam illud quod dominus dicit de apoſtolis, Mat. x.qui vos recipit, me recipit: & qui vos honorat, me honorat: & qui vos ſpernit, me ſpernit.viii.quęſtio.i.qui vos. & ii.quæſtio.vii accuſatio.cum ſequentibus, intelligatur de epiſcopis & ſacerdotibus, quibus honor debitus deferẽdꝰ eſt, ne latratus & detractiones contra eos de facili audirẽtur, ſecundum quod traditur. ii.q. vii.in multis capitulis. Et quod de facili ad curiam Romanam nõ citarentur, cuius fit contrarium omni die, contra doctrinam Grego.dicentis. lxxxvi.diſtin.ſi quid de quocunque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuſtè poſsit offendere, facilè non credas, nec te ad vindictã res accendat incognita. Sed præſentibus eccleſiæ tuæ ſenioribus, diligenter eſt veritas ꝑſcrutãda, vt ſi qualitas rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpã feriat delinquẽtis. extra de ſymo.licet hely. Honor ꝑterea debitꝰ vnicuiq; iuxta ſuũ ſtatũ, debetur (vt in cõcilio generali de appell. vt debitꝰ.) epiſcopis & nõ prelatis q nõ ſunt ſucceſſores apoſtolorũ, ſed ſunt, & ab initio fuerũt aſſumpti ad miniſtrãdũ & ſeruiẽdũ in eccleſiis parochialibꝰ, & vt ipſi presbyteri Pap. aſsiſtãt in miſſarũ ſolẽnitatibꝰ & diaconi cardinales ĩ induẽdo Papã & aliis miniſteriis inſiſtãt, & circa altare deſeruiãt dño Pa. ſicut habeť in cronica Martiniana.tit. de duplici regimine vrbis. Quinimo (q videť eſſe indecẽtiꝰ) camerarius do. Papę & vicecãcellariꝰ, auditor cõtradictoriarũ, referẽdariꝰ, & notarii, archiepiſcopis, epiſcopis, & prelatis aliis in ſedibꝰ ꝑferũť. Cũ tamẽ ſecũdũ eorũ dignitatẽ, & ꝓrogatiuã ordinũ & ordinationis ſuę tẽpꝰ cõcedere, & in qualibet re ſua loca tenere deberẽt. Et q priores ſunt, dignitate eſſent aliis ꝑferẽdi. xviii.diſ.placuit.lxxiiii.diſt.epõrũ.lxxxv.diſ.c.vlt.ext. de maio. & ob. c.i. & .xiii.c.cõcilii.Niceni. & in cõci. Tole.xciii. nõnulli.

Clerici nõ conueniãtur ĩ curia Romana.

Ad qd prĩmò fuerint cardinales instituti.

Priores in ordine ꝑferantur.

& in.xxiii.cōci.Mileuitani.& in.xxiii.c.conci.Agatheñ. & in.xxxix.iii.concil. Tolet.& xl.c.tertii conci.Bracharẽñ.dicti etiam diaconi & presbyteri cardi.cōtra ritum & moré ecclesiæ Romanæ,qui ab eis seruādus est.xviii.dist. §.verùm.c.dist.contra morem.x .dist.qui nesciat.& fortè contra ius,secundum Nicolaum Papam.xxi.distin. denique.pręsentibus archiepiscopis & episcopis in missa,& in mensa benedicūnt:cùm tamen prohibeatur in consilio Agatheñ.c.xvii.quòd presbyter populo dare nō præsumat. Et dictos archiepiscopos,episcopos & prælatos frequenter longè infra se positos velut in imo respiciunt. Quibus (vt vtamur verbis Greg.in moralibus) non cōsulendo interdū loqui,sed vix dominando dignātur.xlvi.distin.hoc habet proprium.Cùm itaque Greg.Pap.scribat,quòd honorem suum non reputat, in quo fratres suos honoré suū perdere cognoscit: quia suus honor est honor vniuersalis ecclesię,& solidus vigor fratrum suorum episcoporum.Et scribat se tunc honoratum,cùm singulis quibusque honor debitus non negatur.Et (ne detrahatur honori cæterorū prælatorum)inhibeat se vniuersalem Papam vocari: quia talia verba veritatem inflāt, & charitatē vulnerant.xcviii. dis.ecce. haberet Romana ecclesia prouidere circa dictū honorem episcopis & prælatis omnibus impendendum. Et recordari deberet iugiter de scripto. Cur te habeam vt principem, cùm me non habeas vt senatorem.xcv.dist.esto subiectus.Nam qui contemnit, contemnitur:& dolus interdum cum dolo cōpensatur: & frustra petit debitum, qui quod debet,non impendit. Et non seruāti fidem,fides interdum non seruatur eidem. Debet itaque reputari Romanæ ecclesiæ altitudo & cognitio.Nam sicut ait Grægo. lxxxix.dist.ad hæc.& xvii.q.v.ad hæc.Prouisio dispensationis diuersos ecclesiæ ordines constituit esse distinctos: vt dum reuerentiā minores potioribus exhiberent,& potiores minoribus dilectionem impenderent,vera concordia fieret,& ex diuersitate connexio,& rectè officiorū gereretur administratio singulorum.Nā vt ait Augu.ad donatum & habetur.xxiii,q.v.pdest.sicut dilectionem iussi sunt terrentibus debere qui timēt,ita dilectionē iussi sunt

Honor uniuersalis ecclesiæ quis dicatur.

Prouisio dispēsationis diuersorū ordinum.

timentibus debere qui terrent. Poruerbiũ vulgare est, qui totú vult, totum perdit. Ecclesia Romana sibi vẽdicat vniuersa. xciii. di. diaconi sunt. Vnde timendum est, quòd vniuersa perdat: nam sicut Salomõ ait Prouer. xxx. Qui multum emungit, sanguinem elicit. iiii. dis. denique. Sicut habetur exẽplum de ecclesia Græcorum, quæ ex hoc ab ecclesiæ Romanæ obedientia dicitur recessisse. Nam ex hoc in. vi. c. Niceni concilii statutum est: vt honor vnicuique ecclesiæ seruetur. lxv. dist. mos antiquus. Ad idem faciunt penul. & vlti. c. concilii Antiocheni. & . ii. & . iii. c. concilii Cõstantinopolitani. Videretur etiam vtile, quòd dicti episcopi & archiepi iusto impedimendo detenti possunt recõciliare per alios in ordine sacerdotali constitutos ecclesias & cemiteria polluta & violata, cùm interdum de vno anno vel biennio nequeũt reconciliari per eos. Et quòd illis qui non habẽt vnde viuant, assignaretur de beneficiis dioecesis. vnde conuenienter viuere possent: vel quòd plures episcopatus vnirentur in vnum, ne contemptui haberentur. Ad quod facit. xc. distin. diaconi. iiii. distin. c. legimus. Videtur insuper statuendum, quòd per curiam Romanã nõ concedetur principibus vel aliis, ne quoquomodo leuarẽtur absque ipsorum prelatorum assensu decimę, nec annalia, nec alię subuentiones, nec beneficia ante eorum vacationem conferrentur: nec reseruarentur per curiam supradictam.

Qui totũ uult totũ perdit.

Vt ecclesiæ & cimiteria polluta & uiolata p p̃sbiteros possent recõsiliari.

Decimæ nõ leuẽtur sine prælatorum consensu.

Titulus octauus.

Quòd militantes Deo non implicent se negotiis secularibus, nec turpia lucra sequantur, sed de suo uiuant.

CVm enim alia sint negotia secularia, alia ecclesiastica. & secundum apostolum. ii. ad Thimo. ii, dicatur, quòd nemo militans Deo, implicet se negotiis secularibus. Statutum fuit in synodo Nicena & in canonibus apostolorum, quia quidam in clero videntur electi propter turpia lucra, & cõductores fiunt alienarum possessionum, & negotia secularia sub cura sua accipiunt, misterium parui-

pendunt,& per secularium domos discurrunt, & propter auaritiam patrimoniorum sollicitudinem sumunt, quòd hoc deinceps non fiat nisi propter pupillorum, orphanorum & viduarum defensionem, aut si fortè episcopus ciuitatis ecclesiasticarum rerum eos præcipiat habere solicitudinem. verùm quia dictum statutum in aliis cōciliis, vt in Laodiceñ.v.c.& in Calcedoñ.iii.c.& à Romanis pontificibus frequenter iteratũ, vt extrà ne cle. vel mona. per totum.lxxxvi.di.peruenit.lxxxviii.di.decreuit. cum sequẽtibus.xxvi.di.q.iii.per totum.non seruatur etiam à multis prælatis, & vt annalibus qui pecunias suas tradunt, & ab ipsis diuersa seruitia recipiunt,& ex contrario populus scãdalizetur, videtur vtile prouideri quòd prædicta effectualiter seruarentur. Et quòd clerici qui turpi lucro vel inhonesto negotio sibi victum quærere prohibētur de oblationibus ecclesiæ stipendia consequantur, quòd si eis ecclesia sufficere non posset, proprio artificio vel agricultura (excẽplo Apostoli qui de labore manuũ viuebat) sibi necessaria inuenirent. ita tñ vt occasione operis sui ecclesiasticis officiis non deessent. hoc nempe est in aliis,& à Romanis pōtificibus constitutũ.xci.dist.per totum. Act.xx.c. Et quòd accipiens vsuram & ampliationem indebitam & turpia lucra deiicerentur à clero, & alieni haberentur ab ecclesiastico gradu, prout cōtinetur in.xviii.c. Niceni cōcilii posito.xlvii.di.quoniam. Et in Carthagineñ.conci.xci.di. Et idem statuitur in.xliii.cap.iii.conci. Brachareñ.& in.xiiii. c.ii.conci. Arelateñ.& in ix.c.conci. Elibretani cōtinetur, quòd episcopi, presbyteri, & diaconi de locis suis negotiandi causam nō descendant, nec sectētur nundinas.& in sequenti.c.habetur quòd si vsuras acceperunt, degradentur, & abstineant.

Titulus nonus.

De donatione Constantini & primatu ecclesiæ spiritualiter & temporaliter declarandis.

IN synodo Nicena ponitur edictũ donationis Cōstantini Imperatoris, de qua habetur in illa palea. Constan-

tinus.xcvi.distin. Et in dicto edicto specialiter continetur qualiter dictus Constāt.decreuit vt Romana ecclesia principatum teneat, tam super quatuor sedes patriarchales.s. Alexandrinam, Antiochenā, Hierosolimitanam, & Constantinopolitanam, quàm etiam in vniuerso orbe super omnes ecclesias. Et pontifex qui per tēpora ipsius sacrosanctæ Roma. ecclesiæ extiterit celtior, & princeps cūctis sacerdotibus, & totius mūdi existat. Et eidem Roma. vrbem & omnis Italiæ, siue omniū occidentaliū ciuitates regionū & prouincias reliquerit & imperiū occidētale vt ibidē cōtinetur. Dominúsq; beato Petro ecclesiæ æternę viceclauigero, cœlestis regni simul & terreni iura cōmisit, sicut Nicolaus Pa. ait xxii.disti.omnes. & in proœ. vi.li.& de elec. c.fundaméta. & de ma.& obe.solite. Videretur ideo vtile si absq; scādalo fieri posset, hęc taliter secularium principū auribus inculcari, ꝙ cognoscerēt nullā sibi fieri iniuriam, cū ecclesia se de aliquib9 casibus secularibus intromittat: & ꝙ declararet, ad quid spiritualiter & tēporaliter primatus Rom.ecclesię se extēdit secūdum ordinatā potestatē. Et ꝙ distinguerētur iura ecclesiastica & secularia, cū hoc videat consonū iuri.x.dist.qm̄.xcvi.dist.cū ad rerū. & c.duobus.

Titulus decimus.

De cohabitatione clericorū & mulierū uitāda, & ne prostibula publica teneantur prope ecclesias, & in Roman.curia prope palatium domini Papæ, nec alibi prope domos prælatorum, & ne marescallus domini Papæ & consimiles aliquid recipiant à meretricibus & lenonibus earundem.

IN tertio cap. Niceni cōcilii fuit omnibus modis interdictum, ne episcopo neq; presbytero, neq; diacono, neq; vlli clericorum omnino liceret habere secum mulierem extraneam, nisi fortè mater, aut soror, aut auia, vel amita, aut matertera sit: quia in his solis personis, & harum similibus, omnis quæ in mulieribus est suspectio, declinetur. Et qui præter hoc agit, periclitetur de clero. Dictum statutum est positum xxxiii.dist. interdixit. sic in iii. & iiii.cc.secūdi concilii Arelateñ. & in multis aliis cōciliis: vt in x. & in xv.

Quas p̄sbiteris liceat in domo habere hic ponitur.

cc.cōcilii Elibertani.& in xvi.c.cōcilii Hilerdeñ.& à Romanis Pontificibus iteratum: vt extra de coha.cler.& mulie.per totum.lxxxvi.dist.clericus.cum c.seq.nō seruetur. & ex hoc multa scandala subsequūtur,& contra clerū murmurat populus: videretur vtile pro cōseruatione status ecclesiæ & honoris,quòd mādaretur seruari.xxxii. dist. hospitiolum. Vnde in i.c.concilii Taraconen.statutum est, etiam clerici ad proximas sanguinis sine testimonio nō accedant. Nam(vt August.dicit)omnes qui cum sorore mea sunt,sorores meę non sunt.lxxxi.dist.legitur. Et ad idē faciunt cc.seq.& xliii.c.iiii. concilii Toletani. & in xxxii.c. tertii concilii Bracharen. Et insuper,quòd prostibula publica non teneantur prope ecclesias,& in Roma.curia ꝓpe palatium domini Papæ, & nec alibi prope domos prælatorum: & ne marescalus domini Papæ & consimiles aliquid recipiant à meretricibus & lenonibus earundem.

Lupanaria nō teneantur ut hîc ponitur.

Titulus vndecimus.

De conciliis prouincialibus bis in anno celebrādis, & de ordine seruando in eis, & quòd in eis omnia negotia prouinciam contingentia (ut moris est, antequā adeatur) superior terminentur. Et uisitatores deputentur in eis, per quos und cū officialibus episcoporum executioni mandentur quæ fuerunt constituta. Et quòd constituantur metropolitani, patriarchæ, & primates, qui archiepiscopis, & episcopis præsint in regnis in quibus non sunt.

IN.vi.cōcil.Nice.cauetur per singulos annos singulis ꝓuinciis bis in anno epōrum conciliū teneatur.vt q̄ corrigéda & reformāda in qualibet ꝓuincia fuerint,corrigantur & reformētur. Et dictum salubre constitutū in.xx. cōci.Antioch.& in.iii.c.conci.Constantinopolitani. & ii.c. ii.conci.Cartagineñ.repetitum in aliis cōciliis,& in decretis Romanorum pontificum,vt.xviii.distin.per totum.nō seruetur, videretur vtile quòd per prouidentiam concilii executioni debitè demandaretur. Et quòd omnia negotia contingētia statum cleri in regularibus & secularibus personis

ſonis quæ coram ſuis ordinariis non poſſent accipere finẽ vel à quibus eſſet appellatum. deferretur ibidem,& prius ad Romanam curiam deuolui non poſſent, niſi eſſent maximæ cauſæ ſecundum tenorẽ legis canonizatæ.ii.quæſt. vi.anteriorum.§.illud.& ſi contingeret appellari ad ſedem apoſtolicam à cõciliis,quòd prima cauſa appellationis remitteretur ad examen conuicinorum epiſcoporum ſecundum prouidentiam & ordinationem ſuper hoc habitam in Nicena ſynodo:ſicut recitatur in iii.& vltimis capitulis. vi. cõci.Carthagineñ. in quo affuit Fauſtinus legatus eccleſiæ Romanæ.Hoc fuit ſtatutum in conci.Sardiceñ. poſito.ix.quęſt.iii.quis epiſcopus.& in cõci. Mileuitano fuit idem conſtitutum.ii.quæſt.vi. placuit. Vtile eſſet quòd ad dicta concilia aliquid de capi. & de presbyteris diœce. & laicis vocarentur ſicut in vlti.c.conci. Tarraconeñ. extitit conſtitutum.& in iii.c.iiii.conci.Toleta. quod incipit nullam,dicitur quòd nulla pene res diſciplinæ mores ab eccleſia Chriſti magis depulit quàm ſacerdotum negligentia: qui contemptis canonibus ad corrigendos eccleſiaſticos mores ſynodum facere negligũnt.Ob hoc vniuerſaliter à nobis definitum eſt, vt quia iuxta patrum antiqua decreta bis in anno difficultas temporis fieri concilium non ſinit: ſaltẽ vel ſemel à nobis celebretur. Ita tamen vt ſi fidei cauſa eſt aut quælibet alia eccleſiæ communis generalis totius Hiſpaniæ & Galiciæ ſynodus cõuocetur. Si vero nec de fide nec de communi eccleſiæ vtilitate tractabitur, ſed ſpeciale erit cõcilium prout vniuſcuiuſque prouinciæ metropolitanus elegerit peragendum eſſe.

Prima appellationis cauſa corã quib⁹ terminãda

Negligẽtia ſacerdotũ peſſima eſt.

Omnes autem qui cauſas contra epiſcopos aut iudices, aut potentes,aut contra quoſcunque alios habere noſcuntur,ad idem concilium concurrant: & quęcunque examine ſynodali à quibuſcunque prauè vſurpata inueniuntur, regii executoris inſtãtia iuſtiſsimè his quibus iura ſunt reformentur.Ita vt pro compellendis iudicibus vel ſecularibus viris ad ſynodum metropolitani ſtudio quidam executor à principe poſtuletur.

Si agere cõuenit cõtra prælatos & potentes, agitur ut hîc ponitur.

Quintadecima autem calendas Iuniarum congregãda eſt in quacũque prouincia ſynodus propter vernale tẽpus

quando herbis terra vestitur: & pabula germinum inueniuntur.

Modus celebrādi cōcilii prouincialis.

Hora itaque diei prima, ante solis ortū eiiciātur omnes ab ecclesia, obseratísque foribus cunctis, ad vnam ianuam per quā sacerdotes ingredi oportet, ostiarii sedeant: & cōuenientes omnes episcopi pariter introeant, & secundum ordinationis suæ tempora resideāt. Post ingressum omniū episcoporum atque consessum, vocētur deinde presbyteri, quos causa probauerit intrare: nullus se inter illos ingerat diaconorum. Post hos ingrediantur diacones probabiles, quos ordo poposcerit interesse.

Et corona facta de sedibus episcoporū, presbyteri à tergo eorum resideant: diaconi in conspectu eorum stēt, deinde ingrediantur laici, qui electioni cōcilii interesse meruerunt. Tunc quoque ingrediantur & notarii, quos ad recitandum vel excipiendum ordo requirit, & obserētur ianuę. Sedentibúsq; in diuturno silentio sacerdotibus & cor tantùm habētibus ad Deum, dicat Archid. Orate: statimq; omnes in terram prosternantur. Et orātibus tacitè diutius cum fletibus atque gemitibus, tunc vnus ex episcopis senioribus surgens, palàm orationē fundat ad Deum sequētem, cunctis in terra adhuc iacentibus. Finita autem oratione: & respōso ab omnibus, Amen. rursus dicat diacon⁹, Erigite vos, & confestim omnes surgant, & cum omni timore Dei & disciplina, tam episcopi q̃ presbyteri sedeant. sicque omnibus in suis locis in silētio cōsidentibus, diaconus alba indutus, codicem canonū in medio proferens, capitula de conciliis agēdis pronuntiet: finitísq; titulis, Metropolitanus episcopus concilium alloquatur, dicens: Ecce sanctißimi sacerdotes, recitatę sunt ex canonibus priscorū patrum sentētiæ de concilio celebrādo. Si qua igitur quēpiam vestrum actio commouet, coram suis fratribus proponat. Tunc si aliquis quancunque querelam quæ contra canonem agit, in audiētiam sacerdotalem protulerit, non prius ad aliud trāseatur capitulum, nisi primùm quæ proposita est actio terminetur. Nam & si presbyter aliquis aut diaconus vel clericus siue laicus de his qui foris steterint concilium pro qualibet re crediderit appellandū, ecclesiæ

metropolitanæ, Archidiacono causam suam intimet, & ille concilio denuntiet: & tunc illi & introeundi & proponendi licentia concedatur. Nullus autem episcoporum à cœtu communi secedat, antequam hora generalis secessionis adueniat. Concilium quoque nullus soluere audeat, nisi fuerint cuncta determinata, ita vt quæcunque deliberationi cõmuni finiuntur, episcoporũ singulorũ manibus scribantur: tunc enim Deus congregationi suorum sacerdotum interesse credendus est. in xviii. etiam ca. iii. cõcil. Toletani, statutum fuit, quòd iudices & authores fisci præsentes essent concilio celebrando, vt discerent quàm piè & iustè cum populis agere debeant. Et ne in angariis aut operationibus superfluis aliquem priuatum vel fiscalem aggrauerent. Sunt enim episcopi perspectores qualiter iudices cum populis agant, vt ipsos præmonitos corrigant, aut insolentias eorum auribus principum innotescãt: quòd si correctos emendare nequiuerint, quod ab ecclesia & communione suspendant. In primo capit. vndecimi conci. Toleta. posito. v. quæstione iiii. in loco. continetur quòd concilia debẽt cum magna quiete & absque aliquo tumultu celebrari. vnde ibidem dicitur. In loco benedictionis considentes domini sacerdotes, nullis debent aut indiscretis vocib⁹ perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari. Nullus etiam fabulis vanis aut risibus agi: & (quod deterius est) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. Si quis enim (vt ait apostolus) putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio: cultum enim suum iustitia perdit, quando silentium perit, & iudiciorum obstrepentium turba cõfundit: dicente propheta, erit cult⁹ iustitiæ, silentium. Debet ergo quicquid, ante considentiũ consultationes agitur, aut à causantium parte proponitur sic mitissima verborũ prolatiõe proferri, vt nec contẽtiosis vocibus sæuus audientiũ perturbent, nec iudicũ vigorẽ tumultu eneruent. Quicunque ergo in conuentu concilii hæc quæ præmissa sunt violãda crediderit, & cõtra hęc interdicta, aut tumultu, aut contumeliis vel risibus concilium perturbauerit, iuxta Dei legis edictum quo præcipitur:

Episcopi sunt perspectatores.

Silentium cõmendatur.

Eiice derisorem,& exibit cum eo iurgiũ:cum omni dedecore de concessione abstractus à communi cetu secedat,& trium dierũ excõmunicationis sententiam perferat. Item cùm parũ prosit cõdere iura,nisi sit qui ea tueatur,& exequatur:de electione vbi periculũ.lib.vi. de statu regulari. periculoso. c.quoniam.in lib.eo.videtur vtile quòd in singulis conciliis prouincialibus ordinarẽtur certi visitatores & correctores,sicut statuitur in regularibus.de sta.mona. in singulis.qui statuta facerent obseruari,vel saltem in canonibus prouincialibus omnia facta promant,quæ correctione & reformatione indigent,referrentur,corrigerentur,& reformarentur ibidem singulis annis. Et quòd concilia in medio prouinciæ propter communem vtilitaté tractarentur:& vt suffraganei possent absq; maioribus dispẽdiis conuenire. Et quòd etiam officiales episcoporum tenerentur ad faciendum illa quæ statuta sunt ꝑ censurá ecclesiasticam obseruari. Videtur insuper quòd essent constituendi metropolitani & patriarchæ in singulis regnis vbi non sunt,qui episcopis & archiepiscopis præessent,secundum illud.xxi.distin.cleros.& xcix.dstinct.§.i.cum cc.sequentibus.lxxx.distin.c.i.& cc.sequentibus.In quarto autem ca.iii. concilii Bracharẽ. continetur quòd archiepiscopus primatum & potestatem obtineat super omnes episcopos in eius prouincia constitutos.in xviii.distinct.propter ecclesiasticas. secundò,dicitur quòd bis in anno concilia celebrentur.

Item ordo iste de celebrando concilio,assumptus est ex libro ab Isidoro edito de mandato Damasi Papæ ad instãtiam episcopi Carthaginẽ.de omnibus conciliis & statutis Romanorum pontificum factis & habitis ante tempus dicti Damasi Papæ.

Oratio de qua suprà est facta mentio.

ADsumus dñe sancte spiritus. Adsumus peccati quidẽ immanitate detẽti. Sed in nomine tuo specialiter ag.

gregati, veni ad nos & esto nobiscum: dignare illabi cordibus nostris: doce nos quid agamus, quo gradiamur, & ostẽde quid efficere debeamus: vt te auxiliãte tibi in omnibus placere valeamus. Esto salus & suggestor & effector iudiciorum nostrorũ: qui solus cum Deo patre & eius filio nomen possides gloriosum. Non nos patiaris perturbatores esse iustitię qui summam diligis ęquitatem, vt in sinistrum nos non ignorantia trahat, non fauor inflectat, non acceptio muneris vel personæ corrumpat. Sed iunge tibi nos efficaciter solius tuæ gratiæ dono, vt simus in te vnũ, & in nullo deuiemus à vero quatenus in nomine tuo collecti sic in cũctis teneamus cum moderamine pietatis iustitiam, vt & hîc à te in nullo dissentiat sententia nostra: & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna.

In qua oratione non dicatur pater noster, nec benedictio. Sed ipsa solummodo oratio confirmetur.

Finita autem oratione, & responso ab omnibus, Amen. Rursus dicat archidiaconus, Erigite vos: confestim omnes surgãt, & cum omni timore Dei & disciplina, tam episcopi quàm presbyteri sedeant. Sicque omnibus in suis locis in silentio consedentibus, Diaconus alba indutus, codicem canonum in medio proferens capitula de conciliis agendis pronuntiet, id est de concilio Toletano tertio, era. decimaoctaua. Item ex conci. Toletano quarto, era. ii.

Hic ꝓdicta repetit & illi aliqua addit.

Item ex capitulis orientalium partium, quæ Martinus episcopus, de Gręco, in Latinum vertit, era. xviii. de synodo facienda.

Item ex concilio Calcedonensi, era. xviii.

Item ex concilio Agathensi era. xxv. vel xxvi. vel aliud de canonibus, quod metropolitano aptius visum fuerit, vt legatur. Finitísque titulis, metropolitanus episcopus, cõcilium alloquatur exhortatione, ita dicens.

Metropolitanus ad concilium.

¡Ecce sanctissimi sacerdotes, præmissis Deo precibus, fraternitatem vestram cum pia exhortatione conuenio: & per diuinũ nomen obtestor, vt ea quę à nobis de Deo, & de sacris ordinibus, vel sanctis moribꝰ, vobis fuerint dicta, cũ omni pietate suscipiatis, & cũ summa reuerẽtia, ꝑficere intẽdatis. Quòd si forsitã, aliquis vestrũ aliter quã dicta fue-

rint,ſenſerit,ſine aliquo ſcrupulo cōtentionis, in noſtrorū omnium copulatione,ea ipſa, de quibus dubitauerit, conferenda reducat: qualiter Deo auxiliante, aut doceri poſſit, aut doceat. Deinde ſimili vos obteſtatione conuenio, & obſecro: vt nullus veſtrum in iudicando, aut perſonam accipiat, aut quolibet fauore,aut munere pulſatus, à iuſto iudicio ſcienter auertatur,aut diſcedat: ſed cum tota pietate, quicquid cœtui noſtro ſe iudicādum intulerit retractate: vt nec diſcordans contentio, ad ſubuerſionem iuſtitiæ inter nos locum inueniat: nec in perquirenda ęquitate vigor noſtri ordinis, vel ſollicicitudo tepeſcat.

Poſt hanc exhortationem introibunt omnes quicunque fuerint presbyteri, diacones, vel religioſi vniuerſi, ad audiendum doctrinam. Sícque archidiaconus lecturus eſt canonem Toletani concilii vndecimi: era prima. ne tumultu cōcilium agitetur. Quo canone perlecto, concilium Epheſinum ex ordine perlegatur. Deinde collatio pariter & inſtructio, de myſterio ſanctę trinitatis habeatur, ſimúlque & de officiorum ordinibus, ſi in omnium ſedibus eiuſdem celebritatis vnitas teneatur. Pro his quoque cauſis prout ſpacium diei permiſerit, & epiſtolæ Papæ Leonis ad Flauianum epiſcopum de erroribus Euticetis, & myſterio trinitatis, legendæ ſunt. Canones quoque de vnitate officiorum, nec ad aliud, aliquid antea tranſeatur, quàm iſta omnia explicentur, ita tamen vt in totos tres dies litaniarum nihil aliud agatur, nec tractetur, niſi ſola collatio de myſterio ſanctę trinitatis, & de ordinibus vel ſacris officiorum inſtitutis, ita vt hæc tota partiantur per totos illos tres dies, vt nihil aliud (ſicut dictum eſt) niſi ſola quæſtio de his quæ prædicta ſunt, habeatur: ita vt lectio ſemper congruens ordini, & cauſæ quæ quærenda eſt, antecedat. Poſt hæc, in quarto die reliquę per ordinem admittēdę ſunt, ſicque omnes qui de religioſis in retroactis diebus pro ſpirituali inſtructione interfuerant in concilio, foris egrediantur, reſidentibus aliquibus presbyteris in concilio, quos metropolitanus probauerit honorandos. Per ſingulos tamen tres dies rogationum litaniarū epiſcopi vel preſbyteri cum ammonitore, primùm orationibus ſe proſter-

Legēda in concilio.

nant. Sicque collecta à metropolitano oratione consurgant, & de diuinis tãtùm, vt dictum est, rebus collationem habeant: in reliquis autem diebus cunctis astantibus oratio colligenda est: & sic considentes causarum negotia, iustè & religiosè colligant. Nullus tamen tumultus, aut inter considentes, aut inter astantes habeatur. Eodem tamẽ modo, eodémq; ordine ad consilium omnes per singulos dies ingrediantur, quo superius iam permissum est. Nam & si presbyteri, reliqui aut diaconi clerici siue laici, de his qui foris steterint, concilium pro qualibet re crediderint appellandum ecclesiæ metropolitanæ, archidiacono causam suã intiment, & ille concilio denũtiet. Tunc illis & introeundi singulatim, & proponendi licentia concedatur. Nullus autem episcoporum à cœtu communi secedat, antequam hora generalis secessionis aduenіat.

Concilium quoque nullus soluere audeat, nisi fuerint cuncta determinata, ita vt quæcunque deliberatione communi finiũtur, episcoporum singulorum manibus subscribantur: ita tamẽ, vt ante duos vel tres dies, quã soluant cõsilium, omnes institutiones à se editas diligenti consideratione retractent, ne in aliquo offendisse videantur.

Item, in die quo concilium absoluendum est, canones qui in sancta synodo constituti sunt, coram ecclesia in publico relegantur. Quibus explicitis, respondeatur in choro, Amen. Deinde ad locum redeuntes, vbi in concilio resederint, canones ipsos subscribant. Admonendi quoque à metropolitano sunt de pascha vẽturo, quo veniat die. Admonendi etiam sunt, quo tempore superuenienti anno ad faciendum concilium veniant. Eligendi etiam sunt de episcopis, qui cum metropolitano dies festos natalis Domini, & sanctum pascha debeant celebrare. Post hæc, dicente archidiacono, Orate omnes, simul in terra pariter se prosternant, vbi diutissimè orantes, hanc vnus ex maioribus orationem dicat.

Oratio dicenda in concilii solutione.

NVlla est domine humanę conscientię virtus, quæ inoffensè possit tuæ pietatis iudicia expedire, & ideo quia imperfectum nostrum viderunt oculi tui, perfectioni deputa quæsumus, quæ perfecto æquitatis fine cōcludere præoptamus. Te in nostris principiis occursorem poposcimus, te quoque in hoc fine iudiciorum nostrorū excessibus adesse precamur, scilicet vt ignorātiæ parcas, vt errori indulgeas, vt perfectis votis perfectā operis efficaciam largiaris. Et quia conscientia remordente tabescimus, ne aut ignorātia nos traxerit in errorē, aut præceps forsitan voluntas impulerit iustitiam declinare: ob hoc te poscimus, te rogamus, vt si quid offensionis, in hac concilii celebritate attraxim*, cōdonare ac remissibile facerę digneris, vt in eo quod soluturi sumus aggregatū cōcilium, à cunctis primùm absoluamur nostrorum nexibus delictorum: qualiter & transgressores venia, & confitētes tibi subsequatur remuneratio sempiterna. Huic orationi, oratio pater noster adiūgatur, & cunctis adhuc iacentibus, hæc benedictio explicetur. Christus dei filius qui est initium & finis complementū vobis tribuat charitatis, Amē. Et qui vos ad expletionem huius fecit peruenire concilii absolutos vos efficiat ab omni contagione delicti, Amen. Et ab omni reatu liberiores effecti, absoluti etiam per donū spiritui ssancti, felici reditu vestrarum sedium cubilia, repetatis illesi, Amen. Quod ipse præstare dignetur. cuius regnū & imperium permanet in secula seculorum, Amē. Quibus expletis, cum dictū fuerit ab archidiacono, in nomine domini nostri Iesu Christi, eamus cum pace, omnes illico pariter exurgentes, residente metropolitano ab ipso primùm incipiente, osculum sibi inuicem omnes pariter dabunt. Sicque data sibi inuicem pace, conuentus cōcilii absoluatur.

Oratio diei secundæ celebrationis concilii prouincialis.

NOstrorum tibi domine curuantes genua cordium, quæsumus, vt bonū quod nobis à te requiritur, exe-

quamur, vt prōpta, ſcilicet ſollicitudine gradiētes, diſcretionis arduę ſubtile iudicium faciamus, ac miſericordiā diligentes clareamus ſtudiis tibi placitæ actionis.

Oratio diei tertiæ eiuſdem celebrationis.

AD te domine interni clamoris vocibus proclamātes, vnanimiter poſtulamus, vt reſpectu tuæ gratiæ ſolidati, præcones virtutis tuæ efficiamur intrepidi, tuūque valeamus verbum cum omni fiducia loqui.

Sanè prædictus ordo deſcriptus ab Iſodoro, qui eius tēporibus in celebrandis conciliis ſeruabatur, fuit poſitus ſuprà, exceptis orationibus intus c.iiii. cōcilii Toleta. quod incipit, villam. Alia verò. cc. de quibus facit Iſodorus mētionē, ſunt in decretis. ſcilicet xviii. c. tertii cōcilii Toleta. ponitur. xviii. diſtinctio. c. vltimo. capitulum martini. ea. diſtinctio. propter eccleſiaſticas. ii. & infrà. xviii. cōci. Calcedoneñ. e. diſtin. peruenit. xxv. c. concilii Agatheñ. e. diſtin. epiſcopus. primum. c. xi. concilii Toletani. v. quæſti. iiii. in loco.

Titulus duodecimus.

De ſortilegiis, diuinatoribus & conſimilibus euitandis & puniendis.

COntinetur nēpe in penultimo. c. concilii Anchiritani, quòd illi q̄ auguria ſiue ſomnia vel diuinationes quaſlibet ſecundum morem Gentilium obſeruant, aut in domos ſuas huiuſmodi homines introducunt, in acq̄rēdis aliq̄bus arte magica, aut domos luſtrāt, vt cōfeſsi quinimmo pœnitentiā agāt. Et cum dictum ius & conſimilia extra de ſortil. & xxvi. quæſtio. i. ii. iii. & . v. non ſeruētur, videretur vtile, quòd prouideretur per cōcilium, quòd prędicta iura ſeruarentur, & quòd omnia philateria & ſortilegia, quibus mundus infectus eſt, tollerētur: ſicut etiā con- *Sortilegiis puniēdis.*

de quorũ pœnis latè traditur ĩ tractatu Malleus maledict⁹ tinetur in xxxv.c.consilii Laodicẽsis,& in vigesimoquinto.cap.concilii Aurelianensis, posito.vigesimasexta quæstione quinta,si quis clericus.& in vigesimooctauo capitulo quarti concilii Toletani, in tertio Concilio Bracharẽ. quinquagesimonono & sexagesimo capitulo,& etiam septuagesimosecundo,tertio & quarto.

Titulus tertiusdecimus.

De ætate presbyterorum & aliorum promouẽdorum in ecclesia Dei, etiam ad Cardinalatum.

CVm in xi.c.cõ.Neocesariẽ.quod incipit, presbyter. statutũ fuerit, quòd presbyter ante xxx.annorũ ætatem nõ ordinetur,quamuis sit probabilis vitæ. Sed obseruetur vsque ad præfinitum tempus : quia trigesimo anno *AEtas ad ꝑmotionẽ sacrorum ordinũ hîc ponitur.* dominus baptizatus est : & tunc prædicauit. & cum à dicto consilio posito. lxxviii. distinctio. presbyter ante.trigesimũ anum,& ab aliis iuribus,eadem distinc. positis,recedi non debeat,nisi necessitas id exposcat, secundum Zachariam Papã.xxv.an.presbyteri ordinari. ea. di.si xxx. videretur considerandum,si esset vtile, dicta iura seruari, propter periculũ fornicationis, quæ nec vnquã ante dicta tẽpora contrahitur,& postmodũ excipiatur.de præsump. cùm in iuuentute. Et ꝙ ætas constituta in episcopis & etiã regula apostolica in promotione cardinalium seruaretur. quidem videretur vtile,quòd leuitę & virgines ante.xxv. annos non consecrarentur,sicut continetur in iiii.c.iii. cõci.Cartaginen.& in aliis conciliis & iuribus.xx. quæstio. i.§.tempus.cum quatuor sequentibus.In primo autem capitu.iii. conci. Arelateñ.continetur, quòd diaconus ante vigesimũquintum, & presbyter ante trigesimum annos,non ordinentur.Item in decimooctauo,& in decimosexto cap.concilii.Agatheñ. & in decimonono cap.quarti cõci.Toletani & in vigesimo canone.iii.concilii Bracharẽ.

Titulus decimusquartus.

De vii. diaconibus constituendis, & in qualibet ciuitate.

CVm vltimũ. c. dicti consilii Neocesarien. dicat ꝙ septé sint diaconi in qualibet ciuitate, secũdum quòd liber apostolorũ insinuat, quod c. ponitur. xciii. dist. Diaconi qui. & c. diaconi. in vii. & assumit ex actib' apostolorum. c. vi. & alia iura consimilia nõ seruantur. Videtur considerandũ, an expediret dicta iura seruari, vt cult' non diminueretur diuinus, quem expedit ampliari. de rescrip. quia per ambitioné. libro sexto. Ad hoc concordat septuagesimus septimus titu. infrà positus. Et quòd prouideretur quòd in Romana ecclesia, quæ caput est aliarum, & in cathedralibus & aliis, officia cum deuotione & solẽnitate debita & solita agerentur. Et insuper ordinarentur certi ministri electi, sufficientes & approbati qui in maioribus altaribus ecclesiarum cathedralium deseruirẽt. Cùm interdum tales ponantur qui sunt in scandalum populi & derisum.

Titulus decimusquintus.

De clericis presbyteris alterius regionis linguarũ, & ecclesiæ nõ recipiẽdis, nec promouendis in alienis regnis & ecclesiis, nisi ibi eligant mansionem, quandiu alii sufficiẽtes reperiantur in regnis, ciuitatibus & ecclesiis propriis.

CVm in penultimo capitulo Neòcesarien. contineatur quod presbyteri conregionales præsentibus episcopis vel presbyteris ciuitatis non ministrent. Et in concilio Niceno c. xvi. posito, septuagesimaprima distinctione. clericos. contineatur, quòd clericos in singulis ecclesiis constitutos non liceat in alterius ciuitatis ordinari ecclesiis, sed quiescat quis in ecclesia in qua ab initio ministrare meruit. Et per Celestinum Papam cõstitutum fuerit, quòd de altera ciuitate nõ eligatur episcopus, si de ciuitatis ipsius clero inueniatur idoneus: quia primo reprobãdi sunt illi anteꝗ̃ alii de alienis ecclesiis præferãtur. Cũ

Promouẽdi ad dignitates & beneficia sũt de ciuitate nõ alieni.

vnusquisq; suæ militię fructum in illa ecclesia recipere debeat, in qua per omnia officia trāsegit ætatem: nec in aliena stipendia alter rapere debet, nec alii debitam alter sibi audeat vendicare mercedem. Et si contrarium factum fuerit, facultas detur per do. Papam clericis renitēdi si se viderint p̄grauari, & refutari quē sibi ingeri viderint ex aduerso non timeant: & per eūdem Celestinum statuatur, quòd peregrini & extranei, & qui antè ignorati sunt non præferātur his qui in suis ecclesiis enutriti sunt: & quòd per eos non excluderentur illi qui suorum ciuiū bonum merentur habere testimonium. lxi. distin. nec emeritis. & ca. nullus. Et secūdum quod Greg. scribit ciuibus Neapolitanis, graue sit opprobrium cuiuslibet cleri, si in eo non reperiatur idoneus ad ipsum gubernādum. ea distinctione. studii. Et idem Grego. scribit in registro, vt nullus de altera ecclesia eligatur in ecclesia Panormitana, nisi fortè (quòd non credit) in illa ecclesia non reperiatur idoneus. eadem distinct. c. obitum. Pelagius etiam Papa eadem dist. Cathinen. mādat in dicta ecclesia Cathinen. de clero ipsius pontificem eligi. Innocent. Papa etiam scribit ext. de elect. cùm inter canonicos. quòd pro electione, non debet ad aliam ecclesiam fieri trāsitus, donec reperiatur idoneus in ecclesia p̄pria. Et in concilio generali per dictum Innocen. iii. celebrato eodē tit. c. ne pro defectu cōtineatur expressè quòd ecclesię viduatę prouideatur de persona idonea ipsius ecclesiæ si ibi reperiatur. Et in concilio Stephani Pap. lxxix. distin. oportebat. & cap. nullus. contineatur quòd de propria ecclesia eligatur. Et idem etiam scribitur per Gregor. xix. quæsti. iii. nullus abbas. dictus etiam Papa Innocenti. scribit de postulatiōe. bonę memo. ii. §. vl. quòd Strigonē. ecclesia in Vngaria posita nolebat pręficere alienum à regno, nec aliquem cuius non haberet notitiam salua conscientia sua. Et Leo Papa scribit lxii. dist. cap. i. quòd nulla ratio sinit vt inter episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus sunt expetiti, nec à comprouincialibus episcopis cum Metropolitani iudicio cōsecrati. Et legatur in Leuiti. quòd licet Dominus de constituēdo Iosue principe p̄cepisset, & eum elegisset, tamen conuocatur

ſinagoga, vt dicit Hieronymus. Exponit nobis intelligi, q in ordinãdo ſacerdote, etiam populi ſententia requiritur, vt ſciant omnes & certi ſint, quia qui prȩſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminẽtior, ille eligatur ad ſacerdotium. viii. q. i. licet. & c. ſi ergo. Nam vt idem ait, nulla cõſanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio facere debet hoc, quod populi gubernatio tradatur, niſi meliori.

Ex prædictis vtiq; & conſimilibus iuribus tractantibus, quod nullus in eccleſia vbi duo vel tres in congregatione fuerint, niſi eorũ electione canonica presbiter eligat̃: quia ad capitulũ vel conuẽtum de iure cõmuni ſpectat electio, ext. de electio. c. ſuper. de iur. patro. nobis. xvi. q. vlti. congregatio. xviii. q. ii. Abbatẽ. & ii. cap. ſequẽt. videretur per ſancti prouidẽtiam conſilii conſiderãdum, ſi expediret vniuerſali eccleſiæ ſupradicta obſeruari. Nam ex hoc prouideretur eccleſiis & pſonis, & in magna parte videretur ex hoc poſſe ſtatus vniuerſalis eccleſiæ (ſi diligẽter aduertat̃) ſalubriter gubernari: & qualiter, & de quibus, cathedralibus & collegiatis & aliis eccleſiis prouideretur: & quis fructus cõſequeretur quo ad curã animarum, obſequiũ, & defenſionem eccleſiarum, & diſpẽſationem reddituũ qui deberent inter pauperes locorũ diſtribui ex pdictis. Ad prædicta concordãt ii. & iii. cap. conci. Bracharen. & penult. c. concil. Taurinatis, in quo ſtatutũ fuit ſecũdum priora ſtatuta canonum, vt nemo clericum alteri9 ſuſcipiat, neq; ſuȩ eccleſiæ in aliquo gradu ordinare habeat, & neq; vt abiectum in cõmunionẽ recipiat, & viii. & ix cap. concilii Auraſico. concordãt. In vlt. etiam cap. concilii Valẽtinen. ſtatutum fuit, quòd nullus alienum clericum ſecundum decreta canonũ ſine cõſenſu ſui epiſcopi ordinare audeat, nec vllum etiã ſanctorũ ſacerdotum qui localem etiã futurum primitus nõ ſpopondiſſet, vt per hoc nullus à regula vel diſciplina eccleſiaſtica deuiare permitteretur impunè. & in xii. cap. primi concilii Toletani continetur, vt nullus clericus ab epiſopo ſuo recedat, & ad alium ſe transferat. Idẽ in c. ii. ii. conci. Toleta. Idem in ii. conci. Bracaren. lvi. hoc autem nõ ſeruatur à Romana curia, & à presbyteris

Fructus ex electione prælati propriæ prouinciæ hic ponũtur.

prælatis qui curas animarum & prælationis cõmittunt talibus, qui nec ſubditos intelligunt, nec intelligũtur ab eis.

Titulus ſextuſdecimus.

De epiſcopis ne in alienis diœceſibus uel prouinciis immorentur, neque poſſeßiones ibi habeãt, relictis propriis ciuitatibus & diœceſibus abſque iuſta & rationabili cauſa, & ultra tres ſeptimanas ſe nõ abſentent ab eccleſiis eorũdem.

Vbi morari habẽt epiſcopi & presbyteri.

IN xvii. xiiii. & xv. cap. Sardinẽ. conci. continetur, ꝙ epiſcopi in aliis prouinciis nõ morentur, & ne poſſeſsiones in aliis prouinciis acquirãt, & penu. c. eiuſdẽ cõci. de pſbyteris & clericis. vt vltra tres ebdomadas, ſicut & epiſcopi, in aliis prouinciis nõ morẽtur. Vnde cũ ex hoc ſubſequantur pericula animarũ, & eccleſiarum, videretur vtile, quòd dicti canones reuocarẽtur, niſi iuſta cauſa ſubeſſet, ſicũt in vl. c. dicti Sardicẽ. cõci. cõtinetur. Et ad idẽ cõcordat iii. c. cõci. Antiocheni, quod incipit, ſi qs presbiter. in xx. etiã c. conci. Calcedonẽ, cõtinetur, quòd clericis in alienã ciuitatem trãſmigrare non liceat, niſi pro perſecutione vitãda, & in xxiii. c. eiuſdem conci. ii. continetur, quòd clerici & monachi excommunicentur, qui pręter epiſcopi ſui volũtatem, ad regiam vrbem acceſſerunt.

Titulus ſeptimuſdecimus.

Ne epiſcopi uel clerici accedant ad curias principum ſine licentia, & literis concilii prouincialis.

CVm in x. c. cõcilii Antiocheni, quod incipit, ſi qs epiſcopus. cõtineatur, ꝙ ſi quis epiſcopꝰ, vel presbyter, vel omnino qui eſt ſub eccleſiaſtica regula cõſtitutus, ꝑter conciliũ, vel literas eorum qui ſunt infra prouinciã, & maximè Metropolitani, ad Imperatorem perrexit, quòd abdicetur & eiiciatur à cõmunione, & à propria dignitate. Sed ſi neceſsitas cogit eum ire, quòd vadat cum deliberatione & cõſilio Metropolitani, & epiſcoporũ ipſius prouincię, & hoc ſit ſatis conſonũ aliis iuribꝰ. vt xxi. q. v. quaſi per totũ. Conſiderãdũ videt̃ ſi expediret iura huiuſmodi obſeruari.

Titulus octauusdecimus.

De Neophitis, & indignis, & insufficientibus, & claustralibus non promouendis ad ecclesiasticos gradus & cardinalatus. Et quòd nullus etiam fauore ecclesiastico uel regio promoueatur, nec aliquis qui nesciret illa quæ pertinēt ad officium suum, & quòd etiam nulli nisi doctores, in episcopos, archiepiscopos, & cardinales promoueantur.

CVm in tertio capit. concilii Laodicensis contineatur secūdum vlti. cap. apostolicæ regulę, quòd Neophiti non promoueantur, per quos secūdum Gregorium intelligere possumus, qui repente in clericatus, vel in religionis habitu sunt plantati, & ad ambiendos honores ecclesiasticos anhelant: vt xlviii. disti. sicut. Et dictum concilium sit conforme primo cap. ii. conci. Arelatensis, & aliis consimilibus iuribus: vt eadē distinct. per totum. lix. distin. per totum. & lxi. distinct. in octo primis cap. & conci. Bracharē. in quibus quidem conciliis & iuribus continetur, quòd ex laicali statu & ex gradibus ecclesiasticis inferioribus nō promoueantur ad superiores gradus quousque in prioribus & minoribus legitimè fuerint comprobati. concordat xxi. c. iterato concil. Bracharen. *Neophiti qui dicantur.*

Considerandum videtur, si expediret vniuersali ecclesiæ dicta capit. & iura obseruari. nam certum est secūdum Gregorium, quòd tales prælati personæ ecclesiasticæ repente eleuatæ, & per singulos gradus non probatæ, sunt sicut de nouo ædificati parietes, qui non prius tignorum pondus accipiunt, nisi fortè nouitatis suę humores siccentur. Et si antequam solidentur pondera accipiant, cūctam simul ad terram deponunt fabricam. Vnde verendum est, quòd fabrica ecclesiæ super tales columnas posita, concussis ipsis columnis, corruat, sicut dicitur in concilio generali per Innoc. de accu. qualiter & quando. Et quòd tales secūdum dictū Greg. etiā casum appetant, quia ad summi loci fastigia postpositis gradibus per abrupta petūt ascēsum. Hæc nēpe est prohibitio Aposto. i. Thim. iii. c. & est ratio prohibitiōis, ne taliter, & sic repēte, promotus ad honores & *Per parietes nouos significantur ut hîc ponitur.*

ecclesiasticos gradus in superbiam & ruinam diaboli incidat. Momentaneus nanque sacerdos nescit humilitatē seruare, modos personarum vel se continere. Talis enim non ieiunauit, non fleuit, non se correxit, nō pauperibus erogauit. Nec dubium quin incidant in arrogantiā, quæ est ruina diaboli: qui imprompto ore nōdum discipuli fiunt magistri. Et sicut Innoc. ait, miserū est enim eumq; fieri magistrum, qui nunquā fuit discipulus: eum summum sacerdotem, qui nullū gradū vnquam assequutus fuerit sacerdotis. lxi. dist. miserum. lix. dist. ordinatos. Nónne scribit Paulus ad Timoth. v. c. manus citò nemini imposueris. Et quid est (vt Leo Pa. ait) manus citò imponere, nisi ante ætatis maturitatem, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ, ante experientiam disciplinæ sacerdotalē, pontificatus & cardinalatus honorem tribuere nō probatis? Et quid est cōmunicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari? secundū dictū Leonem lxxviii. dist. quid est. Et secundū eundē, Quòd pastorale fastigium, & gubernatio ecclesiæ concedatur & committatur indignis, & lōgè extra sacerdotale meritum constitutis, non est consulere populo, sed nocere: nec est præstare regimen, sed agere discrimen. Et sicut boni operis sibi comparat fructū, qui rectum tenet in eligendo & præficiendo sacerdoté, iudiciū, ita graui semetipsum afficit damno qui sublimat indignū. Non est enim in cuiuscunq; personam præmittendū, quod in statutis generalibus cōtinetur. Nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra præcepta diuinæ legis collatus: meritò patrum nostrorum venerabiles sanctiones (cùm de sacerdotum electione loquerétur) eos demum sacris administrationibus idoneos esse asseuerarunt: quorum omnis ætas à puerilibus exordiis vsq; ad perfectionis annos per disciplinas ecclesiasticas cucurrisse, vt vnicuique testimonium prior vita præberet. Nec potest prædictis seruatis de eius promotione dubitari, cui pro laborib⁹ multis, pro moribus castis, pro actionibus strenuis celsioris loci premium debetur. Si enim ad honores mundi sine suffragio tēporis, sine merito laboris indignum est perueniri, & notari ambitu, solēt hi quos probitatis

Manus citò imponere quid sit.

Qui sublimat indignū quale suscipiat pmium hîc ponitur.

bitatis documenta non adiuuant, quàm diligens & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum & cœlestium dignitatum?lxi.distinctione, miramur.

Aduertat obsecro vicarius IesuChristi & sacri prouidētia concilii, Si generalis status ecclesiæ non subuertitur, quia regula de promouendis ad sacerdotium & pontificatum tradita per apostolū, prima epistola ad Thimothe.iii. ca.ad Titum i.c.non seruatur.Nēpe si aduertatur ad exēptionem.xiii.ca. dictæ regulæ apostolicę, traditæ à sanctis conciliis,& sanctis patrib' prosecuta: in decretis à xxv.di stinct.vsque ad xii.c.& ad concilium Carthagineñ.positū xxiii.distinctio.Episcopus.de sufficientia pro mouendorū ad regimen ecclesiæ & ad illa quæ modernis tempotib' in vniuersali ecclesia tam in capite quàm in membris obseruantur. Pensando quàm nautę & nauigio deferendis eadē subest periclitandi necessitas, sicut dicitur in exhortatione promouendorum: & quòd secundum euangelicam veritatē Matt.xv.& Lucę xvi.c.si cæcus.scilicet, prælatus cęco populo qui ducēdus est,& non sequēdus, ducatū præbeat, ambo in foueam delabuntur, flere magis q̄ scribere libet.

Aduertat cōcilium.

Eadē subest periclitādi necessitas nautę & nauigio defe-rendis.

Et quamquam secundum fragilitatem nostri tēporis in aliquibus mitigationē recipiat discretionis cēsura illius tēporis.xxxiiii.dist.fraternitatis.& difficile sit in quo conue niat.xiii.c.dictæ apostolicæ regulæ reperire.vt scilicet sint sine crimine, vnius vxoris viri, non vinolenti, prudētes, or nati, hospitales, pudici, doctores, non percussores, non litigiosis non cupidi, domui suæ bene præpositi, & non neophiti, Nihilominus tamen seruari deberet dictum Hieronymi, vt licet res pene contra naturā sit, quòd sine peccato aliquis inueniatur: quòd saltem talis assignaretur ad regimen & curā animarū, cuius cōparatione grex cæteri dicerentur.xxv.distin.§. nomine autē criminis.lxi.in sacerdotibus.quia sicut ait etiam Symmachus, Papa vilissimus cōputandus est, nisi præcellat scientia & sanctitate, qui est honore pręstantior.i.q.i.vilissimus. Sed secundū Leonem Papam, si in laicis est intolerabilis insciētia, multomagis in his qui præsunt, nec excusatione est digna, nec venia.xxviii.dist.si in laicis. Ignorantia enim mater est cunctorum

Vilissim' esse quis dicatur.

errorum. Et ideo in sacerdotibus Dei, qui in populo docẽdi susceperunt officium, maximè est vitanda, sicut habetur in iii. conci. Toletano. & xxxviii. distinct. cap. i.

Non promouẽdi in ecclesia dei

Sustinenda enim sunt sacerdotii eloquia diuinitus tradita, id est, vera diuinarum scripturarum disciplina. xxxviii. distinctione. omnis. sicut magnus ꝑhibet Dionysius, Hinc enim superna voce dicitur ad Moysen in Leuitico. xxi. ca. Loquere ad Aaron. Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, nõ offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius. vbi repẽte subiungitur. Si cęcus fuerit, si claudus, si vel paruo & grandi vel torto naso, si fracto pede, si mancus, si gibbosus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem habens in corpore, vel si est herniosus. Quæ moraliter exponuntur per Gregorium in pastorali. & xlix. distinctione, hinc & enim. ad ostendendum qualiter ignorantes, indiscreti, ambitiosi, & criminosi non sunt admittendi ad ecclesiasticos gradus. vnde dominus Malachie. i. ca. ad hoc conquerẽs dicit. O sacerdotes qui despexistis nomen meum, si offeratis cæcũ ad immolandũ, nónne malũ est? si offeratis claudũ & languidũ? quod exponẽs Hieronym⁹ dicit, quòd cęcum animal offert, qui ordinauit indoctum in locum docti: magistrũque facit, qui vix discipulus esse poterat. Claudum offert, qui lucra terrena quærentem locat in dignitate, vt pote pedem in diuersa ponentem, vnum in diuinis, alterum in carnalibus. cui potest inferri illud tertii lib. Regum decimo octauo capit. Vsquequo claudicatis in partes duas? Languidum offert qui vitiosum habet pro religioso: quíque tardum & pigrum probat patientem, dicens illum negligentia redarguendum. Non pẽsans quòd indignum est dare deo, quod dedignatur homo. xlix. distinctio. cap. vltimo. In euangelio autem Ioannis. i. c. dicitur, quòd dedit potestatem filios dei fieri his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

Cæcũ animal dicitur indoctus loco docti positus.

Aduertat itaque quisque se filium esse sanctorũ, si hæres est in tenenda terrena hęreditate sanctorum: quia sicut ait Hieronymus, Non sanctorum sunt filii qui tenent loca

ſanctorum,ſed qui exercent operá eorum.xl.diſtinctione. Non eſt facile,ſtare in loco Petri,& Pauli,& tenere cathedram regnantium cum Chriſto. Idem etiam ait. Quòd ſi filii Dei ſumus: quod ipſe fecit nos imitari debemus.lvi. diſtinctione.dominus.præfertur enim imitatio operis pro pagini carnis.xxii.quęſt.ii.§.Item opponitur.Vnde & Iudęi cùm eſſent filii Abrahæ,tamen dicũtur filii diaboli cuius filii ſunt, non naſcendo, ſed eius opera imitando. Et ideo Ioan.viii.c.à Chriſto eis dicitur.Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite: vos autem quęritis me interficere hominem qui vera locutus ſum vobis: hoc Abraham non fecit.vos ex patre diabolo eſtis qui deſideria patris veſtri facere vultis. Et contra, gentiles ſecundum originem carnis cùm ab Abraham eſſent alieni, tamen imitatione fidei & iuſtitiæ ſucceſſerũt in filios Abrahæ.vt ibidem. & i.quæſt. i.cito turpem.ad finem.& de pœniten.diſtinctio.i.omnis. Vnde cùm in iſtarum promotione maximum in eccleſia Dei immineat periculum,cautius videretur prouidendum ſecundum concilium Ioannis Chriſoſtomi in epiſtola ad Hæbreos.& xlii.diſtinctione.quieſcamus.vii.q.ii.ca. vlti. extra de electio.vbi lib. vi.ff.de Carboniano edic.51.§.ii. contra prædictos qui non ſunt inſtructi in his quę in quotidiano verſantur vſu,inuehitur.viii.diſputatio.vii.concilii Toloſani in.iiii.autem.ca.x.concilii Toloſan. habetur quòd epiſcopi qui eccleſiaſtica beneficia ꝓpinquis ſuis indignis contulerint,puniantur,excommunicẽtur, & beneficiis ſuis priuentur. In vii. diſciplinam ſubeant homicidii notam.& concordat.xliii.diſtinctione.ſit rector.

Filii ſanctorum.

Filii diaboli.

De prædictis etiam videretur,quod clauſtrales non ponerentur ad prælationem, cùm nõ habeant experientiam temporalem.xxxix.diſtinctione.per totum.Et declararetur quæ ſciẽtia eſt in ſingulis gradibus requirẽda: & quod nullus carracteretur epiſcopus, niſi eſſet doctoratus in theologia, vel in iure: quod nullus etiam fauore regio promoueretur.xvi.quæſtio.vii. ſi quis deinceps. nec aliquis qui prius neſciret illa quæ pertinent ad officium ſuum.

Nõ caracterendus epiſcopus.

rias eorundem & sub prætextu sigilli eorum & iuramenti in communitatibus.

CVm in ii.ca. Calcedoneñ. concilii cōtineatur, quòd si quis episcoporum accepta pecunia ordinationem fecerit, & sub pretio deduxerit impreciabilem gratiā, atq; ordinauerit per pecunias quēlibet de his qui in gradu ecclesiæ connumerantur, vel defensorem. quòd de hoc conuictus, subeat gradus sui periculum: & si promotus perdat promotionis suę fructum: quòd si mediator clericus fuerit, à ꝓprio gradu decidat. Si vero fuerit laicus vel monachus, quòd sit anathena. Et prædictum cōcilium est positū. i. q. i. si quis episcopus. & tota. i. cau. & tit. de symonia. in quibus agitur de dicta symonia & in nouo & veteri testamēto à conciliis & Romanis pontificibus deputati non seruentur, & maximè in curia Romana, in qua etiam cœtus dominorum cardinalium vult habere vnà cum domino Papa certam portionē à prælatis qui promouentur ibidem: videretur super hoc maximè prouidendum. Nam hæc hæresis maximè corrumpit ecclesiam vniuersalē & vniuersos populos: Et prouisa iam remedia pro nihilo reputātur. Et cùm in curia Romana publicè contrarium fiat, acsi nō esset peccatum committere simoniam, vel si dare vel accipere pòst, non esset idē sicut dare vel accipere antè. i. q. i. eos. & c. si quis præbendas. & c. si quis obiecerit. ead. cau. q. iii. saluator. Ex quo prouenit (sicut Grego. Frācorum Regibus scribit) quòd fides deperit. Nam cùm fides sine operibus mortua sit, sicut habetur in canonica beati Iacobi. ii. c. Et fides cum vita sit eligenda in sacerdotibus & ministris si vita defuerit, fides meritum non habet. Quæ autem vita & quæ opera esse valeant sacerdotis qui honores tanti sacramenti per præmiū conuincitur obtinere. Hinc non solùm in ordinatoris & ordinati animā letale vulnus infligitur, verūetiam reipublicæ regimen ex taliū culpa, quorum intercessionibus magis iuuari debuerat, prægrauat. Si enim dignus is sacerdotio creditur, cui nō actionis merita, sed ꝑmiorum copia suffragatur. Restat vt nihil sibi in ecclesiasticis honoribus grauitas, nil sibi defendant industria. Sed totum auri ꝓphanos amor obtineat, & dū vitiat honor re-

Pena ꝓmoti ꝑ simoniam & ꝓmonentis.

Symonia hæresis est

muneratur in locũ vltoris, is fortasse qui fuerat vlciscend⁹, adducitur: atq; hinc sacerdotes nõ proficere, sed perire potius iudicãtur: vulnerato nãq; pastore, quis curãdis ouibus adhibet medicinã? aut quomodo populũ clypeo orationis tueatur, qui iaculis hostium sese feriendum exponit? Aut qualẽ fructum de se producturus est, cui graui peste radix infecta est: maior ergo metuenda est loci illius calamitas, vbi tales intercessores ad locũ regiminis adducũt: quia tales simoniaci, Dei in se magis iracundiam prouocãt, quàm p semetipsos placare debuerãt. i. q. i. fertur. Cuius ratio est quia intercessores qui pro populo ad Deum parantur, necesse est vt eius gratiã bene viuendo mereantur. Vnde idẽ Gregorius in pastorali ait, sollicite formidandũ ne qui placare irã Dei creditur, hãc ipse ex proprio reatu mereatur. Cuncti etenim loquendo nouimus, quia cùm is qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Vnde talis simoniacus qui desideriis terrenis astringitur, caueat ne districti iram iudicis grauius accendens, dũ in beneficio ecclesiastico quasi in luto delectatur: nec locum regiminis ecclesiastici assumere audeat, si ambitionis & simoniæ in se vitium dãnabile regnat, nec talis quem crimen deprauat propriũ, intercessor pro culpis fieri appetat aliorum. Scriptum quippe est Prouer. xv. Victimæ impiorum abominabiles: vota autem iustorum placabilia. & in Psal. xlix. Peccatori autẽ dixit De⁹. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentũ meũ p os tuũ? xlix. dist. §. iii, iii. q. vii. §. itẽ diuina. & c. itẽ in grauibus. Cũ eñ talis simoniaci vita, q̃ latere nõ potest, despiciatur, restat secundũ Greg. vt eius prædicatio contẽnatur. vt ibidẽ. Nónne memor debet esse vicarius IesuChristi exemplorũ eiusdẽ? qui (quãquã adeò sapiẽs) cùm percuteret, nõ percutiebat: cũ malediceret, nõ maledicebat: cùm pateret, nõ cõminabatur. Lucę. vi c. xlv. dist. episcopũ. Si tanquã ouis ad occisionẽ ductus est. Esaiæ. liiii. tamẽ quia Zelus dom⁹ Dei comedit eum. sicut dicitur in Psal. lxviii. flagello facto de funiculis, omnes ementes & vendentes columbas (per quos simoniaci designãtur) de templo eiecit, & mẽsas nũmulariorum & cathedras vendentium columbas euertit,

Intercessores quales esse debeãt

Victimæ impiorũ abominabiles: & vota iustorũ placabilia.

dicens: domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum. Si igitur exemplum patientiæ Iesus Christus simoniacos de tẽplo eiecit, & eos latrones vocauit: & cathedras simoniacorum euertit, quis est qui in ecclesia Dei audeat introducere tales? Et si Christus eorum euertit cathedras, quis eas erigere audeat? Si Christus symoniacum vocat latronẽ, quia per aliam portam, id est, per symoniã ascendit. Sicut ipse idẽ ait Ioan. x. & sicut Augu. exponit. xxiii. q. iiii. tres psonas. quis est tam temerarius qui talẽ latronẽ symoniacũ qui cauendus est, audeat recipere & præficere vt pastorẽ, nisi q se vult astruere antichristũ eius quod Christus fecit & docuit facere, & dogmatizare contrarium. Ad hunc titulũ facit x. titulus huius partis: vt hi qui baptizantur, & qui ad confessionẽ accedũt nihil soluãt: & quod ꝓ sepulturis nihil recipiãt, nec ꝓ aliis spiritualibꝰ. Ad idẽ cõcordat. iiii. c. vi. cõcilii Tole. & ii. di spu. vii. cõc. Tole. q̃ ponĩ nomine Ambrosii. i. q. i. ad hoc faciũt. vii. & viii. c. conci. Toleta. Itẽ cũ à prælatis & curiis eorundem, pro sigillis, correctionibus & aliis multæ fiant exactiones, vt extra de censibus & exactio. super hoc esset prouidendũ. Et insuper vt dictis dñis cardinalibus assignarẽtur redditus de quibꝰ absq; exactionibus viuere possent.

Christus simoniacos de templo eiecit.

Titulus vigesimus primus.

Ne quis in duabus præbendis, uel ecclesiis intituletur, sed singula officia & beneficia singulis conferantur personis cuiuscunque status & conditionis existant.

CVm etiam in x. c. concilii Calcedoneñ. cõtineatur ꝙ non liceat clericum in ecclesiis duarum ciuitatũ ordinari: & ꝙ si clericus iã trãslatus fuerit ab alia in aliã ecclesiam nihil commune habeat cum priore: & ꝙ facientes cadant à proprio gradu. Et prædictũ conciliũ sit cõforme aliis conciliis & iuribus, & specialiter synodo habitę Placentiæ, in qua Vrbanus Pa. affuit. xxi. q. ii. si quis iam translatus. & per Innocentium tertium extra. de concessio. præben. literas. & ad idẽ de electio. cùm in cunctis. de pręben. de multa. Et in dicta synodo exp̄ssẽ dicatur, ꝙ nullꝰ possit

esse canonicus prębendatus, nisi in vna ecclesia. Et cõtrarium fiat in ecclesia Dei: quia vni personę præbẽdę multæ & multa beneficia, & multæ dignitates & personatus cumulantur. Potissimè si de pręessentium ecclesię Dei parẽtela existant. Et ex hoc paret generale pręiudiciũ vniuersali ecclesię, quæ debitis officiis & obsequiis, rectorib⁹, administratoribus & defensoribus defraudatur: eleemosynę subtrahũtur, personę ecclesiasticę sic ditatę in superbiã efferuntur. Et secundũ quod dicitur Prouer. i. ca. eorũ prosperitas perdit eos, & dissolutionis materia ex hoc præstatur eisdem, & insolentię variæ oriũtur: cultus diuinus qui augeri debuerat, minuitur: & officiũ, propter quod datur beneficium, omittitur, & infinita alia mala subsequuntur. Videretur perquam esse vtile ecclesiæ sanctæ Dei, vt dominus Papa & cęteri inferiores, & totũ cõciliũ acquiescerẽt beato Greg. sup hoc scribẽti omnibus episcopis in hũc modũ. Singula ecclesiastici iuris officia singulis qbusq; ꝑsonis sigillatim cõmitti iubem⁹. Sicut enim in vno corpore multa mẽbra habemus, omnia autẽ mẽbra nõ eũdẽ actũ habẽt: ita & in ecclesiæ corpore multa mẽbra sunt secũdũ veridicam Pauli sentẽtiam. ad Corinthios. xii. In vno eodémq; spirituali corpore conferendũ est hoc officium vni alii cõmittendũ est illud. Neq; enim quãtumlibet exercitatę vni personę vno tẽpore duarũ rerum officia committenda sunt: quia si totum corpus est oculus, vbi auditus? Si cut enim varietas mẽbrorum per diuersa officia, & robur corporis seruat, & pulchritudinem representat: ita varietas personarum per diuersa nihilominus distributa officia & fortitudinem & venustatem sanctæ Dei ecclesiæ manifestat. Et sicut est indecorũ in corpore humano vt alterum membrum alterius fungatur officio, ita nimirũ noxium si múlq; turpissimũ est, si singulá rerũ ministeria personis totidẽ non fuerint distributa. lxxxix. distin. singula. & in septima synodo contineatur quòd clericus nõ cõnumeretur in duabus ecclesiis: qa hoc turpis negotiatiónis lucrũ est, & cõtra vocẽ dominicam dicentẽ Lucæ. xvi. Nemo potest duobus dominis seruire. Et cõtra apostolũ ad Roma. vii. dicẽtẽ, quòd vnusquisq; maneat in vocatione qua vocatus

Malla ex obtẽtione diuersarũ ꝓbẽdarũ.

In corpore ecclesiæ multa sunt membra.

est.xx.i.q.i.c.i. Et secundũ cõciliũ Calcedonẽse. clericũ in duarum ciuitatũ ecclesiis cõscribi nõ oportet. eadẽ questione, clericũ. ad prædicta etiã cõcordãt & faciũt leges ciuilis dicentes, Difficile esse videtur, vt vnus vicem duorũ obtineat, & absurdum fore, si promiscuis actibus rerum turbentur officia. ff. de pactis. l. si plures. C. de assessoribus. l. nemo. C. de testamen. l. cõsulta. Ex quo prouenit quòd in pluribus ciuitatibus qs simul & semel potestatis officia habere nõ potest. ff. ad munici. libertus. §. prescriptio. & regulare est quòd vna persona, nisi causa necessitatis immineat, non debet supplere vices pluriũ. xxx. q. i. ad limina. nec quis in diuersis ecclesiis prælatus esse debet. decima q. iii. vnio. vbi expressè dicit conciliũ Toletanũ, vt plures ecclesiæ vni nequaquã cõmittãtur presbytero: quia solus per totas ecclesias nec officiũ valet psoluere, nec rebus earum necessariã curã impendere. Et idẽ habetur. xvi. q. vii. per laicos. Et subiungitur in eodẽ concilio, quòd si quis episcoporum prædictã constitutionẽ paruipenderit, se nouerit duorũ mensiũ spacio excõmunicatione mulctari. Ad idẽ concordat decreta. cũ singula. de præbendis. lib. vi. Et etiã theologorũ cõmuniter hoc habet opinio q si vnũ habẽs beneficiũ de quo potest nõ lautè nec ad elationẽ & põpã, sed cõueniẽter mediocriter sustẽtari: & recipiat vel retineat aliud, mortaliter peccat. Cùm autẽ dudũ sic fuisset determinatũ: & cãcellarius Parisieñ. qui tũc erat magister in theologia, pluribus abundans beneficiis huic sententiæ affectu, & nõ ratione, superatus, acquiescere nollet, etiã in infirmitate de qua obiit, à dño Guilielmo Parisiẽsi episcopo magistro in theologia de hoc admonitus & rogatus, eidẽ episcopo iuxta eius sepulturã de profundis pro eo dicenti, in teterrima vmbra dictus cancellarius intelligibili voce dicens, apparuit, quod nõ oraret pro eo: Nã dãnatus erat pro eo, quòd non aquieuerat eiusdẽ episcopi monitis & sententiæ suæ, & aliorum magistrorũ, tenentium quòd absque peccato non poterant plura beneficia (vt præmissum est) retineri. Quare videreẽ vtile ecclesiæ sanctæ Dei, vt ordinatio Bonifacii sup hoc facta in dicta decretali, cũ singula. quantũ ad regulares extenderetur ad clericos se-

duo officia in una ciuitate per uim obtinẽda nõ sunt.

Cãcellarius Parisiẽsis dãnat' apparuit.

culares & ad dominos Cardinales, qui in graue animarum ipſorum periculum & vniuerſalis eccleſiæ diſpendiũ, multa milia florenorum, librarum, & marcarum ſibi & ſuis peſtifera adinuẽtione ſuper eccleſias etiã parochiales, & curatas faciunt cumulari: & eccleſias etiam cathedrales, & vltra marinas ſub diuerſis coloribus commendari: & certas ſibi ſolui ab illis qui eorum promouentur auxilio penſiones, quæ nunquam in Romana eccleſia moriuntur, ſed ab vno cardinali in alium, vel in eius vel domini Papę propinquum vel nepotum detinentur. Ex quibus ſequitur (cum ſibi vendicent vniueſa) infelix quòd clericus qui de prædictis beneficiis ſuſtentari, & eis perſonaliter deſeruire debuerat, mendicat in plateis, & ſeruili operi mancipatus publicam depoſcit eleemoſynã: qui ex eo magis à cunctis deſpicitur, quo miſer ac deſolat⁹ iuſtè putatur ad hanc ignominiam deueniſſe. Sicut Hieronymus ait nonageſimatertia diſtinctione, diacóni ſunt. Et hac peſte eſt etiam nouiter introductum contra iura, quòd prioratus conuẽtuales & alia beneficia eccleſiaſtica conſueta ab olim regi & gubernari per monachos & per alios regulares, prædicti domini cardinales (ac ſi beneficia ſecularia nequaquã ſufficerent: vel ſi per illos melius quàm per alios reformari deberent) ſibi & ſuis faciunt aſsignari, quamquam non efficiantur monachi, nec ſint de vita & regula monachorum & aliorum regulariũ, contra concilium Eduenſe ſub ſeptimo Gregor. congregatum: & contra capitulum Vrbani pape, & contra vigeſimumquartum capitulum Calcedonenſis concilii. & contra decimumtertium capitulum ſeptimæ ſynodi. decimanona quæſtione tertia. in quinque primis capitulis, extra de vita & honeſtate clericorum. Deus qui eccleſiam. & de religioſis domibus, inter quatuor. & decimaoctaua quæſtione ſecunda. Peruenit. Ex quibus in dictis prioratibus & beneficiis regularium periit in totum regularis obſeruantiæ diſciplina: cùm non ſit inter eos qui corrigat, non ſit qui doceat, non ſit cui obſeruantia & reuerentia præbeatur, nec qui eos in vita regulari & monaſtica valeat gubernare: fraudatur hoſpitalitas ſeruari in dictis prioratibus & beneficiis con

Peſtis ex cõmẽda regulariũ beneficiorũ proueniẽs.

Incõuenientia ex cõmenda ꝓ

ſueta: & iura ac bona prioratum huiuſmodi diſsipantur, & loca ad irreparabile opprobriũ,nõ abſque populi ſcandalo,deducuntur:extra de accuſa. capit.vlti. Ad prædicta facit.xv. capitul.concilii Milleuitani,in quo ſtatutum fuit vt poſtquã aliquis ſemel in aliqua eccleſia eſſe elegerit,ab alia eccleſia ad clericatũ nõ teneat. Etiã ſtatutũ fuit in ii.c. i. concilii Arelateñ. ſcilicet, ꝙ in quibuſcunq; locis miniſtri ordinati fuerint,in ipſis locis perſeuerent. & in penultimo c.eiuſdem concilii ſtatuitur idem. & in xiii.capitulo. ii.concilii Arelateñ. ſtatuitur idem. Secũdum autem Gregor. prædicti domini Cardina. etiam cùm de monaſterio aſſumuntur,non deberẽt ibi aliquid retinere : nec duplex regimen ſibi aſſumere. Nam cùm vnum pro ſui magnitudine diligenter quis non poſsit explere,ad vtrunque idoneus non videtur. xvi. quęſtione.i.presbyteros.& c.præceden. & ſequenti.

Titulus vigeſimuſſecundus.

De conſpirantibus contra epiſcopos: & alios publicè delinquentes puniendos, priuilegio contrario non obſtante.

IN.xviii. capitul.concilii Calcedoneñ. poſito.xi. quæſtione. prima coniurationum. continetur, quòd ſiqui clerici vel monachi inuenti fuerint coniurantes & conſpirãtes aut phratrias vel factiones componentes, ſuis epiſcopis vel aliis,cadãt omnino à proprio gradu: & per Papam Pium.e.quæſtio. ſi quis ſacerdotum. ſtatuitur,quòd tales degradati curiæ ſeculari tradantur,& per Calixtum Papam.e.quæſtione. conſpirationum.ſtatuatur,quod tales proprio amiſſo gradu, in carcere detrudantur : & per dictum concilium Calcedonenenſem & per Toletanum & Aurelian̄.ea quæſtione.qui clerici.&. capitulo.ſi clerici.& capitulo. ſi qui clericorum. ſtatuatur idem. & prædicta iura & cõſimilia non ſeruentur, Et ex quo frequẽter

Clerici cõtra epos cõſpirantes ſunt puniendi.

in multis partibus magna scandala subsequuntur. Videretur vtile quòd prædicta iura seruari mandarētur: vel quòd prouideretur de aliis remediis oportunis.

Peccatorē publicū publicè argui ere licet.

Et insuper quòd omnes religiosi, & omnes aliæ personæ publicè delinquentes, & ex hoc ecclesiam Dei scandalizantes, publicè arguerentur, corrigerentur, & punirentur, iuxta illud Apostoli, i. Thimot. v. Peccantes coram omnibus, argue, vt & cæteri metum habeant. Ad quod facit, xlv. distin. Sed illud. ii. q. v. si mala. & ea. cau. quæst. vii. quapropter. xi. q. iii. c. vlt. xxiii. q. ii. e. ca. & q. iiii. Ita planè. ff. de pœnis. aut facta. §. vlt. quę canonizata est. de pœni. distinct. i. aut facta. Et quòd in dicta pūnitione cessaret omne priuilegium secundum decretum Innocent. iiii. de priuile. volentes. & appellatio friuola & frustratoria.

Titulus vigesimustertius.

De episcoporum & aliorum prælatorum & clericorum accusatoribus, quòd non debeant paßim suscipi, & dicti prælati non mutentur de sede ad sedem, nisi pro notoriis exceßibus eorundem.

Accusatores episcoporum & clericorū nō possunt esse hic descripti.

ITem cùm in xxi. c. concilii Calcedoneñ. fuerit constitutum quòd ad accusationem episcoporum vel clericorū, nulli clerici vel laici recipiantur, nisi prius discutiatur eorum æstimatiōis opinio, quod c. ponitur. ii. q. vii. clericos. quia ibidem fuerit constitutum, & in aliis concilis & à Romanis pōtificibus, sicut plenè in dicta q. vii. patet. Et hoc in Roma. curia, & in multis aliis partibus nō seruetur cōtra intentionem Gregor. lxxxviii. distinct. si quis. & extr. de simonia. licet Heli. Et ex hoc frequēter innocētes prælati & clerici diffamentur, & ad curiam Romanam citentur, & opprimantur contra illa quæ scripta sunt. ii. q. i. nihil. cum capit. sequentibus & præcedentibus, videretur sacri prouisione concilii fore super hoc prouidēdum. in septimo autem concilio Cartaginensi, capit. ii. iii. iiii. & vi. fuerit statutum, quòd excommunicati secūdum propriam libertatem: & omnes quos leges non admittunt ad accusationem publicorum criminum, infames, Histriones, aut

turpitudinibus subiectæ personæ, hęretici, pagani, & Iudæi non admitterentur ad accusationem clericorum, nec ad testificandum contra eos. Et hoc est conforme aliis iuribus, ii. quæstio. i. prohibetur. iii. quæstio. v. accusatores. i. cum vndecim capitulis sequentibus. Videretur insuper ꝓuidēdum, ꝙ dicti prælati nō amouerētur à sedibus suis inuiti, nec in aliis transferrentur, nisi exigentibus eorū notoriis excessibus: cùm istis tēporibus cōtrariū fiat interdum.

Titulus vigesimusquartus.

De yconomis & dispēsatoribus & aduocatis a singulis episcopis habendis pro dispensatione rerum temporalium, ut ipsi uacent diuinis, & propter curam temporalium, ut ipsi libera executione pontificis officii non desistant.

ITem cùm in penultimo capitulo concilii Calcedonensis posito. lxxxix. distinctio. c. quia in quibusdam. contineatur quòd omnes ecclesiæ habentes episcopos, habeant etiam yconomos de proprio clero, per quos res ecclesiasticæ cum arbitrio episcopi gubernentur, & non dispargantur: & hoc sit conforme aliis conciliis & iuribus. ea. distinct. volumus. cum capit. sequentibus. & ix. quæsti. iii. cum simus. xvi. q. vii. quoniam in quibusdam. cum cap. præcedentibus & sequentibus. Videretur esse vtile, quòd prædicta iura, & alia continentia, quòd etiam episcopi habeant aduocatos, per quos eorum lites ducātur, ne ipsi ex hoc à laude Dei, & ab actionibus spiritualibus retrahantur. Et ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant, sicut ait Anacletus Pap. v. q. iii. quia episcopus. potissimè, cū inter capi. apostolicę regulę contineat, ꝙ episcopus non sit litigiosus, prout plenius continetur xlvi. disti. vbi sit prosequutio dicti c. apostolicæ regulę. In ix. autē c. secūdi cōcilii Hispaleñ. cōtinetur, quòd ex laicis non constituātur yconomi. & idē habetur lxxxix. disti. iudicatum.

Nō attendenda humana lucra, ne perdantur æterna.

Expliciunt assumpta ex conciliis Græcis.

INCIPIVNT ASſumpta ex conciliis Latinis.

Titulus vigeſimuſquintus.

De ſanctimonialibus, ne cum extraneis uiris uel mulieribus habitent: & quòd recludantur, nec recipiantur, niſi de earum redditibus uiuere poßint, de quo legitima fides fieret ordinariis earundem, per quos corrigerentur, includerentur & reformarētur, priuilegio contrario nō obſtante.

Videnda circa Moniales.

IN tertio cap. primi concilii Carthagineñ. fuit, conſtitutum quòd Sanctimoniales & religioſæ fœminæ in vna domo, cum extraneis mulieribus vel viris non morétur, & quòd ſint ſegregatæ à conſortio mulierum: & quòd ſimiliter diſcreta ſit conuerſatio clericorum, ad conuerſionem laicorum: & hoc ſit cōforme aliis conſilis & iuribus. vt iiii. diſtinctio. ſtatuimus. xxiii. diſtinct. his igitur. & prædicta iura non ſeruentur: nec prouiſio domini Bonifacii, de includendis dictis monialibus poſita extra de ſta. reg. cap. vnico. libr. vi. ſufficit. quòd multæ ſunt quæ ſi includerentur, non haberent vnde viuerent. Et quòd etiam ſunt nonnullæ, ſicut dicit cap. pernitioſam. xviii. q. ii. propria receptacula retinentes, ſicut ſunt beguinæ, ordinis ſancti Franciſci: videretur vtile ſuper hoc prouideri, & vi. etiam capit. concilii Toletani cōtineatur, quòd religioſa puella virorum familiaritatem in domo non habeat: Eſſet prouidendum quòd non reciperentur plures, quàm poſſent de earum redditibus ſuſtētari, de quo prius legitima fides fieret ordinariis earundem. Et hoc ſub grauibus pœnis ordinarii iniungerent, per quos corrigerentur, includerentur, & reformarentur, priuilegio contrario non obſtante.

Titulus vigesimussextus.

De clericis obligatis ad ratiocinia: & ne uiri literati ad ipsa intendant, ne sacerdotes ad prædicta uocentur.

CVm in septimo cap. concilii 1. Carthaginensis fuerit constitutum, quòd obligati ad ratiocinia reddenda non promoueantur, antequam rationem reddiderint de eisdem, & hoc sit conforme aliis conciliis & iuribus, vt extra de obligat. ad ratioci. & liii. distinct. per totum. & non seruetur. videretur vtile, quòd seruari mandaretur. Nam hoc etiam continetur in primo. c. primi concilii Toletani. Et insuper quòd viri literati ad dictas ratiocinationes non intendant. Cũ secundũ Greg. inutile & valde laboriosum sit hominem literatũ ratiociniorum causas assumere: & se in eo quod non expedit obligare. Nec est faciẽda in ecclesia memoria pro illis qui sacerdotes ad dicta ratiocinia euocant, & ab officio suo retrahunt. lxxxviii. distinctio. inutile erit.

Literati ad causas ratiociniorum nõ debẽt assumi

Titulus vigesimusseptimus.

De contemptoribus canonum & prælatorum suorum superiorum puniendis.

ETiam in vltimo c. i. concilii Carthaginensis continetur, quòd illi qui nolunt obseruare scripta in conciliis, si laici sunt, communione, si clerici, honore priuẽtur. Et hoc sit conforme aliis conciliis & iuribus. iiii. distin. §. hæc & si legibus. duodecima distinct. pręceptis. xviii. dist. §. hunc ergo. xxv. q. i. hac consona. & prædicta iura non seruẽtur. videretur vtile quòd seruari mãdarentur vt quos diuinus timor à malo non reuocat, coherceret timor ecclesiasticę disciplinę. extra de hęreticis. vergentis. de elect. cum in cũctis. lxxxii. dist. plurimos. in fine. l. disti. constitueretur. C. de emẽda. propin. l. vna. In secũdo etiam. c. cõcilli Taurinatis continetur, vt quicũque contra statuta maiorum fecerit, deponatur. In concilio etiam Bracharen. cõtinetur ꝙ si quis transgressus fuerit præcepta antiquorum

Trãsgressores & canonũ cõtemptores puniũtur.

consenserunt vel subscripserũt, venerint, deponãtur: cùm non deceat inconstantiam & intolerabilem in Dei ecclesia reperiri: & in hoc sit conforme cõcilio Affricano. extra de pactis. cap. i. & aliis iuribus. xx. quęstione prima. puellę. in fin. xxii. quæstione quarta. innocens. xviii. quæstione secunna. Eleutherius. ff. de pactis. iuris gentium. §. prætor ait. & hoc hodie non seruetur: hoc videtur honorabile, & vtile obseruari, ne paulatim grauitas ecclesiastica deperire videatur; maximè in ecclesia Romana, in qua visum est, quòd dominus Papa reuocabat aliquando non solùm gratias, & alia concessa à prædecessoribus suis, verũ etiam facta & concessa à seipso cõtra grauitatem, authoritatem & honestatem ecclesiasticam & iuridicam. xxv. quæstione. i. & quæstione ii. quasi per totum. xii. quæstione ii. hæc huius placiti. Et idem de multis aliis prælatis accidit, prædecessorum suorum facta rationabilia & familias, quãquam bene seruierint: prosequentibus contra iura.

Incõstãtia reprobatur in Dei ecclesia.

Titulus trigesimus.

Vt canones pertinentes ad officium & instructionẽ episcoporum & clericorũ, sciantur per eos priusquã ordinẽtur.

IN iii. c. iiii. concilii Carthaginẽsis posito. xxxviii. distin. placuit. fuit constitutum, vt episcopis & clericis ordinandis priusquam ordinentur, decreta cõciliorum eorum auribus ab ordinatoribus inculcentur, ne se aliquid contra statuta cõciliorum fecisse pœniteat, & in concilio Toletano fuit constitutum, quòd illi quibus parochiales ecclesiæ cõmittuntur, ab episcopis suis instructionem & libellum per quem in officio ecclesiastico dirigantur, accipiant. & Celestinus Papa instituit quòd nulli sacerdotum liceat canones ignorare. & Augusti. dicit quòd saltem canones pœnitẽtiales scire debet, vt xxxviii. distin. quando. & c. nulli. & c. quę ipsis. xx. distin. si decreta. Et supradicta iura & consimilia non seruentur, sed passim promoueantur, & presbyteri & episcopi priusquã eis ostẽdatur illud quod pertinet ad officium eorundem: nec debita

Canones sciãtur priusq̃ ad ꝓmotionem ꝓcedatur.

discusio super his obseruetur, licet super hoc multa iura sint edita. xxiii. distinctione. per totum. & extra de ætate & qualitate ordi. de temp. ordi. videretur super hoc prouidendum.

Titulus trigesimusprimus.

De episcopis accusatis. ubi & infra quod tempus eorum causæ examinentur. & quòd in causis ecclesiasticis horæ modicum contraheretur, & quòd deputarentur in singulis curiis iudices, aduocati, procuratores & tabelliones gratis sua officia exequẽtes in causis miserabilium personarum.

ETiam in vii. cap. iii. concilii Carthagineñ. fuit constitutum, quòd causæ episcoporum coram prouinciali concilio infra duos menses audiantur, & hoc sit satis conforme aliis conciliis & iuribus, vt iii. quęstio. si quis episcoporum. cum ca. sequentibus: & dicta iura & consimilia nõ seruentur, quia Romana ecclesia causas episcoporum maioribus annumerans, omnia ad se trahit, per illa capitula. ii. quæstio. vi. ad Romanum. & capitulis præcedentibus & sequentibus. & ix. quæstio. iii. cuncta per mundum & cap. per principalem. Videtur vtile cogitare an esset aliquod remediũ, super hoc adhibendũ. Et insuper, cùm lites nõ debeant esse immortales. vt extra de dolo & contu. finem. potissimè ecclesiasticæ quæ cæteris periculosiores sunt: vt ibidem, & de electio. ne pro defectu. quòd in eisdem contraheretur eremodicium, sicut secundum leges contrahitur. C. de iudi. properandum. §. i. & §. sinautem. Exceptis casibus notatis ibidem in glo. ordinaria: quamquam contrarium sit secũdum ius canonicum, vt extra de iudic. venerabilis. & de dolo. & contu. venerabilis. & quòd deputarentur in singulis curiis iudices, aduocati, procuratores, & tabelliones, gratis sua officia exequentes & exercentes in causis miserabilium personarum.

Aduocati ꝑ miserabilib⁹ personis deputentur.

Titulus trigesimus secundus.

De multis capitulis ad uitam, honestatem, conuersationem, habitum, regulam & mores clericorum pertinentibus, secũdum diuersos status & gradus eorum.

ITem cùm in xiii. cap. iii. concilii Carthagineñ. fuit cõstitutum vt filii sacerdotũ vel clericorum spectacula secularia non exerceãt, nec eis intersint, & in v. conci. Aurelateñ. capit. lix. Et in Agatheñ. concilio fuerit statutum, quòd presbyteri & alii qui ducendi vxores licentiã nõ habuerint, alienarum nuptiarum euitent conuiuia. Nec illis cœtibus immisceantur vbi amatoria cantãtur & turpia: aut obscœni motus corporũ, coreis exultationibus efferuntur: ne auditus & obtuitus sacris ministeriis deputati, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur. xxxiiii. dist. presbyteri. Et in concilio Laodiceñ. fuerit cõstitutum, quòd clerici & ministri altaris, spectaculis aut nuptiis non intersint: & de conse. dist. vi. non oportet. Et Isidorus de vita clericorum scribat, quòd dicti clerici à vulgari vita seclusi, à mundi voluptatib⁹ se abstineant, vt nõ spectaculis, non pompis intersint: & quòd cõuiuia publica fugiant, priuata autem sobria colant, vsuris nequaquam incumbãt, neque turpium occupationib⁹ lucrorũ. Non fraudibus cuiusquã studióve apetãt amorem procurare. Quasi materiam cunctorum criminum fugiant secularia officia, negotiáque abiiciant, honoris gradum per ambitionẽ non suscipiant, dolos & coniurationes caueant, odium, emulationes, obtrectationes atque inuidiam fugiant: nõ vagi in ecclesiis, nõ effreni lingua, aut petulãti: nec fluuido gressu vel gestu incedant, sed pudorem atque verecundiã mentis simplici habitu incessuque ostẽdant: obscœnitates verborum & membrorum sicut & operum, penitus execrentur: viduarum & virginum frequentationem fugiant: contubernia extranearum fœminarum nullatenus appetant. Castimoniam inuiolati corporis perpetuò conseruare studeant. Senioribus debitam præbeant obedientiam: neque vllius iactantię studio semetipsos attollant: doctrinę & le-

Clerici hic attẽdãt ut nõ intersint.

Clerici nõ faciãt.

Clerici faciant.

ctionib⁹ psalmis & cãticis & eorum exercitio iugiter incũbant. Tales enim esse debẽt qui diuinis cultibus se mancipãdos studẽt vt scientiæ operã dent: doctrinæ gratiã populis administrẽt xxiii. dist. his igitur. In conci. etiã Matisconeñ. constitutũ fuit ꝙ dictæ psonæ ecclesiasticæ plausus & risus iniocũdos agere, & fabulas inanes referre, aut cantare non præsumerent, nec turpia ioca ante se fieri paterentur. Nec laruas dæmonum ante se deferri consentirent. Et quòd in mensis honestè conuersarẽtur, & sobriè biberent & comederent. vt xliiii. distinctione, nullus presbyterorum duabus paleis sequentibus positis pro capitulis, de cõsecratione. distinctione v. quãdo. In cõcilio etiã Laodiceñ. & Martini Papę fuit constitutum, quòd simbola & comensalia siue conuiuia, in quibus dicta simbola fuerint, nõ exercerent, & quòd tabernas, excepta causa necessitatis, non intrarent. Et in vi. Sinodo fuerit constitutum, quòd in dictis tabernis aliis non ministrarent, nec tabernas tenerent: & si non cessarent, quòd deponerentur. xliii. distinctio. nõ oportet. i. & ii. c. nullus. &c. Et in cõcilio Toletano fuerit constitutum, quòd loco fabularum quę mensis frequenter interponuntur non necessarię, coram eis ad ędificationem animarum sacra lectio legeretur. ead. distinctione, pro reueren. de consecratio. distincti. v. in omnibus. Cùm autem ista & alia extra de vita & honesta cleri. & in aliis diuersis iuribus tradita de conuersatione vita & honestate clericorum & aliarum personarum ecclesiasticarum, non seruentur, & ex hoc vituperetur ministerium nostrum & ecclesiæ contemptus habeatur, est verum secundum Grego. Si cuius vita despicitur, eius prædicatio contemnatur. iii. quæst. vii. §. Item in euãgelio. videretur esse vtile, vt circa dictam reformationem, & regulationem vitæ & honestatis morũ, & conuersationis personarum ecclesiasticarum, prouideretur de remedio competẽti. Nam videtur verificari illud euangelicum de Scribis & Pharisęis, quòd super cathedrã Moysi sedebunt: quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Matth. xxiii. xxvi. quæstione vii. Alligant (vt ibi dicitur) onera grauia & importabilia, & imponũt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere: o-

Clerici nõ psumant.

Clerici circa tabernas.

Cuius uita despicitur, eius pdicatio cõtemnitur.

Verbũ alligãt onera &c. hic exponitur.

mnia autem opera faciunt vt videantur ab hominibus. Dilatant enim philateria sua, & magnificant fimbrias suas. Amant enim primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in sinagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabi. Quæquidem verba Christi in Matth. xxiii. exponit Ioannes Chrisostomus in dicto capitulo. alligant. de sacerdotibus & pontificibus nostri temporis: qui omnẽ iustitiam populo mandāt, & ipsi nec modicam seruant, vt in docendo iusti appareant, & iusti in faciendo non existant. vnde secundum eundem. lx. distinctione. in c. multi sunt sacerdotes, & pauci sunt sacerdotes: multi in nomine & pauci in opere. Videte ergo secundum eundem quomodo super cathedram sedeatis: quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram. Non locus sanctificat hominem, sed homo locum sanctificat. Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus est sacerdos. Qui bene sederit super ea, honorem accipit cathedræ. Ideo sacerdos malus de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim sedis, si quidem bene vixeris, & bene docueris, populum bene instruis. Si bene docueris quomodo viuere debeat, bene autem docēdo & male viuendo, Deum instruis quomodo te debeat condemnare. Item quicunq; desiderauerit primatum in terra, inueniet confusionem in cœlo: nec inter seruos Christi cōputabitur, qui de primatu tractauerit: nec vnusquisque eorum sustinet quomodo maior aliis appareat. sed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam non qui maior fuerit in honore inter homines, ille est inferior: sed qui fuerit iustior, ille maior est. Hieronymus etiam scribens ad Heliodorum, ait, quòd nō omnes episcopi sunt episcopi: & quòd ecclesiastica dignitas non facit Christianum. Et Augustinus. homil. vi. scribit, quòd non omnes qui dicunt pax vobis, quasi columba sunt audiendi: cùm columba, non sicut coruus, de morte pascatur: sed de frugibus terræ viuat: & innocens sit victus eius: secunda quæstione septima. non omnes. & capi. non omnis. Sanè cùm de dictis clericis fuerint in quarto concilio Carthagineñ. & xliiii. vsque ad septuagesimum secundum capitu. plurima quæ in diuersis locis sparsa fue-

Cathedra nō facit sacerdotem.

Deū instruere ad condēnandum hic videmus.

Maior qs inter homines dicatur.

Clericus barbā non nutriat in quo cōcilium attēdere debet: quia nunc clerici ob barbā nō distīgūtur à laicis. delatam.

runt, constituta: videlicet vt clericus neque comam nutriat neque barbam: quòd nec vestibus, nec calciamētis decoré quærat: quòd cū extraneis mulierib⁹ habitare non debeat, nec p plateas & andronas, nisi certa & maxima fuerit necessitas officii, ambulare: nec ad forum & nūdinas nisi aliquid empturus ibi sit ausus ire: & agēs contrariū, degradetur. Quòd etiā si absq; corporis sui inæquitate vigiliis defuerit stipendio priuatus, excōmunicetur. & quòd si ꝓpter tentationes ab officio declinauerit aut negligētius egerit, & quòd quilibet clericus quantūcunq; verbo Dei erudit⁹, artificiolo victū & vestitum sibi acquirat: vel quod agricul turam absque officii sui dūtaxat detrimento pręparet, & ꝙ omēs clerici qui ad operandū validi sunt artificiola & ope ras addiscant. Quòd clericus inuidens fratrū profectibus, nō promoueatur: & adulationibus & maledictionibus, & perditionibus seruiens, degradetur. Quòd litigiosus & discors & curribilis, & verborū turpiū ioculator, & inter epulas cātans, & per creaturas iurās, & aliis ieiunantibus non ieiunās, seditionarius, vsurarius, & iniuriarū suarū vltor: & qui publicā egit pœnitentiā, repellatur à clero. Et de prędi ctis capitulis multa ponūtur xlvi. dist. clericus. cū vii. cc. sequētibus. & xcii. dist. clericus. In dicto etiā conci. Carthagineñ. iiii. xxxvi. capit. & in xxii. capitul. concilii Niceni, & in decimoquinto capitu. secundi concilii Arelatensis. & sequentibus, fuit circa diaconos ordinatum, quòd obediētiam presbyteris exhiberent, & quòd eis præsentibus eucharistiam populo non traderent: quòd ante eos non loquerentur nec federent, & quòd alba induerentur tantūmodo tēpore oblationis vel lectionis. de quibus multa capitula ponūtur. xciii. distincti. §. vt ex præmisss authoritatibus. vsque ad §. cōpagis. & cc. pręcedentibus sequētib⁹.

Repellēda à clero hic ponūtur.

Diaconi hic attendant.

In eodem etiā concilio. xxxiii. capi. & sequentibus, fuit ordinatum qualiter presbyteri suum exequerētur officium in propria ecclesia, & in aliena, & quòd in sedibus honorarentur ab episcopis intra camerā. Sed quòd in ecclesia episcopus pręferretur in sede: & ꝙ crisma omni anno reciperēt ab episcopo proprio. De quibus cc. multa ponuntur xcv. dist. presbyteri. & c. episcopus. & quasi per totum.

De episcopis autem fuerunt multa ordinata, quæ infrà ponũtur in tit. xxviii. de casibus &c. In concilio etiã Arelatensis, xvii. & xviii. & xix. cc. fuit statutum, quòd diaconus sine presbytero, & presbyter sine episcopo nihil agerent, & quòd vnus episcopus alium non conculcaret, & in xviii. c. primi concilii Elibertani continetur, quòd si prædicti episcopi, presbyteri vel diaconi detenti fuerint, quòd sint mœchati, propter scandalum & propter nefandũ crimen in fine non recipient communionem.

Diaconus nihil sine præsbytero, nec præsbiter sine episcopo agat.

Titulus trigesimustertius.

De clericis, ut cùm ad pubertatem peruenerint, coniugium aut castitatem profiteantur, ne per eos de bonis ecclesiasticis eruditos, postmodum ecclesia impugnetur.

IN xxi. c. quarti concilii Carthagineñ. fuit constitutum, quòd lectores cùm ad annos pubertatis peruenerint, cogantur aut vxores accipere, ant continentiam profiteri. Et dictum consilium sit conforme concilio Toletan. ii. c. i. in quo statutũ fuit, ꝙ illi qui à primis infantiæ eorũ annis clericatus officio mãcipantur, postquã xviii. annũ ætatis suæ cõpleuerint, coram totius cleri & plebis cõspectu requirãtur ab episcopo si nubere vel castitaté tenere & seruare volunt: ꝙ si castè viuere elegerint, sub ecclesiastica regula teneantur: si verò extunc contraxerint, ꝙ tanquam sacrilegii puniantur. xxviii. dist. de his. & dicta concilia & consimilia iura cũ deliberatione magna fuerunt cõstituta, & ad hoc fortè, ne per tales qui ꝓmoueri ad sacros ordines non intendũt, cõsumãt patrimoniũ Iesu Christi, quod pauperibus tm̃ debet. Et subtrahit illis desiderantibus ꝓmoueri, q inde proficere possent: Videret vtile cõsiderare, an expediret dicta iura seruari, & ꝓuideri, ꝙ illi qui de beneficiis ecclesiasticis alunt, nõ possent extũc ad nuptias cõuolare: potissimè cùm plerisq; mũdi hui⁹ ꝑtibus à talib⁹ plusq̃ à laicis Dei ecclesia impugnet: & qa si intentionẽ ꝓmouẽdi nõ habét, non videtur q; saluis cõscientiis dicta beneficia valeant retinere. Et quòd ad restitutitonem receptorum fru-

Patrimonium. Christi tãtùm pauperibus debetur.

Vtinã ad uotũ authoris succederet &

per cōcliū ita cōcluderetur. ctuum teneantur. de elec. commissa. lib. vi. vbi etiam dicitur, quòd illi qui talibus conferunt beneficia promotioné exigentia, quos nō credunt promoueri, quòd propter dictam quam incurrunt offensam sunt obligati ad ecclesiam conseruandam indemnem.

Titulus trigesimusquartus.

Vt primæ sedis episcopus, princeps sacerdotum, uel uniuersalis ecclesiæ non appelletur.

ITem cùm in. xxvi. cap. iii. concilii Carthagineñ. fuerit constitutum, vt primæ sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotū, aut summus sacerdos, aut aliquid huius, sed tantùm primæ sedis Episcopus, & Grego. Eulogio Patriarchæ Alexandrino scribens, reprehendat eum: quia in literis directis ipsi Gregor. vocauerat eum Papam vniuersalem: & prohibebat quòd hoc de cętero nō fiat, dicēs: quòd prælatis subtrahitur quod eidem Papæ plusquam non exigit, præbetur. Et quòd ipse non quærit prosperari verbis, sed moribus: & quòd honorem suum nō deputat, in quo fratres suos honorem perdere considerat: quia honor suus, est honor vniuersalis ecclesiæ, & fratrum suorū solidus vigor. Tunc ipse honoratus est, cùm singulis quibusque honor debitus non negatur. Si autem vniuersalis sedes aliorum prælatorum eum dicit, negat se hoc esse, fatendo ipsum vniuersum Papam. Quare vult idem Papa q̄ cessent talia verba, ne vniuersalis vocetur: quæ verba veritatem inflāt: & charitatem vulnerant. nonagesimanona distinctione, ecce. ad prędicta facit quòd admonendi sunt subditi, ne plusquā expediat sint subiecti. Sicut idē Gregorius ait, ne cùm student plusquam necesse est hominibus subiici, compellantur eorum vitia venerari: secunda quæstio. septima. admonendi. Cęterum namque est quòd illud quod vni attribuitur, alii subtrahitur, sicut probari potest. xlv. distinctione. disciplina. lxxxv. distin. archidiaconū. extra de rescriptis. olim. in fine. ff. de iudi. cùm prętor. facit. C. de caducis tollen. l. i. §. vlti. C. de nup. imperia

Honor quādo subtrahatur.

Verba ueritatē inflātēt charitatē uulnerant.

lis.in principio. Ad idem etiam facit. Nam beatus clemẽs & alii Romani pontifices etiam hactenus scribendo episcopis, præferebant eos sibi, sicut apparet in epistola.iiii. Clemen.xii.quæsti.i.dilectissimis. & in epistola Damasii ad Eusebiũ Carthaginẽ.episcopum, & in epistola Euaristi Papæ, directa fratribus vniuersis episcopis Aphricæ regionis. Et in epistola Alexandri Papæ, directa omnibus episcopis per diuersas regiones constitutis. Et in epistola Sixti Papæ, qui se vocabat similiter Romanæ vrbis archiepiscopum, directa omnibus episcopis: & in epistola Thabessori Papæ, qui se similiter vocabat Romanæ vrbis archiepiscopum, directa fratribus charissimis & dilectissimis episcopis. Et in epistola Pii Papę q se similiter dicebat appostolicę sedis archiepiscopum, directa omnibus ecclesiis in eadem, in qua sumus fide & doctrina, manentibus: & in epistola Soceri Papæ, directa dilectissimis fratribus episcopis per Italiæ prouincias constitutis: & in epistola Zepherini vrbis Romanæ archiepiscopi, directa fratribus charissimis militantibus per AEgyptum. Et in epistola Calixti Papę, directa charissimis atque dilectissimis fratribus per Decissę atque Toletanę prouincias constitutis: in epistola Fabiani Pap. directa dilectissimis vbiq; catholicæ ecclesiæ cõministris. Et in epist.eiusdẽ, directa Hilario episcopo. Et in epistola Cornelii Pap. directa charissimis atque dilectissimis sanctæ Dei ecclesiæ filiis. Et in epistola Lucii Papæ, directa dilectissimis fratribus omnibus episcopis in partibus occidentalibus tam in Galliis quàm Hispaniis consistẽtibus. Et in litera Stephani Papæ, directa Hylario episcopo. Et in litera Sixti Papæ, directa dilectissimis fratribus per Hispaniarum prouincias constitutis. Et in litera Felicis Papæ, directa paterno episcopo, & etiam Berengario episcopo. Et in litera Anthisiani Papæ, directa episcopis per Beticam prouinciam constitutis: & in litera Gaii Papæ, directa Felici episcopo. Et in literis Marcelli Papę, directis episcopis per oriẽtales, & Antiochenas prouincias cõstitutis. Et in literis Sicebii Papę, directis episcopis per Gallicanas ꝓuincias, & per Cãpaniã prouinciã & Tusciã cõstitutis. Et in literis Melchiadis Pa

Pa. olim se nominabat ut hîc ponitur.

pæ directis Benedict.& Laurētio,& cęteris episcopis Hispaniarum prouinciarum. Ex quibus omnibus videretur modus assumendus,quòd sic Romana inscribēdo honorē ecclesia,& ꝙ aliis honor debitus nullus negaretur.

Titulus trigesimusquintus.

Vt nulli in ecclesiis conuiuentur, nec placita teneantur in eis, & ꝙ cōfratriæ in quibus tam clerici quàm laici se ingurgitant, tollerentur: sed daretur pauperibus quod expēderetur in eisdem.

IN trigesimosecundo capitulo tertii concilii Carthaginensis fuerit constitutum,quòd nulli episcopi vel clerici in ecclesis conuiuentur,nisi fortè trāseuntes hospitiorum necessitate illic reficiant, & quòd populi etiā ab huiusmo di cōuiuiis quantū fieri potest,prohibeātur. quadragesimasecundą distinctio.nulli. Et idem etiam prohibetur in concilio Laodicensi.idem habetur ex dictis beati Augustini & Benedicti.eadem distinct.nō oportet.i.& illis paleis signatis pro capitulis oratorium,& in oratorio,& placita in eis teneri non debeant, vt in generali concilio per Greg.celebrato de immunitate ecclesiæ.decet.lib.vi. nec confabulationes, nec negotiationes fieri sicut multipliciter probatur idem,& quo ad ecclesias & cemiteria eorundem,sed pœna spiritualis quo ad contrarium attentantes non imponatur ibidem, sed comminetur quo ad hoc dūtaxat,quòd processus & sententiæ in dictis locis habiti & habitæ careant firmitate. Et prædicta iura & concilia diuinis & humanis legibus conformia in plerisque mundi partibus non seruentur. Videretur vtile quòd super eorū obseruatione prouisio haberetur. Videretur insuper vtile, quòd cōfratriæ in quibus tam clerici quàm laici se ingurgitāt & comessationibus & æbrietati, & in multis diuersis tractatibus contra eorum superiores vacant, reprobarentur. Et quòd illud quod in eis expenditur, pauperibus distribueretur,vel expēderetur ad honorē illorū sanctorū pro quorū veneratione cōfratriæ dedicūtur supradictæ,

Nec contrariatur concilium Gangreñ.xxx.dist.si quis per superbiam.&.xlii.distinctio.si quis despicit.quia loquuntur cũ quis per superbiã despicit cõgregationes quæ fiunt in basilicis sanctorum vel conuiuia quę pauperibus largiuntur: quæ intra ecclesias fieri non debent, nec ministri altaris partes à talibus cõfratribus recipere debent.xlii.dist. non oportet primo.& secundo.&.c.nulli.

Titulus xxxvi.

Vt pœnitentib⁹ iuxta peccatorum suorum modum pœnitẽtia imponatur, & canones pœnitentiales ab omnibus obseruentur.

ETiã in.xxxiii.c.tertii cõcilii Carthagineñ.fuit cõstitutũ vt pœnitẽtibus secũdũ differẽtiã peccatorũ episcopi arbitrio pœnitẽtiæ tẽpora decernãtur.quod.c.ponitur xxvi.q.vii.pœnitẽtib⁹.& idẽ habeat ea.q.in.cc.præcedẽtibus & subsequentibus.& de pœnitẽ.dist.ii.& c.facta. & de pœniten.dist.v.c.i.cũ sequẽtib⁹. Et prædicta iura & cõsimilia vt in ipsis iuribus.de pœnitẽ.dist.i.mẽsurã.ac in aliis notatur, intelligantur cùm pœna nõ est expressa à iure:quia aliter secundum Grego.falsas pœnitentias dicim⁹ quæ non secundum authoritatem sanctorum patrum pro qualitate criminis imponuntur.de pœniten.distinctione.v.falsas.& facit extra de offi.delega.de causis. cùm ei⁹ cõcor. Videretur vtile quòd canones pœnitentiales quos secundum beatum Augu.omnes sacerdotes scire debent:& si ignorent, sacerdotum nomen vix habere non merẽtur xxxviii.dist.quæ ipsis sacerdotibus in vnũ redigerẽtur volumen, cuius copia & notitia ex necessitate ab omnib⁹ curatis & aliis confessiones audientibus haberetur & sciretur. Ad hunc finẽ vt causa debita pœnas ibi cõstitutas aggrauare mitigare & cõmutare valeãt.vt.50.disti.de his vero.& c.de his clericis.xxxiiii.di.fraternitatis.nihilomin⁹ tamẽ innotesceret peccatoribus cõfitẽtibus dictas pœnas vt pœnitẽtias fuisse spiritussancti instinctu à sanctis patrib⁹ & cõciliis cõstitutas.xvi.dist.habeo librũ.xx.dist.§.ibi plurimi autem tractatorum sicut pleniori gratia spiritus.

Falsa pœnitẽtia dicitur q̃ nõ scd̃m authoritatẽ sanctorũ patrũ imponitur.

Canones penitẽtiales sciant sacerdotes.

sancti. Ita ampliori scientia aliis præcellentes rationi magis adhæsisse probentur.

Ex hoc nẽpe sequitur quod Hieronymus probat, quòd nullus confitentium cui pœna indiceretur canonis pro crimine determinata, dubitaret peccatum suũ sceleratius esse cõmissum, quod videretur fuisse grauius vindicatũ. xxiiii. quæst. i. non afferamus. Nam & lex ciuilis dicit quòd maiora delicta, maioribus pœnis; minora verò delicta, minoribus pœnis sunt punienda. Et in delicto ęquali proximas esse pœnas. in auten. vt fratrum filii. collat. ix. xl. distincti. homo Christianus.

Maiora delicta pœnis maioribus sunt punienda.

Titulus trigesimusseptimus.

De acquisitis ab his qui ecclesiasticum obtinent gradum, ut ecclesiis conferantur.

PRæterea in 51. & penult. ca. conci. iii. Aagathen. fuit constitutũ. quòd episcopi, presbyteri, diaconi, & quicunque clerici qui nihil habentęs, ordinantur, & tempore episcopatus vel clericatus sui, agros & quæcunque prędia nomine suo comparát tanquam rerum dominicarum, inuasionis crimine teneantur, nisi admoniti ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriè aliquid liberalitate alicuius, vel successione cognationis euenerit, faciant inde quod eorum proposito congruerit. Quòd si à suo proposito retrorsum exorbitauerint, honore ecclesiastico indigni tanquam reprobi iudicentur. Et cùm prædictum concilium positum. xii. quæstio. iii. placuit. consors concilio Tole. ea. quæst. quicunque. & ea. causa. & quæstio. iiii. sacerdotes. & conciliis Brachareñ. & Magũtineñ. ea. quæsti. quicunque. & cap. presbyter. & concil. Agatheneñ. liii. & liiii. cap. Martini Papæ & canonibus apostolorum. ea. causa. & quæst. i. episcopi de rebus. & cap. manifesta. & cap. si manifeste. & iura consimilia non seruentur: nec fiat inuẽtarium à dictis episcopis, in eorum promotione, secũdum doctrinam Papę Pelagii traditam. xxviii. distin. de syracusane. Videtur pensandum, an expediret iura huiusmodi obseruare: & in v. c. ii. concilii Toleta. In quarto autem c.

ix.concilij Toletan. continetur, quòd de conquæsitis per presbyterum, fiat æqualis diuisio inter ecclesiã, & eius hęredes, qui tamẽ nihil possunt absq; volũtate de bonis mortui episcopi vsurpare: vt in cap. eiusdẽ cõcilii. potest tamen idem episcopus tertiam ecclesiasticarum rerum sibi, cùm voluerit conferre, sicut in vi. cap. dicti concilii continetur. Prouidendum est insuper quòd dictæ personæ ecclesiasticæ non ditarent, nec exaltarent, nec nobilitarent parẽtes suos de bonis ecclesiasticis, & quòd facta in contrariũ, vt melius possent, corrigerentur.

Ditari nõ debent parẽtes de bonis ecclesiasticis.

Titulus trigesimusoctauus.

De aliquibus episcopos & prælatos contingentibus, quæ principaliter per omnia non obseruantur. & de statu, & excessibus eorũdem. & ut pauperibus scholaribus, in scholis prouideatur. Et quòd prælati & aliæ personæ ecclesiasticæ, sicut iura præcipiunt, de iuribus & rebus ecclesiasticis spiritualibus nihil disponere in iudicio laicorum præsumant: nec propter eorum prohibitionem ecclesiasticam dimitterent iustitiam exercere. Et quòd excommunicationis sententia non fulminetur superfluè, uictus & uestitus familiæ eorum prouideatur.

CVm constitutum etiam fuerit in iii. cõcilii Carthaginẽ. cap. xiiii. xv. & sequentibus. quòd episcopus vilem supellectilem & mẽsam ac victum pauperẽ habeat, & dignitatis suæ authoritatem fidei & vitæ mẽtis quærat, & quòd hospitiolum non longè ab ecclesia habeat. quæ cap. ponuntur xli. distin. episcopus. & in xvi. capi. eiusdem cõcilii contineatur, quòd episcopus indigentium curam per presbyteros & diaconos agat. & in xviii. cap. eiusdem concilii statuatur, quòd episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat. & in xix. quòd episcopi pro rebus secularibus nõ litigent. & in xx. c. quòd episcopus tantùm diuinis vacet. Quæ capitula pro maiori parte. lxxxviii. distinctio. episcopus. i. & ii. Et in xxii. & in v. & vi. lvii. xxxi. xxxiii. & vi. & v. capitulis eiusdem conci. continetur, quòd episcopus sine testimonio clericorum & plebis, clericos non

instituat: & ꝙ causas clericis præsentibus audiat. Et quando prædicat, nullus discedat, alioquin excõmunicetur. Et quòd episcopos discedentes synodus reconciliet: & quòd de loco ignobili ad nobilem, per ambitioné non transeat: & quòd rebus ecclesiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis vtatur. Et quòd episcopus sedens in aliquo loco, stare presbyterum non patiatur. Et quòd licet in ecclesia in conspectu presbyterorum sit sublimior, intra domum collegam se presbyterorum agnoscat. Quæ capitula sunt aliis iuribus & conciliis consona. xc. distin. c. i. & c. discedentes. xcv. distin. olim. & c. episcopus. & c. episcopus. i. & iii. & vii. q. i. placuit. vt nemini facultas sit. cum cc. præcedentibus & sequẽtib. xv. q. vii. episcopus nullus causam audiat. cum præcedentibus & sequentibus.

Episcop⁹ circa p̄sbyteros.

Et cùm supradicta iura non seruentur, nec etiam consimilia, videretur super hoc prouidendum, & super consimilibus, vt est v. c. v. conci. Carthaginẽ. in quo statutum est, vt nulli episcopo sit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam ecclesiam, in diœce. constitutam, se conferre, vel in re propria diutius quàm oporteat constitutum, curã vel frequentationem propriæ cathedræ negligere. vii. q. i. placuit. i. In quo etiam concordat Nicenũ concilium, dum in eo prohibetur, episcopis & reliquis clericis migrare de ciuitate in ciuitaté. Et Grego. qui statuit, ꝙ in monasterio deputaretur episcopus, qui in ecclesia sua residere cõtẽnit. vii. q. i. non oportet. & cap. peruenit. & sicut est cõcilium Carthaginẽ. iii. & xxii. c. in quo constitutum est, ꝙ plebes alienas non vsurpent. ii. q. i. placuit ii. Et xxiii. c. eiusdem concilii, vt. s. alienos clericos nõ auderẽt retinere, vel etiã ordinare. lxxi. dist. de aliena. cum c. pręcedentibus & subsequentib. Et cap. xxx. eiusdem conci. vt sine licentia Metropolitani, longè non proficiscantur. & xlviii. vt facti episcopi solùm illã diœce. retineant, ad quam fuerunt ordinati. Et sicut est illud concilii Agathen. vii. c. i. si quis in clero. vt s. diebus solénib⁹ natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Paschæ, & Pẽthecostes ipsi & alii de clero ab ecclesia nõ absentent: & ꝙ dictis diebus extra parochiales ecclesias missæ in oratoriis priuatis cũ altari portabili nõ dicantur. de

Quibus dieb⁹ episcopi non debeant se absentare

consecratione di.i.si quis etiã extra. Et sicut est illud Anacleti Papæ de consecratione. disti.i. episcopus Deo sacrificans, testem secum habeat. In solénibus quippe dieb⁹, aut septem, aut quinq;, aut tres diaconos, subdiaconos, & reliquos ministros & sacerdotes secũ habeat. Et illud Lucii Pap. eadem distin. inhibemus. quòd in omni loco episcopum non deserant duo presbyteri & tres diaconi, propter ecclesiasticum testimonium. & sicut est illud Grego. in generali synodo. Cùm pastoris vita in exemplum debeat esse discipulis, plerunq; clerici qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt: quam tamen seculares pueri & seruientes sciunt. de qua re, præsenti decreto constituimus, vt quidã ex clericis vel etiam ex monachis electi in ministerio cubiculi pontificali obsequantur: vt is qui in loco regiminis est, & tales habeat testes, qui verã eius in secreto conuersationem videant, & ex sedula visione, exẽplum profectus sumant. Et idem Virgilio episcopo, eadem disti. peruenit. quòd episcopi suos & dissolutos, in sua societate non retineant. Et illud Paschalis Papæ, eadem quæstio.i. capit. vlt. quòd si ipsi episcopi lectioni & orationi vacarẽt: & in hoc Moysem & Aaron immitentur. trigesimasexta distinctio. si quis. Et illud quod illi episcopi qui impotentes sunt, sibi petant coadiutores dari. septima quæstio. prima. petisti. & capit. quia. & decimaquinta quæstion. sexta. alius. & illud Gelasii Papæ, vigesimatertia quæstione octaua. quo ausu. & sequentibus. quòd sine authoritate Papali, vel concilii prouincialis, ad comitatus regales non accedant. Non enim in episcopos inungantur, nisi vt procuratores animarum & distributores spiritualium existant. vndecima quęstio.i.§. ex his omnibus. & vt docti alios doceant. lxxxvi. dist. per totum. & vt viduis, & orphanis, & oppressis eorũ præsidium implorantibus, suum patrocinium largiantur. lxxxvii. disti. per totũ. & in eis vita & doctrina concordẽt, & lectioni, orationi, & prædicationi vacent. xliii. disti. §.i. lxxxvi. dist. fratrem. & lxxxviii. dist. episcopus nullã. Et vt vigilanter & sollicitè populos sibi creditos regant. ea. dist. rationis. vii. q.i. suggestũ. & ii. cc. seq. Et vt res ecclesiasticas habeãt, regãt nõ ad dissipandũ, sed ad dispẽsandũ. xii.

Pastoris vita debet esse exẽplũ discipulis.

Non inũgantur in episcopos nisi spiritualium distributores.

q.i.episcopus.& c.expedit.& c.res ecclesiasticæ.cũ duob⁹ sequen.& de eis hospitales existant.xlix.distin.§.hospitaliũ.& de ipsis rebus ecclesiæ primùm sibi,postea ministris, & demum aliis fidelibus prouideãt.xii.q.i.nulli episcoporum.& quòd eas in suam aut suorũ proprietatem nõ conuertant.xii.q.i.episcopus.& c.res ecclesiasticæ.& in vii.c. concilii Agatheñ.quòd de ipsis rebus ecclesiasticis & earũ dispẽsatione rationem audiant.x.q.iii.ca.i.& quòd eas nõ alienent.de his quæ fi.à præla.sine cons.cap.nouit.Quòd ecclesiæ deteriorem conditionem non faciant,extra de in integ.resti.c.i.quòd ꝓuideãt de ꝑsonis,ꝑ quas eorũ subditis prędicetur.extra de offi.ordi.c.inter te.& c.quoniã. Quòd ordinent vt in ecclesiis eorum cathedralibus & baptismalibus sint magistri,qui gratis scholares pauperes doceant:& pro docendi licentia nihil exigant,sicut prouidẽ fuit constitutum in cõcilio Lateraneñ. extra de magistris. c.i.Et per Innoc.iii.in concilio generali eo.tit.quia nonnulli.quæquidem statuta esset perquã vtile obseruari, & etiam in hoc videretur vtile ampliari, vt decima pars omnium beneficiorum ecclesiasticorum, secularium & regulariũ assignarentur pauperibus scholaribus in singulis facultatibus studẽtibus in studio generali:per quos Dei posset illuminari ecclesia:qui in ea(prout Dañ.xii.legitur, & eo.tit.super specula.) velut splendor fulgerent firmamẽti. Ex quibus posset postmodum copia doctorum, qui velut stellæ in perpetuam æternitatem,mansuri, ad iustitiã plurimos erudirent.Et possent de eruditis & nutritis ordinari qui in ciuitatibus & diœcesibus & monasteriis,de quorum bonis & beneficiis nutriti & instructi fuissent, domino famulentur: iuxta illa cc.lxi.dist.nullus.& c.enutritis.lxx. dist.clericos.& prout plenius dictum est suprà,in xv.titu. huius secundæ partis.

Distributio bonorũ ecclesiæ fiat ut hîc dicitur.

Quæ ecclesiæ plãtos deceat facere.

Decima pars beneficiorũ assignanda pauperib⁹ scolarib⁹.

Sanè cùm dicti episcopi & prælati sint in loco apostolorum,vt lxxii.dist.quorum vices.& xxi.di. in nouo.reprehenduntur à Hieronymo: non solùm si sermones eorum non imitantur, sed etiam conuersationem & abstinẽtiam, xxxv.dist.ecclesiæ. Vnde deberẽt curare,quòd in eis non essent illi defect⁹,de quibus dictũ est suprà in xxxii.titulo huius

Hîc ponũtur plãtorũ excess⁹

titulo huius secundæ partis. Et quòd præcauerent sibi ne eorum subditos talliis & aggrauationibus aggrauarent: & ne per parochias ecclesias suas crudeliter deseuirent, & ne rectores in procuratoribus grauarent: ne victum longi tẽporis breuis hora consumat. sicut habetur ex concilio Lateraneñ. extra de censi. cum apostolus. x. q. iii. quia cognouimus cum quatuor. cc. sequentibus. xviii. distin. quoniam quidem. de censibus. ea. quę. de priuilegiis. cum ad quorũdam. de immuni. eccle. quia plerique. manus nanque suas deberent seruare innoxias: nullúmque lucrum cõtingere. in autent. de manda. princi. §. i. colla. iii. de collatoribus. §. quoque. colla. ix. C. de superindicto. l. i. libr. x. ff. de dam. infect. ex damni. Cauere etiam sibi deberent ne excommunicationis, suspensionis, & interdicti sententias iniustè & iuris ordine non seruato, & sine causa legitima vel ex odii fomite proferant. de excessibus præla. ca. i. de appellatio. reprehensibilis. de accusati. qualiter. ii. §. i. ad finem. ii. q. i. nemo. xi. q. iii. §. si ergo. & §. cum ergo. & ca. nemo quorũ. & sequenti. vbi inter cætera continetur, quòd ex leui causa non deberent huiusmodi sententias fulminare: nec etiã ex iniusta, cùm hoc parum referat vtrum iusta causa sit vel iniusta. ff. de authorita. tuto. nulla differentia. quæ tamen malè seruantur in ecclesia Dei, cũ pro sex denariis in multis partibus dictæ sententiæ proferantur. *Censim nõ ferantur iniustè.*

Insuper prouideri deberet cùm dicta sentẽtia sit mucro episcopalis, qui sæpius hebetatur vel frangitur. cùm de eo passim & indistinctè percutitur. xv. quę. ii. visis. & sit talis pœna dicta excommunicatio, qua nulla maior est in ecclesia. sicut ait Augustinus. xxiiii. q. iii. corripiantur. Vnde cũ pœna debeat proportionari delicto. xxiiii. q. iii. non afferamus. in fin. nec sit excommunicandus quis, nisi pro mortali peccato: cũ anathema sit æternę mortis damnatio, nec sit infligenda nisi illis qui aliter corrigi non possunt, sicut habetur in concilio Meldeñ. & in dicto c. nemo episcoporum. nullus sacerdotum quenquã hominem rectæ fidei ꝓ paruis & leuibus causis excõmunicare habeat. sicut dicitur in conci. Agatheñ. c. iii. & in conci. Aluerneñ. xi. q. iii. episcopi. & c. nullus sacerdotũ. qͩ minime obseruatur in Ro- *Mucro epalis dicitur sententia excommunicationis.*

mana ecclesia: in qua & à cuius delegatis cótra prælatos & alios pro minimo sententiæ fulminantur, contra decretalé illã Alexã.iiii.de offi.deleg.quia pótificali.& hoc nó iniu ste Dei iudicio: vt in quo ipsi plati & eorũ curiæ delinquũt & hoc etiã puniant.xiii.q.i.§.his.i.q.i.§. ex his.vt q stulti sunt in culpa, sapiẽtes efficiãtur in pœna.secundũ dictũ Grego.in moral.xxxviii.distin.qui ea.Itẽ debẽt sibi cauere dicti prælati ne nimiũ rigidi vel nimiũ remissi existant. xl.distin.disciplina.nec sine cõpassione puniant.xlvi.dist. habet hoc. & ne propter prædicationem superbiãt, vt ibidem, nec indignos promoueant.xxiii.distin.tales.xlix.distin.per totũ.lix.dist.lxi. dist. per totũ. item ne exquirant nimis delicata cibaria.xii.q.ii.Gloria episcopi. xxxv.dist. ecclesiæ.nã venter cui coquorũ multitudo deseruit, ædificia virtutũ ad solum redigit. & venter mero ęstuãs, cito despumat in libidinẽ, sicut Hierony.ait.xxxv.distin.venter. xliiii.dist.§.i. Vnde videretur quod circa superfluitatẽ cibariorum, & etiã circa superfluitatẽ ornamentorum, & vestium ac familiarũ, prouideri haberet. ita vt nec sordidis, nec nimiis ac fulgidis vestibus se ornarent, vt enim ait Hieronymus.nec affectatæ sordes, nec exquisitę delitiæ laudẽ pariunt: quod tam de vestimentis q̃ de cibis intelligẽdum est, sicut plenè probatur.xli.dist.§.i. cũ cc.sequentibus. & xxi.q.iiii.per totũ.nam qui mollib⁹ vestiuntur, in domib⁹ regum sunt: vt ea.q.c.i.vnde dicti episcopi & prælati non deberent incedere sine rochetis, nec ipsi & presbyteri sine vestibus eorũ ordinibus congruẽtibus.ea.q.nullus. cũ tribus cc.seq.Item debent sibi cauere dicti prę lati, ne redditus diminuant subditorũ, nec decurtent priuilegia eorundem.de priuile.c.i.& c.ad hæc.ne sede vacãte.ca.i.de excessi.prælato.dilecti.& c.sanè. Ad hanc rubricã de episcopis.faciunt & adduci possunt illa quæ posita sunt suprà in i.titu.& in iii.& in iiii.primæ partis.& in multis tit. huius secundę partis, scilicet in i.ii.iii.vii.viii.xi.xiii.xv.xvi.xvii. xviii.xx.xxii. xxiii. xxiiii.xxvii.xxviii.xxix. xxx.xxxiii. xxxv.& xxxvii. Quæ possunt ad ea quæ tãgunt prælatos & episcopos & quę in eis correctione & reformatione indigẽt, adaptari. Ad prædictorũ etiam episcoporum officiũ

Mala ex vẽtre impigato procedentia.

Incessus prælatorũ cum rochetis sit.

Prælati

pertinet,& pauperibus vt infirmis qui debilitatẽ faciente, nõ possunt suis manibus laborare,victũ & vestitum inquã tum possibilitas habuerit,largiãtur. sicut habetur in xii. c. conci. Aurelianeñ. & quod de his quæ oblatione fideliũ in altario conferũtur,medietatẽ sibi vendicẽt, & medietatem clero dispẽsant. Et ꝙ de his quæ parochiis & aliis offerũtur seruãt antiquos canones,& ꝙ in eorũ remaneãt potestatem sicut in x. & xi.c.dict.conci.Aurelianeñ.cõtinetur. Et ꝙ diebus dñicis nisi infirmitate impediti ecclesiis quib⁹ proximi fuerint,deesse nõ debeant: sicut in vlti.c.dict.cõcilii cõtinetur.& de conse.dist.iii. episcopus si infirmitate. Et cũ prędictis concordant etiã alia concilia & iura.x.q.i. &.i.q.ii.& iii.& xii.q.i.& in multis ca. quæ hodie nõ seruantur. sicut est iiii.c.xviii.c. & vii. concilii Toletani positis.x.q.iii.inter cætera.vbi excommunicationes episcopis Galliæ,de quibus specialiter conquerebantur subditi propter rapacitatẽ eorum prohibẽtur. Contra omnes autem se ingurgitãtes inuehitur disputatio septimi cõcilii Tole. In concilio autẽ Aurelianñ. ꝙ statuit episcopus, si infirmitate non fuerit impeditus,ecclesiæ cui proximus fuerit die dominico deesse nõ debet.& ponitur dictũ c.de cõsecra.dist. iii.episcopus. Secundũ etiam iiii.conci.Carthagineñ.episcopus vilẽ supellectilem & mẽsam & victũ pauperem: & hospitiolũ non longè ab ecclesia habere debet: & dignitatis suæ authoritatẽ fidei & vitæ meritis q̃rere.xli.dist.episcopus. Verũ cùm in regno Siciliæ & in multis aliis mundi partibus sint episcopi adeò pauperes,quod vix vnũ equum & vnum seruitorẽ secum tenere possint, & ex hoc vilescat apud vulgus conditio eorundẽ, videretur super hoc prouidendũ. Cum etiã in multis diœcesibus sint aliquę ecclesiæ & aliqui prioratus tẽporaliũ iurisditionẽ habentes,quã per seipsos regere & defensare nõ possunt,& sic in ecclesiasticum præiudiciũ deperit & ad potestatẽ deuenit laicorũ ecclesiæ oppido infestorum. Videtur super hoc prouidendũ, quòd prælati & aliæ ꝑsonæ sicut iura ꝑcipiunt, de iuribus & reb⁹ ecclesiasticis spiritualib⁹ nihil disponere in iudicio laicorũ,nec ꝓpter eorũ ꝓhibitionẽ ecclesiasticã dimitterẽt iustitiã exercere secũdũ syno. Euge. Pa. de iud. decernim⁹.

circa pauperes attendant.

Circa episcopos pauperes attẽdatur.

Titulus trigesimusnonus.

De oblationibus discordantium & opprimantiũ pauperes, & aliquorum aliorum non recipiendis in ecclesia.

ITem in xciii. & xciiii.cap.iii.concilii Carthaginẽsis positis. xc.distinct.continetur, quòd oblationes defendentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophilacio recipiantur. Et quòd consimiliter dona eorum qui pauperes opprimunt à sacerdotibus, refutentur. Et idem statuit Nicolaus Papa de repudiendis oblationibus sacrilegorum & inuasoribus, & depredatoribus rerum ecclesiasticarum. xii.quæstione.ii.de viro. Et idem scribat August. in.i.epistola ad Bonifacium.c.i. de illo qui per violẽtiam extraxit de ecclesia seruum suum, qui confugerat ad eandem. xvii. quęstio.iiii.minori. Et idem scribat dictus August.ad Macedonium de officialibus qui contra ius societatis humanæ furtis, rapinis, calumniis, inuasionibus & oppresionibus aliqua abstulerint, quæ Zachęi publicani exemplo reddẽda sunt potius quàm donanda.xiiii.q.v. non sane.in fine. Et idem dicatur per prędictum Augustinum de electionibus non faciendis ex fauore vel vsuris, nec ex quolibet malè acquisito: vt de alea, ludo, & histrionatu, de symonia, de meretricio, raptu & cõsimilibus: vt xiiii.q.v.c.i.cum sequentibus. & i.q.i.nõ putanda. extra de raptoribus super eo. de vsuris. quia in omnibus. de consecra. distin. iiii.eos. & dicta iura & alia in glossis in dictis locis positis signata non seruentur, & hoc auaricię & turpi lucro ascribatur. Et exinde honestas ecclesiæ deformet, videretur esse sup hoc prouidendũ verissimè, potissimè cũ à religiosis de ordine pauptatis frequẽter vsurariorũ funera p̃ cęteris honorent̃.

Titulus quadragesimus.

De defensoribus ecclesiarum à principibus postulandis.

ETiam in x.cap.iiii. concilii Carthaginensis fuit constitutum vt ab imperatoribus postulentur defensores

ecclesiis, per quos ecclesia defensetur, cum prouisione episcoporum aduersus potentias diuitum, à quibus quidẽ diuitibus ipsa ecclesia & pauperes, quorũ defensio ad ecclesiam pertinet, affliguntur. Et istud sit satis consonũ aliis iuribus: vt x. dist. si in adiutoriũ. cũ beatus apostolus (vt ibidem habetur) & Actuũ. xxii. aduersus iniuriosos auxiliũ imperiale inuocauerit. Et imperatores, reges, & principes à Deo fuerunt cõstituti, vt ipsam ecclesiã eiusque ministros debeant defensare. xxiii. q. v. principes. & c. regũ. & c. administratores. & q. iiii. c. nimiũ sunt inquieti. vsq; in finem quæstionis. & dicti defensores essent modernis tẽporibus ecclesiis & psonis ecclesiasticis perquã necessarii, quia indebitè ab eis, & ab aliis pluribus affliguntur. Videretur ꝓuidendum si esset vtile huiusmodi defensores ab vniuersis principibus per ecclesiã postulari. Cùm personæ ecclesiasticæ ex quadam necessitate habeant hodie plus cæteris in curiis principum litigare. Idẽ etiam fuit statutum in xvi. cap. conc. Milleuitani, vt scilicet pro causis ecclesiarum aduocati à principe postulentur.

Principes constituti sunt ad ecclesiæ & eius ministrorũ defensionem

Titulus quadragesimusprimus.

De consecratione & congregatione concilii generalis

EQuidem in viii. c. concilii Milleuitani sub Imperatoribus Archadio & Honorio celebrati, fuit cõstitutũ, quòd causæ ecclesiasticę quæ cõmunes non sunt toti ecclesiæ Affricanę, in suis prouinciis iudicẽtur, & quòd illis qui cõmunes sunt, generalis synodus cõuocetur. Videtur vtilę, quòd predictũ conciliũ per Romanã ecclesiam seruaretur quandocũque iura condẽda sunt, cũ dicta iura pro tãgentibus cõmunem vtilitatẽ sint edenda. iiii. dist. §. i. & c. factę. & c. erit. Et quòd idẽ seruaretur quãdocunq; aliquid esset ordinandũ de tangẽtibus cõmunem statũ ecclesię vel ius nouũ condendũ. Cùm illud quod omnes tãgit, ab omnibus approbari debeat. lxv. dist. c. i. ii. & iii. lxvi. dist. ca. i. Sanè in ii. conc. Areleateñ. c. xvii. cõtinetur ꝙ ad Arelatẽsis episcopi arbitriũ synodus est congregãda. Ad quã vrbẽ ex omnibus mũdi partibus prælati veniẽtes sub S. Martini

Ius nouũ non cõdetur, nisi ij quos tãgit uocentur.

tempore legimus concilium celebratum fuisse. Veruntamen xvii.dist.§.i.cum cc.sequēti. Marcellus, Iulius, Damasus, Gregorius, Pelagius & Symachus Papæ scribunt hæc ad Romanam ecclesiam pertinere.

Titulus xlii.

De præsidibus reipub. ut sine licentia episcoporum non communicent.

ITem in vii.c.conci. Arelateñ. fuit cōstitutū de præsidib' qui fideles ad præsidatū prosiliunt, vt cū promoti fuerint literas accipiant ecclesiasticas communicatorias: ita tamen in quibuscūq; locis gesserint ab episcopis eiusdē loci, cura de illis agāt: vt cùm cœperint cū disciplina publica agere, scilicet cōtra ecclesiā, tūc demū à cōmunione excludūtur. Et ꝙ similiter fiat de his qui rempub. agere volūt. Viderēt pēsandū propter molestiā quā officiales reipubl. ingerunt hodie ecclesiæ, si dictum cōcilium posset vel expediret reuocari. In vi. verò c. concilii Elibertani statuitur, quòd illo anno quo magistratus gerunt, non communicent.

Titulus xliii.

De exequijs episcoporum & prælatorum à conuicino prælato peragendis, & cura eius ecclesiæ suscipienda.

COnsequenter, in iiii. & v. cc. cōcilii Regieñ. fuit constitutū, quòd cùm ecclesia episcopo caruerit, ꝙ immediatè vicinę ecclesiæ episcop' ad exequias pro eo celebrādas accedat, & quòd statū prædictę ecclesiæ vacātis districtissimè gerat, ne ante ordinationē alterius ꝑpter discordiam eligentiū aliqua nouitas vel subuersio eueniat. Et ꝙ per dictū episcopū inspectio & descriptio omniū rerū episcopalium fiat: cæteri verò episcopi sine metropolitani licentia nō accedant vacationis tēpore: nec etiā alii, ne se electioni de se celebrādæ ingerere videantur. Considerandum est, an expedit statuta huiusmodi renouari: cùm honestatē ecclesiarū & vtilitatem concernere videant. In xii. etiā c. concilii Terraconeñ. statutum est, ꝙ vbicūque epi-

ſcopus inteſtatus decedat, de omnibus vtenſilibus & ſupellectilibus & aliis à presbyteris & diaconibus inuentarium fiat: & ſi quid de eis ſubrepſerint, q; furti teneātur. & concordat de electio. quia ſæpe. de offic. ordi. præſenti lib. vi. & in vlti. c. conci. Hilerdeñ. & in ii. iii. & iiii. c. concil. Valentini, & in iii. & vii. c. conci. Tole. In ix. autē. c. xi. concilii Toletani habetur, quòd ſi epiſcopus ſacerdotem tumulauerit, cum etiam locuplex fuerit, quòd non recipiat vltra vnam libram auri. & ſi non ſit locuplex, quòd non recipiat vltra dimidiam, niſi aliqua ornamenta offerantur eidem.

Titulus quadrageſimuſquartus.

De miniſtris, ne ſine chriſmate proficiſcantur.

IN primo c. concilii Auraſici, fuit conſtitutum quòd nullus miniſtrorum qui baptizādi ſumit officiū, ſine chriſmate vnquā debeat progredi: quia baptizādi habent criſmari. Conſiderandum eſt an expediat dictum conciliū obſeruari propter periculū quod imminere poteſt baptizādis in parochiis diffuſis, & in montanis in quibus gentes habitant longè ab eccleſiis: & in regionibus, in quibus Iudęi & Pagani vnà cū catholicis conuerſantur. Ne ſecundum Grego. dum adhuc ad præbendum miniſterium redemptionis tempus quæritur, interueniente paululum mora inueniri non valeat qui redimatur. v. diſtin. baptizari.

Titulus quadrageſimuſquintus.

De immunitate eccleſiarū ſubtrahenda his qui ad eas confugiunt ſi homicidæ volūtarii fuerint, uel pro debitis fugerint, uel in tali caſu in quo degradati tradi curiæ ſeculari deberent: & q; perſonæ eccleſiaſticæ per iudicum induſtriā & inſidias homicidium committentes degradentur.

LEgimus in v. & vi. c. conci. Auraſi. cōtineri eos qui ad eccleſiā fugerūt tradi nō debere, ſed ob loci ſancti reuerentiā defendi. & ex hoc & aliis conci. & cc. cōſimilibus poſitis. xvii. q. iiii. miror. & c. reū cū ſubſequen. & extra de immu. eccle. quaſi per totum, eccleſia defendat non ſolùm reos ſanguinis de quibus defendēdis loquitur Greg. xxiii. quæſtione, v. reos. & dicto capi. reum. Et pro maiori parte

iura de hoc agentia, verumetiam alios. Et prouisio Gelasii Papæ, vt serui ad ecclesiam fugientes, ad defraudandũ dominos suos post præstitam securitatẽ à domino de impunitate eorundem, de ecclesia extrahantur inuiti. Et quòd idem fiat de fugitiuis à quibus rationes petuntur. decimaseptima.q.quarta.§. verum.& capi.metuentes & c. vxor felicis. hodie communiter non seruetur, nec lex illa. C. de his qui ad ecclesiam confugiunt. præsenti.§. si seruus. & de immunitate ecclesiarum. inter alia.§.vlt. Quinimo ecclesia defendat pasim quoscunq; ad ipsam pro debitis fugientes, nec infrà ecclesiã tales intra fines immunitatis repræsententur iudicibus, nec ecclesia reddat bona talium q̃ aliquando habet, sicut tenetur facere secundũ dictam legem præsenti.& §. sequentibus. & propter præmissa aliquando domini temporales excedentes limites suos, infringunt dictam immunitatem ecclesiasticam, quo ad illos qui fuerunt per ecclesiã defendendi, videretur super hoc prouidendum. Et insuper de homicidis perpetrantibus homicidia prope cemiteria, vel ecclesias, vel longè ab ipsis, & ad ipsam ecclesiam confugientibus, quòd nullo modo per ecclesiam defendantur: quamquam prætẽdant ꝙ non intendebant per ecclesiam liberari, & quòd erãt aliàs commissuri: Esto quod in ecclesia non confugissent. Nam cùm dictum crimen homicidii sit enorme, nec posit esse enormius, considerata pretiositate animæ, quę ex morte subitò illata corpori, nisi gratia diuina prospexerit, morte perire potest. extra de homici. pro humani. xxiiii. quæsti. iii. si habes. prope finem. videretur enim quòd expediret omne homicidium cum deliberatione perpetratum cum enormibus criminibus computari. Cùm scriptũ sit in Exo. xxi. b. si quis per industriam occidit proximum suum & per insidias, ab altari meo euelles eum vt moriatur. extra de homici. c.i. Denique quemadmodum depopulator agrorum notorius, & publicus latro de ecclesia extrahitur impunè, vt in decre. inter alia. & xvii.q. iiii. sicut antiquitus. quamquam longè ab ecclesia delinquant propter enormitatem criminis. ita videretur etiã de omni homicida voluntario clerico & laico, qui per industriam & per

Homicidiũ cũ deliberatione ꝑpetratũ.

insidias occidit proximum suum declarandum. in quo ad hoc amplexaretur lex, quæ dictos homicidas ab immunitate ecclesiastica excipit. in auten. de manda. princi. §. sed neq;. colla. iiii. Videretur insuper quòd idē esset statuēdū, scilicet vt nō gauderet immunitate ecclesiastica aliqua p̄sona ecclesiastica confugiēs ad ecclesiam propter crimen, propter quod est degradanda, sicut est in clerico insidias episcopo suo parante, & contumelias inferente. xi. q. i. si quis sacerdotum. in incorrigibili qui venit ad profundum malorū. de iud. cum non ab homine. xvii. disti. nec licuit. xi. q. i. petimus. xxvi. q. v. de liguribus. in falsariis literarū apostolicæ sedis. de falsis, ad falsariorum. in crimine hære sis. c. excomunicauimus. & de hęreti. c. ad abolendā. eo. ti. in assassinis. & in his qui per dictos assassinos aliquē Christianū interfici fecerunt, vel mandauerūt, aut eos receptauerunt vel defenderunt seu occultauerunt: vt in dicta decret. pro humani. de homici. lib. vi. Et in episcopo presbytero & diacono qui iuramentū fidelitatis quo regi suo tenetur, violans, in mortē eius machinatur: & eius regnū dolosê pertractat. xxii. q. v. si quis laicus. quòd aliàs signatur pro palea, post cap. de forma. Videretur etiam quòd omnes personæ ecclesiasticæ homicidiū industriosê & per insidias cōmittētes, haberent propter enormitatē illati criminis, degradari. Nam in. vi. c. concilii Elibertani in Hispania celebrati, cōtinet̄, q̄ si q̄s necdū cleric⁹ verū laicus aliquo maleficio interficiat alterū, in fine nō recipiat cōmunionē, p̄ eo q̄ tale scel⁹ sine idolatria p̄fici non potuit. *Degradandus ad ecclesiam cōfugiens.*

Titulus xlvi.

De incōtinētia clericorū: & an expediret quòd in occidētali ecclesia seruaretur quod seruatur in orientali, quæ uotū castitatis in altaris ministris nō suscepit. Potißimè cū tēpore apostolorū dicta cōsuetudo orietalis eccl. seruaretur.

ITē cū in. xxiii. & xxiiii. ca. supradicti concilii Aurasici., & in concilio Neocesarieñ. Hylerdeñ. Martini Papæ & pene in omnibus conciliis, & plerisq; Romanis pontificibus super cohibenda & puniēda clericorū incōtinentia

& eorũ honestate seruáda multa hactenus emanauerũt cõstituta. xxviii. xx. xi. xxxii. & l. dis. xv. q. viii. ext. de vita & hon. cler. & in multis aliis locis & cc. & nullaten⁹ ipsorũ reformari quiuerit correctio morũ. vsqueadeo sentẽtiam iudicãtium protraxerũt cõmissa culparũ, vt nõ tãtùm inferreĩ vltio in actores scelerũ, verũ etiá in progeniẽ dãnatorũ sicut dicitur in ix. cõcilio Toletañ. xv. q. viii. cũ multæ. & in flẽda carnis subtilitate subitò corruatur. sicut dicitur in concilio Hilerdeñ. l. dist. hi qui. xv. q. vlti. c. ii. Et sicut dicitur in vii. cõcilio Toleta. procliuus sit cursus ad voluntatẽ & natura imitatrix sit vitiorũ. xx. q. iii. procliuus. Et sicut in eodẽ cõcilio Toletano dicit, omnis ętas ab adolescẽtia in malũ prona sit. xii. q. i. omnis ætas. Et caro stimul⁹ sit peccati secũdũ Augu. remisso peccato primi hoĩs, & mors & aliæ pœnalitates pro originali peccato ad agonẽ & exercitium in eo & in nobis infixæ remanserunt. de pœnitẽ. distinct. i. sicut primi hominis. & cap. præcedenti: paucíque sine carnis delicto reperiantur. sicut ait. Gregor. l. distinc. quia sanctitas tua. ad finem. pro eo quia sicut dicitur in concilio Toleta. arctissima via est continentiæ. xxviii. dist. de his. xxiii. q. v. ferè per totũ. Et pauci reperiantur q in igne positi non ardeãt. xxxiii. q. iiii. vir cũ propria. ad finẽ. & sicut in tripartita historia cõtinetur quòd Pannutius cõfessor licet nuptiarũ inexpert⁹ grauem esse causam exposuerit quæ occasio fornicationis existeret. xxx. di. Nicena. Et sicut præterita mala pensanda sunt vt futura cautè caueantur. xxxi. dis. ante trienninũ. circa mediũ. & futuris sic periculis proinde occurrendũ & ecclesiastico statui ꝓuidẽdum ne recidiua (quòd absit) mala præualeant. xxiii. distin. c. i. prope prin. & xxviii. dist. de syracusane. Sítque prædictus ignis concupiscentię exardescens. Eccl. ix. c. vsque ad perditionem deuorans. Prouer. vi. Videretur pensandũ, an expediret & posset prouideri, quòd in ecclesia occidẽtali quantũ ad votũ continẽtiæ seruaret consuetudo ecclesiæ orientalis quantũ ad promouẽdos, secũdum dictũ c. Nicena. xxxi. disti. cum. cc. sequentibus. Potissimè cùm tẽpore apostolorũ consuetudo ecclesię oriẽtalis seruaretur sicut. supra. in i. ti. huius secundæ partis est prolatum.

Caro peccati stimulus dicitur

Pannutius hic cõmemoratur, cui⁹ uotũ seq uidetur dicẽdũ, alias infinita in ecclesia dei subsequẽtur icõuenientia.

Titulus xlvii.

De obligationibus defunctorum non retinendis: & de his quæ impediunt ne oblationes fiant in ecclesia puniendis: & ut dictæ oblationes in missarum solenniis fiant iuxta canonicas sanctiones.

IN.iii.c. cõcilii Vareñ.fuit constitutum, quòd qui oblationes defunctorum retinent, & ecclesiis tradere demorantur, vt infideles sunt ab ecclesia respuendi: quia vsq; ad exinanitionem fidei peruenire certum est hanc diuinę pietatis exacerbationẽ, pro eo quia & fideles de corpore recedentes votorum plenitudine & pauperes consolatu alimoniæ, & necessaria sustentatione fraudãtur. Vnde tales quasi egentium necatores & quasi non credentes iudicium Dei habendi sunt. & prædictum concilium pòsitum est.xiii.q.ii.qui oblationes.ii. & concilium Carthaginen. & Agatheñ.cap.qui oblationes. cùm in plerisque mundi partibus non seruentur, & oblationes pro viuis & defunctis à nonnullis dominis temporalibus solui prohibeantur ecclesiis, nec in hoc constituta prosint remedia per Greg.ix.de deci.discretioni.li.vi. & de immu.eccle. eos. eo.lib.qui, & in multis aliis.cc. & iuribus, x.quæst.i.quia sacerdotes. & c.sanctorum &. & c.hanc consuetudinem. xvi.quæstio.i.doctos. videretur considerandum an expediret dicta concilia renouari, vel de alio competenti remedio prouideri. De hoc autem statutum fuit in.iiii. c. cõci. Agatheñ.posito in dicta.xiii.quæsti.ii.clerici.vel seculares qui oblationes parentum, aut donatas, aut testamento relictas retinere perstiterint, aut id quod ipsi donauerint ecclesiis vel monasteriis crediderint auferendũ, sicut synodus sancta constituit, velut necatores pauperũ, quousque reddãt, ab ecclesiis excludantur: videretur etiam populo esse expediendũ, c. Greg.de cõse.dist.i.omnis.cum similibus. in quo continetur ꝙ omnis Christianus procuret ad missarum solennia aliquid Deo offerre & reducere ad memoriã quæ dominus per Moysen ait: Nõ apparebis in cõspectu meo vacu⁹. & in collectis sanctorũ patrũ liqdè

necãtores pauperũ ꝗ dicũtur. *Vacuus*

eorã domino non appareas. Homines quãdo dei gratiã postulent.

apparet ꝙ Christiani omnes offerre aliquid Deo ex iussu sanctorum patrum deberent. Ad ipsum enim prius est confugiendum, qui nostrę posśit curare animę pasśiones, verùm homines prępostero ordine ante opem sibi ab hominibus accertiunt: vbi antẽ humana subsidia defecerint, tunc opinantur diuini postulandam fauoris gratiam esse.

Titulus xlviii.

De communione corporis Christi, ter à laicis assumenda in anno.

ITem in concilio Agathensi, cap. xviii. posito. de consec. distinct. ii. seculares. fuerit constitutum, quòd seculares qui in natali Domini, Pascha, & Penthecoste nõ communicauerint, catholici non credantur, nec inter catholicos habeantur. & Fabianus Papa ead. distinct. & si non frequẽtius, scribat ter esse saltem à laicis cõmunicandũ in anno. & Augusti. hortetur singulis diebus dominicis, si mens in affectu peccãdi non sit, communicandum. eadẽ. distinct. quotidie. pensare videretur, an prædicta seruari mandarentur. In xii. etiam. c. i. concil. Tole. continetur, quòd hi qui ecclesiam intrãt, & non cõmunicant, excõmunicẽtur.

Titulus xlix.

De stipendiis clericorum iuxta eorum meritum custodiẽdis.

IN concilio Agathensi, xxxiii. c. fuit constitutum ꝙ clerici omnes qui ecclesiæ fideliter vigilantérq; deseruiunt, stipendia sanctis laboribus debita secundum seruitii sui meritum & ordinationem à sacerdotibus consequãtur. Et hoc ius sit conforme aliis conciliis & iuribus. xii. quæstio. ii. ecclesiasticis. cum c. præceden. lix. distinctio. per totum. i. quæsti. i. fertur. & hoc in Dei ecclesia non seruetur, sicut suprà probatum est in titulo xviii. huius partis, de neophitis indignis, insufficientibus non promouendis. videretur super hoc prouidendum, vt doctores literati, sufficientes & idonei, cæteris illiteratis, iuuenibus & insufficientibus præferrentur, affectione contraria non obstante.

Literati præferantur, & alias idonei

Titulus quinquagesimus.

Vt ante missam expletam, egredi clerus & populus de ecclesia non præsumat, & quòd nulla præbenda esset libera, nec tantum reciperent qui non intersunt officio, quantum illi qui intersunt: & quòd ex causa studii, uel alia iusta absentes, reciperent tertiam uel quartam partem huius quod recipiunt præsentes.

ITem cùm in xvii. c. dicti concilii Agatheñ. fuerit cõstitutum & preceptum secularibus, vt in diebus dominicis missas per ordinem & ex integro audiant, ita vt ante benedictionem sacerdotis egredi non præsumant. & si contrarium fecerint, quòd ab episcopo publicè confundantur, quod c. ponitur. de conse. distinct. i. missas. Et in canonibus apostolorum fuerit constitutum, quòd omnes fideles qui coueniunt in solennitatibus sacris ad ecclesiam, & scripturas apostolorum & euangelium audiãt. Qui autem nõ perseuerant vsque dum missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines ecclesiæ commouentes, conuenit communione priuari. Et in concil. iiii. Carthaginen. constitutum fuerit, quòd sacerdote verbum Dei in ecclesia faciente, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur. & ex concilio Aurelianeñ. xxii. capitul. habeatur, quòd populus non antè discedat, quàm missa ex integro celebretur. Et cùm ad missas celebrãdas in Dei nomine conuenerit populus, nõ antè discedat quã missæ solẽnitas cõpleatur. & si ibi episcopus nõ fuerit, benedictionem suscipiat à sacerdote. & ex iiii. conci. Carthaginen. habeatur in lxxxviii. c. ꝙ in die solenni pretermisso ecclesiæ conuentu, euntes ad spectacula excõmunicentur. quæ capi. ponuntur. de conse. dist. i. omnes fideles. cum c. sequẽtibus. Et supradicta iura & cõsimilia non seruẽtur à laicis, nec etiam in plerisq; ecclesiis & locis, à clericis & ecclesiasticis personis: quæ dum missarũ solẽnia peraguntur in ecclesia, euagãtur: & extra confabulãdo cũ mulieribus & cum viris, vel absq; causa ad domos proprias redeundo, videt͂ sup hoc prouidẽdum. Cùm ex talibꝰ frequẽter sub-

Ante finitã missam nõ exeant seculares fideles.

Vagantes dum missa celebratur

sequantur pericula animarũ,& deferuescat deuotio & officium ecclesiæ contemnatur. Et interdum quasi soli etiam in cathedralibus ecclesiis in altari remaneant episcopi & alii celebrantes. Nec videtur sufficere prouisio domini Bonifacii posita de cleri. non residen. consuetudinem. lib. vi. cũ distributiones dicti clerici & canonici assequãtur secũdum multarũ ecclesiarum consuetudinem, q̃q non intersint diuinis officiis, dum tamen fores ecclesiæ intrẽt, quod est contrariũ iuri, & etiam rationi. cùm beneficium ecclesiasticum nõ propter ingressum ecclesiæ, sed propter officium conferatur: vt eo. li. de rescrip. quia per ambitiosam. vnde in xxiiii. c. Aurelianẽ. concilii cautũ est, quòd tales clerici qui adesse officio contẽnunt, episcopi arbitrio recipiãt ecclesiasticã disciplinã. quod caput ponitur xci. dis. clerici. Et idem statuit Pelagius Pap. ea. dist. Eleuterius. in xxi. autem c. concil. Elibertani cõtinetur, quòd si quis in ciuitate positus, tres dominicas ad ecclesiã nõ accesserit quòd pauco tẽpore non censeatur nec correctus esse. cõsimile habetur in canonib' apostolorũ. Videretur esse ordinãdum, q nulla præbenda esset libera, nec tãtum reciperẽt absentes, q̃tum præsentes: nec illi qui stãt in domibus suis, vel intra ecclesiã, & non intersunt officio diuino: & q dociles absq; fraude ex causa studiorũ de licentia superiorũ suorum, vel prosecutione iurium ecclesiæ se absentãtes, aut in seruitio. Papæ vel episcoporũ suorum existẽtes reciperãt tertiã & quartam partẽ eorum quæ residentes fuerãt recepturi.

Distributiones non debere dari solũ ecclesiæ aut chori fores intrantibus, contrariũ cũ in plerisq; Galliæ ecclesiis fit, etiã hîc Parisi', ubi debet dec' & speculũ esse ecclesiæ gallicanæ, ꝑpter loci & studii generalis excellẽtiam.

Titulus Li.

Ne clerici, presbyteri, & episcopi uenaticos canes uel accipitres teneãt, & ne reges & principes uenatiõibus intẽdãt.

SEcutiuè in cõcilio Agatheñ. lv. c. fuit constitutũ, q episcopis, presbyteris, aut diaconis canes aut accipitres ad venãdum habere non liceat. Et quòd si quis taliũ personarum in hac voluptate sæpius detẽtus fuerit, si episcopus est, tribus diebus à cõmunione: si presbyter, duobus: si diaconus, ab omni officio suspẽdatur. Et idem constitutũ fuit in concil. Aurelianẽ. posito extrà de clerico venato. c. i. &

Venationi incũbẽtes puniũtur.

pro palea. xxxiiii. dist. episcopũ. Et nõ solùm dictis personis prędictę venationes interdicãtur, xxxiiii. dis. quorũdã. verũetiam omnibus seruis Dei, sicut in dicto conci. Aurel. cõtinetur, vt de cle. vena. c. ii. ꝙ ponitur pro palea. xxxiiii. di. omnib⁹. & per beatũ Ambro. in homilia de quadragesima. tales de sua ꝑditione & aliorũ putãdi sunt rei. lxxxvi. dist. quid prodest. & c. an putatis. & secũdũ Hiero. in psal. lxxxv. sanctũ aliquẽ non legimus venatorẽ fuisse. ea. disti. & in prædicto c. quorũdam. & Augu. scribat in psal. clxiii. ꝙ qui vidẽt venatorem & delectãtur, videbunt Saluatorẽ & tristabũtur. lxxxvi. disti. vidẽt. videretur de obseruatiõe dictorũ iuriũ ꝓuidẽdum nõ solũ quo ad ꝑsonas ecclesiast. verũetiã quo ad reges & principes, quorũ aliqui expẽdunt tempus suũ in venationibus, quod deberent expendere in regimine regni, & in officio regio explendo: faciendo iudicium & iustitiam: & liberãdo de manu calũniantium vi opressos. xxiii. q. v. regum. & c. administratores.

Reges nõ sint uenatores.

Titulus lii.

De clericis, ne sine episcoporum literis euagentur.

Item in xxv. c ꝑdicti conci. Agathẽ. fuit cõstitutũ, ꝙ clericus sine cõmẽdatitiis episcoporũ suorũ literis licen. nõ pateat euagãdi. & hoc idẽ sit cõforme aliis concil. & iurib. lxxi. ii. & iii. dis. & ext. de cleri. peregrinis. Et dicta iura & cõsimilia nõ seruãtur, ex quo multę insolẽtię cõmittũtur, plurima scãdala in clero & populo eueniũt, & pericula animarũ. Videret̃ sup hoc prouidendũ, cũ videãtur oẽs ꝑsonę ecclesiasticæ euagari sicut oues nõ habentes pastorem.

Titulus liii.

De monachis & eorum conditione & officio, & ne absq; abbatũ suorum & absque episcoporũ licẽtia euagentur, & ne extra cõgregationes in cellis uel prioratibus cõmorentur: & ne de prioratibus non cõuentualibus fiant conuẽtuales, uel certa de eis portio monasteriis aßignetur. Et de reliqua deseruiatur in eisdem per clericos seculares, & ꝙ prioratus non conferrentur nisi xxv. annum attigißent. Et

ad sacerdotium promoueri teneantur infra annum cum interstitio temporum à canonibus constitutorum. E t'quòd in eisdē prouincijs debeāt habere correctores & uisitatores.

ITem cùm in prædicto xxxviii.c. dicti concilii Agathenē. fuerit constitutum, ꝙ prædictis monachis sine cōmēdatitiis episcoporū literis, licentia non pateat euagandi: & si cōtrarium fecerint, & post verborum increpationem se non emendauerint, quòd verberibus castigētur. Et hoc principaliter non seruatur, quia contra regularem eorum ordinis disciplinam præ cęteris euagentur: & multi eorum vbique ponant dissensionem, brigam & scandalum contra conditionis eorum statū & officium, cùm deberent habere simplicitatē columbæ: ne cuiquā machinentur dolos, & serpētis astutiam ne aliorum supplantentur insidiis: vt scribit Hierony. ad Paulinum. Et secundū eundē ad Riparium & Desiderium: Monachus plangentis habeat officium, vt se & mundum lugeat, & domini pauidus præstoletur aduentum: & secūdum eundē ad Eliodorum episcopum, Monacho quasi ad radicē infructuosę arboris sęcuris posita sit, & alia sit causa dicti monachi, & alia clerici: quia clerici oues pascunt, monachi verò ab eis pascūtur. Et quia clericus seu monachus si peccauerint, traduntur Satanę in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat. Et quia ante presbyterum eis sedere non licet. Nam secundum eundē Hiero. ad Rusticum, sine cōcilio presbyterorum nihil monachis agere licet. xvi.q.i. monachus, cum iii.cc. sequentibus. Videretur super hoc prouidendum, & super aliis dissolutionibus eorūdem. Nam sicut ait Augu. ad Vincentiū Donatistam, Ex quo Deo seruire cœpit, quomodo difficile expertus est meliores quàm qui in monasteriis profecerunt. Ita non est deteriores expertus, quàm qui in monasteriis defecerunt. xlvii. distin. quantūlibet. Nónne eorum vita & conuersatio deberet esse melior cæteris, & moribus singularis, cùm monachus græcè singularis interp̄tetur latinè? vt omnia virtutum opera, non seculariter, sed singulariter præ cæteris agat, secundum traditionem Nicenæ synodi: & Hiero. xvi.q. placuit. & c. si turpis. Secundum autē Eugenium

Monachi officiū hic ponitur.

deteriores qui in monasterijs defecerūt.

genium Papam, absque nephandissimo ausu pro aliquo lucro terreno de monasterio eis exire nō licet, neque pœnitentias dare, neque filium de baptismate suscipere, neque baptizare, neque infirmum visitare, neque mortuū sepelire, neque ad seculare ecclesiam trāsire, neque aliis quibuscunque officiis se implicare, cū claustro suo debeat esse cōtētus: qui sicut piscis sine aqua caret vita, ita sine monasterio monachus. Sedeat itaque solitarius & taceat: quia mundo mortuus est, deo autem viuere debet. Agnoscat nomen suū. Monos enim Græcè, Latinè dicitur vnus. Achos Græcè Latinè tristis: vnde monach⁹, id est, vnus & tristis interpretatur: vt tristis sedeat & officio suo vacet. xvi. q.i. Paschalis etiā Papa scribit. Victori episcopo ad se (de quo valde miratur) peruenisse, quòd quidā monachi & abbates in diœce. Bono. contra sanctorū patrum decreta, episcopalia iura & officia sibi arrogāter vendicabāt, videlicet pœnitētiam dare, & remissionē peccatorū, reconciliationē pœnitentium, decimas & ecclesias: cū tamen absq; proprii episcopi licētia, vel apostolicæ sedis authoritate hoc nullatenus præsumere deberēt, sicut in cōci. Calcedoneñ. sub anathemate fuerat prohibitū. Quare mādauit dictus Paschalis Papa prędicto Bononiē. episcopo quòd ꝓhiberet dictis monachis & abbatibus, ne deinceps talia attēptarent ea. q. peruenit. Calixtus etiā Pap. consimilia eis interdixit, & ne missas publicas cantarent, & præcepit quòd crisma & oleū infirmorū & cathecuminorum & consecrationis altariū, & ordines clericorū ab illis episcopis acciperent, in quorū parochiis morabātur. ea. q. interdicimus. Alexander etiā Pa. præcepit & constituit iuxta tenorē Calcedonē. concilii, ꝙ monachi quāuis, religiosi secundum normā. beati Benedicti intra claustrū morarentur: & prohibuit ne per vicos, castella & ciuitates peragrarēt, & ne prædicarēt populis. ea. q. iuxta. In cōcilio etiā Calcedoneñ. c. iiii. fuit constitutū, quòd dicti monachi qui per singulas ciuitates seu possessiones in monasteriis erāt, essent episcopis eorū subiecti: & quòd quieti operā darent ieiunia & orationes obseruarēt. Et quòd in locis in quibus semel se deo deuouerent, remanerent. Et quod nullas ecclesiasticas vel seculares actiones

Ad monachum non spectat ut hic ponitur.

Monach⁹ dicitur unus tristis

tractarent. Et quòd propria monasteria non relinquerét, nisi fortè propter vrgétes necessitates ad hoc ab ipsius ciuitatis episcopo iuberentur. Et fuit decretū in dicto concilio quòd prætereuntes prædita, extra communionem essent: ne nomen Dñi blasphemaretur: & quod episcopi ciuitatis curam & solicitudiné necessariam monasteriis exhiberét. ea.q.qui vere. In Calcedoneñ. etiam cõtinetur, quòd quidam monachi nihil habentes sibi iniunctum à proprio episcopo, propter quod haberét proficisci ad vrbé. Et etiã interdum aliqui ex ipsis monachis qui ab ipso episcopo fuerant excommunicati, veniebant ad ciuitaté Cõstantinopolitanam, & in ea perturbationes tranquillitati ecclesiasticę inferebãt: & diuersorum domos corrũpebãt. Quare fuit cõstitutum in dicto concilio tales primùm cõmoneri vt exirent de regia ciuitate: demũ eos deiici ac per defensorem cõpelli, vt ad loca sua redirent. ea.q. quidam monachi. Pelagius etiam Pa. pręcepit Ioanni defensori quòd quosdam pseudo monachos detineret, & quòd si volebant corrigi, in reatinam insulam reportaret. ead.q. probinum. Leo etiã Pa. propter improbitatem quorundam monachorum prohibuit ne prædicarét, & ne cuiuslibet nomine scientiæ gloriarentur. ea.q. adiicimus. Pelagius etiam Pap. prohibet ne dicti monachi defensores efficiantur, id est, iudices vel aduocati vel procuratores negotiorum secularium: cùm multùm discrepent ista ab eorũ vita, in qua quies oratio & labor manuum esse debent. ea.q. de præsentium. Hieronymus etiam ad Rusticum monachũ scribit, quòd ei placet, quòd in monasteriis cum aliis sanctorum cõtubernio perfruatur. ea. q. si clericus. hortans eundé vt sic viuat in monasterio quòd esse clericus mereatur. eadem quęstione. sic viue. Non enim quilibet monachi debent in clericos promoueri, sed illi quos morum grauitas, vitę venerabilis meritum ac sanctę fidei institutio ad hoc commendabiles reddunt. & tales si intra. xxx. annum ætatis suæ in minoribus profecerint, possunt ex tunc ad diaconatus & presbyteratus insignia peruenire: sicut Gelasius & Siricius Papæ testantur. Et tales secundum Augustinum si ab ecclesia requirantur & eligantur, non debent elatione auida susci-

Monachi nõ sunt ꝓcuratores nec aduocati.

Monachi q̃ ĩ clericos debeãt promoueri.

pere nec blandiãte desidia respuere. Et secundum Pelagiũ cùm ad ecclesias parochiales eligũtur, & cùm episcopi eos ordinant secundum Greg. & dignos reputant ad easdem. eadem quæstione.in parochia tua.cum quatuor capitu.sequentibus. In dicto etiam conci. Agatheñ. fuit cõstitutum quòd monachi vagantes ad officium clericatus, nisi eis testimonium daret abbas eorum, nec in parochiis nec in ciuitatibus ordinarentur. Sed si necesse esset clericũ de monachis ordinare, faceret hoc episcopus de consensu & voluntate abbatis: cùm sub eius imperio militet regi nostro. Et idem fuit constitutum in cõcilio Helerdeñ. eadẽ quæstione. monachi vagantes. & capi. cum pro vtilitate. & ca. si quis monachus. Secundum etiam concilium Terraconeñ. capi.ix. monachi à monasterio foris egredientes nullum ministerium ecclesiasticum debent peragere, nisi cum imperio abbatis: nec debent esse susceptores vel executores alicuius forensis negotii, nisi monasterii vtilitas id exposcat, abbate nihilominus imperante. eadem quæstione. monachi à monasterio. Secundum etiam Augustinum ad Aurelianeñ. indignissima fit ordini clericorum iniuria, si desertores monasteriorum ad militiã clericatus eligãtur: cùm ex ipsis monachis qui in monasterio permanent, non nisi meliores & ꝓbatiores sint in clericos eligẽdi. vnde malus monachus non potest esse bonus clericus: quinimo aliquando etiam bonus monachus vix bonum clericum facit. Si enim sit ei sufficiens cõtinentia, fortè deest ei instructio necessaria: aut personæ regularis integritas, eadẽ quęstione, legi. Dicti etiam monachi secũdum legem ciuilem tutelas testamẽtarias, legitimas, vel datiuas vel curas: pupillorũ vel adultorũ, furiosorum, mutorũ, surdorum & aliarũ personarum miserabiliũ recipere non debent. eadem quęstione generaliter. Secũdum autem Innocentium omnes monachi & moniales debent viuere secundum regulã beati Benedicti, vel beati Basilii. aut beati Augustini. vnde si nullius eorum tenent regulam, nec cum aliquo eorum recipient gloriam. decimaoctaua quæstione secunda. perniciosam. Vestes autem professionis suæ nunquam debent deserere. vigesimatertia distinctiõe sanctimonialis. vige-

Monach⁹ militat sub abbatis imperio Regi nostro.

Mal⁹ monach⁹ non potest esse bon⁹ clericus.

Vestes ꝑ-

fessiõis nõ deferãtur. sima quæstione prima. vidua. & si contrarium faciunt, excommunicationem incurrunt. ne clerici vel monachi. vt periculosa. libro sexto. Secundum autem Gregorium carnem cuique monacho nec gustandi nec sumendi licentia est concessa. & secundum Hieronymum nunquam de manu aut oculis eius liber psalterii discedere debet: sed debet concurrere cũ verbis psalteriis oratio sine intermissione, vigilare sensus, nec vagis cogitationibus patens corpus eius pariter & animus tendere debent ad Deum: iram debet vincere patientia, & amare scripturarũ scientiam, & carnis vitia non amare, mens sua variis non debet vacare perturbationibus, quæ deducũt (si peccatori insederint) ad delictum maximũ, facere debet aliquid operis, vt eum semper diabolus inueniat occupatum. Nam & apostoli habẽtes potestatem de euangelio viuere, suis propriis manibus laborabant, vnde etiam monachi debẽt propriis manibus laborare, fixellam iunco texere, vel canistrũ lentis viminibus plectere, humum serere, areolas æquo limite diuidere: in quibus cum olerum iactata fuerint semina vel plantę per ordinem positæ aquę ducãtur irriguæ, & fructuosæ arbores inserantur: apũ fabricare debet aluearia: texere lino rhetia pro piscibus capiẽdis, libros scribere vt manus operetur cibos, & lectione anima saturetur. Vnde ægyptiorũ monasteria hunc morem seruasse leguntur, vt nullum monachum absque opere & labore susciperent: nõ tam propter victus necessaria, quã propter animę salutem: ne perniciosis cogitationibus vagarentur. & ne ad instar fornicãtis Israel omni transeunti diuaricarent pedes suos. de consecrat. distin. v. carnem. & ca. nunquam. Sanè prædicta omnia per episcopos monachos manibus propriis vel aliter acquisita, ad abbates peruenire debent, cùm dicti monachi ipsis abbatibus omni deuotione & obediẽtia debeãt subiici, & qui per cõtumaciam indeuoti extiterint, vel per loca aliqua euagari, aut peculiare aliq̃d habere præsumpserint, debent per eos puniri. & vbi inuenti fuerint cum auxilio episcopi sub custodia recludi, sicut in Aurelianeñ. concilio continetur. xviii. quæstione. ii. abbates. Pro eorum ingressu ad monasterium nihil soluere debent, cùm id symoniæ

Monachi qd facere habeant.

Monach⁹ habet op a ri ut hic ponitur.

vitio ascribatur.i.quæstione.ii. quasi per totum: & eodem modo si pro temporalibus spiritualibus annexis aliquid tribuant.i.quęstione.iii.§.i.cum c.sequentibus. Non debent fieri monachi vt spem vel promissionem habeant abbatiã vel beneficium consequendi. Sicut dicit Innocent.iiii. de electione.cum ad nostram.ne videantur quærere quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi. Quid enim est secundum Augustinum sua quærere & non quæ Christi sunt, nisi cũ tales nõ gratis Deum diligunt:non Deũ propter deum quærunt ingrediendo religioné temporalia cõmoda sequẽtes, lucris inhęrẽtes,& honores ab hominibus appetẽtes? quisquis ergo talis est nõ Dei filius,nec monachus,sed mercenarius est.viii.quæstio.i. sunt in ecclesia. per Alexandrum secundum,etiam statutũ fuit quòd nullus monachorũ habitum susciperet,spem aut promissionem habens vt abbas fieret.xvi.q. vii. per laicos.Prouideant itaque dicti monachi si propter Deum ingrediuntur monasterium.Nam verendum est,quòd si non habent principaliter illam intentionem,quòd ab eis quęratur(quãdo inuitabuntur ad nuptias) illud Matth.xxii. Amice quomodo huc intrasti non habẽs vestẽ nuptialẽ?& si obmutescãt, quòd rex ministris præcipiat, quòd ligatis manibus & pedibus eos mittant in tenebras exteriores,vbi erit fletus & stridor dentiũ:A quo dñs nos & eos defendat. De pecunia autẽ loqui nõ debẽt, aliter potius dicerẽtur institores quã monachi , secundum Hierony.xvi. q. i.si cupis.Ab omni familiaritate monaliũ & aliarum fœminarũ debẽt esse extranei:nec cõmatres sibi facere debẽt,nec cũ monialibus habitare.xviii.q.ii.perueni.& c.diffinimus.cũ ca.seq.Zonas sudariola & oraria à mulieribus recipere nõ debent,sicut dicitur in conci. Aurelianeñ.xxvii.q.i.monacho. episcopis debent esse subiecti. xvi.q.i.peruenit.& c.qui vere.cũ cc.præcedẽtib⁹.xviii. q. ii.abbas.& c.monasteria. & c.abbatib⁹.& c.cognouimus. Et ab ipsis episcopis sunt visitandi & etiam corrigendi , sicut dicit Gregorius.& sicut habetur in cõcilio Aurelianẽ. xviii.quæstio.ii.visitandi.& c. non semel.Iura episcopalia eis persoluere debent.ea.q. Eleuterius.& c.seq.absque episcoporũ consensu decimas vel ecclesias à laicis recipere nõ

Pro monasterii ĩgressu nil soluatur.

Quid sit sua q̃rere, & non ea q̃ Christi sunt.

Monach⁹ non fiat ut abbas fieri speret.

debent.xvi.q.vii.decimas.& c.ecclesias.Sine abbatum licentia episcopatū recipere non debēt. xvi.q.i. si quis monachus.xviii.q.ii.quoniam sic. Et licet facti episcopi à iugo professionis sint absoluti. xviii.q.ii.c.i.non tamen debent mutare habitum, nec quātum ad substantialia sui ordinis ritum.xvi.q.i.de monachis.lineis ad carnem vti non debent.de sta.mona.cū ad monasterium.neque proprium quomodolibet possidere. Alioquin sunt in sterqlinio subtrahendi,vt ibidem.Si philosophiam vel leges audiāt,excommunicati existunt.extra,ne cleri.vel monac.non magnopere.& c.super specula.Ad solitarias cellas absque causa legitima & episcopi & abbatis licentia transire non debent:nec monasteriorum congregationem relinquere,sicut habetur in xviii.c.concilii Aurelian̄. posito.xviii.q.ii. nullus.& c. cellulas.xvi.q.i.qui vere. & in concilio Agathen̄.in prædicto concilio xxxviii.in xv.c.& concilio Aurelia.& in li.& lii.cc.iiii.concilii Tole.continetur,ꝙ monachi qui fuerint peruagati vbi inuenti fuerint cum auxilio episcopi,tanquam fugaces sub custodia reuocentur. Et quòd abbates pro humilitate religionis in episcoporū potestate consistāt: & quòd si qui extra regulam fecerint,ab episcopis corrigantur & visitētur: quod c.ponitur xviii.q. ii.abbates.In xxvi.c.concilii Aurelia.posito xxvi.q.v.si qs clericus. continetur, quòd si quis monachus diuinationes vel auguria crediderit obseruanda,vel sortes quas mētiuntur esse sanctorū,quibuscunq; intimauerit, quòd à cōmunione pellatur.Et in concilio Calcedon̄.c.xviii.posito xi. q.i.coniurationum.& c.si qui clerici.dicitur,quòd monachi qui cōiurationes & conspirationes cōtra episcopos vel alios fecerint,deiiciant̄ à suo gradu.In prioratibus soli stare prohibentur.extra de capellis mona.ex parte.nam hoc est cōtra statutū Lateranen̄.cōcilii de statu mona.c.ii.Et si cōtrariū faciant, debet episcopus ipsorū abbates seu priores monitione præmissa,per censuram ecclesiasticam compellere,vt dictos solitarios ad claustrum reuocent,& quòd faciāt in ipsas ecclesias per seculares clericos deseruiri:vel alios monachos eisdē associent. de capel.mona.c. vltimo.

Monachi episcopi facti habitū non mutāt.

Porrò cùm à multis ex prædictis ad eorū & aliorū reli-

gioforum ſtatum & officium pertinentibus de quibus plura alia ponuntur in iure (ſicut dolẽtes referimus) ſit receſſum. vt de ſtat. mona. ca. recolentes. & ſicut in illo hymno Ieſu ſaluator ſeculi dicitur, monaſticus ordo iam pene lapſus ſit: Videretur quantũ ad prædicta, & quantum ad alia ad eorum officiũ pertinentia, quæ principaliter non ſeruãtur, reformatio facienda. Et quòd nuſquam incederẽt per mundũ niſi bini, nec iuuenis cũ iuuene, ſed cum ſene, & cũ licentia ſuperioris. Et quod nuſquã in domibus ſeculariũ, nec in prioribus non cõuentualibus in ſtudio vel extra ſtudium habitarẽt: ſed quòd de redditibus dictorũ prioratuũ vel conuentualium certa portio aſsignaretur monaſteriis ad tenendum dictos priores non conuentuales, & monachos in prioratibus non conuentualibus reſidentes, in generalibus ſtudiis vel in monaſteriis aut prioratibus conuẽtualibus eorundem: & quòd de reliqua parte per presbyteros & clericos ſeculares deſeruiretur prioratib⁹ & beneficiis non conuentualibus: & hoſpitalia debita & omnia onera epiſcopalia & alia portarẽtur. Et inſuper ꝙ per ſingulas diœce. fierẽt de dictis prioratibus nõ conuẽtualibus plures admittẽdo in vnum. & illos qui vnius religions in aliã permutãdo. Aliqui prioratus cõuentuales vbi & ſufficerẽt facultates vt in eiſdẽ ciuitatibus & diœce. à quibus bona recipiunt pẽſum exſoluerẽt ſeruitutis, cũ officiũ charitatis illis amplius teneantur obnoxii, à quibus noſcuntur beneficia recepiſſe. vt extra de teſtamẽtis. cum in officiis. Videretur inſuper ſtatuendũ ꝙ ſicut clerici ſeculares tenentur ratione curarũ animarũ promoueri infrà annũ, & debent attigiſſe xxv. annũ ſicut habẽt in decreta. Greg. decimi de electiõe. licet canon. li. vi. Ita & omnes religioſi habẽtes prioratus & eccleſias ac officia quęcũq;, parochias, populũ & curã habentia, licet cura regatur per alios. Cùm curata interpretañ vt in. iii. decretali Bonifaciana. cũ ſingula. de præbendis. c. li. Et ꝙ nihilominus in eorũ ꝓmotione ſeruarẽt interſtitia temporũ ad eorũ probationẽ à ſacris canonibus conſtituta. lxxvii. diſt. ſi quis de reliligioſo. & c. monach⁹. Videretur etiam vtile ꝙ omnes religioſi eiuſdẽ prouincię haberent intra eandem prouinciam aliquem ſuperiorem

Monachi circa ſtudium.

Hoc fuit ꝑ cõciliũ uiẽnenſe deciſũ ut ĩ cle. ne in agro § cæterũ de ſta. mo. unde ꝙ quoad cõuentuales ſunt xxv. an. cõſtituti & quoad nõ cõuẽtuales xx. an. peregerint.

ordinis sui per quem annis singulis visitarentur & corrigerentur. Cum aliqui sint prioratus, capita, correctores & visitatores suos habẽtes extra prouincias suas & etiam extra regna à quibus nõ corriguntur nec visitantur; propter quod impunè delinquunt. Cùm nec per sedẽ apostolicam ab eorũ prælato in remotis agẽte, nec per ordinarios contra quos cõtendũt de priuilegiis & exẽptionib⁹ puniant.

Titulus liiii.

De episcopis, ne tempore chrismatis conficiẽdi à suis ecclesiis se absentent.

IN iii. ca. concilii Vaceñ. fuit constitutum, quòd per singula territoria & presbyteri vel ministri à suis propriis episcopis & non à vicinis nec ab aliis tempore paschali, annis singulis chrisma recipiant. Et hoc sit etiam aliis cõciliis & iuribus conforme, sicut in concilio Carthaginen. &. xv. di. presbyter. Cõsideretur si esset vtile ordinare, q tempore quo chrisma debet confici, episcopi se à propriis diœce. nullatenus absentarent, nisi summa necessitas immineret: cùm frequenter illis temporibus à regibus & aliis dicti episcopi euocentur. Et sæpe in curia Romana, & in curia aliorum principum: qui tamen deberent in natiuitate Domini, in Epiphania, Pascha, & Penthecoste in ecclesiis suis esse: & si contrariũ faciãt singulariter lucri gratia, sint triennio à cõmunione suspẽdendi: & eadem pœna puniẽdi diaconi & presbyteri, si per tres hebdomadas defuerint ab ecclesiis suis: sicut habetur in concilio Agatheñ. c. lxiiii. & eadẽ pœna puniantur & laici qui prædictis diebus non conuenerint ad missas episcopales dictis diebus, desiderio accipiendi communionem, vel benedictionem episcopalem, sicut habetur in concilio Agathensi ca. lxiii.

Titulus lv.

Ne laici & insacrati ministri sacrarium ingrediantur & ne sacra vasa, reliqas, cruces, & ornamẽta cõtingãt: neq; aliqd sine habitu cõdecenti in missis & ecclesiis deseruiãt.

PRæterea in lxv.c.concilii Agatheñ. fuit constitutum quòd insacrati ministri licentiam non habeant ingredi in sacrariũ, quod Greci dyaconium appellant. & ꝙ vasa dominica nõ contingant. Et idem constitutum fuit in concilo Laodiceñ.iiii.& in i.concilio Bracharẽ.& in cõcilio etiam Martini Papæ fuit cõstitutum, quòd laici secus altare quãdo sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter clericos nõ præsumant. xxiii.dist. non oportet.i.& c. non liceat.extra de vita & honesta.cle.c.i. Et Sixtus Papa reddat caussam prohibitionis & statuti ꝑdicti. Ne, scilicet pro talibus pręsumptionibus, iratus domin⁹ plagam imponat populo suo, & hi qui nõ peccauerũt, pereãt: quia perit iustus sępissimè pro impio de cõse.di.i.in sancta. Videretur expediens, quòd prædicta statuta & consimilia seruarentur: & ne per laicos contractarẽtur reliquiæ sanctorum & vestimenta ecclesiastica: quæ sacrata debent esse & honesta. Nec ab aliis debent contingi nisi à sacris hominibus. Ne (sicut Stephanus Papa ait) vltio quæ Balthasar regem percussit super trãsgredientes hoc, veniat & corruere eos ad ima faciat. de consecra.distin.i.vestimenta. Nã & Sother Pap.inhibet episcopis Italię, ne per sacratas Deo fœminas & monachas sacra vasa vel sacratas pallas contingi permittant. Nec incensum circa altare præferri.xxiii.dist. sacratas. Contra quæ laici frequenter faciunt. Et etiã interdum coram processionibus cruces deferunt, vel clerici superlicium, vel calciamentum non habentes, quod deberet prohiberi nostris diebus qui serui sumus patrisfamiliàs, ne decus ecclesiæ minuatur: sed potius augmentetur sicut cõtinetur in cõci. Triburieñ.c.ix.de conse.di.i.c.vasa. & etiã modo deberet inhiberi, ne per tales palla & vella ecclesiæ & ornamenta altaris lauarentur. Sicut Clemẽs Iacobo Hierosolimitanorũ episcopo scribit.de cõse.dist.i. Altaris palla & c.nemo. In cõcilio etiam Bracharẽ. cõtinetur, quòd non liceat cuilibet ex lectoribus sacra altaris vasa portare, nec alii illi qui ab episcopo eligẽtur subdiaconi ingrediantur sacra in. xliii.&.v.capitul. iii. concilii. Bracharẽ.

Iust⁹ sæpe perit pro impio.

Titulus lvi.

De ieiunijs sabbati sextæ & quartæ feriæ diei lunæ & diei martis post dominicã quinquagesimæ & aduentus domini à personis ecclesiasticis celebrando. Et quòd in tribus diebus rogationum & in quatuor temporibus & in quadragesima etiam à laicis ieiunetur: & in uigilijs beatæ Mariæ & apostolorum.

ITẽ cũ in.xxvi.c.cõci.Eliberta. fuerit cõstitutũ ꝙ omni Die sabbati celebretur ieiuniũ propter suppositionem: & conuentum sit sicut scribit beatus Greg. Augu. Anglorũ episcopo, ꝙ sacerdotes & diaconi & reliqui quos ecclesiastici gradus dignitas exornat aliquid ad pensum sanctæ institutionis adiiciãt. Et eorum qui in laicali ordine cõsistunt obseruantiam sicut loco ita religione præcellant. Et secundum Thelesphorum Papam sicut discreta debet esse vita clericorum à laicorum conuersatione, ita & in ieiunio debeat esse discretio.iiii.di.denique &.capit.statuimus. videretur etiam placitum Deo & decus & honorem expetere ecclesiæ, quòd ad honorem beate Mariæ matris gratiæ & misericordiæ, per quam temperatur indignatio quã Christus habet propter diuersa crimina, q̃ à personis ecclesiasticis perpetrãtur: ꝙ dictæ personæ ecclesiasticæ q̃ ratione ætatis vel infirmitatis non excusantur à ieiunio, ieiunarent sabbato: licet mos ecclesiarum in hoc permittatur esse sequendus. xii. dist. illa. Nam Grego. vii. scribit de conse. di. v. in. capitu. quia dies sabbati apud sanctos patres nostros in abstinentia celebris est habitus. Nos eorũdem authoritatem sequentes salubriter admonemus, vt quicunque Christianæ religionis se participem esse desideret, ab esu carnium eadem die, nisi maiori festiuitate interueniente vel infirmitate impediente, abstineat.

Quib⁹ diebus sit ieiunandum.

Die sabbati nõ edantur carnes.

Inno. etiam Papa scribit de conse. di. iii. capitu. sabbato verò ieiunandum esse ratio euidentissima demonstrat. Nam si diem dominicam ob venerabilem resurrectionem domini nostri Iesu Christi, non solùm in pascha celebra-

mus, verumetiã per singulas ebdomadas ipsius Dei imaginem frequentamus, ac sicut feria . vi . propter passionem domini ieiunamus, sic sabbatum pręterrmitere nõ debemus : quando intra tristitiam & letitiam temporis illius videtur esse inclusum . Nam vtique constat apostolos biduo isto & in merore fuisse & propter metum Iudæorum se occultasse quod vtique non dubio esset in tãtum eos ieiunasse biduo memorato vt traditio ecclesiæ habeat isto biduo sacramentum penitus non celebrari . Quæ forma etiam per singulas tenẽda est ebdomadas propter id quod cõmemoratio diei illius est semper celebrãda, quòd si putant semel atque vno sabbato ieiunandum, ergo & dominica. &. vi. feria semel in pascha erit vtique celebrãda. Nullo modo expedit quòd contenta in hoc capitulo sub præcepto ponantur, multa enim immo infinita peccata mortalia sequerentur.

Item ex eisdem rationibus videretur , quòd etiam haberent dictę personę ecclesiasticæ ad honorem Christi & eius passionis ieiunare. iiii. &. vi. feria, & hoc esset consonum iuri & sanctis patrib[9]. Nam ex dictis sancti Apollonii canonizatis. de conse. distinctio. iii. cap. ieiunia, habetur, quòd ieiunia sanè legitima. in. iiii. &. vi. feria nõ sunt soluenda: nisi grandis aliqua necessitas fuerit: quia. iiii. feria Iudas traditionem domini cogitauit. Et vi. feria crucifixus est saluator. Videbitr ergo qui in his dieb[9] sine necessitate soluerit statuta ieiunia, vel cũ tradẽte tradere saluatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Die autem dominica nihil aliud agendum est, nisi deo vacãdum. Nulla operatio in illa die sancta agatur , nisi tantùm hymnis & psalmis & canticis spiritualibus dies illa transigatur. & e. distinct. de tempore quo sit ab esu carnium abstinendum, scribit Leo Papa. iiii. de esu carnium apud nos vetustissima & non improbãda traditio semper tenẽda est, vt à cœnę termino quæ fit in principio noctis quartæ feriæ quæ lucescit in. iiii. feria vsq; in diluculum. v. feriæ, & similiter à cœna noctis. vi. quę lucessit in. vi. feria non imperite ieiunatio vsque ad sabbati lucem quantum de diei parte aliquid ieiunare maluerit vel debuerit, protendatur.

Item ex eiſdem cauſis videretur,quòd haberent ſeruari contēta in ii.c.concilii.Gerundeñ.in quo ſtatutum eſt, vt expleta ſolēnitate Pentheco.in ſequēti ſeptimana à quinta feria,vſque in ſabbatum abſtinētia celebretur. Et quòd ſecūda letania fiat calendis Nouembris, per aliud triduū: & quòd ſupereſt diebus quibus à carnibus abſtinent, abſtineant & à vino:in quo etiam videtur concordare Gregori. Auguſtino Anglorum epiſcopo ſcribens, ſi per vini potationem ebrietas ſubſequatur. Nam vinum ita bibere permittitur, ſi ebrietas fugiatur.iiii.diſt.denique ad finē.

Item ex eiſdem cauſis & rationibus videretur vtile & decens, quòd dictæ perſonæ eccleſiaſticæ ieiunarent die lunæ & die martis poſt dominicam quinquageſimæ,ſicut fuit à prædicto Papa Tolloforo conſtitutū,& à beato Ambroſio,& Gregor.& ſi non aliorum vulgarium communi vſu approbatum.iiii.diſtin. ſtatuimus. cum duobus capit. & §.ſequentibus. Et inſuper,quòd ieiunaretur tribus diebus rogationum ante aſcenſionem Domini,ſicut fuit conſtitutum in concilio Aurelianeñ.c.xxiii.poſito de conſec. diſtin.iii. rogationes. Et in aduentu Domini, & in vigiliis omnium feſtiuitatū beatæ Mariæ, & xii. apoſtolorum ſecundum traditionem Innocen. de obſerua. ieiu. c.i. ii.& iii.& primum cap.v.concilii Toleta.continet, vt in omni regno letania.ſ. cū ieiunio celebraretur triduo à die iduū Decembris. Et idem continetur in ii. c.v. concilii Toleta. & etiam in quatuor temporibus, & vigiliarum apoſtolorum,quorum ieiunia non ſolùm ab eis,ſed etiam ab omnibus ſeruari debent: vt in dictis capitu.lxxvi. diſtin.in viii. primis capit.ſicut & ieiuniū cœnæ Domini.Nam ſicut ex concilio Martini Papæ habetur,poſito de conſe.diſtin. iii. non liceat. Qui in cœna Domini ſoluit ieiunium, omnem exhonorat quadrageſimam, in qua debent non ſolùm dictę perſonæ eccleſiaſticę ieiunare,ſed etiam laici. ſicut ſtatutum fuit in concilio Agatheñ.c.iii.poſito de conſe. diſt. iii.placuit. Et per Grego. Papam de conſe.diſt.v.in c.quadrageſima.ſicut ait Euſebius Papa.ea.diſti.c.ieiunia.ieiunia ſine neceſsitate rationabili non ſunt ſoluenda. Ex hoc enim tentatur à gula,ſicut Greg. ait.ea.q.v. modis. Porrò

quia in multis partibus non est abũdantia piscium, & multorum etiam complexionibus non competit eis vti, posset remedium adhiberi, quòd extra quadragesimã taliter ieiunantes, ouis, lacte, butyro, & caseo, ac sagimine vti possent, q̃q̃ semẽtinam carnis trahât originem, à quibus est in ieiuniis necessariis abstinendũ, secũdum prędictum c. Grego. iiii. disti. deniq;. & lxxxii. dist. presbyter. Et quòd illæ personæ ecclesiasticæ quæ per cõplexionis suæ charitatẽ, vel fragilitatẽ, vel aliam iustã causam, excepta infirmitate ieiunare non possent, tantũ pauperibus erogarent, quantũ soluẽdo ieiunium vel carnes comedendo in iiii. & vi. feria, & aduentu Domini expenderent. Et quòd idẽ seruaretur in eis, & etiam in omnibus laicalibus personis, quæ à ieiunio secundũ iura non excusantur, quando contingeret eis infringere ieiunia quadragesimalia, quatuor temporum, & vigiliarum apostolorũ ab ecclesia constituta. Cùm propter transgresionem statutorum & præceptorum ecclesię inobedientiam & peccatum incurrant. xii. distinctio. pręceptis. xli. distinct. quisquis. §. vlti. *Trãsgressor canonis peccat*

Titulus lvij.

De picturis & imaginibus q̃ in ecclesia fiunt, ut nulli⁹ deformitas uel falsitas & deuiatio à re gesta celebraretur in eis.

Consequenter in xxxvi. c. concilii Elibertani fuit cõstitutum, picturas esse in ecclesia nõ debere, ne quod colitur aut adoratur in parietib⁹ depingatur. Et quòd per multas nationes dictæ picturæ & imagines ridiculosè putentur. & specialiter propter multas diuersitates figurarũ, & mendaciorum quæ reperiuntur in eis, à Greg. autem & in vii. synodo. & etiam ab Adriano Papa approbẽtur: quia quod legentibus scriptura, hoc idiotis cernentibus præstat pictura. de conse. disti. iii. perlatum. & c. venerabiles. & c. sextam. videret vtile, ꝙ per ordinarios & rectores locorũ, omnes imagines deformes, & in quib⁹ à veritate rei gestæ deuiaẽ, delerẽtur. Nã queadmodum si ad scripturas sacras admissa fuerint inofficiosa mendacia, nihil in eis remanet authoritatis & ponderis, sicut ait Augusti. in i. epistola ad *Pictura idiotis præstat, qđ legẽtib⁹ scriptura.*

Hiero.ix.dist.si ad sacras.& sicut testis(secũdum Ambr.in lib.de paradiso)dum ad seriẽ gestorũ q̃ purè & simpliciter referre debet, aliquid ex suo adiicit, totam testimonii fidẽ partis mẽdacio decolorat:quare prohibeẽ,quòd nihil q̃uis bonũ videatur, vltra seriẽ rei gestæ adiiciaẽ.iii.q. ix. pura. Et secundũ Aug.in lib. de mẽdacio. ad sempiternã salutẽ, nullus deducẽdus sit opitulãte mẽdacio.xxii.q. ii. primũ. xx.q.iii.cõstituit.xiiii.q.v.deniq;.xi.q.iii.si quis vero. Sic cùm dictę picturę & imagines loco scripturæ & testimonii habeantur, vt per eas ad deuotionẽ, & cognitionẽ gestorum cernentes, excitẽtur.videretur q̃ nullus error deberet in eis ab ecclesia tolerari, cùm error cui non resistitur, pro veritate reputetur:sicut Innoc.Papa ait,lxxxiii.di.error.nec aliquid aliud quod ꝓpter deformitatẽ vel aliàs risui & derisioni & indeuotioni materiã prẹstare videretur.

Imagines loco scripturæ habentur.

Titulus lviii.

Ne fœminæ in cemiteriis uel ecclesiis peruigilent, & ne in sanctorum solennitatibus intra ecclesias & cemiteria saltationibus & cantilenis populi uacent.

ITem cũ in xxxv.c.concilii Elibertani fuerit prohibitũ, ne fœminæ in cemiterio peruigilent,eo q̃ sæpe sub obtentu orationis,scelera latẽter cõmittunt. Et in iiii.cõcilio Tole.c.iii.posito de cõse.dis.iii.c.i.reprobetur irreligiosa cõsuetudo, quã vulgus per sanctorũ solẽnitates agere cõsueuit:populi qui debent diuina officia attẽdere, saltationibus turpib⁹ inuigilent, cantica nõ solùm mala canẽtes, sed & religiosorũ officiis perstrepunt:hoc enim vt ab omnibus prouinciis depellatur, sacerdotum & iudicum à cõcilio sancto curæ cõmittitur. Et prædicta sunt conformia aliis conciliis & iuribus: vt de immuni.ecclesi.cum ecclesia.& capi.ecclesiæ.& c.decet domum domini. Lex etiam dictat, quòd nõ debent gentes ibi immisceri sceleribus, vbi de peccatis est venia postulanda. in autent.vt lice. mat. & auiæ.§.quia vero.colla.viii. Vnde cùm supradicta iura & concilia non seruentur, & multa peccata carnalia & alia

Irreligiosa consuetudo reprobatur.

Gentes ibi immisceri nõ debent sceleribus ubi de pec

diuersa scandala in plerisq; mundi partibus ex dictis vigiliis subsequantur. Et ex cantibus turpibus & inhonestis, & iocis & confabulationibus inhonestis, aures & corda audientium inquinentur, & à deuotione retrahantur, & diuina per hoc officia perturbētur. Videretur esse super hoc de salubri remedio prouidēdum, cùm deceat domum domini sanctitudo, & locus eius & cultus sit cum debita veneratione pacificus: & quòd sit in eo quieta conuersatio, Deo grata, & spectantibus placida: quæ considerantes instruat & reficiat, & quòd ad sacra solennia deuotis animis & orationibus intēdatur. Et cessent confabulationes & alia quæ oculos possunt offendere diuinæ maiestatis. sicut Grego. in dicto cap. decet domum domini, attestatur. non enim solùm à malo, sed ab omni spe mali præcepit Apostolus abstinere. de vita & hone. cleri. cum ab omni. & in prima epostola ad Thessaloniceñ. v. cap.

catis venia est postulanda.

Ab omnī spe mali est abstinēdum.

Titulus lix.

De adulteris clericis & laicis cùm manifesti sunt uel notorii, euitandis: & de adulteris puniendis.

ITem etiā in xlvii. c. dicti cōcilii Elibertani fuit cōstitutum, quòd si quis fidelis habens vxorem, non semel sed sæpe fuerit mœchatus, non detur ei communio: & prædictum concilium & alia consimilia: & iura tractantia de dictis adulteris laicis, qui grauius puniedi sunt quàm adulteræ, pro eo quòd magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. sicut Augustinus de adulterinis coniugiis attestatur, xxii. quæstio. vi. indignantur, & capitulis præcedentibus & sequentibus. Videretur esse vtile ordinare, quòd omnes notorii vel manifesti per euidentiam facti adulteri & adulteræ, tam clerici, quàm laici euitarentur in diuinis officiis: vt rubore suffusi, facilius ad gremium matris ecclesiæ reuerterentur: maximè, cùm clerici de adulterio conuicti, sint deponendi, & in monasterio toto vitæ suæ tempore detrudendi, sicut ex quinto concilio Aurelianensi habetur. & sicut per Pelagium

Adulteriū uiri grauius quā mulieris est.

Papam constitutum fuit:& in canonibus apostolorũ, & in concilio Aurelian.lxxxi.dist.si quis clericus.& ca.Romanus.& c.presbyter.& c.si qs episcopus.& c.si diaconus.& lxxxix.dist.presbyter. Nam etiam constitutũ fuit à Nicolao Papa,& ab Alexandro ii.& à Leone Papa,quòd nullus missam audiat presbyteri quem scit concubinã habere indubitáter, vel subintroductam mulierem. xxxii.dist.nullus.& c.præter hoc.de coha.cle.& mulie.vnam. xv.q.viii. ferè per totum. De dictarum autem mulierũ adulterarum pœna,multa sunt in conciliis constituta,quæ minimè obseruantur. Et ideo aliquádo adulterinos partus interimũt: & nec talibus in vita negatur cõmunio, quibus nõ esset in vita concedenda:sicut habetur in xliii.c.dicti concilii Elibertani:& in lxviii.& de dictis adulteris,infrà eod.concil. lxiiii.v.& ix.lxx.lxxii. de dictis autem presbyteris & diaconibus si post susceptum ordinem filios genuerint, habetur in primo c.i.conci. Tolet.& in xvii.c.dicti conci.continetur de eo qui vxorem habet,quòd non communicet si concubinam habeat. In vii.autem conci. Tolet.iiii.disput. statuitur, q̄ episcopi qui cum mulieribus polluuntur locis suis,ordine & dignitate priuentur. Et in v.dispu.dicti cõcilii de sacerdotibus & ministris statuitur illud idem. Et in iiii.autem c.cócilii Valentini cõtinetur, q̄ si diaconi,presbyteri vel episcopi mortali crimine dixerint se pollutos, q̄ deponantur.vel ex veteri confessione,vel ex mẽdacio falsitatis.concordat xxiiii.xxv.cc.in cõcilio Bracharẽ. & in lxxvii.& vi.capitulis.

Eps cõcubinarius à dignitate priuatur.

Titulus sexagesimus.

Vt hi qui baptizãtur, & qui ad confeßionem accedunt, nihil soluant, & quòd pro sepulturis nihil recipiatur, nec p̄ aliis spiritualibus.

EQuidem in xlviii.c.conci. Elibertani fuit cõstitutum, quod illi qui baptizantur,nummos in ecclesia Dei nõ ponant,sicut hactenus fieri solebat, ne sacerdos quod gratis acceperit,pretio distrahere videatur : & dictũ cõcilium & ferè omnia iura tractantia de simonia, sicut tota prima causa

causa & tituli de symonia nō seruentur: Videretur esse dē cōpetenti remedio super hoc prouidendum. Nam beneficia in multis partibus per venalitatē obtinētur aut in solutum dantur. Et eodē modo monachorum monialium & aliarum personarū regularium, marium & fœminarum, nisi sint de ordine paupertatis religiosus ingressus, summariè etiā sepulturæ in multis locis venduntur. Et in aliis pro baptismo, pœnitentia, eucharistia & aliis ecclesiasticis sacramentis pecunia ex quadā pestifera cōsuetudine recipitur, & leuatur: neque prosunt remedia super hoc cōstituta, pro eo quod multi ex maioribus colūnis, & prælatis ecclesiæ in his peccāt. Et ideo quia ab his malè agitur, facilè trahitur à subditis in exēplum. extr. de baptismo & eius effectu. maiores. Et dum incuruantur hi qui præeunt ad ferenda onera peccatorū, facilè inclinantur sequētes. xxxvii. dist. §. vt itaq;. De talibus nempe potest intelligi illud Grego. Laqueus enim iuuenum omnes vos. ii. q. vii. Paulus. ad prædicta facit. xx. titulus. in hac secūda parte positus de symonia & exactionibus quæ in Romana curia & alibi à ꝓmotis requirūtur. Ad prædicta facit. xiii. q. ii. quæsta est nobis Nereida. cū sequentibus. & iiii. & iii. c. ii. conc. Bracharēn.

Gratis acceptū pretio distrahi nō debet.

Malè à superioribus actū de facili à subditis trahitur in exēplum.

Titulus lxi.

De Iudæorum & aliorum infideliū familiaritate & conuersatione euitanda. Et ne publica officia eis committantur: nec seruiant in curiis principum, ut fouentes sarracenos puniantur.

ITem in l. ca. prędicti concilii Elibertani fuit etiam constitutum, quòd si quis clericus vel alius fidelis cū Iudæis cibum sumpserit, à cōmunione pellatur, & dictū cōcilium & alia nō seruentur: quoniā in multis partibus sicut in Hyspania ad dignitates seculares assumuntur contra, l. vlt. C. de Iudæis. Etiam ad officia & ministeria in quibus ponunt clericos & ꝑsonas ecclesiasticas & ecclesias & Christianos grauare. nec in hoc sicut deceret prouincialia cōcilia prouideatur, de accusatio. sicut olim. nec per episcopos sicut

Cum Iudæis cibū sumere nō debemus, nec eos ad dignitates seculares assumere.

fuit statutũ in cõcil. Toletano, quod habetur liiii. dist. nulla. xvii. q. iiii. constituit. de Iudæis. cũ sit. & c. ad liberandã. ante finẽ. & in. lvii. lxi. lxii. iii. iiii. & v. c. iiii. cõci. Tole. Dictis etiã Iudæis multi vẽdãt reddit⁹ suos, nec ad dictos red ditus leuãdos deputẽt Christianũ: sicut statutũ est ab ecclesia de Iudæis. in ca. ex speciali. Sed tales blasphemi Christi vim potestatis exercẽt in homines Christianos, cõtra cõcilijũ generale de Iudæis. in c. cũ sit. & c. i. in fi. Dicti etiã Iudæi ab assidua cõmunione Christianorũ non abstineãt, licet hoc fuerit in iiii. Tole. cõci. cõstitutũ, ne simplices cor rũperentur ab eis. xxviii. q. i. sæpe. de Iudęis. ad hoc. Dicti etiam Iudæi in multis partibus ad testimoniũ cõtra Christianos & ad actus legitimos admittuntur, à quibus eos iura repellunt. ii. q. vii. alicui. & de Iudęis. c. Iudæi. Christiana etiam mancipia habent & secum retinent: quanquam canones prohibeant quòd nullus Iudæus baptizatũ vel baptizari volentem, in suo seruitio audeat retinere. vt de Iudęis. c. vlt. in principio. in diebus etiam lamentationum & dominicę passionis in multis partibus in publicũ prodeũt. Et in die parasceues ostia & fenestras clausas non tenent. Quinimo dictis diebus in contumeliam fidei nostrę multa illicita agunt cõtra iura. de Iudęis. Iudæos. & extra. e. in c. in nõnullis. §. in diebus. quia dicti etiã Iudæi in multis partibus rotã siue signa nõ deferunt. Et ideo frequẽter Iudæi Christianorũ & Christiani Iudeorũ mulieribus carnaliter cõmiscentur, & in fide & moribus corrumpuntur: quod est cõtra iura. xxviii. q. i. caue Christianę. de Iudęis. in nõnullis. primo respõ. vnde in dicto conci. Elibertano. lxxviii. c. statuitur, ꝙ si quis fidelis habens vxorẽ, cum Iudęa, vel Gẽtili mœchat⁹ fuerit, à cõmunione arceatur. Debent igitur habitum à Christianis distinctum deferre. sicut enim habitus nouiciorũ discerni præcipitur ab habitu professorũ. de regularibus statuimus: & in qualitate vestis discerni debet meretrix à matrona. ff. de iniur. l. i. §. si quis virgines: & miles à priuato. ff. de loca. & condu. si ignoras. & mulier per longum crinem. xxx. dist. si qua mulier. & clericus à laico. xxiii. distinc. his igitur. & c. non liceat. de vita & honesta. clericorum. Sic etiam discernere debet vbiq; Iudæos præ-

Iudæ⁹ cõtra Christianũ non perhibet testimoniũ.

Christianus cognoscens carnaliter Iudæam punitur.

Distinctio habituum hic ponitur.

dictos. Prędicti etiā Iudei medicinas Christiānis præbent: & inter ipsos officium medicorum exercent: & se frequenter in eisdem eorum balneis cum eis balneant: & cū eis comedunt contra iura. xxviii. q. i. nullus. & ca. omnes. quæ. c. sunt viii. Sino. & concilii Agatheñ. In multis etiam partib⁹ per ipsos Iudæos Deus blasphematur, nec puniuntur per dominos seculares, sicut iura præcipiunt, vt in dicto cap. in nonnullis. §. vlti. & de blasphemiis. c. vnico, quinimmo dicti principes, potissimè in Hispania, eos ducūt in cubicularios, & in picernas, & botellarios: & totius domus eorū administratores retinēt: & cibi & potus eisdem dominis administrantur ab eis. à quibus omnibus excessib⁹ essent tam principes quàm ipsi Iudæi compescēdi. Potissimè cùm per ipsos Iudæos religiosi ad dictos principes veniētes, & clerici, & alii Christiani, frequenter dicūtur turpiter & inhonestè esse delusi. Et idem etiam videtur prouidendum de Christianis maritimis transfretātibus & in cōuicinio Sarracenorum & aliorum infidelium positis. Nam eædem inconuenientiæ sequuntur quæ suprascripta sunt. A Iudæis & à multis falsis Christianis fouentur: & arma & alia vetita portant eisdē. Nec seruatur lex q̃ talia facientes decapitari præcipit, bonis omnibus publicatis. C. quæ res expori non debēt. l. ii. Nec seruatur etiā cōci. Lateraneñ. secundū quod tales etiā sunt excōmunicati ipso iure: & sunt serui capientiū: & bonorū omniū amissione mulctātur. de Sarracenis. ita quorundā. & in talium absolutione, quando ad gremium matris ecclesiæ reuertuntur, non seruatur forma debita & à iure statuta, vt scilicet, quod lucrati sunt & tantundē de suo in subsidium terræ sanctæ cōferant priusquā absolutionis beneficiū mereantur, secundū formam cōcilii generalis. de Iudæis & Sarracenis, ad liberādam terrā sanctam, quia quasi ꝓ nihilo in Romana curia, & ab aliis quibus per eā concedūtur indulgētiæ, absoluūtur: quod cedit in pniciē & dispēdiū terræ sanctæ: & in cōfusionē & ignominiā fidei orthodoxe, & Ro. eccle. & ex hoc fit vt ꝑpter impunitatis audaciā fiant (q neq̃ fuerāt) nequiores & facilitas veniç incentiuū eis tribuat delinquēdi. de senté. excō. vt fame. xxiii. q. iiii. est iniusta. ff. de pœnis. l. i. §. famosos. *Facilitas veniæ incētiuum tribuit delinquendi.*

Titulus sexagesimus secundus.

De lusoribus alearum & taxillorum: & aliis ludis prohibitis.

Pœna lusoris ad aleas & tabulas ponitur.

IN lxxix.c.concilii Elibertani fuit constitutum, quòd si quis fidelis ad aleas siue tabulas luserit, quòd ab eius cõmunione abstineatur: & si abstinuerit, & se emendauerit, quòd post annum recipere posit cõmunionem. Et prædictus alearũ ludus & etiã taxillorum & alii ludi prohibiti à conciliis & à Romanis põtificibus & iuribus, in conspectu ecclesię & principum, & omnium fidelium ita publicè inter Christianos fiant, ac si eis vti licitum esset. Et idẽ fiat & seruetur in sagittariis & balistariis quorum ars aduersus Christianos & catholicos sub anathemate exerceri prohibetur ab Innocen.ii.extra dę sagittariis.c.vnico. & etiam in torneatoribus, quorum ars in concilio Lateranẽsi, & ab Innocentio & Eugenio Papa propter animarum pericula prohibetur. Et præcipitur, quòd si quis in dictis torneamẽtis mortuus fuerit, ecclesiastica careat sepultura, vt de torneamẽtis. c.1. Et idem etiam fiat in duellatoribus, quorum monomachia ex decreto Nicolai Papæ est prohibita.ii.q.v.monomachia.& etiam à leg. seculari.C. de gladiatoribus.l.vnica.videretur quòd esset super his, & super consimilibus prouidẽdum propter animarum periculum: & ne ecclesia videretur talia quæ ad peccandum incitatiua sunt, & peccatorum occasio, tolerare. De episcopis autem pręsbyteris & diaconibus, aleæ ludo & ebrietati deseruiẽtibus continetur in canonibus apostolorũ quòd puniãtur.xxxv. distin.episcopus.& in concilio generali prohibetur, quòd clerici ad aleas & taxillos non ludant: nec huiusmodi ludis intersint.de vita & honest.cleri.c.clerici ii.ne cleri.vel mona.c.i. Et clericus publicus aleator à ꝓmotione repellitur. de excessi.prælato.inter dilectos.& facit in autenti. de sanctissi.episcopis.§.interdicimus.vbi præcipitur quòd triennio tales à suo ministerio arceantur: huiusmodi enim ludus videtur infamare. Nam ex eo sequitur ecclesiæ spretus vsuráque siue rapina, scandala vel nuge, blasphemia seu

Clericus aleator à ꝓmotione repellitur.

Quæ ex alearũ lusu seqtur.

faciendi furti doctrina, violentia, crimina falsi, & mortis causa, deceptio, perditióque temporis, & desiderium corruptio. iunges istis prædictis adulatio vitáque turpis. Sicut prosequitur Hostien. in summa de exces. prælato. §. i. vers. notantur.

Titulus lxiii.

Ne fœminæ coniugatæ absque maritorum nominibus literas mittere uel recipere audeant.

ITem in vltimo. c. dicti consilii Elibertani fuit constitutum, quòd fœminæ coniugatæ fideles absque maritorũ nominibus & scientia, literas recipere non audeant nec etiam destinare: & hoc propter mala quæ ex talibus hactenus euenerunt, fuerit constitutum, & modernis temporibus non seruetur. Sicut nec de monachis, de quibus etiam scribitur quòd absque licentia abbatis literas nõ recipiant. xii. q. i. non dicatis. videretur laicis forsitan vtile dicta iura renouari, cùm propter contrariũ vsum ludibrio videâtur.

Literæ sine maritorũ notis à mulierib⁹ nõ mittantur nec recipiantur.

Titulus lxiiii.

Vt in dominicis & aliis festiuis diebus causarum strepitus cõquiescant, ac nũdinæ & opera illicita & etiã rusticana.

SEcutiuè in. iiii. cap. concilii Terraconen. fuit constitutũ quòd nullus episcoporũ aut presbyterorum, vel clericorum die dominico propositum cuiuscunque causæ negotium audeat iudicare, nisi vt Deo tantũ statuta solennia peragantur. Et istud, vt dominicis & festiuis diebus cessetur à iudicialibus & etiam ab omni illicito opere & à nundinis & mercatis: sitque aliis conciliis & iuribus consonum, & propter sanctorum venerationem & animarũ pericula quæ inde insurgunt, & ob Dei reuerentiã fuerit introductum: & solennes feriæ appellentur: vt extra de fer. c. i. & vlt. & in aliis. c. eiusdẽ conci. C. de fer. l. oẽs & l. dies. & p̃dicta iura & consimilia non seruétur, potissimè in regno Franciæ & in aliis: in quibus regnis, diebus dominicis

Nũdinæ dieb⁹ festinis nõ fiãt nec placita.

& festiuis placitatur. nūdinæ & mercata fiunt: & alia opera rusticana & illicita: videretur esse super hoc prouidēdum, cùm plura mala in dictis dominicis & festiuis diebus quàm in aliis cōmittantur & frequenter se populi exerceant in ludis turpibus & amatoriis plausibus, & cantilenis, quod prohibetur in.iiii.conci. Toleta.de conse. di.iii.c.i.quin-etiam dictis diebus & quadragesimalibus nō deberent ipsi fideles se ab ecclesiis absentare: nec in cubiculorum latibulis habitare, sicut habetur in ii.c.concilii Cæsaraugustani.

Titulus lxv.

De clericis in eodem loco degentibus, ut saltem die sabbati in uesperis & die dominica subsequenti insimul cōueniant ad diuina.

IN vii.c.prędicti concilii Terraconeñ. fuit constitutum, vt totus clerus eiusdem parochiæ omnibus diebus matutinas & vesperas simul celebret, & quòd die sabbati specialiter conueniant, & in diebus dominicis in omniū pręsentia solennia celebrentur. Et dictum concilium est aliis conforme & iuribus consonum. sicut habetur.xci. distin. quasi per totum. videretur vtile prædictum concilium obseruari. Nam in v.c.i.concil. Toletani statutum est, quòd si cuiuslibet ordinis cleric⁹ tardius ad ecclesiā venerit, deponatur, & in lxiii. c.tertii concilii Brachareñ. continetur quòd ad matutinum & vespertinum officium conueniant. & in lxiiii.quòd diebus dominicis ab ecclesiis nō se absentēt. & in.lxv.quòd ante horam tertię non prandeant, & in lxvi. quòd cum habitu decenti incedant.

Titulus lxvi.

De episcopis, ut annis singulis uisitent diœceses suas: & quod idem faciāt illi quibus competit uisitare, & ne in absentia procurationes quomodolibet recipere poßint.

ITem in.viii.ca.dicti concilii Terraconeñ.posito.x.q.i. decreuimus, fuit constitutum quòd episcopi singulis annis ecclesias suas visitent diœcesanas. Et idem fuit, in aliis

conciliis& iuribus constitutum, sicut in iiii. conci. Toleta. ea.q.episcopū.quinimo episcopi, archidiaconi, præpositi, & alii quibus officium visitandi incumbit, & hoc communiter non seruetur: sed prædicti à sede apostolica & aliis viis, procurationes quas visitando recipere non deberent, sibi ministrari procurent: quæ duplex infamia negligentiæ & auaritiæ sanctis patribus magno hactenus fuit horrori: ex quo statuerũt ne quis deinceps tale cupiditatis ingenium exerceret: vt ex hoc sollicitiores fierẽt de suis gregibus visitandis. Prouidentes vt quando essent languore detenti, aut aliis occupationibus implicati, loco sui viros aliquos probabiles destinarent, sicut statutum fuit in iiii. concilio Tolet.x.q.i.relata.& c.episcopum.xlii.dist. non oportet. Primò videretur vtile & ꝓficuum ecclesiis, quòd Romana ecclesia nullatenus indulgeret huiusmodi procurationes in absentia recipi, & quòd constitutiones Greg. x.& Bonifacii, de censib⁹ & procurationib⁹ exigit.& c.felicis.& alia iura super eo.tit.& in aliis edita seruarent. vnde in xxi.c.concilii Toleta.fuit constitutum, vt episcopus angarias vel indictiones in diœcesibus, quod c.ponitur x. q.iii.quia cognouimus.: vt in præcedenti c. dicitur, quòd ecclesia cum eius dote in episcopi potestate consistat.x.q. i.c.ii. & iii. In xxxvi.c. quarti concilii Toletani præcipitur, quòd episcopi per singulos annos visitent diœceses & parochias suas. In secundo autem conci. Bracharen.c.primo, & tertio, quod ponitur x.q.i.placuit. dicitur, quòd episcopi visitantes ecclesias grauare nõ debent, sed debẽt inquirere qualiter rectores & ministri diuina officia pagãt: & eos instruere in prędictis ꝙ ecclesia est immunis & libera à prędictis, nisi ꝓbetur esse serua. Nec videt̃ ꝙ ad illam seruitutẽ possit indici per dñm Papã: qui in cõtrariũ dicit̃ aliqua priuilegia aliquib⁹ regibus cõcessisse: quia hęc sunt priuilegia ecclesiæ generalia fauorabilia, generaliter concessa, & perpetuò cõfirmata, quæ sine ecclesię deformitatę tolli non possunt. xxv.q.i.ferè per totũ.& ea.cau.q.ii.c. i.ii.& iii.& c.eccle.& seq.& pręcedẽti. vnde vno verbo nõ videt̃, ꝙ ipse qui iura tuetur, tanta & tã generalia & fauorabilia iura & priuilegia subuertere posit: vt C.de inoffi.

Ecclesia cũ ei⁹ dote in episcopi est potestate.

Ecclesia est libera & immunis.

Vnico uer bo iura nõ

præsumũtur subuerti. testa. si quãdo. & de elec. ecclesia. §. denique. & de hoc fuit tactũ aliqualiter suprà. in ii. & ii. titu. huius secũdæ partis.

Item nec illa immunitas prætermittenda est, secundum quam quilibet potest regulariter rem suam ecclesiis relinquere, & quòd etiam extra manum suam ponere non est cogendus, contra quam multi principes & tyranni diuersas machinationes ingerunt. Vnde contra eos multa hacte nus prodiderũt remedia. & nouissimè per dominum Alexandrum de immunitate ecclesiarum. quia nonnulli. & per dominum Bonifacium in c. clericis. quæ remedia non proficiunt. Contra tales inuehit concilium generale de rebus ecclesiæ nõ alienandis. cũ laicis. ibi nõ solùm de alienatione feudorũ & aliarũ possessionum ecclesiasticarũ & vsurpatione iurisditionũ. sed etiam de mortuariis, & pro anima relictis de quibus aliqui statuerunt, quòd ecclesia infrà annum & diem distrahat, aliàs authoritate propria relicta occupabunt contra legem. C. de sarcosan. ecc. generali. & l. iubemus. vbi dicit quòd cuilibet licet res patrimoniales vel partem siue causa mortis vel iure institutionis, vel quocunque alio modo relinquere ecclesiæ, vel inter viuos donare nec est necessè quòd talis donatio actis insinuetur. C. de sacrosan. ecclesiis. l. illud. Nam in donationibus quæ fiunt ecclesiis optima mensura est immensitas. in autent. de non alienan. aut permutan. reb. eccle. §. finimus. collatione secunda. Adeò quòd si quis de curiali fortuna reliquerit tales donationes ecclesiæ, lucratiuis inscriptionibus liberę sunt & immunes. Cur enim non facimus discrimen inter res diuinas & humanas? C. de sacrosanctis ecclesiis. l. sancimus. la. ii. Et hæc etiam futurũ tempus respiciunt. in autentico de ecclesiasticis titu. §. ad hæc sancimus. &. §. seq. Si quæ verò & si qua constitutio in contrarium promulgetur, irritanda est. C. de sacrosanctis ecclesiis. decernimus. C. de episco. & cleri. omnia priuilegia. hoc enim ius quod esset, relinquatur maximè in vltimis volũtatibus valde fauorabile est. Tum fauore vltimę volũtatis. C. de sacrosan. ecclesi. l. i. Tum fauore animæ. xiii. q. ii. animæ defunctorũ. C. de sacrosanctis eccle. sancim⁹. Tum fauore ecclesię, quæ etiam habetur loco filiorum in auten. de sancti. epi.

Immẽsitas qñ sit optima mẽsura ponitur.

Relictũ in ultima uolũtate est fauorabile.

§.sed & hoc prҿsenti.extra de probatio. in prҿsentia.§.pe. in auté.de eccle.ti.Si quis in nomine magni Dei. colla.ix. Nulla igitur constitutione contrarium statui potest, cùm sine periculo animæ seruari non possit.de cõsue.c.fi.& de præscriptio.c.fi. hic igitur triplex funiculus rumpitur difficulter.de treug.& pa.c.fi.

Laici circa libertatẽ & ecclesiasticã iurisditionẽ.

Ité vsurpatur iurisditio ecclesiastica, & violatur immunitas & libertas ecclesiæ à dictis dominis temporalibus, ꝙ intra ecclesias & monasteria, claustra & cemiteria, sedes & placita secularia tenent, & processus suos faciũt in eisdem: nec prosunt contra hoc antiqua remedia, neque noua.de immunita.eccle.c.i.& c.cũ ecclesia.& c.decet.de electio. quòd sicut.de appellatio.qua fronte.ii.q.ii.§.vltimo.

Item quia ab ecclesiis & monasteriis & personis ecclesiasticis halbergum & hospitium violenter petere, & pro se & suis necessaria exigere, quasi & debito non verentur, quinimmo quantò maiores in hoc potius peccare videntur: nec in hoc prosunt iam constituta remedia de immu. eccle.c.i. xlii.dist.quiescamus.C.de epi.& cle.l.i. in cõci. generali.de rebus ecclesiæ non alie.hoc consultissimo.

Extẽtio ecclesiarum immunitatis in passibꝰ cõsistẽs.

Item violant immunitaté ecclesiasticam. xl. passuũ maioribus ecclesiis, & minoribus.xxx.concessam.xvii.q.iiii. sicut antiquitus.&.c.frater.& c.miror.

Item si aliqua persona ecclesiastica possidens immobilia pro homicidio, vel cҿteris criminibus ex quibus bonorum sequitur confiscatio, puniatur: non permittunt huiusmodi immobilia distringi per ecclesiã, nec etiam cõfiscari: quod est contra ecclesiasticam libertatem, & etiam contra iura: cũ bona personas amplexentur, eámq; concomitentur.& non ecõtra. de clericis coniuga.quod à te. de renuntia.ex transmissa.xvii.q.iiii.c.vl.ff.de colleg.illici.l.i.in fi.xvi.q. vi.de lapsis.& c.cognouimus.& c.illud.& cap.episcopo.

Bona pſonas amplexantur.

Item priuilegia ecclesiarũ ac compositiones cum eis vel eorũ procuratoribus factas, non seruant, sed semper ecclesiasticas personas & ecclesias ac monasteria pro prædictis molestãt: contra illud quod Gelasius Pap.statuit.xvi.q.iii. placuit.dicẽs, Placuit huic sanctæ & magnæ sinodo, vt res vel priuilegia, quæ Dei ecclesiis ex longa cõsuetudine per

tinét, siue ab diuinæ recordationis imperatoribus, siue ab aliis Dei cultoribus in scriptis donata, & ab eis per annos triginta possessa sunt, nequaquã à potestate præsulũ eorũ quæcũq; persona secularis per potestatem subtrahat aut ꝑ argumẽta quælibet auferat. Sed sint omnia in potestate & iussu præsulis ecclesiæ quæcunq; intra triginta annorũ spatia ab ecclesiis possessa fuisse noscuntur. Quisquis ergo secularium vel clericorum contra præsentem diffinitionem egerit, tãquam sacrilegus indicetur, & donec se correxerit & ecclesię priuilegia propria seu res restituerit, anathema sit. Regi etiã Franciæ videtur imponi necessitas quòd talia non præsumat, vt habetur ex libro capitulorum Caroli & Ludouici imperatoris. xvi. q. i. quia iuxta.

Item ꝓ voluntatibus eorundẽ & absque causis rationabilibus ponunt dicti domini temporales manum suam & seruiẽtes in bonis ecclesiarum & monasteriorum & quaruncũq; ecclesiasticarum personarum etiam frequenter in casibus in quibus non apponerent in bonis secularium ꝑsonarũ: & tã diu dictã manũ & seruiẽtes in dictis bonis tenẽt quousq; dictę ꝑsonæ ecclesiasticæ se erga eos redimãt.

Titulus lxvii.

De muneribus ꝑ iudiciis iurisditionibus, & officiis nõ recipiendis: & emolumentis iurisditionum nõ uendendis, & quòd ecclesia nihil recipiat ab usurariis & Iudæis: nec de bonis eorum nec aliorum qui cum notorio peccato ea acquirunt. Sed distribuat pauperibus, uel restituat quibus debet.

IN x. cap. concilii Terraconeñ. fuit constitutum, ne qui clericorum pro impensis patrociniis & iudiciis munera recipiant: & idem sit in aliis conciliis & iuribus constitutum, ne iudices etiam iudicium iustum vendant, neque per sortes iudicent. xi. quæstio. iii. non licet iudici. extra de senten. & re iudi. cum eterni. li. vi. & contra prædicta iura & consimilia hodie quasi indistinctè à ministris iustitiæ, maximis, mediocribus & minimis, munera reci-

piantur, & exitus & prouētus iurisditionum vēdantur cōtra prouisionē cōciliorū Lateraneñ. & Turoneñ. ne prælati vices suas sub añnuo cēsu cōcedāt. c.i. & .ii. ex hoc humanū iudiciū puertit & iudicātiū oculi muneribus excęcātur. Sicut Greg. ait. xi. q. iii. quatuor modis. & secundū legē canonizatam venales sententiæ quæ in mercede à corruptis iudicibus proferuntur, etiam citra interpositę prouocationis auxilium infirmas esse decernuntur. vt l. venales. C. quan. prouo. non est nece. ii. q. vi. ei qui appellat. versiculo venales. Videretur in vtroque statu ecclesiastico & seculari esse super hoc prouidendum. Nam vt ait Ysodorus pauper dum non habet quid offerat, nō solùm audiri cōtemnitur, sed etiā contra veritatem opprimitur. Cito nāq; violatur auro iustitia, nullámq; reus pertimescit culpā quā redimere nūmis existimat. xi. q. iii. paup. Videret in super prouidēdū & ordinādū, ꝙ ecclesia nihil reciperet ab vsurariis & Iudeis: nec de bonis eorū q cū notorio peccato ea acquirunt, Sed distribuat pauperib⁹ & distribuat qb⁹ debet.

Venales sententiæ nō sint.

Redeptio culpæ non fiat nummis.

Titulus lxviii.

De officio ecclesiastico uniformiter in una quaque prouincia & etiam in quolibet regno dicendo.

IN primo. c. concilii Gerundeñ. fuit cōstitutum, quòd sicut in metropolitana ecclesia officium agitur, ita in tota prouincia tam ipsius missa ordo, quàm psallendi vel ministrandi consuetudo seruatur. Et hoc idem cōstitutū fuit in xi. concilio Toletano. c. iii. xii. distinct. de his. ne aliqua diuersitate cuiuscunq; ordinis, vel officii à metropolitana sede disiungantur. Nam iustum sit vt vnusquisque inde assumat regulas magisterii vnde honoris cōsecrationē suscepit: vt iuxta decreta maiorū, sedes quæ vniuscuiusq; sacerdotalis dignitatis mater est, sit ecclesiasticæ magistra rationis. Et hoc idē præcipitur ab abbatibus obseruari, vt iuxta volūtatē sui episcopi regulariter viuētibus, vesperas, matutinū & missam aliter q̄ sit in metropolitana ecclesia, celebrare nō liceat. Et si qs cōtrariū fecerit, ꝙ sex mēsibus cō-

Assumere regulas magisterii Vnde honoris cōsecrationē suscepisti.

munione priuatus apud metropolitanum sub pecunię cēsura maneat corrigēdus. Et supradicta concilia rationabiliter constituta non seruentur. Et ex hoc diuersæ locorum cōsuetudines diuersimodè varientur: nec inueniri posśint causæ, quas in eis constituendis ab initio habuerunt. Videretur secūdum quod Augustinus scribit ad inquisitores Ianuarii, quòd haberent omnia prædicta resecari. xii. dist. omnia. Nam multę tragediæ, & moteti, & alia ex quibus auditores non ædificantur, non ad deuotionem, sed poti⁹ ad contrarium excitant: quod est directè contra illud per quod est officium institutum. Sicut Ysodorus in septimo libro Ethimologiarum. xii. capitu. attestatur. xcii. distincti. cantantes. Ex prædicta etiam diuersitate sequitur magna incommoditas ecclesiasticis personis: quia cum lōgisśimis temporibus laborauerint ad sciendum officium vnius ecclesiæ vel diœce. translati ad aliam quasi officii reperiuntur ignari. Difficile nanque est inexpertos diuinis officiis mancipari. xix. quæstio. iii. monasteriis. Vnde ex prędicta diuersitate perdūt multi pauperes clerici & presbyteri victum suum: & multi prælati conuenientes & idoneos non inueniunt in diuino officio seruitores: & in ii. ca. iiii. concilii Toletani continetur, quòd nulla penè pestis magis disciplinæ mores ab ecclesia Christi depulit, quàm inordinata diuersitas officii: quę apud carnales scismatis errorem videtur ostendere, & multis est materia scandalorum. vnde qui in vna fide & in vno regno morantur, vnum officium dicere præcipiuntur. Idem statuitur in concilio Bracharēn. vbi dicitur, quòd vnus ac idem psallendi ordo in matutinis & diuinis officiis teneatur: & non diuersę ac priuatæ, neque monasteriorum consuetudines cum ecclesiastica regula sint permixtæ, & quòd omnes in solennitatibus easdem lectiones legant. & quòd missæ eodē ordine celebrentur. quod c. ponitur. xii. distinct. placuit.

Inordinata officii diuersitas quid operetur.

Titulus lxix.

Vt mulieres à virorū cœtibus, & à ludis, & inhonestis tactib⁹ retrahātur: & ut coma, & habitu discernātur à viris.

PRæterea in i.c.concilii Cesaraugu. fuit constitutum, q; omnes mulieres fideles à virorũ alienorũ lectione, & cœtibus separẽtur, ne ad ipsas prætextu docendi vel discendi quicquam accedant: & dictum concilium, & multa similia non seruẽtur, & multæ familiaritates & confabulationes illicitæ contrahãtur: quia tam in ecclesiis, quã extra ecclesias, viri & mulieres extraneæ ab eorũ parentela, in diuersis ludis se exercitant: & tactibus, appetitibus, & applausibus mutuò ad cõcupiscẽtiam inflãmant. Etenim ait Aug. de fid. Christia. Nec solo tactu & affectu, sed aspectu quoq; appetitur & appetit concupiscentia fœminarũ. Ne dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos: qa impudic⁹ ocul⁹ impudici cordis est nũtius. Et cum se sibi inuicem etiã & tacẽte lingua conspectu mutuò corda nũtiant impudica: & secũdũ cõcupiscẽtiam carnis, alterutro delectãt ardore: vnde etiã intactis ab immũda violatione corporibus fugit castitas ipsa de morib⁹. xxxii.q.v. nec solo. & c. qui viderit. videretur fructuosum animabus, quòd eo ingenio quo decẽtius fieri posset, retraherentur dictæ mulieres à consortio virorũ extraneorum: & à ludis etiã supradictis. Et insuper secũdum doctrinã Apostoli ad Cor. coma & habitu decernerẽtur à viris: vnde in Gangreñ. conci. statuitur, q; quæcũq; mulier religioni diiudicãs cõuenire, comam sibi ãputauerit, quã Deus ad velamen eius, & ad memoriã subiectionis illi dedit, tanq̃ reuoluens ius subiectionis, anathema sit. xxx. dist. quæcũq;. xxxiii. q.v. mulier debet. de consec. disti. v. fucare. quod est mulierum prouincialium.

Impudic⁹ oculus est impudici cordis nũtius.

Coma mulieris significat subiectionem.

Titulus lxx.

De regibus & principibus iurisditionem diuersimodè ecclesiasticam perturbantibus, & usurpantibus: de aliis potentibus alios expoliantibus: personas ecclesiasticas, paupe res & peregrinos opprimentibus: & illis qui ad limina apostolorũ Petri & Pauli, uel ad alia oratoria accedũt sua auferentibus excõmunicãdis, & per ecclesiã cõpescẽdis.

IN xi.c.i. concilii Toletani fuit cõstitutum, quòd si quis de potentibus, clericum aut quemlibet pauperem, aut

religiosum expoliauerit: & mandauerit eum ad se venire episcopus vt audiatur, & contempserit: inuicem mox scripta percurrant per omnes prouinciæ episcopos, & quoscunque adire potuerint vt excommunicatus habeatur ipse donec obediat & reddat aliena. Et dictum ca. positum est in decretis. xxiiii. quæst. iii. si quis de potentibus.

Auxilium ab ecclesia oppreßis impartiatur.

Verumetiam quibuslibet oppresis ecclesia teneatur cõtra improborum violentias, protectionis & defensionis auxilium impartiri. vt lxxxvii. distinct. quasi per totum. & in xxxii. cap. iiii. concilii Toletani, & xxxviii. capit. eiusdem concilii. & dicta iura non seruentur, nec etiam consimilia ad ecclesiasticam iurisditionẽ & cõmunem vtilitatem pertinentia. sicut est illud c. Calixti Papæ, xxiiii. q. tertia.

Si quis romipetas, & peregrinos, & apostolorum limina, & aliorum sanctorum oratoria visitantes, capere, seu rebus quas ferunt, spoliare: & mercatores nouis teloneorum & pedagogiorum exactionibus molestare tentauerit, donec satisfecerit communione careat Christiana.

Et illud cap. Nicolai Papæ, eadem quæsti. illi qui peregrinos, vel oratores cuiuscunque sancti, siue clericos siue monachos vel fœminas aut inermes pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malũ eis obuiauerint, anathematis vinculo feriantur, nisi dignè emẽdauerint. Pax verò illa, quam treugam Dei dicimus, fideliter obseruẽ, sicut ab archiepiscopis & episcopis vniuscuiusq; prouincię cõstituta est. Qui autẽ eam infregerit, excõmunicationi subdatur. & illud ex dictis Grego. ii. Papæ. ead. q. quisquis per dolum manũ suam mitti in Christum, id est episcopũ vel presbiterum: quia sacrilegiũ graue cõmittit.

Incẽdiariꝰ ecclesiæ punitur.

Et si quis ecclesiam dei vastat aut impugnat, aut incendit: quia & hoc grauissimum sacrilegiũ est, placuit sanctę sinodo, vt in primis omnia bona eius proscriptione publicẽtur: deinde in vno loco. i. monasterio inclusus pœniteat omnibus diebus vitæ suæ.

Et illud Vrbani Papæ. eadem quæst. paternarum traditionum exemplis cõmoti, pastoralis officii debitum persoluentes, ecclesias cum bonis suis, tam personis quàm possessionibus, clericos videlicet ac monachos, eorúmque

conuersos, vel commissos: oratores quoque cum suis nihilominus rebus quas ferũt, tutos & sine molestia esse statuimus. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, & postquam facinus suum recognouerit, infra triginta dierũ spatium competenter non emendauerit, à liminibus ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.

In tuto sint bona ecclesiæ & ministri eius

Et illud Alexan. Papę, xvii. q. iiii. Si quis deinceps priorum, aut cuiuscũq; dignitatis vel cuiuscunq; ordinis laicorũ episcopum cõprehẽderit vel percusserit, aut aliqua vi à propria sede expulerit, nisi fortè iudicatum canonicè, auctores vel cooperatores tanti sceleris anathematizentur, & bona eorum ecclesiæ ipsius iuri perpetuo tradantur. Si verò in presbyterum vel in quęcunq; inferiorum graduũ clericum hæc eadẽ pręsumpserit, canonicæ pœnitentiæ ac depositiõi subiacebit. Si cõtumax fuerit, excõmunicetur.

Qui episcopum cõprehenderit, punitur ut hic ponitur.

Videretur super obseruantia prædictorum & aliorum ad ecclesiasticam iurisditionem pertinentium fore de cõpetenti remedio ecclesiæ prouidendum. Nam quasi per quandam aluuionem frustatim domini temporales ad se omnia trahunt. Et sicut frustatim lupus agnum comedit, ita & per ipsos iurisditio ecclesiastica frustatim quodammodo deuoratur, quidquid ad ecclesiasticam iurisditionẽ, potissmè quod ad temporalia pertinet, sibi competere putantes. Et pauci sunt casus ad ecclesiam pertinẽtes, in quibus directè vel indirectè per eos ecclesiastica iurisditio nõ turbetur in diuersis mundi partibus, nec iam cõstituta remedia proficere possunt sicut experientia docet.

Frustatim dñi tpales ad se õnia trahunt q̃ sunt ecclesiæ maximè gallicanæ.

Turbatur enim per eosdẽ ecclesiastica iurisditio in causis seruorum, & rusticorum ecclesiasticorum, quos talliant & iustitiant tanquam suos contra illa iura. lxxxix. distin. iudicatum. duodecima quæstio. ii. ecclesiarum seruos. de for. competen. nullus.

Casus alii qui in qbus ecclesiastici in sua iurisditione p seculares pturbãtur.

Item in causis pœnitentium, qui in causis suis quas negligere fortè non debent, melius ecclesiasticum, quàm foreñ. expetunt iudicium, etiam si sint rei, secundum glo. xi. q. i aliud. de pœnitentia. distinct. i. aliud.

Item in multis libertorum & pupillorum, viduarum, & debilium personarum quæ pertinẽt ad ecclesiam q̃tum ad

possessorium indiffinitè. de fo. compet. ex parte. Et quantum ad defensionem & tuitionem ne à potentibus opprimātur. de censibus. licet. & in prællega. c. si quis de potétioribus. xxiiii. q. iii. & cc. sequenti. & etiam quantum ad petitorium in defectum dominorum temporalium. de fo. compe. ex tenore.

Item in causis peregrinorum & mercatorum: agricultorum, & in mari nauigantium, qui pace & securitate gaudere debent: vt de treuga & pace. innouamus. de peregri. c. vnico. & de raptori. excommunicatione. & in prælle. c. si quis romipetas. &. c. paternarum. xxiiii. questio. iii.

Item cùm agitur de feudis ecclesiæ, vsurpant sibi iurisditionem contra illud de foro competen. verùm.

Item impediunt ne in curia Romana clerici contra laicos impetrāt sicut consueuerunt hactenus facere indistinctè. de iud. c. vltimo. Et etiam quando laicus contra laicū impetrat cōtra decretalem illam grauem. de sententia excom. & de arbitr. innotuit. etiam si id super quo laicus cōtra clericum impetrat sit tale, quòd pertineat ad forum ecclesiasticū ratione rerum vel personarū. de verbo. signifi. nouimus. §. fin. Et hoc frequenter accidit cùm impetrant contra laicos vel eos conueniunt in crimine sacrilegii, vel vsurarum, vel hæresis, vel excōmunicationis, vel periurii, vel adulterii, vel fornicationis, vel in causa natiuitatis, vel iurispatronatus, vel decimarum vel rapinarum, de quibus nullum est dubium quin pertineant ad ecclesiasticum forum. sicut patet de crimine sacrilegii vel quasi. de fo. compe. cum sit. & ca. conquestus. de crimine vsurarum. de vsuris. qm̄. de crimine hæresis, de hæreti. ad abolendam. & c. excommunicamus. de crimine simoniȩ, de simonia per totum, de crimine excommunicationis, secunda quæstione prima. mihi. xxiiii. questione tertia. corripiantur. de crimine periurii. de iudi. nouit. §. vltimo. de foro competenti. cū si laicus. libro. vi. de crimine adulterii, de officio ordina. capi. i. de procurato. tuæ. de crimine fornicationis, de vita & honestate cler. vt clericorū. de causa natiuitatis, qui filii sunt legiti. causa. & capit. lator. de ordine cognitio. tuam. de causa iuris patronatus, de iud. quāto. de causa decimarū

Quæ sint de foro ecclesiæ hîc ponuntur.

de

de decimis. tua. & capit. ſequenti. De cauſa rapinæ,de raptori.capit.i.

Item impediunt quãdo eccleſia vult cogere aliquem ad ſatisfaciendum de peccato in quo eſt, licet cognitio pertineat ad eccleſiam.de iudi.nouit.primo reſponſo.

Item impediunt ne adeatur eccleſia in eorum defectũ, vel quando vacat imperium,vel regnum ne cognoſcat eccleſia de feudo: vt de fo.compe.licet. de elect.cũ inter vniuerſas.in fine.non permittentes quòd ſuppleat defectũ eorum.contra de offi.ordina.paſtoralis.§.vlti.nec negligentiam eorum contra illud de fo.compe. ex trãſmiſſa & c.verum.& c. licet.& c.ex tenore. de offi.dele. ſignificantib'. & c.prouidentiã.§.penul.& vlti.de offi.ordi. ſignificauit.

Item impediunt ne vidua ſpoliata ad reſtitutioné agens trahat ſpoliatorem corã eccleſia,quanquã perſonæ & cauſę in hoc ſimul cõcurrant cõtra illud.de fo. cõpe.ex parte.

Item impediunt ſi quid ambiguum inter iudices ſeculares oriatur,ne ad eccleſiſticos iudices recurratur, contra illud qui fi.ſunt legi.per venerabilem.§.licet.

Item impediunt ne eccleſiæ & curia officialium epiſcoporum cognoſcant vbi cõſuetudo antiqua hoc habet ipſos indiſtincte,de perſonalibus & de realibus & criminalibus, licet conſuetudo in talibus det iuriſditionem etiã in delictis domino ſuper familiã ſuam.de offi.ordi.irrefragabili. de fo.compe.cum contingat.in fi. ix.q.iii. conqueſtus. de arbitris.dilecti.C.de emãcipa.l.i.& vlti.nec prodeſt cõſtitutio Bonifaciana.de immu.eccle.quoniam.in qua talia & cõſimilia conténétes excõmunicationi ſubiiciũtur ipſo facto,nec aduertunt dicti domini temporales,quòd olim omnes cauſæ tam clericorum quàm laicorũ deferebãtur ad ſacerdotés.vt in prędicto c.per venerabilé.§.tria quippe.ſiue eſſent criminales,ſiue ciuiles,ſiue quęcunq; alię.vt ibidé.& ii.q.vii.ſi quis presbyter.quod c.eſt cõci. Tiburieñ. & xi.q.i.relatum.& c.quicũque.& c.ſacerdotibus.ea cauſa.& q.iii.cum apud. vnde nõ fit eis iniuria nec eorũ tépo rali iuriſditioni ſi laicus(vbi cónſuetudo hoc dat)reddeat ad ſuum primariũ forũ, ſcilicet eccleſiaſticũ,nec ex hoc ſua vel domini temporalis conditio videtur fieri deterior.arg.

Quando eccleſia cognoſcat de pſonalib' & realib' ac criminalib'.

ff.de pactis.l.si vnus.§.pactum. versicul. quòd si non vult tollere.secundum Goffre. & ex isto casu quasi deperit tota ecclesiastica iurisditio & eius generale & vniuersale priuilegium quòd in hoc etiam dat iurisditionem.de foro cōpeten.cum contingat.cui non videtur quòd possit renuntiari,sicut in iii.& in iiii.titulo.huius secundæ partis superius est probatum.

Item impediunt iurisditionem ecclesiasticam dicti domini temporales,contra effractores pacis & treugarum, dicentes ius regalium esse contra illud de treu.& pa. per totum.& xxiiii.quęstio.ii.si quis.& cap.sequent.de transac. cap.fi.in principio.xc.distinctio.præcipimus.iiii.q.i.nulli.& in cōstitutione feudorum , de prohibita feudi alięnatione per Fredericum.l.imperialem.

Item impediunt iurisditionem ecclesiasticam in his quę ratione cōnexitatis pertinent ad ecclesiam,scilicet,in dote vt de donatione inter virum & vxorem. de prudētia. & c. nuper.& in pœna posita in matrimonio.de sponsa.gēma.

Item quādo iudices tēporales ordinariis recusatis vt suspectis,nō patiuntur ꝙ ad episcopum ciuitatis & ad ecclesiasticum forū habeatur recursus,licet hoc expressè caueatur in autenti.vt diffe.iudi.§.si vero iudex.colla.ix.

Item impediūt iurisditionem ecclesiæ:quia cū in eos vel in eorū ministros aut officiales vel subditos excōmunicationis suspensionis interdicti sentētiæ proferuntur,grauāt ex hoc proferentes, vel res,aut subditos eorūdem quousque absolutionis beneficium deferunt ad eosdem nec sufficit remedium excommunicationis sicut ait Greg.de senten.excommu.quicunque.

Item impediunt dictam iurisditionem ecclesiasticā,personas ecclesiasticas eis displicentes pro leuissimis criminibus carceribus mancipando:in casibus etiam in quibus laici deprehensi in maleficiis eisdem vel grauioribus nullatenus caperentur.

Et quia dictas personas ecclesiasticas incontinenti & liberè & absque redemptionibus , exactionibus & eorum infamia reddere nolunt ecclesiasticis iudicibus eorūdem. Nec contentantur nisi corā eis de clericatu & eius posses-

ſione cognitio habeatur: nec prodeſt ad contrarium c.ſi quis ſuadēte.xvii.q.iiii.nec decre. Bonifaciana.ſi iudex.de ſentē.excommu.lib.vi.nec decre.eos.de immunita.eccle. eodem lib.

Itē impediunt iuriſditionē eccleſiaſticā dicti iudices ſeculares & eam ſibi vſurpant cōpellendo perſonas ipſas eccleſiaſticas ad ſoluendum debita ſuper quibus corā eis iudicibus contra perſonas ipſas eccleſiaſticas earū patentes literę habere exhibētur: nec ſufficit quòd dictus dn̄s Bonifacius eos mandauerit per cenſuram eccleſiaſticam ab ordinariis compeſcendos.de fo.competen.ſeculares.lib.vi.

Item impediunt & perturbant iuriſditionē eccleſiaſticā: quia cōtra alienationes dotales cum iuramento factas audiunt mulieres & filias cōtra patres, quibus cū iuramēto fecerunt pactū de hæreditate dū nuptui tradebantur. & quia exceptionē rei iudicatę corā eccleſiaſtico iudice in caſu ad eum de iure vel de conſuetudine pertinente non recipiūt: nec proficit quòd in dictis tribus caſibus ſicut & in præcedenti dictus dominus Bonifacius eos per ordinarios decreuerit compeſcendos.de fo.cōpe.ſeculares.de pact. quāuis. de iureiur.licet.& de exceptio.cum quidam.lib.vi.

Item impediunt dictā iuriſditionem eccleſiaſticā reſtringēdo immunitatē eccleſiarū & eccleſiaſticarū perſonarū & eccleſiaſticoru m bonornm variis & diuerſis modis. Paſſim etiam actus iudicum eccleſiaſticorū dicunt eſſe abuſus in qua poteſtate hæc faciāt ꝓut & in qua imponūt eis munera, tallias, & collectas extraordinarias ī caſib⁹ ꝓhibitis à iure in autē.de eccl.tit.§.ad hęc ſanximus. vt nulli iud.§. nulli vero liceat. col.ix. & expreſsius. in l. Frederici, q̄ incipit hac edictali.§.illicitas.cuius verba ſunt, hęc, dicant illicitas etiam exactiōes maximè ab eccleſiis quarū abuſus iam per longa tempora inoleuit per ciuitates & caſtella omnimodo condemnamus & prohibemus: & ſi factæ fuerint, in duplum reddantur.

Item alius Fredericus in alia lege, quæ incipit ad dec⁹ & decorem, dicit in §.item nulla communitas vel perſona publica vel priuata collectas ſiue exactiones angarias perangarias eccleſiis piiſq; locis aut eccleſiaſticis perſonis impo-

nant aut inuadere ecclesiastica bona p̃sumant. Quod si cõtrariũ fecerint & reqsiti ab ecclesia vel imperio emẽdare cõtempserint triplũ refundant. Et nihilominus banno imperiali subiaceant quod absque satisfactione debita nullatenus remittãtur. Quod etiã nihil sit exigendũ extraordinarium seu superindictum, nec sportulas cogi debẽt soluere alias tales dominii duplum reddere & cingulo nudari iubent. in autentic. de sanctissimis episcopo. §. sportularum. colla. ix.

Deterioris conditionis est sacerdotiũ quàm tp̃e Pharaõis.

Verum si dicatur iura antiqua hoc suadere, respõderi potest quòd talia iura, corrigãtur per iura canonica de immuni. eccle. quia nonnulli. & ca. clericis. lib. vi. & per conciliũ Lateraneñ. & c. non minus. vbi dicitur q̃ in diuersis mũdi partibus consules ciuitatum & rectores necnon & alii qui potestatem habere videntur, tot onera frequẽter imponũt ecclesiis vt deterioris cõditionis factũ sub eis sacerdotium videatur quàm sub Pharaone fuerit, qui legis diuinę notitiam nõ habebat, Ille quidem (omnib⁹ aliis seruituti subactis) sacerdotes & possessiões eorũ in pristina libertate donauit, & de publico eis alimoniã administrauit. Isti verò onera sua ferè vniuersa imponunt ecclesiis & tot angariis eas affligunt, vt eis quod Hieremias deplorat cõpetere videat̃: princeps prouinciarũ facta est sub tributo: siue quidẽ fossa, seu expeditiones, seu alia quęlibet sibi arbitrentur agẽda de bonis ecclesiarum & clericorũ & pauperum Christi vsibus deputatis volunt ferè cuncta cõpleri. Iurisditionem etiam & authoritatem prælatorum ita euacuãt, vt nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quo circa sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus: nisi episcopus & clericus tantã necessitatẽ vel vtilitatem aspexerint, vt absq; vlla exactione ad releuandas cõmunes vtilitates vel necessitates vbi laicorũ non suppetunt facultates subsidia p̃ ecclesias existimẽt conferenda. Si autẽ consules aut alii de cætero ista cõmiserint, & cõmoniti desistere nõluerint, tam ipsi q̃ fautores eorum excõmunicationi se nouerint subiacere: nec cõmunioni reddãtur, donec satisfactionem fecerint cõpetentẽ. Et xxiii. q. vlti. conuenior. & §. quãuis. cum sequẽtibus cc. de sacrosan. eccl. ad

instructiones. & l. placet. quæ canonizata est. xvi. q. i. §. placet. xi. q. i. si tributum. xvi. q. i. §. nouarũ. & ca. generaliter. xi. quæstio. i. sacerdotibus. & in xxii. ca. tertii concili Toleta. quod ponitur. xii. quæstio. ii. ecclesiarum seruos cum multis similibus. Cùm enim ista recipiant ecclesiasticam libertatem & alia contraria in seruitutem redigant vt de priuilegiis. cũ olim. §. i. & c. ex ore. §. fin. Nec facit in contrarium. C. de præscriptio. quæ pro libertate & non aduersus libertatem sunt. l. fi. Prætores enim fauent libertatibus. ff. de aliena. iudi. mu. causa fac. l. iii. §. i. vnde & fauores ampliantur & odia restringuntur. ff. de liber. & posthu. l. cum quidam. & de iure naturali mero, omnis res libera nascitur & de facili redit ad illud qđ ius & natura sibi ab initio concessit. ff. de pactis. si vnus. §. pactus. versi. ꝙ si non vt totum contractũ tolleret. & extra de censi. cũ venerabilis. ex quibus omnibꝰ habetur ꝙ in bonis ecclesiarũ, & monasteriorum & quarũcunque ecclesiasticarũ personarum, etiã frequenter in casibus in quibus non apponerent in bonis secularium personarũ, manum apponunt, & eã tandiu sæuientes tenẽt in bonis prædictis quousq; dictæ personæ ecclesiasticæ se redimãt erga eos, vel eorum voluntatẽ adimplent, vel quousque visum fuerit dictis dñis temporalibus quod satis personas ecclesiasticas afflixerint supradictas. *Prætores fauent libertatibꝰ.*

Item propter delicta personarum ecclesiasticarum & etiam secularium personarum in seruitio vel officio personarum ecclesiasticarum existentium capiunt & explectãt, ecclesiastica bona tenẽtes de facto, quod delictum talium debet in damnum ecclesiæ redundare, cõtra Greg. xvi. q. vi. Si episcopum. dicẽtes quòd in facultatibus licitè punire possunt personas supradictas.

Item cùm contra ecclesiam non currat nec iuuet dictos laicos nisi xl. præscriptio. xvi. q. iii. §. cæterũ. cum legibus canonizatis subsequentibus, contra dictam ecclesiam, sicut contra priuatam personam præscriptione decennali & trecennali vtũtur: & quod deterius est, cùm per annum & diẽ aliquam rem ecclesiasticam detinuerint vel iurisditione aliqua in temporalibus ecclesiarum vsi fuerint, nolunt audire personas ecclesiasticas ex tũc super possessorio nisi de *Quo ad p̄scriptiões contra ecclesiam.*

proprietate etiam experiantur.

Quo ad decimas p laicos obtinendas.

Item priuatus qui primitias posſidet nulla tẽporis præſcriptione iuuetur, cùm illa quæ ab initio temporis de iure non ſortiuntur effectum, tractu temporis non conualeſcunt. xvi. quæſtione iii. §. quòd ſi priuat⁹. & extra de præſcrip. cauſam quæ. contra prædicta volunt domini temporales & nobiles dictas decimas & primitias poſsidere tanquam propriam hæreditatem. contra illud Gregor. xvi. quæſtio. vii. decimas. extra de decimis. quoniam. i. quęſtio. iii. peruenit.

Quo ad beneficiorum collationes.

Item aliqui ex regibus & dominis temporalibus authoritate volunt conferre beneficia eccleſiaſtica, quanquam in eos ius collationis cadere non poſsit, quaſi diuiſionem facientes inter temporalitatem conſecutiuam ex iure ſpirituali, & ipſa iura ſpiritualia, contra illud. i. quæſtio. iii. Si quis obiecerit. xcvi. diſtinctione. bene quidem. lxiii. diſtinctione. capit. i. cum multis ſequentibus. de re. eccle. non alienan. cum laicis. de conſtitutio. eccleſia. & capitu. quæ in eccleſiarum. i. quæſtione. vii. quicunque. & capitulo, cauendum. viii. quæſtione. i. apoſtolica. x. quæſtione. i. cap. i. cum ſequentibus. de iure patrona. præterea. & ca. cum laici. & cap. ſequenti.

Seculares ĩ cauſis eccleſiaſticis ſuas faciunt obſeruare leges

Item cùm conſtitutiones & ſtatuta regum principum & dominorum temporalium oneroſa eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis non debeant obſeruari: vt x. diſtincti. quaſi per totum. & in dicto capit. quæ in eccleſiarum. dicti reges & principes ac domini temporales conſtitutiones, ſtatuta & conſuetudines eorundem in cauſidicando & in aliis ſeruare faciunt in cauſis eccleſiaſticis quæ actitantur coram eis, & ſtatuta ſua, & cõſuetudines ſeruari faciunt, quęcunque iura ſcripta diuina & humana, contra illa quæ habentur. viii. ix. x. & xi. diſtinctione. & xxv. quæſtione prima generali.

Item vacantibus eccleſiis cathedralibus, & aliis, quodammodo ſe ingerunt, & potentia precibus & violentiis volunt habere perſonas gratas eiſdem contra iura cõmunia. lxiii. diſtinct. c. i. ii. & ſequentibus. xvi. quæſtio. vii. ſi quis deinceps.

Item ab episcopis tēporalia obtinentibus non permittunt ad archiepiscopos appellari secundum conciliũ Lugdun̄.de appella. Romana.§.debet. non attendentes quòd antequam regna peruenerint ad eos : & ante Christi aduentum erāt vrbes & loca, in quibus primates Gentilium habitabant, ad quos poterat ab aliis appellari : in quibus quidem vrbibus & locis post aduentum Christi, apostoli & eorum successores patriarchas & primates posuerunt, ad quos ab episcopis poterat appellari, sicut habetur lxxx. dist.c.i.cum sequentibus. & xcix.dist.c.i. *Quo ad appellationes.*

Item in aliquibus partibus dicti domini temporales faciunt incastellari & mulctari ecclesias, & ex hoc in seruitutem redigunt eas, & sibi tanquam castra dicũt esse subiectas, contra illud Calixti Papæ, x.q.i.sanctorum. *Quo ad mulctas.*

Itē episcopos & archiepiscopos multis regibus & principibus pro ciuilibus & criminalibus causis eos vel eorum familiares aut officiales tangentibus, ita vocant & retrahunt coram se in causa sicut & alias personas, non seruantes statutum Papæ Bonifacii ad episcopos Galliæ: xi. q.i. nullus episcopus. neq; pro ciuili, neq; pro criminali causa apud quemuis iudicem siue ciuilem, siue criminalem producatur vel exhibeatur : & quòd magistratus qui hoc iubere ausus fuerit, amissione rerum & cinguli condemnatione plectatur. *Quo ad vocationē in ius.*

Item in multis partibus dicti episcopi & aliæ personæ à principibus & aliis dn̄is tēporalibus à testimonio reuocātur, cōtra l.illā C.de epis. & cle. canonizatā. xi.q.i.testimoniũ. cũ seq. vbi dicit̄ ꝙ testimoniũ clerici aduersus laicũ recipi nō debet, s.in foro seculari & criminali. Et ꝙ episcopi nec honorũ, id est iure prætorio, nec legibus ad testimonium flagitatur, de testibus. de cætero.

Item in multis partibus dicti principes & domini temporales, res episcoporum & cæterarum personarum ecclesiasticarum morientium vsurpant & impediunt, ne per episcopos vel capitula vel per alios ad quos pertinēt, distribuant: secundum ordinationem defuncti: vel reseruentur successori. nec prodest quod Vrbanus in concilio Aluerniæ habito in tales anathema protulerit. & quod in Calce- *Quo ad bona prælatorũ defũctorum.*

doneñ.concilio & ab Innocen.secundo excommunicatio nis ſentētia in tales lata fuerit. xii.q.ii.de laicis.& c.epiſco porũ.& c.illud.& ꝙ Greg.idē fecerit in cõcil Lugduneñ. de elec.generali.& de re .eccl. non alie.hoc cõſultiſsimo.

Quo ad manſiones ī monaſteriis monialium.

Item in aliquibus partibus reges & principes & domini tēporales infra ciuitates,caſtra,villas & territoria eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis ſubiecta acquirũt,aliquas poſſeſsiones,vel res, in quibus, vel inter quas expleſtant alia qua,propter quæ epiſcopi & eccleſiæ perdunt iuriſditionē eorum,quòd eſt iuri contrarium.xvi. quæſtione v.poſſeſſio. cum cc.pręcedentibus &ſubſequentibus & ea.cau. & quæſtio.iii.ſicut.

Item dicti principes reges & domini tēporales frequenter non ſolùm in monaſteris monachorum, & in domib⁹ epiſcoporum verumetiam,quod eſt deteſtabilius,in monaſteriis monialiũ ſibi eligunt manſiones contra illud Gręgo.xviii.q.ii.peruenit.& contra ſeptimam ſynodum.xix. q.iii. quoniam.& c.quæ ſemel.

Item tùm dicti reges & principes & domini temporales neminem debeant concutere, ſed eſſe contenti ſtipendiis ſuis,ſicut beatus Ioannes baptiſta conſuluit eis, Lucæ iii. & Actuum ii. xxiii.q.i.militare. & contra hoc per potentiam, terrores, & minas frequēter multa à perſonis eccleſiaſticis extorqueant,& aliquãdo iuramentum fidelitatis à dictis perſonis eccleſiaſticis, quæ nihil ab eis tenent, exigant,contra concilium generale.de iureiurando.nimis. vĭderetur ſuper hoc prouidendum.

Quo ad iura.fidelitatis.

Quo ad clericos criminoſos.

Item excedũt dicti principes, reges & domini temporales & miniſtri eorum contra eccleſiaſticam libertatem: quia cùm aliquæ perſonæ quæ reddendę eſſent foro eccleſiaſtico,capiuntur per eos,faciunt eas coram ſe omnia cõfiteri,& poſtmodum tanquã confeſſas & conuictas de criminibus,eas reddunt foro eccleſiaſtico:dicentes quòd cõfeſsionē coram ſe factã reuocare non poſſunt,& quòd niſi ſecundum dictã confeſsionem iudicentur per eccleſiã & pro criminoſis,habeãtur,per ipſos ſic ſi rehaberi potuerint punientur.moti quodãmodo ex quadam gloſſula Innoc. poſita de electio.per inquiſitionem.& de iudi.at ſi clerici.

Item multi ex dictis regibus & principibus imitantur errorem imperatoris Constantinopolitani: quia archiepiscopis & episcopis regni eorũ & aliorũ regnorum ad eos venientibus (sicut deberent) reuerenter nõ assurgunt, nec eis iuxta eos venerabilem sedem assignant, imo quod est deterius, vix interdũ ingressum possunt habere ad eos & ad cãcellarios & cõciliarios eorundẽ: & cũ difficultate audiẽtia præstatur eisdem: & dictis regibus & principibus in solio eorum vel lectis sedentibus, prædicti archiepiscopi, episcopi, abbates & alii prelati cum laicis & cõmunibus psonis in terra vel communibus sedibus sedere coguntur, contra honorem & reuerentiam totius cleri & ecclesiasticæ dignitatis: & contra iura, de maiorita. & obed. solitæ. lxiii. distinctio. Valẽtinianus. xcvi. distinct. duo. xi. quæst. i. sacerdotibus. *Quo ad plātorũ sedē in domib⁹ principum.*

Titulus lxxi.

De fidelitate regibus & principibus obseruãda: & de puniendis his personis ecclesiasticis quæ contra eos aliquid machinantur.

SCribit August. xxii. q. v. quis laicus. quod c. aliqui habent pro palea & aliqui pro. §. c. de forma. quòd si qs laicus iuramentum violando prophanat, quòd regi & domino suo iurat: & postea peruerse eius regnũ & dolosè tractauerit, & in mortem ipsius aliquo machinamẽto insidiatur: quia sacrilegium peragit, in Christũ Dei manũ mittẽs, anathema sit, nisi per dignæ pœnitentiæ satisfactionẽ emẽdauerit: sicut enim cõstitutũ est à sancta synodo seculũ relinquat, arma deponat, in monasteriũ eat, & pœniteat omnibus diebus vitæ suæ, verumetiam communionem in exitu vitæ suæ cũ eucharistia accipiat. Episcopus autẽ presbyter & diaconus si hoc crimẽ cõmiserint, degradentur. Itẽ Hierony. xxiii. q. v. si apud. dicit q̀ si apud carnales dominos in minimis fideles fuerint, incipiẽt eis apud deũ præmia maiora committi, ornat autem doctrinam domini qui ea quæ cõditionis suę sunt apta, facit: & ex diuerso cõfun- *Prælat⁹ fidelitatis iuramẽtũ pricipi factũ violãs punitur.*

dit eã qui non eſt ſubiectus in omnibus, & cui cõditio ſua diſplicet qui conditor atque fraudator in nullo fidẽ bonã oſtẽdit. Quomodo eñ poteſt eſſe fidelis in ſubſtãtia Dei q carnali fidẽ dño exhibere nõ potuit? quaſi dicat, nullo modo: quia nõ poteſt hominibus eſſe fidelis, qui erga deũ extiterit infidelis, ſicut habetur in iiii. concil. Tolet. c. lxiii. poſito. ii. q. vii. nõ poteſt. Itẽ ſuper prędictis prouiſum fuit in vlti. c. dicti iiii. concilii Tolet. in hunc modum.

Fidelis qs nõ poßit dici deo.

Poſt inſtituta quædã eccleſiaſtici ordinis vel decreta q̃ ad quorũdam pertinent diſciplinã, Poſtrema nobis cũctis ſacerdotib⁹ ſentẽtia eſt pro robore noſtrorũ regũ & ſtabilitate gẽtis Gothorũ põtificale vltimũ ſub deo iudice ferre decretũ. Multarũ quippe gẽtiũ (vt fama eſt) tãta exiſtat pfidia animorũ, vt fidẽ ſacramẽto pmiſſam regib⁹ ſuis obſeruare cõtemnãt, & ore ſimulẽt iuramẽti profeſsionẽ, dũ retineãt mẽte pfidiæ impietatẽ. Iurãt enim regibus ſuis, & fidẽ quã pollicẽt puaricãt, nec metuũt volumẽ iſtud iudicii, p quod inducit maledictio multáq; pęnarũ cõminatio, ſup eos q iurãt in nomine dei mẽdaciter. Quæ ergo ſpes talib⁹ populis cõtra hoſtes laborãtibus erit? Quę fides vltra cũ aliis gentibus in pace credẽda poſt fœdus nõ violãdũ? Quæ in hoſtibus iura ſtabili permanebũt ſpõſione, quãdo nec ipſis regibus propriis iuratã fidẽ cõſeruant? Quis enim adeò furioſus eſt, qui caput ſuũ manu ſua propria deſecet? Illi vt notũ eſt immemores ſalutis ſuæ ppria manu ſeipſos interimunt: in ſemetipſoſq; ſuoſq; reges, proprias cõuertendo vires. Et cũ dominus dicat. Nolite tãgere Chriſtos meos. & Dauid, quis, inquit, extẽdit manũ ſuã in Chriſtũ domini, & innocens erit? illis nec vitate metus eſt periuriũ, nec regib⁹ inferre exitiũ, hoſtib⁹ quippe fides pacti datur, nec violatẽ. Quod ſi bello fides vigeat; q̃tomagis in ſuis ſeruãda eſt? Sacrilegiũ quippe eſt ſi violetur à gẽtib⁹ regũ ſuorũ pmiſſa fides: qa nõ ſolũ in eis fit pacti trãſgreſsio, ſed & in deũ in cuius nomine pollicet ipſa promiſsio: inde eſt q multa regna terrarũ cęleſtis iracundia ita permutauit vt p impietate fidei & morũ alterũ ab altero ſoluerent. vnde & nos cauere oportet cauſam huiuſmodi gẽtium, ne ſimiliter plaga feriamur pcipiti & plaga puniamur crudeli. Si enim

Pro argu. à multomagis ponuntur hic exempla ſcitu digna.

de angelis in se preuaricātib' nō pepercit, q p inobedietiā celeste habitaculū perdiderunt. vnde per Esaiā dicit. Inebriatus est gladius meus in cœlo, quāto magis nos nostræ salutis interitū timere debemus, ne per infidelitatē eodē sæuiēte gladio pereamus? Quod si diuinā iracūdiā vitare volumus, & sæueritatē eius ad clemētiā prouocare cupimus, seruem' erga Deū religionis cultū, atq; timore custodiamus erga principes nostros pollicitā fidē atq; spōsionē. nō sit in nobis sicut in quibusdā gētib' infidelitatis subtilitas, impia nō subdolæ mētis perfidia, nō periurii nephas, & cōiurationū nephāda molimina. Null' apud nos psumptione regnū accipiat, null' excitet mutuas seditionis ciuiū, nemo meditetur interitū regū. Sed defuncto in pace principe, primates gētis cū sacerdotib' successorē regni cōsilio cōmuni cōstituāt: vt dū vnitatis cōcordia à nobis retinet, nullū patriæ gētisq; discidiū per vim ambitionis moueat. Quòd si hæc admonitio mētes nostras nō corrigit, & ad salutē cōmunē cor nostrum nequaq̄ perducit, audi sentētiā nostrā. Quicūq; igitur ex nobis vel toti' Hispaniæ populis, qualibet cōiuratione vel studio, sacramētum fidei suæ quod pro patriæ gentisq; Gothorū statu vel cōseruatione regię salutis policitus est temerauerit, aut regē nece attrectauerit, aut potestate regni exuerit, aut pręsumptione tyrannica regni fastigium vsurpauerit, anathema sit in conspectu Dei patris & angelorum, atque ab ecclesia catholica: quam periurio prophanauerit efficiatur extraneus, & ab omni cœtu Christianorum alienus, cū omnibus impietatis suæ sociis: quia oportet vt vna pœna teneat obnoxios quos similis error inuenerit implicatos, quod iterum secundò replicamus dicētes. Quicunque amodo ex nobis vel cunctis Hispaniæ populis quolibet tractatu vel studio sacramentum fidei suę quod pro partriæ gētisq; Gothorū statu vel cōseruatione regiæ salutis pollicitus est, violauerit, aut regē neco attrectauerit, aut ptāte regni exuerit, aut præsumptione tirānica regni fastigiū vsurpauerit, Anathema in cōspectu Christi & apostolorū ei' sit, atq; ab ecclesia catholica quā piurio pphanauerit, efficiat extrane', & ab oī cōsortio Christianorū alienus, & dānat' in futuro Dei iu

Audi sententiam hic descriptā.

Secunda sentētia.

dicio habeatur cũ participibus suis: qa dignũ est, vt qui talibus sociantur, ipsi etiam dãnationis eorum participatione obnoxii teneãtur. Hoc etiam tertiò acclamamus, dicẽtes: Quicunque amodo ex nobis, vel cunctis Hispaniæ populis, qualibet meditatione vel studio sacramentum fidei suæ, quod pro patriæ salutis, gentísq; Gothorum statu vel incolumitate regiæ potestatis pollicitus est, violauerit, aut regem nece attrectauerit, aut potestate regni exuerit, aut pręsumptione tirannica regni fastigium vsurpauerit, anathema sit in conspectu spiritussancti & martyrum Christi, atque ab ecclesia catholica, quam periurio prophanauerit, efficiatur extraneus: & ab omni Christianorum cõmunione alienus, nec partẽ habeat iustorũ. Sed cum diabolo & angelis eius æternis suppliciis condemnetur vnà cum eis qui eãdem coniurationem nituntur, vt par pœna perditionis constringat quos in perniciem praua societas copulat. Et ideo si placet omnibus qui adestis, hoc tertiò reiterata sententia vestræ vocis consensu firmate, ab vniuerso clero vel populo dictum est, qui hanc nostram diffinitionẽ pręsumpserint, anathema maranatha, hoc est perditio in aduẽtum Domini sint: & cũ Iuda Scarioth partẽ habeant ipsi & socii eorum, amen. Quapropter nosipsi & sacerdotes omnes sanctam ecclesiam Christi, ac populum admonemus, vt hæc tremenda & toties reiterata sentẽtia nullum ex nobis, præsenti atque æterno condemnet iudicio, sed fidem promissam erga gloriosissimum dominum nostrum Sisenãdum regem custodiẽtes, ac sincera illi deuotione famulantes, nõ solùm diuinę pietatis in nobis clementiam prouocemus, sed etiam gratiam antefati principis percipere mereamur. Te quoque præsentem regem ac futuros ætatum sequentium principes, humilitate debita deposcimus, vt moderati & mites erga subiectos existentes, cũ iustitia & pietate populos à Deo vobis creditos regatis, bonámque vicissitudinem, qui vos nobis constituit, largitori Christo rependatis, regnãtes in humilitate cordis cum studio bonæ actionis: nec quisquam vestrum solus in causa captiuum aut reum sententiam feriat. Sed cõnsensu publico cum rectorib⁹ ex iudicio manifesto de-

Tertia sententia.

Anathema maranatha dicitur.

linquẽtium culpa patefcat, feruata à vobis in offenfis man fuetudine, vt non feueritate magis in illis quàm indulgẽtia polleatis, vt dum omnia hæc authore Deo pio à vobis moderamine conferuentur, & reges in populis, & populi in regibus, & Deus in vtrifque lętetur. Sane de futuris regibus hanc fententiam promulgamus, vt fi quis ex eis cõtra reuerẽtiam legum, fuperba dominatione & faftigio in flagitiis & facinore fiue cupiditate crudelifsima poteftatẽ in populis exercuerit, anathematis fentẽtia à Chrifto domino condemnetur, & habeat à Deo feparationem atque iudicium, propter quòd præfumpferit praua agere, & in perniciem regnum deducere. De Simithilane verò, qui propria fcelera metuens, feipfum regno priuauit, & poteftatis fafcibus exuit. id cũ gentis confultu decreuimus, vt neque eum vel vxorem eius, propter mala quæ commiferunt, neq; filios eorum vnitati noftrę vnquã confociem*: nec eos ad honores, à quibus ob iniquitatem deiecti funt, aliquando promoueamus. Quíque etiam ficut in faftigio regni habẽtur extranei, ita poffefsione rerum quas de miferorum fumptibus auxerant, maneant alieni: præter id quod pietate piifsimi principis noftri fuerint confecuti. nõ aliter & geillanẽ memorati Simithilane & fanguine & fcelere fratrẽ qui nec in germanitatis fide ftabilis extitit, nec fidem gloriofifsimo domino noftro pollicitam conferuauit. Hunc igitur cum coniuge fua, ficut & antè factum eft, à focietate gentis atque confortio noftro placuit feparari, nec in amifsis facultatibus in quibus per iniquitatem creuerant reduces fieri, præter id quod confecuti fuerint pietatem clemẽtifsimi principis cuius gratia bonos donorum præmiis ditat, & malos à beneuolentia fua non feparat. Gloria autem & honor omnipotẽti Deo noftro in cuius nomine cõgregati fumus. Poft hæc pax & falus & diuturnitas piifsimo & amatori noftro Sifenando regi, cuius deuotio nos ad hoc decretum falutiferum cõuocauit: corroboret ergo Chrifti gratia regnum illius, gentéfque Gothorum in fide catholica annis & meritis, protegat illum vfque ad vltimam fenectutem fummi Dei gratia: & poft præfentis regni gloriam, ad æternum regnum tranfeat: vt

Sẽtẽtia cõtra Reges.

fine fine regnet qui in feculo fœliciter imperat, ipfo præftante qui eft Rex regum & Dominus dominorum, cum patre & fpiritu fancto in fecula feculorum, Amen.

Definitis itaque his quæ fuperius compreheñfa funt, annuente religiofifsimo principe, placuit deinde nulla re impediẽte, à quolibet noftrorum ea quæ cõftituta funt temerari. Sed cuncta falubri concilio conferuari. Et quia profectibus ecclefiæ & animæ noftræ conueniunt, etiam propria fubfcriptione (vt permaneant) roboramus. Ego Yfodorus in Chrifti nomine, ecclefiæ Hifpaleñ. metropolitanus epifcopus hæc conftituens, fubfcripfi. Similiter & alii epifcopi fubfcripferunt. numero xl.

Soliciti de cuftodia Regis effe debemus.

Item in v. concilio Toleta. cap. ii. iii. iiii. v. vi. vii. viii. & ix. ac vlti. continetur, qualiter ecclefia & omnes Chriftiani debent effe foliciti de cuftodia falutis regum, & de illis qui rege fuperftite cùm blandiuntur de fpe regni habẽda, & de illis qui principibus maledicere præfumunt. & vt fideles fubditi regum non fraudentur iure rerum fuarum, ex cupiditate à fuccefforibus eorum & facinora principũ obferuando ad obferuantiam conciliorum de quibus fcribitur in dicto cap. ii. & fequentibus, in hunc modum. Sũma autem nobis vigilantia & grandi religionis cura prouidendum eft, vt mala quæ afsiduè perhibita perpetrantur, circunfpecta difciplina ecclefiaftica extirpẽtur. Non enim incaffum fcriptum eft, peftilente flagellato ftultus fapientior erit. Quamobrem quoniam prȩponderante onere delictorum experientia pene femper ac fæpe fieri difcimus, quod magnopere vitare debemus: quod etiam cuftoditur cum hoc quod diuinis facramentis fpopondimus temeritate non violamus. Ideoque frequenter eft compefcendum quod crebrò inuenitur tranfgreffum. Sed ne fuccedentes præcedant, ac deinde fequentes inuideant altioribus, & cuncta quieta & pacata permaneant: hæc in concilio communiter confiderata defertur fententia, vt feruẽtis quæcunque in vniuerfali & magna fynodo prouifa cõfcriptáq; circa principum falutem & vtilitatem funt. Hæc quoq; adiecta cuftodiãtur, videlicet vt omni benignitate, omniq; firmitate circa omnẽ poteftatem principis noftri

Peftilente flagellato ftult⁹ fapientior erit

Crebrò trãfgreffũ frequẽter eft cõpefcẽdum.

Chintillani regis teneatur dilectio, & prębeaт̃ rationabile defensionis adminiculũ, nec res iustæ prouisæ, aut etiã parẽtum digna prouisiõe procuratæ, ad iuris proprietatẽ ptinẽtes iniustè fraudulẽtérve à quoq̃ tã illicitè exquisita ledẽdi eos prębeaт̃: nec quocũq; modo quibuslibet reb' sprcta dilectiõe molestẽtur: hęc enim licẽtia efficit & principes in subiectis suspectos, & subiectos in bonis principũ cupidos. Quocirca ne & pmissa cõtẽnatur, & vt cupiditas radix omniũ malorũ auferatur, cõtestamur omnes præsentes & absentes, vel etiã futuris tẽporibus consequẽtes corã Deo & angelis eius, ꝙ si quisquam nostræ cõtestationis temerator extiterit, atque contemptor, & quacunque argumẽtatione odiosè eos molestare, aut in aliquo fuerit conatus lædere, sit anathema in Christianorum omnium cœtu, atque superno cõdemnetur iudicio, sit explorabilis omnib' catholicis, & abominabilis sanctis ãgelis in ministerio Dei cõstitutis, sit hoc seculo perditus, & in futuro condẽnatus, qui tã rectę prouisioni noluit prębere cõsensum. Inexpertis nouis morbis, nouam decet inuenire medelã. Quapropter qm̃ sunt inconsideratæ quorũdã mẽtes, & se minimè capiẽtes, quos nec origo ornat, nec virtus decorat, qui passim putãt licentérq; ad regalia maiestatis peruenire fastigia, huius rei causa nostra omniũ cum inuocatione diuina præbetur sentẽtia, vt si quis talia meditatus fuerit, quẽ nec electio omniũ pręfecit, nec Gothicę gẽtis nobilitas, ad hũc apicẽ trahit, sit cõsortio catholicorũ priuatus, & diuino anathemate condẽnatus. Ergo quia & religioni inimicũ, & hominib' cõstat esse perniciosum futura illicitè cogitare, & casus principũ exquirere, ac sibi in posterũ prouidere, cũ scriptũ sit, Nõ est vestrũ nosse tẽpora vel momẽta, quæ pater posuit in sua potestate, hoc decreto cẽsem', vt quisquis inuẽtus fuerit talia pquisisse, & viuẽte prĩcipe in aliũ attẽdisse pro futura regni spe, aut alios in se ꝓpter id attraxisse, à cõuẽtu catholicorũ. cũ excõmu. sentẽtia expellaт̃. Sed & hoc pro pestilentiosis hominũ moribus salubri deliberatione censemus, ne quis in principẽ maledicta congerat. Scriptum est enim à legislatore, Principẽ populi tui ne maledixeris. Quod si quis fecerit, excommunicatione

Pœnæ descriptio.

Nouis morbis noua medela datur.

ecclesiastica plectatur. Nam si maledicti regnum Dei nō possidebunt, quātò magis talis ab ecclesia necessariò pellitur, qui diuinæ violator sententiæ inuenitur?

Simili prouidentia pro fidelibus regū nostra datur sententia, vt quisquis superstes principum extiterit iustè in rebus profligatis, aut largitate principis acquisitis, nullā debeat habere iactutā. Nam si licenter & iniustè perturbentur fidelium mentes, nemo optabit propriū ac fidele præbere obsequium, dum cuncta mutant in incertum, & in futuro discriminis formidāt causam. Sed saluti eorum & rebus principalis pietas debet præbere suffragia. Exemplis enim cæteri prouocantur ad fidem, cūm fideles non fraudantur mercede. Propter malarum mentium facilitatē & memoriæ obliuionis hoc sacratissima statuit synodus, vt in omni concilio episcoporum Hispaniæ vniuersalis concilii decretum, quod propter principum nostrorū salutem est constitutum, peractis omnibus in synodo publica debeat voce pronuntiari: quatenus sæpe replicatum auribus vel assiduitate iniquorū mens territa corrigatur, quæ ad prçuaricandum & obliuione & facilitate perducitur. In his omnibus quæ præmisimus potestatem indulgentiæ in culpis delinquentium principi reseruamus, vt iuxta bonitatis suæ moderamen vbi emendationem prospexerit mētium veniam tribuat culparum.

Prouocamur ad fidem, cū fides merce de nō fraudatur.

Sæpe replicatū operatur.

His verò omnibus finem & robur subscriptione nostra facientes, gloriam & laudem omnipotēti domino Deo in quantū mortalium valitudo finit, reddimus. Post hęc gratias excellētissimo & gloriosissimo principi nostro Chintillano regi peragimus, cuius ardor fidei studium bonæ intentionis & vnanimitatis concordiam nobis tribuit & fiduciā charitatis, donec ei dominus de inimicis triūphum, & de beatitudine gaudium, custodiat eū protectione assidua, & muniat bonæ voluntatis suæ circunspectione tutissima, cuius regnum manet in secula seculorum.

Optatum notatu dignum.

Ego Eugenius Tolet. ecclesiæ prouincialis Carthaginen. metropolitanus episcopus, his omnibus decretis annuens subscripsi, similiter & alii episcopi subscripserunt, numero viginti.

In iij. cap. vi. concilij. Toletani legitur.

INflexbilis Iudæorum perfidia deflexa tandem videtur pietate & potentia superna. Hinc enim liquet, ꝙ inspiramine summi Dei excellẽtissimus & Christianissimus princeps Francorũ Rex Ludouicus, ardore fidei inflãmatus, cũ regni sui sacerdotibus præuaricatores & supstitiones eorũ eradicare elegit funditus, nec sinit degere in regno suo eũ qui nõ est catholicus, ob cuius feruorẽ fidei gratias omnipotenti dño cælorũ agimus, eo quod ei tã illustrem creauerit animã, & sua repleuerit sapiẽtia, ipse quoq; donet ei & in præsenti seculo longæuã vitã, & in futuro gloriã æternã. Illud autẽ prouida nobis cura & valde est decernendũ vigilãti solertia, ne ei⁹ fidei calor & noster labor quãdoq; in posteris tepefactus liquescat. Quo circa cõsonam cũ eo corde & ore ꝓmulgamus Deo placiturã sententiã, simul etiã cum suorũ optimatũ illustriũque virorum consensu & deliberatione sanximus, vt quisquis succedentiũ tẽporũ regni sortitus fuerit apicẽ, nõ antè conscẽdat regũ sedem, q̃ inter reliqua cõditionũ sacramẽta pollicitus fuerit, hãc se catholicam nõ permissurũ eos violare fidẽ. Sed & nullaten⁹ eorum ꝑfidiæ fauens vel quolibet neglectu, aut cupiditate illectus tẽdentib⁹ ad ꝑcipitia infidelitatis aditũ præbeat ꝑuaricationis. Sed qđ magnopere nostro est tẽpore cõquisitũ, debeat illibatũ perseuerare in futurũ. Nam incassum bonũ agitur, si nõ eius ꝑseuerãtia prouideť. Ergo postquã ordine ꝑmissorũ ad gubernacula accesserit regni, si ipse temerator huius extiterit ꝓmissi, sit anathema maranatha in cõspectu Dei, & pabulũ efficiať ignis æterni, simúlq; cum eo dãnatione ꝑculsi, quicũq; sacerdotũ vel Christianorũ quilibet eorũ implicati fuerũt errore. Nos etenim ita ꝑsentia decernimus, vt ꝑterita q̃ in vniuersali synodo de Iudæis cõscripta sunt, cõfirmemus: quoniã ea q̃ necessaria pro eorũ saluatiõe scribi potuerũt in eisdẽ esse cauta sanxim⁹. Quapropter quæ tunc decreta sunt valitura esse censemus.

Ludouic⁹ F.R. circa Iudæos attendit.

Iurat rex nõ se ꝑmissurũ fidem uiolare catholicam.

Perseuerẽtia hic cõmẽdatur.

Maledictio regis fidẽ catholicã nõ defendentis.

Et in xiij. c. eiusdem consilij quod sequitur etiam legimus.

Qui primatu dignitatis atq; reuerẽtiæ vel gratiæ ob meritum in palatio honorabiles habẽtur, his à iunioribus mo-

destus honor per omnia deferatur, qui etiã minores à senioribus & dilectionis affectu amplectantur, & vtilitatis imbuantur exemplo.

Et in decimo cap. concilij Toletani.

Itẽ ad idem faciunt omnia quæ dicta sunt suprà in ꝓximo titulo, de reformatione cleri, & in præcedentibus.

Titulus lxxij.

De reformatione Regum & secularium personarum.

AD reformationem Regum & principum, & omniũ dominorum temporalium faciũt illa quæ dicta sunt suprà in primis titulis primæ partis, scilicet, vt regerentur iuribus & rationibus de cõcilio ꝓborũ, & nõ propriis voluntatibus & motibus, & arbitrio eorũdem. Et ꝙ cohiberẽt se à grauaminibus ecclesiæ inferẽdis, de quibus, quinquaginta grauamina tacta sunt in lxx. huius ii. partis, titul. & quòd liberaliter iustitiam exhiberent, monetas non mutarent, insufficientes tabelliones non crearent, nec permitterent rempub. in mensuris ponderibus & alus defraudari, & quòd ab omnibus fidelitas seruetur eisdem, sicut in lxxi. tit. dictum est. Et speciales orationes fiant pro eisdẽ: vt in vi. tit. quòd nõ capiant personas ecclesiasticas nec eis acquirere prohibeãt, vt in iii. & v. titul. Et quòd deputent defensores ecclesiis, vt in xl. tit. Et quòd venationibus nimis non insistant, vt in 51. titulo.

Ratione & iuribꝰ nõ ꝓpriis volũtatibꝰ & motibꝰ regi debemus.

Reges hic attendant.

Ad reformationem autem totius status secularis faceret specialiter reformatio dictorum regum & principum quo ad prædicta. Et reformatio etiam ecclesiæ Romanæ, prælatorum, religiosorum, & totius cleri: quia quod ab eis agitur, trahitur ab ipsis laicis in exemplum.

Ad dictam etiam reformationem secularium personarum faciunt illa quæ dicta sunt suprà in xxxv. titu. xxxix. xlii. xlv. xlvii. xlviii. l. lvi. lvii. viii. ix. lxi. lxii. iii. iiii. vii. ix. lxxi. iii. & v. lxxx. lxxxi. & ii. vi. vii. viii. & ix. & in xc. s. vt decimas & primitias & alia iura ecclesiastica soluant.

SECVNDAE PARTIS FINIS.

INCIPIT TERTIA pars tractatus.

Titulus primus.

De reformatione uniuersalis ecclesiæ, & (quod in ea est præcipuum) à capite sanctæ Romanæ ecclesiæ prælatis & aliis superioribus inchoandum.

SANE quantũ ad reformationẽ vniuersalis ecclesię, vtiliter & perseuerabiliter ac efficaciter faciendum videtur, quòd à capite ratio sit edẽda, videlicet à sacrosancta Romana ecclesia, quæ caput est omnium aliarum. Ad quam tanquam ad caput ecclesiarum omnnis sanctæ religionis relatio est secundum Grego. referenda: & quam tanquam caput & matrem omnium ecclesiarum secũdum Calixtum mẽbra omnia sequi debent. Quæ, sicut Inno. Pa. scribit, est omnibus posita in speculum & exemplum. vnde sicut speculum sine macula atque ruga, exemplum absque reprehensionis nota debet esse. Sic prædicta ecclesia sancta Romana secundum Pelagium vrbis Romæ episcopum, non debet habere in se maculã neque rugã, neque aliquid huiusmodi. Capite nãque languescente, omnia corporis membra dolẽt, testimonio Esayæ. Et cùm incuruantur hi qui prçeunt ad ferenda onera peccatorum, facilè inclinantur sequentes. Et si quid peruersè agitur à prælatis (cum facta verbis cõtraria plusquam ipsa verba secundum Senecam, moueant) trahitur à subditis de facili in exemplum. Et concussis colũnis ecclesię, corruit edificium. Et quãquã de Scribis & Pharisęis sup cathedrã Moysi sedẽtibus præcipiat dñs & instruat, dicẽs: Quod dicũt fa, ite: q̃ autẽ faciunt, facere nolite. Dicũt autẽ, & nõ faciũt: & alligãt onera grauia & importabilia, & imponũt in humeros hoĩm, digito autẽ suo nolũt ea mouere: oĩa opera sua faciũt vt ab hominib⁹ videanť: dilatãt philateria sua & magnificant fimbrias: amãt primos recubitus in

Romana ecclesia caput omniũ aliarum.

Quando caput languescit, cætera membra dolẽt.

Attendant hîc p̄lati q̃ sæpe nec dicunt & minus faciunt, saltẽ boni, & qđ est pastoris sed potius lupi agunt.

cœnis, & primas cathedras ĩ synagogis, & salutatiões in foro, & vocari ab hominibus rabi. Et hoc idem secũdum Ioan. Chrisost. intelligi posset de prælatis & sacerdotibus nostri temporis, qui omnem iustitiam populo mandant & ipsi nec modicam seruant: vt sic, nõ faciendo, sed dicendo iusti appareãt. Nihilominus tamẽ quia vt Psalmista ait. Oculi seruorum, id est, subditorũ & laicorũ sunt in manibus & operationibus dominorum suorum, id est, prælatorum superiorum. Et oculi ancillę, id est, vniuersalis ecclesiæ in manibus dominæ suæ: hoc est, Romanę ecclesię, quæ domina ac iudex est aliarum, cuius rector catholicus non iudicatur à quoquã. Cũ eius sedi primũ Petri apostoli meritum, deinde secura iussione domini conciliorum venerandorũ authoritas singularẽ in ecclesiis tradiderit potestatẽ, sicut scribitur in decretis, plus ad facta dictæ Romanæ ecclesiæ attenditur q̃ ad verba. Potissimè cum do. Papa locum eius teneat, & vice fungatur in terris, qui cœpit facere & docere, & turbam sequentẽ cibo corporali reficere non solo pabulo verbi sui: Qui digito suo scripsit in terrã (cũ peccatricis mulieris iudicio ageretur) Qui sine peccato est vestrũ primus in illam lapidem mittat: vt docuit eius in sacro euangelio. Regem enim æterna iura faciũt, non persona: quia nõ constat sui mediocritate, sed sublimitatis honore. Quæ ergo honori debeant, honori deseruiant, & quæ reges accumulant regno relinquant: vt quia eos regni gloria decorat, ipsi quoque regni gloriã non extenuent, sed exornẽt. Habeant deinceps iure conditi reges in regẽdo iudicia iusta, in parcendo pectora prompta, in conquirendo studia parca, in cõseruando vota sincera. Et tantò gloriam regni cum fœlicitate retentent, quantò iura regiminis & mansuetudinis conseruauerint & æquitate direxerint promissæ præmium ditionis, nec non prodiisse putetur ex fomite rationis reuelare conuenit euidentissima operis specie, vt ex illo nos idoneos assertores habeat probitas veritatis, ex quo semper semetipsam reseruauerit qualitas actionis. Ecce enim ita ex gentis nostræ mediocribus maioribúsque personis multos hactenus corruisse reperimus, & deflemus, vt eorum agnitis ruinis non aliud possimus, quàm

Oculi seruorũ & ancillarũ sunt hîc exponetur.

Plus ad facta quã ad uerba ecclesiæ Romanæ attẽditur.

Regẽ faciunt æterna iura nõ persona.

diuina consyderare iudicia promissionis, quorum domorum spolia,& potentiarum diuitias simul ac prædia ita cōspicimus prorsus exinanita, vt nec fisci vsibus commoda, nec palatinis officiis reperiātur in remedium salutare collata. Cuius rei serie ex vtroque cōcurrente, dū& iudicatos iudiciorum sententiam elisit, in eorum bonis ad ipsorū vicem munificatus nemo, pene non tenuisse disciplinam in ordine, sed defectum potuisse pensantur in gente illo maiori salutis dispendio cumulato, quod tam hæc quæ à iudiciis vigor iudiciorum abstraxerat, quàm illa quę qualicunque prouentus ordine profligationis contriuerat tota ꝓprietatis principum amplitudo in sinum suæ receptionis incluserat. Sicque solo principali ventre suppleto, cuncta totius membra gentis vacuata languescerent ex defuncto, vnde venit vt nec subsidium mediocres, nec dignitatē valerent obtinere maiores. Quia dum solius potestatis vigor maxima occupauit, totius plebis stat⁹ nec minima iura defendit, atque cum omni palatino officio simúlque cū maiorum minorúmque conuentu omnes nos tam pontifices quàm etiam sacerdotes,& vniuersi sacris ordinibus famulantes concordi deffinitione decernimus & optamus, vt omnis conquisitionis profligatio in omnium rerum viuentium immobiliúmque & moueri valentium corpore vel specie, forma vel genere quę à gloriosæ memoriæ Cindasiuntho Rege à die quo in regnum dinoscitur conscendisse reperta quolibet modo extiterit, omnia in serenissimi atque clementissimi domini nostri Reccesiunthi principis perenni transeant potestate,& perpetuo deputentur in iure non habenba parentali successu. Sed possidenda regali congressione, ita vt iustè sibi debita quisque percipiat, & de rebus ad remedia subiectorū quæcunq; elegerit, principis voluntas exerceat, illis tantummodo exceptis quæ memoratus diuæ memoriæ Cindasiunthus princeps ante regnum aut ex propriis, aut ex iustissimè conquisitis visus est habuisse, in quibus cunctis filiis vnà cum gloriosissimo domino nostro Reccesiuntho Rege maneat diuisio libera & possessio pace plenissima. Sed illę res quas prædictus princeps de iustis prouentibus filiis suis vel quibuslibet iu

ſtiſsimè viſus eſt contuliſſe vel reliquiſſe, omnes in eorum iure maneant inconuulſæ. illa negotii huius veritate ſerua ta & quia grata voluntas glorioſi domini noſtri R eccesi- unthi Regis reddere decernit vnicuique iuſtiſsimè debi- ta, nemo inuaſionis calumniam moueat, aut damna requi rat præter quæ glorioſæ memoriæ genitorem eius quædã indebitè habuiſſe conſtiterat.

* Hanc reformationem etiam in capite & mẽbris eccleſię latè diſcutit D. Petrus de Aliaco cardinalis Cameracẽ. per ſex cõſiderationes, in ſuo tractatu de reformatione eccleſiæ, quæ ab hoc tractatu extracta videntur. Probus.

Titulus ſecundus.

FRequentiũ moleſtiarũ nocens impulſus cõtenti quidẽ magnitudine decentis poterit grauitatis. Sed quia honeſta ſollicitudo cohibere properat quod frequẽtata viſitatio vitare non curat, ideo & cum quorundam paternorum ſanctionibus decretorum & inſtitutionibus ſit legalibus cautum, ne contra ſalutem principum, gentíſque, aut propriæ patriæ quiſquam meditari conetur aduerſum, hoc vnum ſpiritualiter nunc depromitur obſeruandum, vt ſi quis religioſorum ab epiſcopo vſque ad extremum ordinis clericorum ſiue monachorum generalia iuramenta in ſalutem regiam gentíſq; aut patrię data reperiatur violaſſe voluntate prophana, mox propria dignitate priuatus, & loco & honore habeatur excluſus, eo miſerationis obtentu tantummodo reſeruato, vt an locum, an honorem, an vtraq; poſsideat concedendi ius licentiámque principalis poteſtas obtineat.

Iſta ſunt ex ij. cap. x. concilij Tolletani.

Titulus tertius.

De his quæ imperatores, reges, principes & domini temporales intra eccleſiam & in perſonis eccleſiaſticis rebus & bonis agere & exercere poſſunt.

ISTum titulum non profequor nec etiã xxvi. de præfenti propter librum quem de contẽtis in dictis duobus titulis, reuerendus in Christo pater frater Egidius Dei gratia Bituriceñ. epifcopus, in quo ꝓfunditas & fublimitas vigent fcientiæ, copiofè ac vtiliter edidit: in quo plenius videri poffunt pertinentia ad iftos duos titulos quàm poffet hìc explicari, licet ex præcedentibus titulis multa colligi pofsint quæ ad iftos duos titulos reducuntur.

* Commemoratur Egidius Romanus Bituriceñ. archiepifcopus, ordinis eremitarum generalis prior: de quo per fupple. cro. poft Philippum pulchrũ, Regem Francorum. Probus.

Titulus quartus.

De regulis fidei & doctrine Christianæ catholicis exponendis: & de quibuflibet fcientiarum fcriptis potifsimè dubiis, abbreuiãdis, & opinionibus refecandis: & curatis & presbyteris per fcripta informãdis: & officio ecclefiaftico & canonibus moralibus exponendis, & conciliis ab omnibus ecclefiis cathedralibus habendis, & de euangeliis & figuralibus miftica ndis.

IN xxi. & vlti. c. primi concilii Toleta. & in i. c. vi. concilii Toleta. & in pluribus aliis conciliis continẽtur faciẽtia ad catholicorum inftructionem, & hæreticorum, & hæresum exterminationem, ficut in vii. & vlti. c. primi cõcilii Cõftantinopolitani. & x. c. vi. cõcil. Carthagineñ. Et in ii. c. iii. concil. Toletani & fimilibus, videretur confiderandũ an expediret feruari prædicta, cùm paucifsimi in his quæ ad fidem & eius articulos, & animarum falutem pertinẽt: etiam literati inueniantur inftructi, propter quod rifui patent infidelibus, quandocunque de fide habetur collatio cum eifdem. Cuiufquidem fidei doctrinam ab epifcopis fufcipere debent xxv. diftin. audire. *Circa hæresum exterminationem.*

* Item cum nimia prolixitas & etiam fimilitudo cõfufionem inducãt. ficut habetur in procemio decretalium & vt alibi fcribit. Ars lõga, vita breuis, & experimẽtũ difficile&

diuersitas interpretantium frequenter confusionem, materiam litium & discordiarum inducunt. Videretur vtile, quòd de qualibet facultate sumeretur literati & experti viri & arbitri, ad quorum iudicium per summum pontificem omnes probabiles dubitationes circa quaslibet scientias exortæ, resecatis omnibus similib⁹ & superfluis, remanentibus tamen ipsarum scientiarum textibus originalibus, tollerētur: ac etiam aliquæ declarationes compendiosæ pro sacerdotibus & curatis in omni scientia ederentur: per quas possent in eis scolastici, curati, & reipublicæ administratores, & rectores breui tempore informari in omnibus pertinētibus ad officia eorundem, & libri scriberētur in quibus esset videndum. Cū propter dictam diuersitatem opinionum, dubiorum diffusionem & cōfusionem scripturarum, ad quas habendas vix vnius scolaris diuitis sufficiunt facultates, ab ipsarū sciētiarum disquisitione, & studio plurimùm retrahantur, & ignorātes præficiātur curæ animarū, quę est ars omniū artium, vt de ętate & quali. cum sit ars, & regimini reipublicæ, ex quo cuncti errores proueniunt. cùm ignorantia mater sit cūctorum errorum. sicut habetur in concilio Tolet. xxxviii. di. ignorantia. & cùm cæcus per ignorātiam cæco populo ducatū præbeat, ambo in foueam delabuntur, secundum euangelicā veritatē. Matth. xv. & ea. dis. quæ ipsis. ad prędicta concordat principiū. x. cōcilii Tolet. vbi describit regula fidei & doctrinæ. Et insuper q̄ antiqua cōcilia in omnibus cathedralibus ecclesiis haberētur. Et q̄ figuralia quæ intra ecclesiā legūtur, moralizarent & misticarent & q̄ legit in ecclesia ad missarū solēnia, de epistolis & euāgeliis & de aliis, exponeret taliter q̄ curati & simplices inde sermones assumere & exponere possent. Et q̄ omnes canones specialiter populū cōtingētes, sicut est capitulū Aug. v. di. ad ei⁹. In quo cōtinetur, quòd vir nō accedat ad vxorem menstruatam, nec paruulum lactantem, & quòd dictæ vxores non tradant paruulos suos aliis mulieribus ad lactādū, & quòd in solēnitatibus in ieiuniis ab eisdem vxoribus abstinere debēt. xxxiii. q. iii. fere per totū. & quòd hęc & cōsimilia declararētur in dicto lib. & per curatos populo exponerent:

Repetit i frā xlv. ar. ubi uide quæ addūtur.

Ignorātia cūctorum est mater errorum.

Mariti circa uxores quomodo se habere debeāt.

Titulus quintus.

Vt ad mensam dominorum Papæ & cardinalium & episcoporum, & presbyterorum scripturæ diuinæ legantur.

IN viii. c.tertii concilii Toleta.fuit pro reuentia Dei & sacerdotum ab vniuersa Sinodo constitutum (vt quia solent crebrò mēsis otiosæ fabulæ interponi) in omni sacerdotali conuiuio lectio diuinarum scripturarum misceatur. Nam per hoc & animæ ædificantur ab bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur, & prædictum.cap. positum xliiii. dist.pro reuerentia. & consimilia sicut est statutum Greg.e.di.conuiuia.& c.conci. Naneteñ.e.dist. quando. & de conse.dis.v.c. in omnibus. quod est assumptum. ex v.li.capitulorũ,non seruetur, quinimmo contra prædicta multæ fabulæ otiosæ & detractiones & derisiones & turpiloquia mensis episcopalibus & sacerdotalibus inseruntur. Videretur expediens iura huiusmodi in Romana curia & extra à dominis Papa, cardinalibus & sacerdotibus obseruari.

Lectio diuinarum scripturarum in sacerdotali cõuinio misceatur

Titulus sextus.

Vt funera defunctorum cum psalmis & officio ecclesiastico absque lamentationibus tumulentur.

IN xxii.capit. tertii concili Tol. fuit constitutum quòd qui diuina vocatione ab hac vita recedunt, cum psalmis tantummodo & psallentium debent vocibus ad sepulcra deferri,sufficiat autem quòd in spe resurrectionis Christianorũ corporibus famulatus diuinorum impēdatur cãticorum,prohibet enim nos Apostolus sanctus defunctos lugere, dicēs. De dormientibus autem nolumus vos contristari,sicut & cæteri qui spem non habent. Et dominus nõ fleuit Lazarum mortuum. Sed propter huius vitæ erũnas plorauit resuscitandum.Si enim potest episcopus hoc omnibus Christianis prohibere agere,non moretur.Religiosis tãtùm omnino aliter fieri non licere censemus.Sic

Dñs ad qđ in resuscitatione Lazari fleuit.

enim Christianorũ per omnẽ mundũ humari oportet defunctorum corpora. De mortuis quæritur, vtrum sciant ea quæ hîc à viuis geruntur. Esaias ex persona populi afflicti ait. Abraam pater vester nesciuit. Aug. quoq; in lib. de cura agẽda pro mortuis illud idẽ dicẽs. Et dictũ c. positũ. xiii q.ii. qui diuina. & c. Anastasii Papæ. e. disti. hunc. & c. Cipriani quã præposterũ. & Ioãnis Crisosto. in multis partibus non seruentur, ex quo infideles de fidelibus machinãtur. Videretur esse vtile obseruari. ait namque dictus Ciprianus Papa. Quam præposterum est quámque peruersum, vt cum Dei voluntatem fieri postulemus quando vocat nos & accersit de hoc mundo non statim volũtatis eius imperio pareamus. obnitimur & reluctamus, & peruicatiũ more seruorum ad cõspectum domini cum tristitia & merore perducimur exeuntes istinc necessitatis vinculo non voluntatis obsequio: & volumus ab eo à præmiis cęlestib⁹ honorari, ad quem venimus inuiti. Idem nobis quoq; ipsis minimis & extremis quoties reuelatum quam frequẽter atque manifestè de Dei dignatione præceptum est: vt contestarer asiduè: vt publicè prædicarent fratres non esse lugendos accersione dominica de seculo liberatos cum sciamus, non amitti sed præmitti recedentes præcedere vt proficiscentes & nauigantes solent.

Titulus septimus.

De genitis à ministris ecclesiæ in seruitutem redigendis.

IN x. c. ix. concilii Tole. fuit constitutũ quòd geniti à ministris ecclesiæ in seruitutem ipsius redigãtur. & hoc rationabiliter fuit constitutum, videretur expediens quòd vniuersaliter seruaretur in ecclesia Dei, in qua videtur per contrarium vsum dictum concilium arbrogatum quod ponitur. xv. q. viii. c. iii. in hæc verba: Cũ multæ super innocentiam ordinis clericorum hactenus emanauerint sentẽtiæ patrum, & nullatenus ipsorum firmari quiuerit correctio morũ vsq; adeò sententiam iudicãtium protraxere cõ missa culparũ, vt nõ tãtùm inferretur vltra in actores sce-

Serui ecclesiæ qui dicitur.

lerum, verũ etiam in progenię damnatorum: ideoq; quilibet ab episcopo vsque ad subdiaconem & deinceps vel ex ancillæ vel ingenuæ detestando conubio in honore cõstituti filios procreauerint, illi quidem ex quib⁹ geniti ꝓbabuntur, canonica censura dãnentur: proles autem aliena polutione nata, non solùm hæreditatem nunquam accipiet, sed etiã in seruitutę eius ecclesiæ de cuius sacerdotis vel ministri ignominia nati sunt, iure perenni manebunt.

Titulus octauus.

De ministrantibus in altari, ut post se eiusdem ordinis habeant adiutores.

IN xiiii. c. xi. concilii Tole. fuit constitutũ propter morbos & casus diuersos qui occurere possunt, quòd vbi tẽporis, loci siue cleri copia suffragatur, habeat quisque illic canens Deo atque sacrificãs post se vicini solaminis adiutorem, vt si aliquo casu, ille qui impleturus officia accedit, turbatus fuerit vel ad terram elisus, à tergo semper habeat qui eius vicem & officium intrepidus exequatur, & dictum c. positum vii. q. i. illud. & c. nihil. non seruetur: etiam in ecclesiis cathedralibus, & in religionibus, & in aliis locis in quibus seruari posset, quinimo presbyteri celebrant frequenter cum talibus qui vix sciunt responderi eisdem. Pensandum esset, an expediret dicta concilia obseruari, cùm concordent cum aliis conciliis & iuribus de conse. di. i. episcopus Deo sacrificãs, testes secũ habeat. & c. iubemus. & c. hoc quoq;. vbi etiã statuitur ꝙ presbyter non celebret nisi duob⁹ testibus præsentib⁹, & ad id facit quod supradictũ est in xiiii. tit. secũdæ partis de vii. diaconibus.

Titulus nonus.

Vt de rebus ecclesiasticis æquæ fiant portiones.

IN concilio Bracharen. fuit constitutũ quòd de rebus ecclesiasticis tres æquę fiãt portiones, quarũ vna sit episcopi, alia clericorũ officio diuino vacãtiũ, alia in reparatio-

Portiones rerũ ecclesiasticarũ tres dicuntur.

ne ecclesiæ & fabricæ expendatur, & quòd de quarta pauperibus & peregrinis distribuenda reddant archidiaconi vel archipresbyteri episcopo rationem. & dictum c. & dicta concilia posita xii.q.ii. vobis. & c. vulterane. & c. cõcesso. & c. quatuor. & c. de redditibus. & c. cognouimus. & c. mos. cũ similibus. non seruẽtur: nec capit. illa. xii.q.i. epi. de rebus propriis. & c. ex his. & c. episcopus & c. pcipim⁹. & c. eps. quod est xvi. c. iii. conci. Bracharẽ. in quibus cõtinetur, ꝙ eps habet potestatẽ res ecclesiasticas dispẽsandi iuxta ecclesiæ suæ & aliarum rerum suarum necessitates. Pensari posset, an esset super præmissis aliquid innouandum, cum in aliquiqus partibus episcopi quasi per totum, & in aliis ita modicum obtineant: & in aliis capitula & clerus tanta paupertate laborent, quòd mendicare cogũtur.

Titulus decimus.

Ne canonici regulares & aliæ personæ ecclesiasticæ quib⁹ certus est habitus deputatus, ipsum in occulto deferãt subtus alias uestes: ne episcopi rochetos subtus gamachias suas: nec clerici uestes ante pectus scissas & nodulatas: uel alias dissolutas more laicorum.

Contra regulares habitũ cooperiẽtes put & contra episcopos

PRæterea in concilio Bracharẽ. fuit constitutum, ꝙ diacones qui ex officio oratorium portare debent super tunicam, dictum oratorium subtus ipsam tunicam nõ abscondant: & hoc fit contra canonicos regulares, & contra multos alios religiosos, & etiã cõtra episcopos, & prælatos qui superlicia rochetos & alios habitus quos deferre debẽt intra domos eorum & ecclesias, & in aliis locis subtus gamachias vel epytegias deferunt. videretur super hoc esse prouidendum, vnde super hoc statuitur xxi.q.iiii.c.ii. iii.iiii. & v. quod sequitur. In viii. namque sinodo legitur, quòd nullus eorum qui connumerantur in clero vestimẽtum indecens habeat, siue in ciuitate degens, siue in itenere ambulans, sed stolis vtatur quæ concessæ sunt clericis: si verè quis tale quid fecerit, per vnam hebdomadam suspẽdatur. Item Zacharias Papa, episcopi, presbiteri, & diaconi secularibus indumentis non vtãtur, nisi vt condecet tu-

nica sacerdotali. Sed neque dum ambulauerint in ciuitate aut in via, aut in plateis sine operimento prẹsumant ambulare, præterquam si in itinere longo tépore ambulauerint: quia sicut enī mulier orans in ecclesiis non velato capite deturpat caput suum, iuxta apostolicam vocem, ita sacerdotes sine operimēto deturpant sacerdotium suum. Quòd si temere pͤsumpserint cōtra statuta agere, cōmunione priuetur, donec quę sanxita sunt adimplere maturet. Itē Leo Papa, Sine ornatu sacerdotali, extra domos sacerdotes apparere conuenit nullo modo, ne ab aliquibus secularium iniuriam patiantur. contrarius denique inuentus, aut desinat, aut canonicæ subiaceat disciplinæ. Item Innocentius iii. prẹcipimus vt tam episcopi quàm clerici, in statu mētis, in habitu corporis, Deo & hominibus studeāt placere, nec in superfluitate scissurę, aut colore vestium, nec tōsura vestium intuentium, quorum forma exēplum esse debet, & offendant aspectum. Sed potius quòd eorū deceat sanctitatem, quòd si moniti ab episcopis emēdare noluerint, ecclesiasticis careant beneficiis. Eoden modo prouideri haberet, ne clerici portarēt vestes scissas ante pectus cum nodulis, & sotulares nostrates & incisos, sicut faciūt milites & alii laici, cū hoc honestatem non deceat eorumdem, prout dictum est suprà in titul. xxxii. secundæ partis.

Clerici circa habitum.

Clerici circa sotulares.

Titulus vndecimus.

Vt corpora defunctorum intra ecclesiam non sepeliantur.

ITem in Bracharen. concilio fuit cōstitutum, vt corpora defunctorum nullo modo intra basilicam sanctorum sepeliantur. Sed si necesse fuerit deforis, circa murū basilicæ vsque ad eum non abhorreatur. Nam si firmissimum hoc priuilegium vsque nunc retinent ciuitates, vt nullo modo intra ambitum murorum cuiuslibet defuncti corpꝰ sit humatum: quātò magis hoc venerabilium martyrum debet reuerentia obtinere? Et prædictum concilium nō seruetur, potissimè à religiosis de ordine paupertatis: videretur super hoc prouidēdum, cùm aliis iuribus sit confor-

Mortui intra ecclesiam nō sepeliantur.

me.idem enim fuit statutum in concilio Vareñ.xiii.quęst. ii.pręcipiendum: & ab Augustino approbatum.ea.q.quibus.in concilio etiam Maguncieñ.ea.quæst. nullus. mortuus infra ecclesias sepeliatur, nisi episcopi, aut abbates, aut digni presbyteri, vel fideles laici, & concordat ad hũc titulum C.de sacrosanct.eccle.l.ii.

Titulus duodecimus.

De natalitiis martyrum in xl. nõ celebrandis, & de festiuitatibus tempore messium & vindemiarum occurrẽtibus, alio tempore mutandis.

Festa sanctorũ quo in tẽpore nõ sint celebranda.

ITem in iii.concilio Brachareñ. cap.xlviii. assumpto ex conciliis orientalibus, facto per S.Martinum Bracharẽ. episcopum, fuit constitutum, quòd in quadragesima natalitia martyrum, vel aliorum sanctorum non celebrẽtur. Sed duntaxat vacetur officio quadragesimali, & hoc non seruetur in plerisque mundi partibus. Pensetur, an expediret seruari. Et insuper cùm festiuitates tempore messiũ, & vindemiarum, occurrentes in prædictis temporibus, in veneratione debita non habeantur, propter necessitatem gentibus ingruẽtem, per locorum ordinarios tempore alio mutarentur. Et sic sanctis debita veneratio solueretur, & populorum vtilitatibus prouideretur, nec hoc videretur esse iuri dissonum, cùm cõsimile indultum fuerit in concilio Triburien.de fer.licet. Et hoc etiam episcopis de iure concessum videatur: vt eod.titu.cap. conquestus. & de consec.distinct.iii.pronuntiandũ. Nam & videmus quòd festum omnium sanctorum & aliæ festiuitates plures ex causis consimilibus ab ecclesia sunt mutatæ.

Titulus tertiusdecimus.

De *ieiunio.v.feriæ paschæ non soluendo.*

ITem in I.ca.iii.concilii Brachareñ. assumpto ex conciliis orientalibus per sanctum Martinum Bracharen.episcopum posito nomine Martini Papæ.de consc.di.iii.non

liceat. & in concil. Laodiceñ. posito. e. distin. non oportet. fuit statutum, quòd ieiunium quintæ feriæ, siue die iouis sanctæ vltimæ septimanæ quadragesimæ non soluatur. & hoc in plerisque mundi partibus non seruetur, pēsandum est, an expediret seruari.

Titulus quartusdecimus.

De testium numero in episcoporum & cardinalium depositione requirenda.

ITem ex decretis Vrbani Pap. habetur, quòd præsul nō damnetur nisi cum lxxii. testibus. & quòd summus pręsul non damnetur à quoquam. Presbyter aut cardinalis non deponatur nisi lxiiii. testibus conuictus. Et diaconus cardinalis nisi xxvi. Et hoc fit cōforme decretis Siluestri, & Leonis iiii. ii. q. iiii. præsul. & c. nullā. & intelligatur nō solùm de episcopis, cardinalibus, verūetiam de aliis quib' repēte à multis improbis, & qui laudabilis vitæ non sunt, impetuntur secūdum §. Quorum. ea. q. Sed cùm hęc. & secundum aliquos notatores & supradictos nō seruentur in episcopis, nec in cardinalibus: Pēsandum esset, an expediret seruari & prouideri, quòd episcopi & cardinales nō lacerarētur à vilibus, os suū in cęlum ponētibus, lingua eorū transcūte super terram. xxi. dist. in tantū. quibus in Rom. curia audientia, concilium, & auxilium non negantur.

Numerus testiū requisit' ad dānandū ecclesiæ prælatos hic ponitur.

Titulus quintusdecimus.

De questoribus & eorum abusibus, ac indulgētiis & questibus cursorum, & nuntiorum Romanæ curiæ resecādis.

ITem cū in vniuersali ecclesia, questores multos errores disseminent, multósq; seducant simplices, & multas abusiones procurēt, & vitam gerant enormiter dissolutam, intantum ꝙ patent risui, potestásq; clauium ecclesiæ contēnitur, cùm pro vno obolo vel nihilo, indulgentia conceda tur, nec proficiat prouisio concilii Lateraneñ. de pœniten. & remissio. cùm ex eo. propter eorum importunitatem & propter pecunias quas effundunt in curiis episcopo -

rum à quibus literas obtinent quęstuosas ac indulgentiarum: & de audientia ab ecclesiarum rectoribus curatis populis sub magna pęna parāda eisdem. & ex hoc diuina officia perturbentur, sermones & prædicationes impediantur, & populi extra volūtatem propriam retinentur in ecclesiis: cōtemnántque impositas pœnitētias ab eorū curatis & confessoribuss adimplere, putantes se absolui propter dictas indulgentias ab eisdem: & propter facilitatem venię pro obolo obtinendæ & pecunia redimendæ delinquere non formidant. xi.q.iii.pauper.de sent. excom.vt fame.l.di.si lapsis. videretur super hoc de competenti remedio prouidendum, & in super quòd cessarent quæstus cursorum & nuntiorum Romanæ curiæ.

Titulus xvi.

De ordinibus mendicantium alendis, fouendis, & reformandis & etiam corrigendis, & ut ex ipsis assumi possint ad curā & regimē animarum, & de excessibus eorūdē.

Mēdicantiū ordines ad q̄d fuerūt introducti ponitur hic.

ITem cùm ex dispensatione & prouidentia diuina, ordines mendicantium in Dei ecclesia nouissimis temporibus fuerint introducti ad supplendam ignorantiam, defectum & negligentiam, & supportanda onera, necessitates & occupationes eorum qui curę animarum pręficiuntur, & ecclesiam Dei regūt: & pręfati religiosi cōmuniter vita, moribus & scientia commendandi existant. & ex hoc in ecclesia Dei ꝓpter honestatis, austeritatis & singularis vitę eorum exemplum, scientię & prędicationis documētum, confessionum audiendarum consolamentum: defendendę fidei & expugnationis infidelium: pugnaculum populorum, de vita & scientia propriorum sacerdotū plerumque diffidentium, magnū religiosorū in ecclesia Dei hactenus retulerint, & adhuc referant fructum. Videretur quòd per vniuersalem esset ecclesiam eorum inopiæ prouidendum. Nam & secundū apostolum, qui seminant spiritualia, non est magnum si temporalia metant. i.Cor.ix. de præbend.cum secundum. & xii.q.i.ex his. ita quòd in communi

Qui semi nat spiritualia metet tpalia.

communi haberent de bonis prælatorum religiosorum & aliorum qui superabundant, vnde possent sibi in ecclesiis, sed non in superfluis ornamentis ecclesiarum & ædificiis, & aliis superstitiosis conuenienter prouidere, vel ꝙ manibus propriis sibi prouiderent: sicut faciebãt apostoli, ne essent aliis onerosi. de censi. cũ apostolus. in princ. xxviii. q. i. iam nunc. in fi. xxi. q. i. c. i. nam & idem pręcipitur clericis nõ beneficiatis quantumlibet verbo Dei eruditis, vt artificiolo vel libris scribendis victum sibi quærant. sicut habetur in concilio Cartha. xci. dist. clericus victũ. & seq. xiiii. q. iii. in summa. de consecr. distin. v. nunquam. vt suprà in tit. viii. secundæ partis: & quòd non reciperent vltra illum numerum, quem maiores eorum sub iuramento ipsorum episcopis præstando cõcedent probabiliter posse in singulis conuentibus, attento quòd refrigescit multorum charitas, sustentari: & quòd nullos reciperent inuitis parentibus eorundem. Nam statutum fuit in concilio Grãgren. posito xxx. dist. c. i. quòd si qui filii parẽtes, maximè fideles, deseruerint occasione Dei cultus, hoc iustum esse iudicantes, & non potius honorem debitum parentibus reddiderint, vt hoc ipsum in eis venerentur, quòd fideles sint, anathema sint.

Clerici ui ctũ sibi q̃rãt labore manũ suarum.

Intrans Religionem cõtra parentum uotum.

Item cùm per Gelasium Papam fuerit constitutum, ꝙ etiam eruditi in monasterialibus disciplinis possint assumi ad curam & regimen animarum. lv. distin. priscis. de statu mon. c. i. & c. monachi. xvi. q. i. cum pro vtilitate. & c. doctos. cum eorum concor. Videretur pensandum an expediret, quòd illi qui probati essent in dictis religionibꝰ per episcopos dispensatione assumi possent ad curam & regimen animarum. Nam & antiquis temporibus hi qui promouendi erant in clerum sub disciplina ecclesiastica tradebantur, sicut habetur in concil. Toleta. xxviii. distin. de his. xii. q. i. omnis ætas. Verùm quia ratione eminẽtiæ vitæ & scientiæ, quæ inflat in superbiam efferuntur & prælatos & alios quibus dicunt se non esse subiectos, contemnunt: & simplices sacerdotes & curatos cum barbarismis Deum (licet ex deuotione innocẽtes) despiciunt: sicut ait Augu. in lib. dę catechizandis rudibus. & xxxviii. distin.

Monachi ad curam animarum assumũtur

sedulo. videretur prouidendum etiam, vt in humilitate ser uarentur, ne tanquam neophiti ecclesiā Dei confunderēt: putantes quòd eorum auxilio plurimū indigerent, & quòd sine eis factum esset nihil, non attendendo ad illa quę scripta sunt de dictis neophitis. xlviii. distin. per totum. & suprà in viii. titu. secundæ partis.

Nobilitas carnis ꝑditur ꝑ ingressum religionis.

Item cùm prædicti religiosi de ordine paupertatis & etiam alii qui debent se reputare mortuos huic mūdo, & omnem nobilitatem paternam & maternā perdidisse, iuxta sententiā Eugenii Pa. xvi. q. i. placuit. ii. & Ambrosii. xii. q. i. cui portio. & vii. synodo. xviii. q. ii. diffinimus. in dictis religionibus de nobilitate diuitiis & potentiis parentū intumescant, & ex hoc & secundū regna, prouincias, & diœce. & secundū proprias affectiones in vnitate religionis q̄ scissurā recipere non debet, sicut ait Pelagius Pa. xxiiii. q. i. scisma. & c. quoniā vetus oriens. & Paschalis Pa. xvi. q. vii. Sicut dñi vestimentum. videretur super hoc prouidēdum.

Item cū dicti religiosi dimisso bibliæ & veræ theologiæ studio & his quæ ædificare, possent ecclesiam Dei, dialecti corū tendiculis & fantasmatibus, theologiæ studiū destruentibus, & in sermonibus & prædicationibus ad eorū ostētationem frequenter rithmis & quibusdā profunditatibus abutētur: & in generalibus & particularib⁹ studiis curiositatibus & vanis disceptationibus vacent, contra doctrinā Hieronymi & aliorum. xxvii. disti. à principio vsque ad. §. sed contra. & xliii. distin. sit rector. cum. cc. sequentibus. & §. pariter. videretur super hoc esse prouidendum.

Item cùm vt in pluribus filios nobiliū & potentum cum parentum eorū scandalo religionibus eorū & iuramētis & votis, ne ad seculum reuertātur infrà annū probationis cōtra conciliū Maguntinū. xx. q. iii. constituit. & cōtra prouisionem Alexandri quarti. de regularibus. c. nō solū. nec seruent alia remedia circa cōfessiones audiēdas, sepulturas & quartas parochialibus ecclesiis reddēdas: & circa excōmunicatos, interdictos & suspensos nō recipiendos ad diuina: & circa alia eis vetita: prętendētes quòd iusto nō est lex imposita: videretur super his, & aliis èos tangentibus prouidendum, cùm paupertas eorum denigrari videatur & lu-

cernam extinguere eorundem. & ex prædictis multa subsequantur pericula animarum, potissimè cũ rectoribus qui habent administrare ecclesiastica sacramenta non constet de illis qui confitentur eisdem, nec eorum nomina ipsis rectoribus per dictos religiosos reddantur in scriptis.

Titulus decimusseptimus.

De leprosis alendis & sub ecclesiastica disciplina retinendis & corrigendis, ne sanorum actibus misceantur.

i Tem cùm leprosi, & aliæ personæ miserabiles, qui debilitate faciente suis manibus laborare non possunt victum & vestitũ inquantũ possibile est episcoporum lagitione assequi debeant: sicut habetur in cõcilio Aurelianeñ. lxxxii. dist. episcopus. & lxxxvii. distin. c. ii. & iiii. & ad ecclesiasticã disciplinam pertinere noscantur. vt ibidem. & cùm in eorum commixtione cum sanis infinita pericula subsequantur. & ex præceptione diuina fuerit cõstitutum, quòd tales personæ ab aliis separẽtur, sicut extat exemplum de Maria sorore Moysi & Aaron lepra percussa. Nuñ. xii. c. & Isidorus in epistola de lapsis. & xxxiii. q. ii. hoc ipsum. Videretur expediens, ꝙ prædicti leprosi obtentu alimoniæ petendæ seu quocunque prætextu nõ immiscerentur consortiis hominum, & quòd de publica alimonia præstaretur eisdem.

Titulus decimusoctauus.

De ualidinis mendicantibus cohibendis & de inualidis informandis.

i Tem cum scribit Aug. in vii. epistola ad Marcellinum vltra medium, & in sermone de puero centurionis. xxiii. q. i. paratus. quòd cui licẽtia iniquitatis eripitur, vtilius vincitur. quoniã nihil est infœlicius fœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala volũtas velut hostis interior roboratur: vtilius esuriẽti panis tollitur, si de cibo securus iustitiã negligat, ꝙ eidẽ fran

Infœlici⁹ nihil est fœlicitate peccantiũ.

Errantes ad uiā ueritatis reducere, est genus unū eleemosinæ.

gitur vt seductus iniustitiæ acquiescat multáq; bona præstantur inuitis, quando eorum vtilitati licet non voluntati consulitur sicut idem Augu. in Enchirid. lxxi. c. ait. xlv. distin. & qui emendat. & secūdum Albinum vnum sit genus eleemosinæ errantes in viam reducere veritatis. ea. distin. tria. & c. duę. videretur prouidendum quòd omnes mēdicantes validi contra quos leges seculares etiā inuehunt, cohiberentur ab eleemosynis recipiēdis, & quòd prouideretur mendicus inualidis per singulas ciuitates & diœceses: vt in titu. superiori est expressum.

Titulus decimusnonus.

De hospitalitatib⁹, xenodochiis & orphanotrophiis ad recipiendū pauperes peregrinos & orphanos in locis in quibus non sunt, & de bonis ecclesiasticis religiosorū fieri possunt, construendis, & de constructis reformandis.

CVm non solùm secundum canonica, verumetiā secūdum regalia instituta ab, antiquo fuerit ordinatū, ꝙ in republica habeant Xenodoches, monasteria, ptochotrophia, orphanotrophia, gerontocomia & brephotrophia, & loca similia in quib⁹ pauperes peregrini recipiātur, senes, patribus orbati infantes, & miserabiles personę alantur: vt C. de sac. san. eccl. l. sancimus. xxiii. q. viii. tributum. §. sancimus. & de reli. do. in c. de xenodochiis. & ca. ad hæc. Videret̄ expediens ꝙ vbi dicta loca ab antiquo cōstituta fuerunt, & nūc nō sunt vel dissipata sunt, reformarētur, & vbi nō fuerunt, de nouo episcopali prouidentia cōstituerētur.

Titulus vigesimus.

De pœna sacrilegorum & aliorū qui ab ecclesia ciuiliter pro delictis puniuntur in pios usus conuertenda, & quòd per ecclesiam etiam per dominos temporales procedatur spiritualiter & temporaliter contra illos qui excommunicationem sustinent animo indurato.

CVm etiam propter pœnam quã ecclesia frequẽter recipit ex consuetudine ab his qui excõmunicationem sustinent animo indurato & sacrilegis & aliis criminosis ꝓ criminib⁹ ecclesiasticis cõmissis, per eos ipsa ecclesia apud laicos frequenter diffametur. Potissimè cum Alexãder Papa de pœnis. licet. & Grego. xvi. q. v. cognouimus. & c. de lapsis. & alia iura. i. q. i. nullus episcopus. de simo nemo. lxxxiiii. distinctione. si quis episcopus. cum eorum concordantiis: pro ipsis prima facie facere videantur. Videretur pensandũ an expediret ipsam in pios vsus esse conuertendam. Et insuper quod per ecclesiam & dominos temporales procedatur spiritualiter & temporaliter contra eos qui excommunicationem sustinent animo indurato.

Titulus vigesimusprimus.

De decimis personalibus & aliis, & primitiis soluẽdis, & non soluendis, & de prouisione super his adhibenda.

ITem cùm sicut canones & quatuor principales doctores tenere videantur, quòd solutio decimarum si nõ fiat consuetudine, nõ excusatur, prout latè disputatur per Hostien. in summa in titu. de decimis. §. quomodo decima. versicu. septimo quæritur. extra de decimis. cap. i. xvi. quæsti. vii. quicunque. & cap. decimas. & cap. maiores. xvi. quæst. i. doctos. & ca. reuertimini. & ca. decimę. cum multis concordan. ibi signatis. & dictæ decimæ reales & personales q̃ debentur ex negotiatione, artificio, scientia, militia, & veneratione, & maximè in Italia & multis aliis partibus mũdi non soluantur: & multi constituantur dictorum iurium & sacræ paginæ quo ad hoc transgressores, nec conscientiam sibi faciant. videretur esse propter animarum periculum super his per ecclesiam prouidendum: & eodem modo circa primitias persoluendas.

Consuetudo nõ opatur quo ad nõ solutionẽ decimarum.

Titulus vigesimussecundus.

De prouisione congrua pauperibus, ecclesiarum rectoribus, curatis & uicariis ecclesiarum ad religiosos & alios

pertinentium facienda: de qua ualeant onera episcopalia & hospitalitatem debitam congruè supportare.

ITem cùm aliquæ ecclesiæ parochiales, & vicariæ curæ, ad religiosorum præsentationem seu prouisionem pertinẽtes, adeò sint tenues & exiles, & à dictis religiosis depauperatę, quòd dicti rectores, vicarii & curati nõ possunt inde suam sustentationem habere nec hospitalitatẽ seruare, nec onera episcopalia sustinere, nec ꝓsint, nec sufficiãt constituta remedia per Clementem quartum de præben. suscepti. libr. vi. nec per antecessores eiusdem: quia exẽpti ad quos dicta constitutio se extendit, non possunt per episcopos excommunicari, nec distringi, & prætendunt obtẽtu decreta. sicut. de supplen. negli. præl. & similium. & xvi. q. i. frater noster. quòd ad dictos episcopos non pertinent corrigere supradicta, & quòd in eis monasteriis hospitalitatem seruant, nec volunt quòd dicti rectores, vicarii, & curati, hospitium teneant, nec episcopalia alia episcopi onera portent, sed quòd cum ipsis comedant & cantent quãdo ipsi voluerint, cessent, & quòd omnino subiiciantur ditioni regimini & imperio eorundẽ: eísque obediant contra mãdata & sententias prælatorum: aliter nihil de bonis dictarum ecclesiarum vicariarum & curarum aliquatenus suscepturi, ipsósque in pluribus aliis multiplici subiiciant seruituti. Videretur super his esse de competenti remedio prouidendum. & insuper quòd vbi non sufficiunt ecclesiæ ad onera episcopalia supportanda, nec sunt aliqui redditus dictarum ecclesiarũ, quod vnirentur plures ecclesiæ ad prædicta prout præcipiunt iura.

Titulus vigesimustertius.

De abbatibus, prioribus & religiosis domibus ut episcopis subiiciantur, & de statu & excessibus eorũdem.

COntra superiores & monachis & subditis eorũdem, & quòd claustralibus & aliis in refectorio comedentibus, congrua prouisio fiat, quòd episcopi debeant esse

ſubiecti, & de iure ſint, ſicut probatum eſt plenè ſuprà in prima parte, in vltimo titu.in quo de exemptionibus tractatum eſt. Delinquunt autem & excedunt dicti abbates quibuſcunque ingeniis poſſunt, ſe ab obedientia & ſubiectione epiſcoporum, & archiepiſcoporũ, & epiſcopalia iura non ſoluendo, & etiam vſurpant, multipliciter præſumendo contra illud c.accedentibus.de exceſ.prælat.cùm tamen ſubiaceant correctioni epiſcoporum.xviii.q.ii.abbates.& c.abbatibus.& c.ſi quis. Item quia confeſsiones audiunt, & pœnitentias iniungunt illis qui eis cõfiteri volunt: quod facere non poſſunt, niſi ſint ſubditi eorundem. xvii.q.i.peruenit.& c.ſequen. Item quia aliter dicunt diuinum officium, quàm in eccleſiis cathedralibus, & aliter, quàm à ſuis epiſcopis indulgetur eiſdem, contra cõcilium Toletanum, xii.diſtin.de his. Itẽ quia epiſcopis non præſtant ſubiectionem & obedientiam, nec faciunt reuerentiam vt debent.de ſimon.ne Dei eccleſiam. Item quia de triennio in triennium celebrare faciũt capitulum in præiudicium epiſcoporum, contra capitulum illud in ſingulis regnis &c.de ſtatu mona. Item quia eccleſias ad eorũ pręſentationem pertinentes propriis vſibus deputare nituntur, & ad priuatum volunt trahere commodum, quæ pro communi fuerunt vtilitate conſtituta, contra illud de ſupplenda negligentia pręla.ſicut de offi.archipreſ.vt ſingulæ.xxv.quæſt.i.quæ ad perpetuam. Item quia antiquum & debitum ſtatum dictarũ eccleſiarum ad eorũ præſentationẽ pertinentiũ authoritate ꝓpria (licet ad eos non pertineãt pleno iure) & poſt præſentationẽ epiſcopo, vel antè, vicarios in eis interdũ inſtituunt, & deſtituunt, & nouis pẽſionibus eos grauant & onerant, intãtum ꝙ eccleſiis nõ poſſunt cõpetenter, propter paupertatẽ nimiam, deſeruire, nec epiſcopo in epiſcopalibus reſpõdere, contra formã dicti cap.ſicut.de pręben.in Lateran.de priui.cũ & plantare.x.q.iii.cauendũ.& c.relatũ. Itẽ quia terras & poſſeſſiones vnius eccleſiæ nituntur alteri applicare, contra cõcilium Lugdunẽ.de reb.eccle.non alie.c.i. Item quia licet epiſcopis ſubiaceant, ad ſinodum epiſcopalem venire nolunt, contra illud, de maiorit. & obedien. quod ſuper his.

Exceſſus abbatũ ponũtur multi.

xviii.q.ii.abbates. Item quia monachos volentes eos accusare vel denuntiare, malè pertractant: nec volunt quod in expensis de bonis monasterii prouideatur eisdem, contra illud de accusati.ex parte. Item quia si aliqua habent priuilegia in capite, ad membra ea extendere volunt, & eisdem priuilegiis multipliciter abutuntur, contra illud de priuileg.recipimus.& c.ex parte.& c.cum capella.& c.ex ore. Itē quia volunt esse maiores quolibet clerico seculari, licet in iure contineatur quòd sunt minores quolibet clerico.xciii.distin.à subdiacono, cùm nomen abbatis sit potius nomē sollicitudinis quā ordinis vel honoris.de eta.& qualita.tuā. Item quia sunt negligentes cōmuniter in correctione monachorū suorum & eis subditorum, vel propter asperitatem linguæ, vel blāditias, vel timorē eorum, cōtra illud.l.dist.si quis diaconus.§. vere.in fi. Item quia splendidè reficiuntur in cameris eorūdē, & bene induunt & calciantur, & eorum monachos & canonicos non reficiunt: nec indumētis, nec aliis necessariis eis prouident, vt tenentur secundū iura & regularia cōstituta. Itē excedūt in pluribus aliis in quibus excedunt episcopi & prælati & aliæ personę ecclesiasticę, prout dicetur infra in tit.xxviii. & ix. Et sicut dictum est suprà titu.proximo.

Regularis est minor quolibet clerico seculari.

Titulus xxiiii.

De prouidentia circa gubernationem reipublicæ adhibenda in mutationibus monetarum, creationibus tabellionum, ponderibus, mēsuris, mercationibus illicitis, oppreßionibus pauperum etiam rusticorum, dotibus constituendis, exhibitionem iustitiæ, rebus propriis ad curiam Romanam & loca alia transferendis. Et quòd nulla persoua ecclesiastica uel seculari personaliter capiatur, sed recredetur sub idonea cautione, si eam præstare poßit, & quòd etiam in foro seculari diuinæ leges & iura canonica seruentur.

NEmini venit in dubium, quin ad ecclesiasticum forum pertineat peccatorem reuocare à vitio ad virtutem, vt extra de iu.nouit.§.licet cum ęius concor.& mul-

Reuocare à uitio ad uirtutē est

tipliciter abhoreatur contra rem publicam ab imperatore, regibus, prҫlatis & aliis dominis temporalib⁹ ius cudendi monetam ab antiquo habentibus: quia cõtra ius & ea quæ fuerũt hactẽn⁹ laudabiliter ab eorũ maiorib⁹ obseruata, monetã debilitant, & rẽ publicam legitimo põdere & valore illegitimè defraudant, caristiæ vniuersalis & consimilis defraudationis materiam exhibentes & occasionem præstantes in periculum animarum suarum, & etiam aliorũ: & ex hoc sequũtur pondera inequalia, staterҫ dolosҫ, sophisticationes & falsitates omniũ negotiationũ & mercationũ ac rerũ vniuersalis caristia, & palliati & simulati cõtractus vsurarũ, & deprædatio subditorũ, maiorũ, mediocriũ, & minorũ cũ etiã à prædictis creẽtur idiotҫ in notarios insufficiẽtes, ex quorũ instrumẽtis quib⁹ fides prima facie adhibet, & inquorũ reprobatione & falsi impugnatione difficultas habetur. Cùm etiam ex immensitate dotium & arnesiorum quæ mulieribus in multis partibus præstantur, eorum parentes collocando eas nuptui, perpetuò paupertate laborent: & si non collocẽtur nuptui multa pericula subsequantur. Item cùm plurimi domini tẽporales adeò opprimant eorum subditos, quòd efficiũt de liberis seruos, & sibi omnia bona appropriant eorundem, non permittentes eos respirare, nec ad superiores eorum habere recursum, ius voluntarium reddentes inter eos, & absque causa inter probata capientes, arrestantes & talliãtes eosdem, & bona etiam eorundem: & absq̃ue iuris ordine quæstionibus & tormẽtis variis, vt eorum iurisditiones perpetuare valeant, supponẽtes: & frequenter indebitè & absque consilio iudicantes eosdem: & alia varia & diuersa grauamina inferentes.

de foro ecclesiastico.

Videretur super prædictis & consimilibus quæ absque labe peccati & defectu negligentiæ non possunt fieri, de oportunis remediis prҫdictis oppresionibus & grauaminibus contrariis per ecclesiæ ministrum prouidendum, quod dictҫ monetҫ mutari nõ possent in præiudiciis aliorũ, & quod pro valore suo vbique currerent, nec efficeretur propter eas argenti vel auri, vel aliarũ rerũ caristia: & quòd intra idem regnum eædem essent mensuræ & pon-

dera iuxta varietatem locorum & temporum certum quid mercatoribus & negotiatoribus deputatum. Quódque tabelliones non crearentur nisi homines valde literati & fide digni & iurisperiti. Et quòd omnes subiecti iure scripto regerentur: & quòd dotes vltra facultates & conditionem personarum non constituerentur, nec opprimerentur iniustitia pauperes, & releuarentur locupletes, pro quibus facit extra de iureiuran. quanto. vbi agitur de dicta mutatione monetæ. de iudiciis. nouit. lxxxii. distinctio. capit. i. lxxxvii. dist. cap. i. ii. iii. & iiii. xxiiii. q. iii. si quis ex potentibus. cum seq. dicitur in quibus quòd si quis romipetas & peregrinos & apostolorum limina & aliorum sanctorum oratoria visitantes, capere seu rebus quas ferunt spoliare, & mercatores nouis theloneorũ & pedagiorũ exactionib⁹ molestare tẽtauerit, donec satisfecerit cõmunione careat.

Tabelliones sint iuris periti.

Videretur in super prouidendum, quòd nulla persona ecclesiastica vel secularis caperetur personaliter, quando idoneè cauere posset, & esset in casu in quo vel relaxari deberet sub dicta idonea cautione, & quòd etiam in foro seculari diuinæ leges & iura canonica seruarentur.

Titulus XXV.

Ne ad ecclesiastica beneficia recipiantur obtentu literarum apostolicarum uel ordinariorum illi quorum propinqui usque ad gradum tertium iniuriarẽtur ecclesiis in quibus sunt dicta beneficia constituta, uel illis ad quorum collationem, prouisionem seu ordinationẽ pertinent, nisi pri⁹ fuerit satisfactum & quòd obtentu processuum, gratiarum uel iustitiæ ecclesiæ subiici nequeant interdicto, nec personæ ligari ante quindecim dies.

CVm indignum sit illis per ecclesiam subueniri, per quos cõstat in ipsa ecclesia scandalũ generari. & frustrà inuocat legis auxilium, qui committit in legem. de tempo. ordina. literas. de iure patronatus. pastoralis. de immu. ecclesiæ. cap. fina. de vsu. quia frustra. de sen. excommuni. in audientia. xvii. quæstione. iiii. frater & coepisco-

Frustrà legis auxiliũ iplorat q in legem cõmittit.

pus.& ca.sequenti.ff.de minori.l.auxilium.in fine.in autenti. vt liceat matri & auiæ. §. quia vero.collatio.viii. & interdum pœnis temporalibus,propinqui pro parentibus puniantur,& etiam pro spiritualibus.i.quæstio.iiii.ecclesia. cum §§.sequentibus.xvii.quæstio.iiii. minor.xxiiii.q. iii.si habes.& de hære.cap.quicunque.§. hæretici.&.cap. statutum.de pœnis.vbicunque.lib.vi.cum simi.& de spō. non est vobis.videretur esse vtile ordinari,quòd ad canonicatus,præbendas,personatus,dignitates & alia ecclesiastica beneficia & officia nulli reciperentur obtentu quarumcũque literarum apostolicarum vel aliarum, per quos vel per quorum parentes vsque ad tertium gradum iniuriaretur ecclesiis in quibus mandaretur prouisio fieri,vel illis ad quorũ præsentationẽ collationẽ prouisionẽ vel dispositionẽ pertinerẽt,nisi esset pri⁹ integraliter satisfactũ.

Propinq puniũtur ꝑ parẽtibustã pœnis tẽpora libus quã spirituali bus.

Item cùm per iudices & executores super talibus à sede apostolica deputatos irreuerenter & repẽte interdum minus rationabiliter proferantur sententiæ interdicti, in ecclesias & capitula & suspensionis & excõmunicationis in prælatos & alios,nisi infra sex dies mãdata apostolica exequãtur,& sic deliberationis copia quæ à iure cõceditur,& inspectionis subtrahatur,& ꝓpter indiscussos hominũ colores frequẽter indeliberatè ad appellationis remediũ cõfluatur,cõtra legẽ canonizatam.ii.q. vi.anteriorũ.& tempore opus sit ad aliquid maturius peragendũ.xlviii. disti. quoniam.& l.di.põderet. Videretur esse prouidendum ꝙ ecclesiæ quæ non delinquũt pro præmissis & consimilib⁹ delictis in quibus non delinquunt,maior pars eorum clericorũ & laicorum qui cõuenire cõsueuerunt in dictis ecclesiis nullatenus subiicerẽtur ecclesiastico interdicto. sed quòd aliter culpabiles punirentur,sic tamẽ ꝙ pro prædictis vel similibus nullatenus excõmunicationis suspensionis vel interdicti sẽtẽtia proferretur,nisi cõpetẽti termino.s.xxx.dierũ ꝓ monitione pręmissa iuxta formã.c.de illicita.xxiiii.q.iii. cũ similib⁹.& ꝙ in ꝓdictis sẽtẽtiis episcopis & aliis qb⁹ iura deferũt ampli⁹ deferreẽ cũ piculosum sit eos tales incurrere sẽtẽtias, de sen.excõ. qa piculosũ. li.vi.de of.dele.qa põtificali.& de of.ordi. Romana.in fi.

Tẽpore ã gem⁹ ut aliquid maturi⁹ agamus.

Titulus vigeſimuſſextus.

De poteſtate eccleſiaſtica ſuper temporales dominos & dominia temporalia.

Aegidius Bituricẽ. Archiepiſcopus.

i Stum titulum nõ proſequor, nec etiam tertium de præſenti, propter librum quem de contentis in dictis duobus tit. reuerẽ. in Chriſto frater Aegidius Bituriceñ. archiepiſcopus fecit, in quo profunditas & ſublimitas vigent ſcientiæ, copioſè vtiliter edidit, in quo plenius videri poſſunt pertinentia ad iſtos duos titulos, quàm poſſet hîc explicari, licet præcedentibus titulis reducantur.

Titulus vigeſimuſſeptimus.

De his in quibus uidetur, quòd haberet ſe Romana eccleſia condeſcendendo prælatis & aliis ſubditis temperare, & etiam reformare.

Eccleſia Ro. qualis eſſe debeat.

In correctione agẽda ponuntur.

SAnè quantum ad reformationem Romanæ eccleſiæ, videret, ꝙ ipſa Ro. eccleſia, quę nõ debet habere maculam neq; rugam: & quæ mater eſt fidei & magiſtra, debet eſſe vniuerſalis eccleſiæ: & ad quam omnis ſanctę religionis relatio debet referri, & ab ea normam recipere, exhiberet ſe regulam & ſcholam virtutum, vt bene viuendo, normam aliis bene viuendi, & rectè per ſemitas iuſtitiæ ſe ipſam duceret, nec aliquando aborſum traheret: & ſic correctione in ſe ipſa præhabita in Dei & proximi dilectione vera humilitate: vitæ honeſtate, morum grauitate, diuini cult⁹ ſedulitate, victus & veſtitus parcitate fundata, ornamentorum, apparatuum, & familiarũ, & põparum elatiua ſuperfluitate reſtricta, ſcientię profunditate dotata, trabéque de oculo ſuo eiecta, quod diſtortum eſt prauúmq; reperiret in ſubiectis & inferiorib⁹ corrigeret, & etiam reformaret Chriſti exẽplo, qui prius cœpit facere q̃ docere.

Humanũ gen⁹ quibus legib⁹ regatur.

Item quòd legem ſibi ipſi imponeret, ne tranſgrederetur contẽta in diuinis & humanis legibus approbatis, quibus genus debet per eam, & authoritate imperiali & regali gubernari humanum. Sed ea vſque ad ſanguinem obſer

uari mandaret, nec in contrarium dispensaret, nec priuilegia, nec indulgentias, nec exemptiones concederet, & cōcessa in contrarium reuocaret. Nec dominus Papa sine cōsilio fratrum aliquid ageret notabile, nec reuocaret à prędecessoribus suis rationabiliter cōstituta vel concessa, nec veniri permitteret contra ecclesiasticam libertatem.

Item cùm episcopi sint in locum apostolorum, qui parē cum Petro honorē & potestatem acceperunt à Deo, quod non legūtur fecisse curiales non episcopi, quòd eisdem episcopis, archiepiscopis metropolitanis, primatibus & patriarchis, abbatibus & aliis honorem debitum in scripturis, processibus, sedibus intra & extra ecclesiā & aliis, verbis & factis impenderet: & consuetudines Romanæ curię & alias contrarias reuocaret, cùm honor sit ecclesię supradictæ, & dehonoretur ex contrario, prout Grego. attestatur, & inde tota ecclesia vilipendatur, & quasi contemptui habeatur.

Item quòd potestatem & iurisditionem prædictis prælatis & curatis competētem, & attributa à Deo, apostolis, conciliis, Roma. pontificibus, & vniuersali ecclesiæ in locis & plebibus eisdem cōmissis dicta Romana ecclesia nō turbaret, nec vsurparet in causarum & appellationum cognitionibus, parochialium, & curatarum & non curatarū ecclesiarum, canonicatuum, personatuum, dignitatum, & prioratuū, & abbatiarū vacātium & non vacantiū: & quod amplius est episcopatuum & patriarchatuū, archiepiscopatuum collationibus, reseruationib9 & exampliationibus, cùm ex contrario totus ordo ecclesiasticus confundatur.

Item quòd si aliquādo contingeret per ipsam Romanā ecclesiam aliquibus prouideri, nō prouideret indignis, illiteratis, insufficientibus, neophitis, defectum ętatis patiētibus, non approbatis, criminosis, nec talibus, qui secundum regulā apostolicam & canonicā essent à promotione & prouisione repellendi, per ipsam Romanā ecclesiam, si per alios prouisum fuisset eisdem, & ad ipsam Rom. ecclesiam sup hæc querela delata, sed doctoribus bene literatis & bene meritis: nec aliis prouideri posset quandiu doctores remanerant improuisi aliqua ciuitate vel diœce.

Qui nō debeant in ecclesia prouideri.

Item quòd dicta Romana ecclesia nõ solùm verbo, verumetiam facto à se repelleret omnem speciem simoniæ, & turpium lucrorũ & inhonestorum, & omnes exactiões quæ ratione promotionum quarũcunque & scripturarũ, legatorũ cursorum, nuntiorum, & hostiariorum fuerit ab ea communiter vel diuisim diuersis coloribus exquisitis: & quòd liberalem & facilem ad se præberent dominus Papa & cardinales accessum: & quòd dicti domini cardinales omnia in communi, & nulla ecclesiastica beneficia in speciali haberent.

Circa decimas. Item quòd personas ecclesiasticas, & ecclesiastica bona, in concessibus decimarum & aliarum subuẽtionum quas facit regibus & principibus, qui oppidò infesti sunt, non grauaret, sed contra dictos reges & principes & quoscunque alios, per se & generales defensiones in singulis prouinciis in iure suo foueat eosdem.

Circa beneficia & officia. Item quòd dicta Romana ecclesia cardinalibus vel quibuscunque aliis, nõ committeret, nec daret plura officia, nec cuiquam officium vel beneficium extra regnũ vel qui linguagium non loqueretur & intelligeret supradictum.

Circa lites terminandas. Item quòd in iustitia exibenda tantam & talem diligentiam exhiberet, quòd nullo modo terminatio alicuius causæ principalis vltra triennium, nec appellationes vltra biennium prorogari valerent, cùm in ipsa, lites quodammodo immortales existant, & in ea amplius quàm in secularibus curiis prorogentur interdum: & quòd dicta curia Romana, ad se non trahat dictas lites.

Circa lites pauperum. Item quòd in causis pauperum & miserabilium personarum deputaret certos auditores, aduocatos, procuratores, & tabelliones qui gratis absque strepitu & figura iudiciorum terminarent easdem.

Cõuocatio cõcilii. Item ꝙ nulla iura generalia deinceps cõderet, nisi vocato cõcilio generali, ꝙ de decẽnio in decẽniũ vocaretur: & sicut ipsa Rom. ecclesia, q̃ bene & cõsultè fuerũt hactenus statuta, in se ipsa seruaret, ita & ea faceret ab omnibus obseruari, imponẽdo legẽ patriarchis & primatibus, ꝑ quã archiepiscopos & metropolitanos: & eis ꝑ quã episcopos: & episcopis, per quã abbates, capitula, & omnes seculares,

& regulares personas in eorum ciuitatibus & diœcesibus constitutis, omnium conditione & appellatione cessantibus necessariò compellerent ad prædicta. Certis aliis nihilominus super hoc executoribus & visitatoribus deputatis in singulis regnis, qui de triennio in triennium, omnibus causis prouincialibus interessent, & vnum conciliũ post aliud facerent celebrari.

Item quòd dicta Romana ecclesia nullos laicos de parentela vel amicitia Romani pontificis, vel cardinalium, vel aliarum personarum ecclesiasticarum existentes ditari exaltari, & vltra eorum statum de bonis ecclesiasticis nobilitari & impinguari permitteret: & prout possibile esset attentata in contrarium reuocaret, & sub dispensatiua venia relinqueret ratione scandali impunita. *Tãgit pa rẽtes pap. & car. nõ ditãdos de bonis ecclesiæ.*

Item quòd in foro pœnitẽtiali & pœnitentiariç eiusdem Romanæ curiç citra transgressores iuris publici, offensores personarum ecclesiasticarum & alios Dei ecclesiam scãdalizantes, facilitas relaxaretur veniæ. & circa absolutiones talibus imponendas & pœnitentias iniungẽdas quãtum posset conformaret se conciliis & iuribus hactenus super hoc cõstitutis, & specialiter circa enormia facta: & circa illorum absolutionem qui contra processus apostolicos vendendo prohibita participiant Sarracenis. *Tãgit hic pœnitentiariam.*

Item quòd nulla persona ecclesiastica auderet intrare dictam Romanam curiam, nec in ea reciperetur, sine literis commẽdatitiis episcoporum, nec in ea posset sine causa rationabili vltra tempus sex mensium immorari. *In curia Rom. non immorari*

Item quòd de bonis ecclesiasticarum personarum superabundantibus, talis prouisio fieret supradictç Romanç ecclesiæ, ꝙ absq; omni taxationis nota & infamia posset cõmuniter & diuisim honorabiliter viuere, onera incũbentia supportare, prouiso tamen ꝙ vltra & contra prædicta, & alia quæ concilio rationabilia viderentur, contra diuinas & humanas leges non posset absque generali concilio habenas extendere plenitudinis potestatis. *Plenitudo potestatis non est laxãda contra statuta à concilio.*

Item ꝙ si dicta Romana ecclesia vacaret vltra tres mẽses, quòd extunc cardinales essent eligendi potestate illa vice priuati. & ꝙ ad aliquos archiepiscopos & episcopos *Circa deuolutionẽ papatus.*

& alios de quibus videretur expediens, illa vice deuolueretur eligēdi potestas, vel quod aliud tale adhiberetur remedium vltra illud quod statutum fuit à Gregor.x.ex necessitate cardinales concordare haberent.

Item quòd primatus dictę Romanæ ecclesiæ declararetur ,& distingueretur per iura ecclesiastica & secularia: nec dominus Papa vocaretur vniuersalis ecclesię pōtifex, cùm hoc prohibeat Gregorius : & contra aliquem in dignitate constitutum non audiret aliquam querelam, nisi conditione & zelo querelantis examinatis : nec aliquem personaliter citaret ad curiam,nisi prius summaria contra ipsum inquisitione præmissa. Et quòd ad cōuincendū episcopos cardinales,qui columnæ debent esse ecclesiæ,reciperet numerum testium in epistola Clementis contentum:nec per executores suos & conseruatores & alios cēsuram ecclesiasticam infligi permitteret,sine magnis & rationabilibus causis,& absque monitionibus competentib⁹ dilationem iuris cōtinentibus: & quòd in eis episcopis deferretur: nec interdicerētur ecclesiæ,nisi pro graui delicto clero & populo communiter ecclesiam scandalizante. Sed aliàs procederetur contra inobedientes vel rebelles.

Censuræ cū maturitate ferendæ sunt ecclesiasticæ

Item plura ad reformationem dictæ Romanæ ecclesiæ pertinentia tacta sunt suprà in tota prima partę huius tractatus. Et ad idem faciunt omnia quæ infrà subiiciūtur in duobus titulis proximis,de reformatione prælatorum & cleri. Et illa quę dicta sunt in hac secunda partę in primis. x.titulis. & in xiii.xv.xviii.xx.xxi.ii.iii.ix.xxxi.xxxiiii. viii.xli.xlvii.l.lvi.vii.lxxiiii.lxxxiii.&iiii.xciii.&.iiii.&v.

Titulus vigisimusoctauus.

De reformatione prælatorum.

AD hoc circa reformationem prælatorum seruari haberent omnia quæ in præcedenti tit.de reformatio. Romanæ ecclesiæ dicta sunt, inquantum statum & officium possunt tangere eorundem.

Item quòd haberent concilia prouincialia celebrare, & ad

& ad ea conuenire & inibi omnia statum prouinciæ contingentia pertractare: & quæ corrigenda essent, in ea corrigere, & reformare, prout superius tractatum extitit in xi. titulo secundæ partis.

Item quòd extra ciuitates, diœceses & ꝓuincias suas nõ commorentur, nec accedant ad curias principum, & quòd economos ex dispensatione habeant. Et quòd cõtra facta prędecessorũ suorũ rationabilia non veniant: & quòd ante ordinationem eorum omnia ad officium eornm pertinẽtia. Et quòd ipsi vel curia eorũ pro minimis vel irrationabilibus causis excommunicationis, suspẽsionis & interdicti sententias non ferant, quódque magistros sufficientes in eorum ciuitatibus & diœcesibus scolares docentes in generalibus studiis teneant. Discordantes ad concordiam reuocarẽt, & quòd defuncti episcopi per vicinos episcopos sepeliantur: & ꝙ per eos stipendia ecclesiastica iuxta probitatis merita assignarentur. Et quòd tempore chrismatis conficiendi & in solẽnitatibus se ab eorũ ecclesiis non absentarent: & quòd procuratores in absentia non recipiant, suásque ciuitates, diœceses & prouincias visitarent: & eorũ officium in missarum solẽniis, prædicationibus, correctionibus & aliis adimplerent: ecclesiastica bona, & beneficia congruè dispensarent: ab omnibus excessibus in victu, vestitu, ornatu & aliis similibus se cohiberent. Semp in mensa coram se legi facerent, rochetos extra deferant sup guarnachias eorum: inualidis & languidis prouiderent, hospitalia erigerent, & erecta fouerent.

Item ad dictam reformationem prælatorum faciunt illa quæ dicta sunt suprà spiritualiter in xxxviii. titu. secundę partis. Et etiã in primo. vii. viii. x. xi. xiii. xvi. xvii. xviii. xx. xxiii. xxvii. xxix. xxx. xxxi. xxxvii. xliii. xlix. li. liiii. lxvi. lxvii. lxxiiii. lxxviii. lxxix. lxxxii. lxxxvi. vii. viii. ix. xci. Et insuper omnia quæ dicuntur in sequenti titulo.

Titulus vigesimusnonus.

De reformatione cleri.

AD cleri reformationem pertinent omnia quæ de reformatione Romanæ ecclesiæ & prælatorum præmissa sunt in duobus præcedentibus titulis.

Item quòd inhonesta & impia euellantur. Item quòd clerici seculares curas & negotia secularia non assumerēt. Item quòd inhonesta & turpia lucra non sectarētur. Item quòd nullus de clero mendicaret. Sed omnes priusquam admitterentur ad clericum, haberent vnde viuerent: vel artem scribēdi seu aliam honestam artem de qua viueré possent, vel quòd de bonis ecclesiæ assignarentur redditus illis qui perpetuò vellēt clerici esse, & clericaliter viuere: & quòd aliter non admitterentur ad clerum, nec gauderent priuilegio clericali, cuius obtentu multas violentias committunt seculariter, inhonestè & irregulariter viuentes, & de diuinis officiis & literarum studio non curantes.

Scire debet ad sacros ꝓmouēdus quæ hic ponuntur.

Item quòd nullus promoueretur ad aliquos ordines seculares vel regulares, nisi secundum artem bene & competenter sciret cantare & legere & latinum intelligere & cōgruè loqui: nec ad sacerdotium nisi vltra prædicta sciret canones pœnitentiales & illa quæ sunt necessaria ad regimē animarum.

Item quòd nullo modo personæ ecclesiasticæ cohabitārent cum mulieribus quotquot essent in vna parochia sub disciplina curati vel aliorum proborum insimul viuerēt & erudirentur secundum prouisionem primi capituli secundi concilii Toletani positi. xxviii. distinctio. de his. & xii. quæstio. i. omnis ætas.

Item quòd omnes sortilegi, diuinatores, adulteri publici, & alii de clero publicè delinquētes, publicè punirētur, taliter quòd cæteri formidarent. Item quòd in victu & vestitu & in omni modestia statum excederent laicorum.

Item quòd omnes homicidæ volūtarii & in casu degradationis existentes priuilegium perderent clericale.

Item quòd ludis inhonestis & reprobatis non intenderent: nec spectaculis & vanitatibus interessent.

Item quòd officium ecclesiasticum vniformiter dicerent. Et quòd omnes diebus dominicis & festiuis simul ad diuina conuenirent: & quòd per ecclesias non discur-

rerent: nec abſque literis epiſcoporum euagari valerent.

Item quòd ab eis geniti in ſeruitutem redigerentur eccleſiæ.

Item quòd ſeruarētur plura alia ad dictam reformationem facientia, poſita ſupra in ſecunda parte in titulo primo. viii. x. xii. xiii. xiiii. xv. xvii. xviii. xix. xx. xxi. xxii. xxiii. xxvi. xxviii. & xxx. Et ſpecialiter in xxxii. & in xxxiii. & in xxxiiii. & xxxvi. xxxvii. & xliii. xlv. & vi. xlix. l. li. ii. lv. & vi. & lix. lx. lxii. lxiiii. & v. lxvii. viii. lxxiii. & iiii. vi. vii. & xciiii.

Titulus trigeſimus.

De reformatione religioſorum.

AD reformationem religioſorum ſimiliter faciunt illa quæ dicta ſunt in v. titulo. primæ partis huius tractatus, vbi agitur de exemptionibus, necnon & ſecundæ partis. liii. titulo. in quo tractatur de ſtatu & conditione dictorum religioſorum. & xcii. in quo agitur de abbatibus & prioribus, & lxxxv. in quo agitur de mēdicantibus. & xxii. iiii. v. viii. & xxxv. vi. lii. lxxix. lxxxiii. & viii.

Decimæ colluctationis aſſenſū moleſtis actibus quibus ſagax indagatio pietatis obuiaret decreuit non tam bene regenda licentia, quàm ſe manſuetudo impugnaſſe probatur, ſatis vt opinamur illi & glorioſi principis & decreto huius ſanctæ Sinodi contradictum eſſe conſpeximus. Ita enim ſanctus ſpiritus per vtráſque definitiones mortalium corda perflauit, vt vitali flatu verborum in poſterū omnem exureret malè concupiſcentium rabiem animorum. Actum nanque eſt definitionibus ipſis, vt quia pietatis diuinę incomprehenſibilis natura ſe conditioni mortalium in vnione perſonæ coniunxit miſterio redemptionis humanæ. Nos quoque membra capitis huius & perfidiæ malum, & concupiſcentiam, quę radix omnium malorum eſt, & auaritiam quæ inuenitur ſeruitus idolorum pari ſimul igne ac mucrone totoq; artificio radicitus euellamus ac deſecemus. Ab hinc ergo deinceps ita erūt in regni gloriā præficiēdi rectores, vt aut in vrbe rēgia, aut in loco vbi

Cōcupiſcētia radix eſt omniū malorum, & auaritia ſeruit° idolorum.

princeps decesserit cum pōtificum maiorúmque palatii omnimodo eligantur assensu, non forinsecus cœtu, aut conspiratione paucorū, aut rusticarum plebiū seditione tumultuosa, sed erūt fidei catholicæ assertores, eâque & hâc quæ imminet & Iudæorum perfidiam & cunctarum hæresum iniuriam defendentes, erunt actibus iudices & vita modesti, erunt in prouisionibus rerū parci plusquam extenti, vt factione scripturarū vel definitionum qualiúcunque contractus à subditis, vel exigāt, vel exigēdos intendāt, erunt in conquisitis obligationis gratissimè rebus nō prospectātes proprii iura commodi, sed consulentes patriæ atque gēti. De rebus congregatis ab eis, illas tantùm sibi vendicent partes, quas dictauerit authoritas principalis regum, quęcunq; inordinata reliquerint hæreditabunt successores ꝓprii eorum, & ante regnum iustissimè conquisita, aut filii aut hæredes capiūt iure proximitatis. De affinium successione vel munere, quāuis inordinata relicta sint, aut primò tantùm filiis, aut hęredibus, frequenter proficiant, vel propinquis, ita in eorum cunctis actibus, moribus atque rebus priuatę legis authoritas erit valitura, vt & perenniter maneat inconuulsa, & non prius regni apicem quisque percipiat, quàm se illa per omnia suppleturum iurisiurādi taxatione deffiniat, cui etiam lege vel decreto episcopalem nō solùm in futuro, sed etiam in præsenti reuerentiam apponentes decernimus, vt quicunque detractor & non potius venerator decreti eiusdem, atque legis esse maluerit, siue religiosus ille fuerit, siue laicus, nō solùm ecclesiastica excommunicatione plectatur, verumetiam & sui ordinis dignitate priuetur.

Hoc est decretum vniuersalis concilii editum in nomine principis.

SOliditatem reddidisse fractuгę, atq; fecisse cōsurgere quod extiterat collisum, & incrementū est huius mercedis, & plenitudo cōsūmatę ꝑfectionis, ponderi enim collidentis ruinæ si æqualiùm proximorum cura cōuenit ob-

uiare, quandoque grandioris erit culpę prælibatę in curiæ discrimen incurrere, si non quo valent ex communi onere sibi commissos procurent populos sublimare. Properandū ergo est inter ruinas collisionum, cateruas eripere collisorum, vt ex hoc iugiter & vltra, nec vigorem nocēdi habeat execranda pressura, & omnis cōpressus nouerit sanctæ sanctionis esse sibi collata remedia. Cùm decursis ergo tēporibus, durę dominationis sese potestas grauis attolleret, & in subiectis populis impiorū dominatus non reformaret iura regiminis, sed excidia vltionis, aspeximus subditorū statum, non ex ordine vegetari rectoris, sed deiici ex grauedine potestatis. Contraxerunt enim reges elata fastigia in bifrōti dissidio motionis, & aut in culpis lex ardua sæuiebat, aut in spoliis fauorem lex volūtaria cōmodabat, inde mœstos animos, non spes fouebat ex munere, sed tollerātia vexabat in funere. Vnde iā increpationis occursu nō tātùm nos abire sola ratio cogit, verū & ipsa cōmotio rerū impellit, vt ex omniū annorū deliberatione cōcordi illa maneat sententia dicti, quæ & finem ausibus ritè ponat illicitis, & consultum saluandis iure ferat populis. Quosdam nanque conspeximus reges præterquam fuerint regni gloriam assecuti, extenuatis viribus populorum regiæ propriæ lucrū congerere, & obliti quòd reges sint vocati, defensionem in vastationem conuertunt: & vastationem defensione pellere defugiunt, illud grauius innectentes quòd ea quæ vidētur acquirere: non regni deputāt honori vel gloriæ, sed ita malunt in suo iure confundi, vt veluti ex debito decernāt hæc in liberorum posteritatem trāsmitti. Quamobrem in proprietatis illa conantur redigere sinu, pro quo solo constat illos imperii percepisse fastigium, & illud in iuris proprii collocant antro, quòd populi vtilitatis acquisitum esse constat obtentu. Nam nūquid ad illos, aut populorum aduentus, aut rerum poterat concurrere sensus, nisi extitissent gloriæ sublimati culminibus? Aut ab æqualibus illi potuerint rerum coaceruatione ditari, nisi per subiectos glorioso apice potuissent attolli? Omīa rectè totius plebis memoria subiecta principale caput reuelat, attentum debitæ iussionis obtutu ab illo negotiorum prospectant reme-

Reges qd faciāt ponitur.

dium,cui modo gratum, modo debitum irrogant cēsum. Regalis proinde ortodoxa sublimitas hæc cuncta sibi debere conuincit,ex quo se regem recognoscit, & inde conquisita non alteri quàm sibi iustè defendit. Vnde non personæ, sed potentiæ subdi hæc debere non ambigit. Regem æterna iura faciunt, non persona: quia non constat sui mediocritate, sed sublimitatis honore. Quæ ergo honori debeant, honori deseruiant: & quæ reges accumulant regno relinquant, vt quia eos regni gloria decorat, ipsi quoque regni gloriam non extenuent, sed exornent. Qui itaque trabem gestat in oculo, non potest festucam educere de oculo fratris sui. Ex his vniuersaliter instruens sicut Grego. in morali. ait, vt qui ad aliena peccata reprehendenda vel punienda constituti sunt, & sua impunita relinquunt, reuocari debent intus ad conscientiam, vt prius propria corrigant, & post ea aliena reprehendant: in grauib9 peccatis quis positus, dum suis prēmitur, aliena nō diluit. nec immunda manus sordes diluere valet: propter quod scribit Augustin. quòd sacerdos vt sapiēs medicus & perfectus, prius debet peccata sua diluere, & post ea aliena detergere & sanare. Et beatus Ambrosius docet quòd ille de alterius errore inducet, qui non habet in seipso quod cō demnet, & qui non agit ea quę in alio putauerit puniēda, ne cùm de alio iudicat, in seipso sententiā ferat. Nam qui aliū docet, seipsum non docet: qui prædicat non furendū, furatur: qui dicit nō mœchandū, mœchat̄, q abominat̄ idola, sacrilegiū facit: & q in lege gloriatur, per præuaricationem legis dominum inhonorat, & per tales blasphematur nomen domini inter gentes, sicut scribit apostolus ad Roma. cap. ii. Tales nanque prælati & sacerdotes (sicut Gregorius ad Ianuarium scribit) sunt laqueus iuuenum: & illi de quibus intelligi potest dictum Hierony. quòd veteres scrutans historias inuenire nō potuit aliquos alios scidisse ecclesiam Dei, & de domo domini populum seduxisse, præter eos qui sacerdotes à domino positi fuerant: & prophetæ, id est, speculatores, versi in laqueum tortuosum, & in omnibus locis ponentes scandalum. Sequuntur enim (sicut Beda in secūda epistola Petri, scribit) viam Balaā pro-

Regē æterna iura faciunt, non persona.

Contentā hîc faciat qui aliena peccata corrigere intendit.

Laqueus iuuenū qs dicatur.

Viam Balaā sequi dicuntur.

phetæ ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit, correptionem verò habuit suæ vesaniæ, quia subiugale mutum hominis voce loquens, eius perhibuit insipientiam. Et ideo Iudæi, Pagani, Sarraceni & infideles qui ratione diuinæ agnitionis carent, & passim omnes peccatores & fideles talium distorta & Deo contraria itinera sapiendo sanius redarguũt & docti ab indoctis, & clerici à laicis exemplo asinæ redarguuntur. In cuius significatione per Ezechielem prophetam dominus dixit, A sanctis meis incipite. Quod beatus Petrus considerans ait, Tempus esse vt iudicium incipiat à domo Dei: quia secundum Hieronymum non omnes episcopi sunt episcopi, nec sanctorum sunt filii qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum. Et ideo non est facile stare in loco Petri & Pauli, & tenere cathedrã regnãtium cũ Christo. Nã licet sanctum nemo dubitet esse, quẽ apex tãtæ dignitatis attolit, in quo si deficiant bona acquisita per meritũ, sufficiũt quæ à loci prædecessore testantur, non tamen habet priuilegium non peccandi, secũdum Simachum Papam. Et quia aliqua culpa vel negligentia aut remissio, si qua reperiretur in eo, ad mancipium gehennæ innumerabiles populos trahit. Nec huiusmodi culpas istic redarguere mortalium vllus præsumit: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudicandus, nisi à fide deprehendatur deuius, sicut Bonifacius Papa & martyr scribit, habet secundũ Nicolaum Papam & sanctam synodum sacrosancta ecclesia Romana in sinu suo colligere causam suam, & in seipsa ostendere qualiter alios in domo Dei oporteat conuersari. Nam oues pastoris vocem audiunt, & præeuntis vestigia subsequuntur.

A sanctis meis incipite.

Papa à nemine est iudicandus, nisi à fide deprehendatur.

Titulus xxxi.

De modo generali, per quem uniuersalis ecclesia deberet reformari, scilicet ut seruarentur iura, & reuocarentur in contrarium attemptata.

Porrò dicta vniuersalis ecclesia, & etiam totus populus Christianus, reformari posset & valeret ac de-

Duob⁹ mũdus regi debet. beret, si duo, a qbus secũdũ Gelasiũ Papã principaliter hic mũd⁹ regĩt, videlicet autoritas sacra põtificũ, & regalis potestas, humanũ genus duob⁹ quibus salubriter potest regi: videlicet naturali iure contento in lege, & in euangelio, & moribus hoc est humanis legibus sancti spiritus instinctu in canonibus apostolorum conciliis & à Romanis pontificibus & à catholicis principibus prælatis pro communi vtilitate gubernarent. *Iura obseruetur communia.* Et quod contra ea, per eos vel per alios attemptata in contrarium prout melius, conuenientius, & absque minori scandalo fieri posset, reuocarent corrigerent & emendarent. Non obstantibus quibuscunque priuilegiis, indulgentiis, libertatibus, immunitatibus, & exemptionibus datis & concessis in contrarium per eosdem. Non obstantibus etiam quibuscunque vsibus vel cõsuetudinibus contrariis, qui verius censendæ sunt corruptelę. Et prouiderent, ne vno verbo & vno non obstante, quæ multis sunt excogitata vigiliis & matura deliberatione decocta, tollerentur & reuocarẽtur impunè. Nã quod antiquitas bene statuit, nouitas nostri temporis (licet veneranda esset vetustatis authoritas) malè neglexit. Et cũ magistrat⁹ spirituales & tẽporales digesti fuerint & distincti, vt alii maiores, alii medii, & alii minores existerent, & ad quosque eorum, quæ ipsorum officiis appropriata fuerãt, pertinerent, & gradatim ad eorum officia pertinentia exercerent. Et quæ vni officio deputata fuerant, nequaquã ab alio turbarentur. Nouitas nostri temporis sub inquietudine degit: quia dictum gradũ & ordinem derelinquit. Secundũ namq; August. minus ordinata inquieta sunt: ordinata vero quiescunt. *Ordinata quiescunt.* Et ideo quia antiqua ordinatio de regimine mundi & ecclesiæ, & sua vnicuique iurisditio à Romana ecclesia & præsidentibus non seruatur: & ordo ecclesiasticus confunditur, sicut Gregorius attestatur. Sed ad se, quæ ad minores, & medios pertinent, trahere volũt, vt in eis verificetur illud, Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum, mundus turbatur vniuersalis, ecclesia lęditur, & grauatur: & ordo ecclesiasticus confunditur sicut Gregorius attestatur. Et si forsan inferatur quòd legibus sunt soluti, responderi potest quòd non diuinis,

Principes à qbus nõ

nec illis in quibus dominus vel eius apostoli & eos sequẽtes sancti patres sententialiter aliquid diffiniuerunt. Sed eas vsque ad animam & sanguinem confirmare debent, sicut Vrbanus Papa attestatur. Christus non venit soluere legem, sed adimplere. In his ergo in quibus peccatum includitur nequaquam præsidentis authoritas excusatur, sicut Simachus Papa testatur: Quinimmo secũdum Hilariũ Papam, Maiori reatu delinquit, qui potiorum honorum fruitur, & grauiora facit iudicia peccatorũ sublimitas peccantium, cùm homo Christianus secundum Ioannẽ Chrisostomum propter altitudinem dignitatis cadat fortius in peccatum, & secundum Nicolaum Papam, deterius in populis prælati delinquunt: ac per hoc grauius quàm cæteri (secundum beatum Gregorium) puniuntur. Nam si peruersa perpetrant & committunt, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Et si ad humanas leges contentas in conciliis & in sacris canonibus consideratio habeatur ad eorum obseruationẽ secundum Gelasium & Zosimum, prima sedes prę cæteris obligatur. Et voluntaria eorum trãsgressio in spiritum sanctũ blasphemia à Papa Damaso iudicatur. Et Nicolaus Papa scribit, quod ridiculum est & satis abominabile dedecus, traditiones quas antiquis temporibus suscepimus, infringi patiamur. Iustum namq; est sicut Ysodorus tertio libro de summo bono testatur: principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodiẽda existimet, quando & ipse illis reuerentiam præbet, principes legibus teneri suis nec in se posse dãnare iura quæ in subditis constituuntur iustum est. Iusta enim vocis eorum authoritas si quod populis prohibent sibi licere non patiantur, In quo concordat etiam lex ciuilis: Nec negatur quin sicut quædã sunt quæ nulla possunt ratione conuelli, sicut quin sint multa alia semper conditione seruata, vt in his quæ vel dubia fuerint aut obscura, id nouerimus esse sequendum, quòd nec præceptis euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum patrum inueniatur aduersum: Leo Papa testatur. Si quid autem pro remedio aut pro necessitate temporis statuatur, cessante necessitate, cessare

sunt soluti legibus.

Prælati & principes peccãtes graui' quã alii delinquunt.

Iustum est principes legib' obtẽperare suis.

Cessante neccessita-

te, cessare debet quod vrgebat. debet pariter quod vrgebat, cùm alius sit ordo legitimus, alia vsurpatio, prout Gelasius attestatur. Consideranda est itaque ratio æquitatis, vt sacrosancta Romana ecclesia quæ iustitiæ mater est, in nullo ab ea dissentire videatur, nec ita diuites aliquos faciat eorum inopiam releuando vt multos in paupertate deiiciat. Cùm secundum apostolum ad Corinthios, quod aliis est remissio, cæteris nō debeat esse tribulatione nec omnia quæ licent expediant, prout idem apostolus attestatur.

Titulus xxxii.

De secundo modo reformationis ecclesiæ, scilicet, ut mala exempla & scandalizantia, & ad peccatum tendētia resecarentur ab ecclesia Dei.

SEcundò posset vniuersalis ecclesia reformari, si Romana ecclesia à se primò, & gradatim à p̄latis & aliis mala exempla tolleret, ex quib⁹ scādalizatur, & quasi inficitur populus vniuersalis, & nomen domini dominatores populi secundum Esa. ex hoc sinunt blasphemari. Nā secundum Augusti. nihil magis confundit ecclesiam Dei, vel ei officit, quàm dicere peiores sunt clerici quàm laici. *Dicere peiores sunt clerici ecclesiæ Dei officit.* Prohdolor. quia videtur in ipsa ecclesia verificari dictum Esaiæ. xxxiiii. in figuram Babylonicę ciuitatis gloriosæ in regnis & inclitæ in superbia Caldeorum, de qua dicitur: Erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurent dęmonia. Onocentaurus & pilosus clamabit alter ad alterum. Ibi cubauit lamia & inuenit sibi requiem. Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos. Illic congregati sunt milui alter ad alterū. Ex quib⁹ signātur & signari possunt, vita & vitiosa exēpla quæ sunt in vniuersali ecclesia reformanda, quæ possunt nomine & figura animalium septem quæ dictus Esaias propheta in supradicta authoritate exprimit, per quæ septē peccata mortalia intelligere possumus, designari. *Peccata mortalia signantur* Significatur namq; per ericium auaritia: p draconem superbia: per pilosum luxuria: per lamiam gula: per leenam inuidia: per onocentaurum odium & ira, p

ſtruthionem accidia: ſicut in eorum proſecutione apparebit inferius. Et niſi in hoc ſacro concilio prouideatur de competenti remedio in præmiſsis, quæ quaſi manifeſtè & notoriè in Dei eccleſia committuntur, fides(quæ ſecundum Iacobum ſine operibus mortua eſt)dicetur per fideles & infideles in prælatis & pſonis eccleſiaſticis (qui lux mundi eſſe debent, & lucernas bonorum operum geſtare in manibus) periiſſe. Cùm enim in ſacerdotibus fides ſit eligenda cum vita, ſi vita defuerit, fides meritum non habebit, ſicut Gregorius Franciæ Regi, ſcribit. Et elapſo & tranſacto præſenti ſacro concilio, in omni ſtatu reformatione carente, niſi reformatio debita facta fuerit incorporaliter, peiora prioribus ſubſequētur. Et omnia imputabuntur domino noſtro ſummo pontifici, eiúſque venerabili collegio, & huic ſacro concilio, qui poſſunt & debent corrigere ſupradicta & obuiare eiſdem. Scribit enim Gregorius. Simicuſano epiſcopo, quòd ſi negligenter ea quæ malè vſurpantur corrigere omittimus, exceſſus viam aliis aperimus. Et Leo Papa dicit, quòd inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides negligentéſque rectores, qui multam ſæpe nutriunt peſtilentiam, dum auſteriorem diſsimulant adhibere medicinam. Et Ioannes Papa octauus ſcribit, quòd facientium proculdubio culpam habent, qui quod poſſunt corrigere negligunt emendare. Et negligere, cùm poſsint, perturbare peruerſos, nihil aliud eſt quàm fauere impietati eorum. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Et probatur odiiſſe vitia q damnat errantes, ſecundum autem Gregorium cōſentire videtur erranti qui ad reſecanda quæ debent corrigi non occurrit. Et ſecundum Innocentium Papam, error cui nō reſiſtitur, approbatur. Et veritas cùm minimè defenſatur, opprimitur. Negligentia autem prædicta corrigere in prę latis mortale peccatum eſt, & depoſitionem inducit, ſicut iura teſtantur. Vnde Calixtus Papa ait, ſi eccleſiaſticam ſollicitudinem vigoremque negligimus, perdit deſidia diſciplinam, & animabus profecto fidelium nocebitur.

hic per ani malia.

Quibus i putetur di formatio.

Negligen tia multū hîc deteſta tur.

Titulus xxxiii.

De auaritia & ambitione, & quæstibus & simonia, & muneribus.

Ecclesia hic multũ arguitur & de multis.

SAnè quòd reproba exempla ambitionis cupiditatis & auaritię publicæ vocentur & arguantur per fideles & infideles in Romana & etiam in vniuersali ecclesia, euidẽter demonstrant quęstus & munera, quæ pro ecclesiasticis beneficiis, dignitatibus, & officiis recipiuntur & dantur, in animarum dantium & recipientium detrimentum, in peccatum simonię, quã vtriusque pagina testamenti detestatur, & quæ est, & reputatur hæresis. ad idem pertinent quæstus qui fiunt per legatos & nuntios, & familiares apostolicæ sedis, & per illos qui in domini Papæ & prælatorũ seruitiis cõmorantur. Ad idem pertinent tallię, subiectiones, subsidia, procurationes in absentia, emolumenta scripturarum & sigillorum quæ exiguntur, recipiuntur & leuantur à prælatis superioribus & inferioribus eorundem. ad idem quęstus indulgentiarum, priuilegiorum, dispensationum & exactionum. Ad idem spectãt multiplicationes beneficiorum ecclesiasticorum & pensionum, quæ indebitè vni committuntur, & conferuntur personę. Ad idẽ exemptiones munerum, venditiones iurisditionum, lucra turpia & inhonesta negotiationum secularium, & mercationum, quarum multæ ad speciem vsurariam, quam mercatores ecclesiasticarum personarum pecunias tenẽtes exercent dietim, pertinent. Ad idem pertinent eleemosinarum defraudatio, hospitalitatis restrictio, munerum ecclesiasticarum personarum ad cultum diuinum deputatarum diminutio, prælatorum & curatorum in solennitatibus & aliis ecclesiasticis ciuitates & loca sua fugientium, euagatio. Ad idem pertinet argumentum satis de nouo in Romana curia introductum, de his quæ pro bulla, scripturis & aliis quibuscunque quæ consueuerunt in ea ab antiquo persolui. Super quibus omnibus esset de competentibus & contrariis remediis (cùm secundum phisicorum asser-

Medicina fit per cõ-

tionem, medicina fiat per contrarium) salubriter in hoc sacro concilio prouidendum. Nam in omnem terram in qua exiuit sonus apostolorum, sancta Dei ecclesia, & potissimè sacrosancta Romana infamata est: & vulgariter cuncti clamant & refricant quòd in ea &c. Omnes à maiori vsque ad minorem auaritiæ studẽt. Ex quo autem in ecclesiis, sicut in Romano imperio creuit auaritia, perit lex de sacerdotibus, & visio de prophetis, sicut Hieronim⁹ ad rusticum Narboneñ. episcopũ scribit: Nec mirũ quod secundum Gregorium bonorũ authori inhærere aliter nõ valemus nisi cupiditatem à nobis quæ omnium malorum radix est, abscindamus. Et ideo secundũ Leonem Papam, virum catholicũ & pręcipuè domini sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicente sacra scriptura Ecclesiast. xviii. Post concupiscentias tuas ne eas. Mens etiam, vt idem Leo ait, potentiæ auida, nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum. Nam sicut hi qui per insaniã mente translati sunt, non iam res ipsas, sed phantasias passionis suæ vident, ita & mens auari semel vinculis cupiditatis astricta, semper aurum, semper argentum videt: & gratius intuetur aurũ quàm solem: ipsa eius oratio & supplicatio ad Deum aurum quęrit: sempérque redditus computat, sicut beatus Ambrosius probat. Tali autẽ, sicut Augustinus ad Macedonium scribit, totus mundus diuitiarum non est obolus, à talibus secundum Isidorum, citò auro iustitia violatur. Et pauper dum non habet quod offerat, non solùm audiri contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur: nullámque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat. Crassus aurum sitiuit, & aurũ bibit, & æquè auro periit vt veneno, quod est exemplum omnibus aurum desiderantibus formidandum. Hęc igitur auaritia per ericium figuratur cõgruè, quia est animal figuratum spinis, diuitias (vt Christus in euangelio ait) significantibus: per quarum acquisitionem in laqueum diaboli, secũdum Apostolum, inciditur: & cum eis homo à diabolo capitur, sicut ericius dum in spinis fructibus oneratur: de quo ericio Esaiæ xiii. perdam Babilonis

trarium.

Ecclesia Ro. infamata per q̃ dicatur.

Mens auari quid faciat ponitur.

Pauper nõ solùm non auditur, sed etiã opprimitur.

Ericius cõmemoratur.

reliquias, & ponam eam in possessionem ericii, & Sophonias, accubabunt in medio eius omnes bestiæ & ericius.

Titulus xxxiiii.

*De superbia, elatione, & pōpis ecclesiasticis, & nimiis & uariis apparatibus & cōuiuiis uitādis: & ꝙ taxaretur certus numerus eue*ctionū *familiarium & modus ornatuum.*

QVòd perniciosa exempla elationis & supebię, manifestè tam in capite quàm in membris, in Dei nascantur ecclesia, cùm probent excessus notorii vestium, ornamentorum, societatum, familiarum, equorum, armorum, verborum, & factorum: quibus status ecclesiasticus extollitur, se quibuslibet præferēdo, aliorum vitam & merita deprimēdo, & obumbrando se ipsos, cōmendādo improbos & defendendo: sancta indignis committendo, malos pro bonis & bonos pro malis approbando, prout Ambrosi⁹ in libro de officiis attestatur, Remedium esset, quòd taxaretur certus numerus euectionum, & familiarium, & modus ornatuum. Ad idem pertinet quia ex dictis elatione & superbia contra doctrinam Bracharēn. concilii, subditi non leuiter castigantur, sed cum asperitate nimia (cōtra admonitionem Apostoli qui ait, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina) immo asperrimè puniuntur: & aliqui superiores ita volunt pro modicis excessibus in eorum subditos (licet oneratos) pœnis efferuescere, sicut latrocinantium poterant promereri personæ: nec seruatur instructio Leonis Papæ dicentis, quòd licet nonnunquam accidant quæ in sacerdotum sunt reprehendēda personis, plus tamen erga corrigendos agat beniuolentia, quàm seueritas: plus coarctatio, quàm comminatio: plus charitas, quàm potestas. Sed ab illis, qui quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, facilè ab hac lege disceditur: & dum dominari magis, q̃ consulere subditis placeat, honor inflat in superbiā, & quod prouisum est ad cōcordiam, tendit ad noxā. Isti sunt quibus Dominus loquitur per Ezechi. prophetam dicēs, Vos cum asperitate imperabitis eis, & cum potentia. Nam (sicut Grego. in moralibus exponit) cū au-

Erga corrigendos quomodo debeat ꝓcedi.

ſteritate & potentia imperant, qui ſubditos ſuos non tranquillè ratiocinando corrigere, ſed aſperè inflectere dominādo feſtinăt. Tales nāq; in quodā ſibi vidētur ſummitatis culmine reſidere, & infra ſe poſitos deſpiciūt, quib⁹ frequēter in cōſulēdo loqui, ſed vix dominādo dignātur: nec imitātur (ſicut deberēt filii charíſ.) exēplum Chriſti, in Matt. xi. c. dicētis, Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Vnde verēdum eſt, ne cum Nabuchodonoſor de eius gloriāte potentia, in mētem beſtialē mutentur. Sed vtinā cum eo pœnitentiam agāt, ne cū elationis & ſuperbię principe recipiāt portionem. & hoc tāgit ſpecialiter in Rom. curia exiſtētes, qui prælatos ſucceſſores apoſtolorū, & alios ſecūdū ſtatus eorū exigētiam nō honorant, quinimmo contēnunt, & vilipēdunt eoſdē, ſe eis in ſedibus & aliis indebitè præferētes, minus prouidè attēdentes ſentētiā Domini in Matt. & Luc. dicētis de apoſtolis: quod Anacletus Pap. ad eorū ſucceſſores extēdit. Qui vos recipit, me recipit: & qui vos honorat, me honorat: & qui vos ſpnit, me ſpernit. Qui autē eum ſpernit, ſpernetur à Domino, cū ſpernāt eum. ſ. Chriſtum, à quo primò in nouo teſtamēto cœpit pontificatus, & eccleſię venerāda poteſtas. Sed vtinam noſtris tēporibus non vidēdum, quòd in eccleſia catholica, ſicut dudum fuit & Gręca factū, niſi de alio prouideatur remedio per Roma. eccleſiam humiliantē ſe ipſam & aliarum iura non vſurpantem illud dictū oratoris Domitii, Cur ego, inquam, te habeā vt principē, cùm tu me nō habeas vt ſenatorē. Hæc igitur ſuperbia figurata eſt per draconē, qui maximus eſt cūctorū ſerpētiū ſiue animātium ſup terram, qui ſępe à ſpelūcis abſtract⁹ fertur in ærem. Sic & ꝑlati multis eccleſiæ dignitate, & poteſtate, nobilitate, & diuitiis, maiores cæteris, à ſpelūcis domorū paternarū abſtracti, & poſtmodū in eccleſia ſublimati in ære vanę gloriæ & ſuperbiæ efferūtur: quos quaſi quādā peſtē, imò verā peſtē faſtidiēs Hiero. aſſerit fugiēdos. quib⁹ in Ezechiel. dicit, Aſsimilatus es draconi: nā vētilabas cornu in fluminib⁹ tuis. talib⁹ draconibus formidāda eſt ſententia Pſalm. dicētis, Dilecto contribulaſti capita draconū in aquis, dediſti eum eſcam populis Aethiopum, id eſt dæmonum.

Mutari in mentem beſtialem.

Pōtificat⁹ & eccleſiæ poteſtas à Chriſto in nouo cœpit teſtamēto.

Dictum Domitii oratoris.

Prælati à ſpeluncis procedunt

Titulus XXXV.

De luxuria, inordinatione, & cohabitatione clericorum & mulierum, & uoluptatibus euitandis.

QVòd pernitiosa exépla luxuriæ à clero populus recipiat Christianus, testimoniū perhibent gradientes filii super terram, sicut Grego. de Ioanne diacone Neopolitanis ciuibus scribit. Et rubri. de filiis presbyterorum, & de cohabitatione clericorum & mulierum. Et licet multę super innouatione ordinis clericorum hactenus emanauerint sententiæ patrum, nihilominus ipsorū quæuis correctio morum quāquam vltimò illata fuerit, nō solùm in authores scelerum, verumetiam in progeniē damnatorum protenditur, sicut in Toleta. concil. continetur. Nempe cùm difficile sit inter prunas & flammas igneas, siue quodammodo impossibile, nō exuri, cùm omnis ætas ab adolescentia in malum prona sit, & procliuis sit cursus ad voluptates naturáque imitatrix sit vitiorum, fomésque peccati, & stimulus Sathanæ ei cohæreant: & difficile sit cōtinere, paucíq; sine vitio carnis reperiantur, sicut Grego. Secundino episco. scribit: luxuriæ carnísque vitio incentiuum tribuit: quia remedia quę hactenus super à sanctis conciliis, sanctis patribus, & Romanis pōtificibus statuta sunt, non seruātur. Sicut est illud ab omnibus constitutum, quòd habitatio mulierum & prædictarum personarum euitetur. In tertio nāque cap. Niceni concil. extitit ordinatum siue constitutum. Neque episcopo, neq; presbytero, neque diacono, neque vni clericorum, omnino licere habere secū mulierem extraneā, nisi fortè mater, aut soror, aut auia, vel amita, vel matertera sit: quia in his solis personis & harū similibus omnis quę ex mulieribus est suspitio declinatur. Et qui præter hoc ageret, periclitaretur de clero. Et idem in effectu constitutum fuit in iii. & iiii. capitulis secūdi concil. Agatheñ. & in x. & xi. cc. concil. Arelatheñ. & in xxv. c. concil. Aureli. & in xxvii. c. cōcil. Elibertani. & in xvi. c. concil. Hilerdeñ. & in ii. c. conci. Tole. & in xlii. & xliii. cc. quarti conci. Tole. & xxxii. c. quarti

Pauci sine uitio carnis reperiuntur.

Clericus quas mulieres secū habere potest.

c. quarti concilii Bracharensis, plus etiam fuit in primo ca. Terraconeñ. concilii constitutũ, quòd clerici ad proximas sanguinis, sine testimonio non accederent. Et secundũ Augu. omnes q̃ cũ sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Ad idem concilium Hierony. dicentis Hospitiolum tuum aut raro, aut nunquam mulierũ pedes tangat, vel teratur: quia non potest toto corde habitare cum Deo, qui fœminarum accessibus copulatur. propter quod Grego. in iiii. dyalog. commendabile exemplum ponit de presbytero, qui presbyteram suam, ante susceptores ordines in coniugem habitam ex tempore accepti ordinis, vt sororem, diligens, sed quasi hostem cauẽs, ad se accedere propius sibíque appropinquare occasione aliqua non sinebat.

In Agatheñ. concilio extitit ordinatum vel cõstitutum, quòd presbyteri & alii qui duxendi vxores licentiam non habebant, alienarum nuptiarum conuiuia euitarent: nec illis immiscerentur cœtibus, vbi amatoria cantarentur, aut obscœni motus corporis choreis & saltationibus efferunt, ne auditus & obtuitus sacris misteriis deputatus turpium spectaculorum atque verborum contagione pollueretur. In Laodiceñ. concilio extitit constitutum, quod clerici & ministri altris spectaculis aut nuptiis non interessent. Et ad idem concordat. xiii. cap. concilii Carthagineñ. v. cap. concilii Arelateñ. & etiam adiicitur quòd qui in theatris conueniunt, excommunicentur: & idem in lix. cap. iii. cõcilii Bracharensis.

Clerici nõ intersint nuptiis nec spectaculis

Item Isidorus de vita clericorum scribit. xxiii. disti. his. quòd dicti clerici à vulgari vita seclusi, à mundi voluptatibus se abstineãt, non spectaculis, non pompis, intersint. Et quòd conuiuia publica fugiant, priuata nõ tantùm pudica sed sobria colant: vsuris nequaquam incũbant, neque turpium occupationibus lucrorũ, non fraudibus cuiuscunque studium appetant: amorem pecunię quasi materiam cunctorum criminum fugiant, & secularia officia, negotiáque abnuant, honoris gradum per ambitionem non suscipiãt. Pro beneficiis medicinæ Dei, munera non accipiãt: Dolos & cõiurationes caueant, Odiũ, emulationes, obtrectationes atque inuidiã fugiant: nõ vagi oculis, non effreni lin-

gua, aut petulantia fluidóq; gestu incendant, sed pudorem atque verecundiam mentis simplici habitu, incessúq; ostẽdãt, obscœnitatem verborum & membrorum sicut & operum penitus exercentur, viduarum & virginum frequentationes penitus fugiant, contubernia extranearum fœminarum nullatenus appetant. Castimoniam quoque inuiolati corporis perpetuò conseruare studeant, aut certè vnius matrimonii vinculo fœderẽtur: senioribus quoque debitã prębeant obedientiã, neque vllius iactantiæ studio semetipsos attollant: doctrinæ lectionibus, psalmis, hymnis & cãticis exercitio iugiter incumbant. Tales enim esse debent, qui diuinis cultibus se esse mãcipandos student, scilicet, vt dum sciẽtiam operam dant doctrinæ gratiam populis administrent. In concilio etiam Maneteñ. constitutum fuit, quòd dictæ personæ ecclesiasticæ plausus & risus inconditos agere, aut fabulas inanes referre aut cantare nõ præsumerent: nec turpia ioca ante se fieri paterentur, nec laruas dęmonum ante se deferri consentirent. Et quòd in mensis honestè conuersarentur, & sobriè viuerent & comederẽt. Cùm itaque vitæ mundicia esset præ cæteris in his qui ferunt vasa domini, sicut ipse dominus per Esa. prophetam præcipit, requirenda, esset plurimùm ad refrenandũ in ordinationem & luxuriam status ecclesiastici vigilandũ. Hęc autem luxuria à prædicto Esaya propheta figurata est per pilosos quorum alter clamabat ad alterum. Pilosi enim secundum septuaginta interpretes & secundum Isidorũ ethimolog. sunt dæmones incubi ab incubãdo dicti: quia sunt improbi & interdum cubant cum mulieribus: per quos rectè qui luxuriosè agunt in ecclesia & spiritu maligno ducuntur, qui spirituales esse deberent, significari possunt similes Esau, de quo in Genesi dicitur quòd pilosus erat. Et tales sunt Deo odibiles, sicut & ipse Esau fuit, de quo scribitur, Iacob dilexi, Esau autem odiohabui.

Agenda à clericis hic describuntur.

Pilosus quis dicatur.

Titulus xxxvj.

De gula, ebrietate, & comessationibus, & ferculorũ multiplicitate, & superabundantia resecandis & cohibendis.

QVòd perniciosa exempla peccati gulæ vniuersus populus Christianus à clero recipiat, in aperto apparet, cùm dictus clerus lautius & splendidius & pluribus ferculis quàm faciant reges & principes domini cōtra honestatem ecclesiasticam, & clericalem regulã, & doctrinam constitutam à sanctis patribus conuiuentur. In regula apostolica ad Titum tradita continetur, quòd promouẽdus sit sobrius & non vinolentus. Et hoc fortè quia sicut Hierony. ait, Venter mero estuãs, citò despumat in libidinem. & vbi ebrietas, ibi libido dominatur & furor. Luxuriosa res est secundum eundem, vinum, & contumeliosa ebrietas: & omnis qui cum his immiscetur, non erit sapiens: propter quod spõsa Christi vinum monetúr fugere, vt venenum. In veteri testamento ministri templi vinum & siceram bibere prohibebãtur, ne ebrietate grauarentur corda eorum, & vt sensus eorũ semper vigeret & tenuis esset. Noe enim nudauit femora. Et Loth quem Sodoma nõ vicit, vina vicerũt. Apostolus autem scribit ad Romanos, ad exordium conditionis humanæ prospiciẽs, Bonum est, vinum non bibere, & carnes non comedere, vinum enim cũ carnibus post diluuium dedicatum est. Secundum Ambrosium, sexto die, bestiæ sunt creatę, & cum eis orta est edendi potestas, & vsus escarum. Vbi cibus cœpit, ibi factus est finis mundi: vnde per cibos mundus habet minui, per quos desinit augeri. Non esset seruitus, si ebrietas nõ fuisset. In canonibus apostolorum episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aleæ atque ebrietati deseruiens, si non desinat, condemnatur. Subdiaconus, lector, aut cantor similia faciens, & non desinens, communione priuatur. & statuitur, vt ille quem ebrium fuisse cõstiterit triginta dierũ spatio à communione submoueatur, aut corporali supplicio subdatur. Cum autẽ vinolẽtus esse prohibetur minister ecclesiasticus, gulę intemperantiã nequaquã habere permittitur. Nã sicut ebrietas, ita & voracitas prohibetur: & vtrũque inter opera tenebrarũ apostolus ad Rom. cõnumerat, dicens, Non in comessationibus & ebrietatibus &c. Ventris nanque ingluuies ad luxuriã facilè prouocat: & omne opus bonũ dissoluit, vnde venter & genitalia sibimetipsis

Vinum ꝓhibetur ecclesiaticis uiris ut uenenum.

Seruitus nõ esset si ebrietas nõ fuisset.

vicina sunt, vt ex vicinitate membrorum intelligatur cōfederatio vitiorum. Venter cui coquorum multitudo deseruit, ędificia virtutum ad solum redigit. Sacerdoti secūdum Hieronymū de altario viuere licet, non luxuriari permittitur: personis ecclesiasticis tabernas, nisi causa necessitatis intrare, in Laodiceñ. & Carthaginensi conciliis eásque tenere in vi. synodo prohibetur.

A crapula & ebrietate in generali, concilio abstinere iubentur clerici vniuersi. super Micheam prophetam scribit Hieronymus ꝙ ecclesiæ principes qui delitiis affluunt, & inter epulas atq; delitias pudicitiā seruare se credunt, propheticus sermo dicti Micheę prophetę describit, quòd eiiciendi sunt de spatiosis domibus, lautísq; cōuiuiis, & multo labore conquisitis epulis in tenebras exteriores vbi erit fletus & stridor dentium. Nam confusio & ignominia est Christum crucifixum pauperem & esurientē fartis corporibus prædicare, & ieiuniorum doctrinam rubentes & tumētia ora proferre. Inferens idē Hieronymus, ꝙ si in apostolorum loco sumus, non solùm sermones eorū imitemur, sed conuersationem & abstinentiam. Esset itaque super sobrietate & parcimonia seruandis in statu ecclesiastico prouidēdum, cum magna pars ecclesiasticorum redditiuum in excessiuis conuiuiis & comessationibus expendatur. Vnde verendum est ꝙ Deus propter hæc & alia contra ecclesiam & eius ministros irascatur, & quòd eam permittat deprimi, sicut fecit Iudæos. Hæc autem gulositas à dicto propheta per miluum congruè designata est. Cùm secūdum Isidorū, miluus inter alias aues mollis & voracissimus & rapacissimus describatur: & inter immunda animalia in Leuitico & in Deuterono. figuratus, gulosos molles & mollia diligentes, escarum voratores & deuoratores qui immūdi sunt, vt supra probatū est, competenter designans. Remedium bonum esse videtur, ꝙ statueretur ne vltra tria fercula ministrarentur nec in dictis tribus ferculis in quantitate excederent, nec in quolibet ferculo diuersas species comestibiliū apponerent, sicut frequenter faciunt capones, perdices, fasianos, cuniculos & lepores in vno incisorio, in tanta copia ministrando, ꝙ de hoc quod in vno incisorio po-

Miluì natura hic ponitur.

nitur, poſſet ſufficienter ſeruiri. xi. vel xii. pſonis. Et quod circa miniſtrationẽ vinorum, confectuum & ſpecierum: & exceſſuũ veſtium in ipſis & familiaribus eorundẽ, modificatio haberetur in toto, & in domibus propriis & alienis, & potiſsimè in procurationib⁹ & viſitationibus circa quas multi prælatorum excedunt ſupra vices ſuas, ab illis quos viſitant conuiuia ſibi præparari facientes, contra prohibitionem Grego. defenſori Siciliæ factam: & cõſtitutionem Pelagii qui prohibet (Creſconio ſcribens) prãdia enormia fieri mandans ſecundum mediocritatem vniuſcuiuſque loci, epiſcopo viſitanti conuiuium pręparari. Tantúſque exceſſus eſt, & in pręparatione cõuiuiorũ & in numero euectionum contra prouiſionem concilii Lateranẽ. ꝙ interdum victum longi temporis breuis hora cõſumit, & vſque ad extremę virtutis exinanitionem quaſdam baſilicas perdit contra. vii. ca. quarti concilii. Toletani.

Titulus xxxvij.

De inuidia, & detractionibus, & partialitatibus.

PEccatum inuidiæ nimis patenter & notoriè videtur in eccleſia Dei radicari. Nam vix eſt aliquod collegiũ in quo propter dictam inuidiam diuiſiones, ſciſſurę & partialitates non fiant, & quantum in ipſis eſt vnitatem eccleſiæ quæ diuiſionẽ non capit, cõtra doctrinam Pelagii ſcindunt: & tunicam domini inconſutilem & indiſciſſam minutim per fruſtra diſcerpũt. ſicut Hierony. atteſtatur: nec proficit cõſtitutio cõcilii Carthagineñ. continentis, quòd clericus fratrũ profectibus inuidens, donec in vitio eſt, nõ promoueatur. Cũ dicta conſtitutio nõ ſeruetur, & ad iam promotos dicta inuidia quæ in interioribus medullis recõdita eſt, ſicut habeť in octaua ſynodo, diriuetur. Et ex hac inuidia plurimi periclitantur in clero, ſicut & propter pręlationis inuidiam, Abel à Caym fratre ſuo extitit interfectus, ſicut in Geñ. continetur. Ex hac inuidia multæ falſę accuſationes & delationes fiunt in clero ab his qui inuidię ſtimulis agitantur, ſicut Anacletus Papa teſtatur. Nec pe-

ius est malum secundum Grego. quàm Christianos sacerdotibus inuidere. Hæc inuidia ab Isidoro de vita clericorũ plurimũ reprobatur. Dicit enim clerici emulationes & obtrectationes & inuidiam fugiant. Hęc inuidia rectè à dicto Esa. figurata est per lamias quæ à lamiando dictæ sunt quę sicut Isidorus ait in lib. ethimolo. fabulosæ in fauces & laniatis narrantur. Et secundum Grego. in glos. super illud Treñ. iiii. Sed & lamiæ nudauerunt mãmam. &c. Dicit ꝙ dictæ lamię crudeles sunt, & suis fœtibus quos lamiarũt feruntur, per quas inuidi & detractatores significantur: qui bonorum mores vitámque quantum in ipsis est lacerare nituntur, deteriores secundum Anacletum Pap. quàm hi qui substantias aliorum prædiáque diripiunt. Tales secundum Grego. in puluerem sufflant & in oculos suos terram excitant: vt vnde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant.

Lamia dicitur.

Bonũ inuidorum ponitur.

Titulus xxxviij.

De ira, & odio, & præcipitatione in sententiis & aliis euitandis.

PEccatum irę & odii inter personas ecclesiasticas sicut de inuidia præmissum est, ferè in singulis collegis notoriè radicatur. Nec videtur clerus cõsiderare, quòd beatus Petrus homicidarum tria genera, & eorum pœnam parilem esse dicebat: sicut enim homicidas interfectores fratrum, ita quoque eorum detractores eósque odientes homicidas esse manifestabat: sicut ex epistola Clementis habetur hoc odium, sicut Isidorus de vita clericorum ait, maximè personæ ecclesiasticæ fugere debent, & odio peccata habere: non homines, sicut Leo Pa, Rustico Narbonẽsi episcopo scribit: & ex officio suo eos qui se odio habẽt, aut longinqua inter se lite dissenserint, ad pacem & cõcordiam inducere, & per censuram ecclesiasticam, si opus fuerit, compellere debent, sicut habetur in concilio Agathensi. Et super pace, quã odium impedit, cõseruanda, sibiipsis mutuũ conciliũ & auxiliũ, non obstante cuiuscunq; amore vel odio, impartiri, Sicut Innocentius Papa secundus testa

Detractores dicuntur homicidæ.

tur. Nec odio nec rancore, nec ira debent suas sententias fulminare. Nam illa præpositorum solicitudo est vulis. Illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor nihil sibi vendicat. Quare restringenda est sub ratione potestas, nec est quid agendum priusquã concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum putat esse omne quod fecerit. sicut Grego. imperatori Mauricio scribit, Ira sæpe etiam innocentes ad crimẽ adducit, quia dum iusto amplius iracimur, & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus, sicut Ambrosius attestatur, propter quod Apostolus scribit Romanis, Non vos vindicantes carissimi, sed date locum irę, hoc est declinemus eam, ne nos illa corripiat. Sũmo igitur opere præcauendum est ne rectores ecclesiæ & qui publica iudicia exercent in dictandis sententiis, nullatenus leuitate, aut furore ducti sint præcipites, sicut ait Grego. Quod mimimè obseruatur ab his qui iuris ordinem in ferendis sententiis non obseruant. Et qui more & vltra morem laicorũ se vindicãt, & p se & per alios vĩdictas publicas fieri mandãt & faciũt sub cõfidentia ecclesiasticæ libertatatis, nullius pertimescentes culpam, quam se redimere nummis posse existimant, sicut Isidorus ait. Ex quo frequenter coniurationes & conspirationes, vt in decretali Gregorii decimi pro humani. de homi. in. vi. cõtra assassinos, & cõtra illos qui per eos vindictas mandãt fieri, nõ seruantur. *Cõmotio quid operetur.*

Et insuper quia psonis ecclesiasticis homcidia studiosè perpetrantibus præbetur defensio in personis, & in ecclesiis receptantur: qui tamen sicut dominus præcepit in Exod, & cõtinet decretalis, Si per industriam occidant proximum suũ, & per insidias, ab altari Dei euellendi sunt vt moriantur. Quia si executioni mãdaretur cõtra clericos & laicos per industriã occidẽtes: & degradarentur psonæ ecclesiasticæ talia homicida studiosè & voluntariè perpetrantes, summum esset remedium ecclesiæ sanctæ Dei cõtra insolentias & scandala clericorum & religiosorum, qui per certitudinem quam habent quòd propter talia maleficia non tradentur curiæ seculari, nec morti subiicientur qui ad sacros promouentur ordines. Ex dicta impunitate

ad statum clericalem accedit vt ex hoc & beneficio canonis si quis suadente diabolo, cuius sententia videretur cũ talibus retrahenda, fiant qui nequam fuerant, nequiores. Congruè itaque à dicto Esaia propheta hoc odium & ira per onocentaurum in authoritate proposita designantur. Nam onocentarus dicitur ab onos quod est asinus & centarus: Centauri autem fuerunt equites in bellis discurrẽtes, hominésque notãtes: figuram asini & hominis faciem prætendentes sicut Ysodorus in libro ethimologiarum scribit, vbi agit de portentis.

Centauri dicuntur.

Titulus xxxix.

De accidia, & negligentia, & ignorantia.

PEccatum accidiæ & negligentiæ maximè radicatur in ecclesia sancta Dei, malúmque exemplum inde assumit vniuersus populus Christianus. Nam pauci sunt in clero qui non vocentur, vel vocari possint in his quæ ad eorum pertinent officia, propter quæ sunt constituta stipẽdia & ecclesiastica beneficia, negligentes. Ex qua negligẽtia verendum est, quòd diuina contrahatur offensa. Maledictus enim qui opera domini negligenter exercet, sicut Hieronymus testatur. Qui autem negligit viam suam, (vt ait sapiens) mortificabitur: & qui timet deum, nihil negligit, sicut Ecclesiastes ait. & in prouerbiorum .i. vos quoq; increpationes meas negligitis, ꝓpter quod ego in interitu vestro ridebo: & cum repẽtina calamitas superuenerit, inuocabitis me, & ego non exaudiam. Si ergo inspiciatur titulus de negligentia prælatorum, liquidè apparebit quantum negligentia Dei officit. Nam sicut in vno quoque artium opere inuenitur mater iustitia, ita nouerca conditionis in ecclesia Dei radicatur ignorantia, quæ mater est cũctorum errorum: & quæ maximè in Dei sacerdotibus est vitanda: qui docendi officium in popnlo susceperunt, & qui scripturas sacras & canones scire debent, cum omne opus eorum in vita & prædicatione & doctrina consistat: & cunctos ædificare habeant tam fidei scientia quã operũ

Negligẽtia detestatur.

Ignorãtia mater errorum.

disciplina. Sicut habetur in concilio Toleta. Cùm itaque ignorantia scripturarũ ignorantia Christi sit, sicut Hieronynus in Esa. testatur, Et Paulus ad Corinthios scribat, quòd si quis ignorat, ignorabitur. Et Gregorius in moralibus dicat, quòd qui ea quę Dei sunt nesciunt, à Deo nesciuntur. & Christus testetur, quòd si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam dilabuntur.

Titulus xl.

De primo remedio contra negligentiam eruditionis in prælatis, scilicet quòd regula apostolica in promouendis seruetur.

Contra negligentiam eruditionis & pestem ignorãtiæ remediari posset, quòd seruaretur in promouendis ad prælaturas prout conuenientius fieri posset, regula apostolica scripta ad Thimo. & Titũ, videlicet vt ꝓmouẽdi essent doctores, non litigiosi, non cupidi, nõ neophiti, sed prudentes, ornati, hospitales, pudici, & domui suæ bene præpositi, sicut Gratian⁹ prosequitur in decretis. Et sicut statutum fuit in concilio quarto Carthaginensi, cui Augustinus interfuit in c. cum episcopus ordinandus est, antea examinetur, si sit prudens, si docibilis, si moribus tẽperatus, si vita castus, si sobrius, si peruigil, si semper suis negotiis cauens, si humilis, si affabilis, si misericos, si literatus, si in lege Domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, vel acutus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus, vt taliter examinati & promoti secundum dictũ concilium Carthaginense, suscepto in nomine Christi episcopatu: non suæ delectationi, nec suis motibus: sed patrum diffinitionib⁹ acquiescat. Licet enim sicut in Lateranensi consilio scribitur, In cunctis sacris ordinibus & ecclesiasticis ministeriis sint ætatis maturitas, morum grauitas, & literarũ scientia inquirenda, multo fortius in episcopo hæc oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum in seipso debet ostendere qualiter alios in domo Dei oporteat conuersari. *Qualis debeat esse episcopus.*

Titulus xli.

De secundo remedio contra negligentiam eruditionis in curatis.

REmedium contra negligenitam eruditionis curatorum posset esse, vt seruaretur concilium Toletanũ, in quo statutum fuit, quòd quãdo presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officialem, id est cõtinentem omnia ad officium curati pertinentia, ab episcopo suo accipiant, vt ad ecclesias sibi deputatas instructi accedãt, ne per ignorantiam in diuinis scripturis offendant. Vnde esset perquã vtile ecclesiæ sanctæ Dei, quod componeretur vnus liber ad intelligendum facilis, ad studẽdum & retinendum vtilis, in quo ponerẽtur canones pœnitentiales, quos non licet secundum Celestinum Papam & Augusti. sacerdotib[9] ignorare. Et instructio plena traderetur eis circa cõfessiones audiendas & pœnitentias & satisfactiones iniũgendas & circa administrationem sacramentorum ecclesiasticorũ, & celebrationem & intellectum diuinorum officiorum, gubernationem animarum vtilia & necessaria esse viderẽtur, ita quòd nullus secularis vel regularis posset ad sacerdotalem ordinem, nec aliquo modo curatum beneficium obtinere, nisi in pręmissis esset competenter eruditus. Sicut enim perhibet magnus Dionysius, substantia sacerdotii, sunt eloquia diuinitus tradita. Et secũdum Augustinum, Si vnum de his quę ad discendum necessaria sunt, sacerdotibus defuerit, nomen vix in eis constabit.

Quales debeãt esse curati.

Titulus xlii.

De tertio remedio contra negligentiam conditionis vniuersi cleri.

REmedium contra negligentiam conditionis vniuersi cleri posset esse, vt secũdum prouidẽtiam Lateranẽsis & generalis concilii, ecclesia quæ sicut pia mater prouidere tenetur ne pauperibus, qui parentum opibus iuuari non possunt, legẽdi & proficiendi opportunitas subtrahatur, in vnaquaque cathedrali ecclesia, & in aliis collegiatis

& honorabilibus, magiſtros tenerent, qui clericos & ſeculares pauperes ciuitatis & diœceſis in cantando & legendo & ſcribendo & grāmaticalibus & logicalibus gratis inſtruerent, & pro doctrina ſua nihil ab eis reciperent: ſed eccleſiaſtica beneficia vel ſtipendia ab epiſcopis & capitulis ac collegiis & aliis prelatis aſsignarent eiſdem. Et quòd in iſtis ſeruaretur doctrina & conſtitutio concilii Toleta. In quo ſtatutum fuit, quòd illi quos à primis annis voluntas parentum clericatus officio mancipauit, mox detonſi vel miniſterio lectorum tradi in domo eccleſiæ ſub ſpeciali præſentia tenerentur ſub vno conclaui, vt lubricæ ætatis annos, non in luxuria, ſed in diſciplinis eccleſiaſticis agerēt, deputati probatiſsimo ſeniori, quem & magiſtrum doctrinæ & teſtem vitæ baberent. Et quòd tales taliter enutriti. xviii. anno ætatis ſuę complecto, ſi clerici eſſe vellent caſtitatem ſeruare vouerent, & in clero remanerent, & ad ordines ſtatutis temporibus promouerentur. Et ſi cōtrarium facerent, rei ſacrilegii ſecundum formam dicti cōcilii haberentur. Et ſi contrahere vellent. xviii. anno expleto & voto nondum emiſſo, conceſſa ab apoſtolo licentia nō negaretur eiſdē. Si tamēs cum vnicis & virginibus cōtrahere vellent, & priuilegiis eccleſiaſticis gaudere vellēt, ſub eccleſiaſtica regula tenerētur, in bonis moribus viuerent & canendis pſalmis inuigilarent, & ab omnibus illicitis, cor & linguam & corpus Deo authore ſeruarent, ſicut Greg. Aug. anglorū epiſcopo ſcribit. Ex talibus autē & taliter enutritis q in cathedralibus collegiatis & honorabilibꝰ eccleſiis ſub regula & diſciplina eccleſiaſtica, vſq; ad xviii. ætatis ſuæ annū cōpletum enutriti eſſent, & in officio eccleſiaſtico, & grāmaticalibus informati poſſent illi qui magis apti, idonei, & dociles viderētur ad metropolitanam ciuitatem in qua eſſent magiſtri docentes in ſacra pagina & in vtroque iure, & exinde ad generalia ſtudia deſtinari.

Quomodo ſunt educādi ad clerū promouendi.

Titulus xliii.

De beneficiis eccleſiaſticis, unde poſſet dictis pauperibus magiſtris & ſcholaribus prouideri.

ET ad prouidendum talibus de quibus cõſtaret, quòd amplius ad ſeculum redire non poſſent, ſufficerẽt beneficia eccleſiaſtica, quæ non abſque animarum & eccleſiarum diſpendiis & periculis, in pluralitate tenẽtur, & detinentur à multis, contra canonicas ſanctiones, ſecundum quas ſingula officia, & beneficia eccleſiaſtica, ſingulis ſunt cõmittenda & conferẽda perſonis: nec debet quis in pluribus beneficiis intitulari. Et idem fuit in x. c. Calcedonẽ. concilii. & in ſinodo Placentiæ celebrata. In qua Vrbanus Papa affuit conſtitutum. Et à beato Grego. qui ſuper hoc etiam omnibus epiſcopis ſcripſit. Et in ſinodo, & etiam in concilio Toletano. Et ad idem concordãt iura ciuilia & diuina. Tenent nanque aliqui propter fauorem quem in eccleſia habent, tot beneficia ꝙ viginti, & aliquando quinquaginta ſcholares & vltrà, poſſent in ſcholis ſuſtentari de eis. Nec ita ſucceſsiuè beneficiati plus cæteris pauperibus communiter proficiunt, quinimo frequentius deficiunt & expendunt in pompis & vanitatibus dies ſuos, & eccleſiaſticos redditus cumulatos eiſdem. Poſſet etiam talibus clericis prouideri de beneficiis, quæ diuitibus indebitè conferuntur. Nam ſicut Hiero. ad Damaſum Pap. ſcribit, Clericos illos conuenit eccleſiaſticis ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum & propinquorum nulla bona ſuffragantur. Qui autem ex bonis parentum & ſuis operibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiũt, ſacrilegium profectò cõmittunt: & per abuſionem taliũ, iudicium ſibi mãducant & bibunt. Proſper etiam in libro de vita contemplatiua ſcribit, quòd paſtor eccleſię his quib⁹ ſua ſufficiũt, nõ debet aliquid erogare: quia nihil aliud eſt habentibus dare, q̃ perdere: nec illi qui ſua poſsidẽtes, dari ſibi de eccleſia aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, vnde pauper victur⁹ erat, accipiũt. De clericis quidẽ ſpiritus ſanctus dicit, p Oſeã prophetã, ꝙ peccata populi comedũt: ſed ſicut nihil habẽtes propriũ, nõ peccata: ſed populi comedũt: ſed alimẽta quib⁹ indigere vidẽtur, accipiũt: ita poſſeſſores nõ alimẽta qbus abũdãt, ſed aliena peccata ſuſcipiũt. Et infert dict⁹ Proſper, Nõ eſt meũ dicere, quale peccatũ eſt, q cibos pauperũ ꝑſumẽdo ſuſcipiunt, q eccleſiã quã de propriis fa-

Non pluralis in beneficiis.

cultatibus iuuare debuerant, suis expensis insuper grauãt.

Posset etiam prouideri prædictis de ecclesiasticis beneficiis quæ tenẽt multi alienigenæ in alienis regnis, quorum linguagia non intelligunt, nec habiles sunt ad curam exercendam in eis: nec in ipsis residere intẽdunt, & etiam possunt: quæ vtinam non teneantur, cũ solo periculo animarum ipsorum qui se excusare nitũtur obtentu diuersarum dispensationum, propter suam vel suorum importunitatẽ vel potentiam, absque euidenti necessitate vel vtilitate obtentarum. Illi enim qui sunt eiusdem linguagii, & eiusdẽ regni & prouinciæ, ciuitatis, & diœcesis, & ecclesiæ, cæteris paribus sunt aliis in ecclesiasticis beneficiis & prælationibus secundum iura præferendi. Et in hoc concordãt iura à multis Romanis pontificibus edita, & specialiter à Celestino, Pelagio, Gregorio, Innocentio, Leone, Stephano: & concilium generale, ne pro defectu. & penul. capit. cõcilii Neocesarieñ. & ii. & iii. c. cõcilii Brachareñ. & penulti. c. concilii Taurineñ. & viii. & ix. c. concilii Auraicẽ. & vlti. c. concilii Valentini. & xii. c. primi concilii Toleta. & ii. c. ii. concilii Toletani. & ii. c. concilii. Brachareñ.

Posset etiam prouideri prædictis de aliquibus parochialibus ecclesiis, quæ ita pingues sunt & abundantes, quòd relicta congrua portione vicario perpetuo, possent de eis multi scholares in studio sustentari. Tales autem possent teneri sub disciplina & regula ecclesiastica, & sub vno cõclaui, non solùm in cathedralibus & collegiatis ecclesiis, vt est dictum, verumetiam in studiis prouincialibus & generalibus, in quib⁹ possent ad hoc per prouincias loca certa deputari. Et tales possunt se astringere prouinciis, ciuitatibus, & diœcesibus & ecclesiis, de quarum bonis enutriti essent in scholis, quòd sine licentia se ad alias ecclesias non transferrent. Tales in puritate vitæ, & sub disciplina ecclesiastica enutriti ab infantia, & in sacra pagina, & aliis scientiis informati, possent cum bona conscientia assumi ad curam animarum, & regimen prælationũ, & in Dei ecclesia, secundum Danielem, velut splendor fulgerent firmamenti. Ex quibus postmodumposset copia doctorum haberi, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri,

valerent ad iustitiã plurimos erudire. sicut Honorius tertius attestatur. Et per tales posset processu temporis vita & doctrina vniuersalis ecclesia reformari. Potissimè si ordinaretur ex nunc, & executioni debitæ mãdaretur, quòd viri literati & idonei, de quibus multi reperiuntur, quibus vel nullo modo, vel minus competẽter prouisum est quibuscunque aliis non idoneis & minus sufficientibus præferrentur, in assequendis ecclesiasticis beneficiis, & officiis & prælaturis secularibus, & regularibus ecclesiæ sanctæ Dei, in qua Christus dedit potestatẽ filios Dei fieri his qui non ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt: sicut sacrum beati Ioannis euãgelium attestatur. Et cessaret extunc forma pauperũ, & specialis forma prouisionũ, quo ad omnes qui nõ essent, sicut præmissum est, bene literati, vita probati, & in ætate legitima constituti.

Titulus xliiii.

De quarto remedio contra ignorantiam cleri, & negligentiam eruditionis.

Otiositas radix omnium malorum.

Remedium aliud, cõtra cleri ignorantiam, posset adhiberi, vt omnes clerici nõ coniugati fugerent otiositatem, quę otiositas est radix omnium malorum: & semper aliquid boni facerent, ne diabolus, secundum doctrinã Hieronymi, eos occupatos inueniret. Et quòd secundum doctrinam Apostoli, quando diuinis obsequiis non adessent, lectioni attẽderent & doctrinæ, & semper permanerent in his. Quia etiam nulli conferretur prima tonsura, nisi competenter sciret legere & cantare. Nec minores ordines, nisi vltra prædicta haberet maiorẽ instructionẽ: & nisi haberet vnde viueret, vel esset in scriptura, vel aliquo artificio honesto taliter instructus, quòd inde vitam quærere sibi posset: sicut fuit statutũ in concilio Carthagineñ. Nam frequenter illi qui promouentur ad titulos seculariũ persõnarũ vel beneficiorum, propter eorum demerita dictos titulos perdunt, & sic mendicari & euagari cogũtur. Et si omnes certi essent, ꝙ aliter non possent peruenire ad clerum, omnes addiscere, & eorũ parẽtes & propinqui eis

prouidere amplius conaretur: maximè si certi essent ꝙ beneficia ecclesiastica assequi nõ valerent, nisi haberẽt sufficientiam literarũ, à quorũ studio & labori sa inquisitione retrahũtur, qui, ꝓsidentium parentũ & diuitũ fauore, vidẽt iuuenes insufficiẽtes & illiteratos ꝓuectioribus literatis & meritis ꝓpter ambitionẽ & deorationẽ rectorum & platorum ecclesiæ indebitè anteferri. Et melius esset Domini sacerdotiũ atq; clerũ, paucos sufficiẽtes habere ministros, qui possent dignè opus Dei exercere, q̃ multos & innumerabiles habere inutiles: qui secũdum Clemẽtem graue onus & confusionẽ inducũt ecclesiæ sanctæ Dei.

Titulus xlv.

De quinto remedio cõtra cleri ignorantiã & negligẽtiam eruditionis.

Remedium aliud posset esse cõtra neglıgẽtiam eruditionis & ignorãtiam cleri, vt specificaretur & declararetur, quæ sciẽtia literarum, & quę sufficientia est in singulis gradib⁹, & statibus ecclesiasticis requirẽda: & ꝙ sine ea nullus ad dictos gradus & status admitteretur. Et insup ꝙ diuersitas glosarũ, & scriptorũ, quę est in singulis facultatib⁹, q̃ diuersitas & varietas cũ multiplicitate & ꝓlixitate ac similitudine dictorũ & recitatorũ, studẽtiũ sensus hebetat, tẽpus & facultates cõsumit, cõfusionẽ & ignorãtiã inducit. Cũ ex hoc textuũ & originaliũ notitia cõdẽnaẽ, reduceret per certos magistros in qualibet facultate approbatos & deputatos, resecatis superfluis, similibus, & cõtrariis, ad cõpendiũ veritatis: qđ cõpendiũ approbareẽ per apostolicã sedẽ. Et sic scholares & magistri q præ nimia paupertate dicta scripta habere nõ possunt, & q̃tum habẽt tẽporis in eis cõsumũt, plus in quinq; annis ꝓficerẽt q̃ faciãt nũc in decẽ. Et ordinaretur quòd singula studia reformarentur per locorũ ordinarios & rectores & magistros, ita quòd scholares vacarent scientię & non vanitatibus & dissolutionibus, pompis, cõuiuiis, dissentionib⁹, parcialitatibus atq; brigis. Non enim gerunt se cõmuniter tanquam personæ ecclesiasticæ, sed potius tãpuam seculares vel peius: & cõnãtur plus expendere quam possint, & quàm ex-

penderent in patria eorundē: & maiores se ostendere quā sint de veritate, non tātum scientię quantum de ostensionibus notoriis brocardiorum & verborum foliis curā gerentes & vacui à scientia recedentes. Et multi indebitè efficiuntur magistri, qui nondum forma discipuli didicerūt: & libros facultatis in qua magistri sunt, non legerunt: super quibus esset omnibus prouidendum & dicta studia reformanda & ad antiquum statum, qui non erat pomposus, nec sumptuosus, nec inordinatus, nec inquietus solitudine paterna, quæ consiliū capere debet pro liberis & ecclesiæ filiis reducenda. Esset insuper vtile quòd concilia generalia hactenus celebrata in singulis studiis, & insuper in omnibus cathedralibus & collegiatis ecclesiis haberentur, vt qui vellēt possent habere copiam de eisdē: & quòd idem fieret de canonibus pœnitentialibus & de aliis libris & scriptis vtilibus pro salute & regimine animarum.

* Votum authoris nō videtur sanum, vt ex sequentibus liquere videt̄. Primò, quia doni spiritussancti restrictiuū. Secūdò, quia libertatis hominis sublatiuum. Tertiò, quia ad desidiam inductiuum. Quartò, quia vix magistris possent reperiri qui hoc facere possent, & voto doctiorum satisfacere. Quintò, quia scripturę à diebus authoris longè quàm antea nobis fuerunt declaratę, maximè ciuiles & canonicæ: aliæ rationes possent adduci, quas nō potuit scribere hîc Probus.

Titulus xlvi.

De prima negligentia circa curam animarum quia causas electionum Romona ecclesia ad se trahit: & ecclesiæ remanent uiduatæ.

DE negligentia prælatorum, rectorum, curatorum & ministrorum ecclesiasticorum, circa curam animarū commissarum eisdem, circa quarum custodiam attēti esse debent, sicut dicitur in actibus apostolorum: quia ab eis grex qui ipsis datus & commissus est, pecus inclitum secūdum Hieronimum, requiretur: & pro quo animam pro anima

nima reddent, & se reddituros spōdent etiam notoriè: deprehenditur & notatur in ecclesia sancta Dei, quia manifestè apparet quòd ecclesia Romana causas electionum multis viis & remediis ad se trahit, & ecclesiæ remanent ex hoc longis temporibus viduatæ: gregéque dominicū propter defectum pastoris lupus rapax inuadit: & ecclesiæ in earum iuribus & facultatibus dispendia grauia patiuntur, contra prouisionem concilii generalis, quod volēs in hoc periculis occurrere animarum & ecclesiarū indennitatib[9] prouidere, statuit vt vltra tres menses cathedrales vel regulares ecclesiæ quando vacarent non differretur electio: ne pastore ecclesia esset destituta. Quæquidē prouisio quodāmodo est inanis, cùm propter appellationem inanem & friuolam deductam ad Romanam curiam, per plures annos ecclesiæ remaneant viduatæ, & suis facultatibus spoliatæ, modica consideratione de dicta cura habita animarum, & lites efficiuntur ibi quodammodo immortales.

Titulus xlvij.

De secunda negligentia circa curam animarum: quia prælati & curati non resident.

Negligentia etiam circa curam dictarum animarū manifestè apparet: quia per Romanam ecclesiam absq; euidenti necessitate vel vtilitate dispēsatur cum multis, vt pluralitatem beneficiorum curatorum obtineant. Et quòd non teneantur ad tempus valde longum residentiam facere personalem: & dictam curam habentes & etiam prælati absque necessitate & vtilitate prædictis, longis temporib[9] in Romana curia detinentur, & diuersis viis ab ecclesiis q̄ eisdem & eorum curæ cōmissę sunt, se absentant. Nec seruatur titulus de clericis non residen. in ecclesia vel præbenda: nec etiam .lxiiii. cap. concilii Agatheñ. in quo statuitur, quòd presbyteri & diaconi qui vltra tres ebdomadas ab ecclesiis suis defuerint: & episcopi q in eis in Epiphania, Pascha, & Penthecoste nō fuerint, suspendantur. Non seruatur etiam .xxxviii. cap. dicti concilii Agatheñ. & alia iura in quibus præcipitur quòd dimissis curis & ecclesiis nō

Inuehit cō tra sedē apostolicā cū multis ad multa beneficia dispēsantē nō subsistē te causa legitima.

P

debeant euagari. Non seruantur etiam xiiii. & xv. c. Sardi ceñ. concilii, continentia, quòd episcopi in alienis prouinciis non morentur: nec possessiones acquirant: nec penultimum capitulum eiusdem concilii, nec iii. ca. concil. Anthiocheni, nec. xx. cap. & xxiiii. cap. concilii Calcedoneñ. prohibentia ne dicti prælati se absentent.

Titulus xlviij.

De tertia negligentia curæ animarum, quia inhabilibus committitur, qui eam exercere nesciunt.

NEgligentia contra dictam curam animarum manifeste apparet: quia nõ solùm curata beneficia & simplicia, verùm etiam duplicia, & quod detestabilius est, prælaturæ committuntur talibus quod publicè & notoriè propter defectum ætatis vel scientiæ, vel propter alia constat, laicis & aliis, esse inhabiles ad curam huiusmodi animarũ, de quarũ perditione, licet pretiosiores sint cunctis corporibus & corruptilibus reb⁹, parum curari videtur: eo quòd per generalem abusum prælatorum ecclesiæ talibus committantur, quibus non vsquequaque forsitan suffragatur, si per alios fieri faciant, quòd tenẽtur personaliter facere per seipsos, cùm per virum proprium & non alienum cui copulatur ecclesia, habeat fœcũdari. Hieremias nãq; dicit cõstitui te vt euellas, scilicet vitia: & plãtes, scilicet virtutes. Et in Ioan. dicitur quòd pastor debet pręcedere gregem, & oues vocem eius audiunt. Et de Aaron dicitur in libro Sapien. quòd stãs inter viuos & mortuos restitit irę Dei. Sicut enim speculator secundum Bernadum nõ debet esse cæcus: nec dux claudus. Sic nec pręco id est curatus debet esse mutus. Pręconis eñ officium accipit, qui curam assumit animarũ. Sicut Grego. in. xv. capi. sui pastoralis exponit. Labia nãq; eius custodire debent scientiam: & subditi eius legem eius requirunt: quia est Angelus & nuntius domini exercituũ. sicut Malachias dicit, quẽ per Esaiã dominus admonet dicens. Clama ne cesses: quasi tuba exalta vocẽ tuã, & anũtia populo meo, scelera eorum, & domui Iacob peccata eorũ.

Præco nõ sit mutus, nec dux claud⁹ nec speculator cæcus.

Tales inhabiles non clamant, nec prædicant, nec populis eorum scelera annuntiant, nec confeſsiones audiunt, nec de cura animarum ſe in aliquo intromittunt: ſed duntaxat de redditibus percipiendis ſacculum pecuniæ ſecũ ferentes in die plenę lunę, id eſt, quãdo redditus colligendi ſunt reuerſuri. ſicut dicitur per Salomonem de alio qui vir eſt: cui curatus propter fœcundationem & fidem æquiparatur in figura.

Titulus xlix.

De quarta negligentia circa curam animarum, quæ publicè peccatores nullo modo uel inſufficienter puniuntur, nec publicè euitantur, nec corũ oblationes reſpuuntur: & quòd pœnæ pecuniariæ, conuerterentur in pios uſus.

NEgligentia etiam prædicta circa curam animarũ apparet: quia publicè peccatores ſecundum doctrinam apoſtoli dicentis ad Timotheum, peccãtem coram omnibus argue, vt cæteri metum habeant, non puniuntur: nec admonitio Chriſti adimpletur dicẽtis, vt peccantes primò ſecretè. Secundò duobus vel tribus teſtibus adhibitis arguantur. Et ſi emẽdare contempſerint, tanquam Ethnici, & publicani euitentur. Hieronymus autem exponẽs illud Numeri, quòd vno peccãte ira Dei ſuper omnem populũ venit, dicit quòd hoc accidit quando ſacerdotes qui populo pręſunt erga delinquentes beniuoli videri volunt, & verentes pœnitẽtium linguas, ne fortè de eis malè loquãtur, ſacerdotalis ſeueritatis immemores. Ex tali autem iniuſta miſericordia in diſcrimẽ alii adducũtur, & ſicut ex vna oue morbida, vniuerſus grex inficitur, ſic etiam vno fornicatore, vel aliud quodcunque ſcelus cõmittente plebs polluitur vniuerſa. Vnde ſecundum Hierony. ſecandæ ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa à caulis ouis repellenda eſt, ne tota domus, maſſa, corpus & peccora ardeant, corrumpantur, putreſcant, & intereant. Adulteri enim & peccatores publici per curatos & prælatos non euitantur, quod eſt contra iura. Nam in xlviii. capit. concilii Elibertani fuit

Vno peccante ira Dei ſuper omnes uenit.

constitutum, quòd si quis fidelis habens vxorem, non semel sed sępe mœchatus fuisset, ei cõmunio nõ daretur. Et secundum Augu. de adulte. coniuga. magis puniendi sunt viri adulteri quã vxores adulterę, ꝑ eo quòd magis ad eos ptinet & virtute vincere & exẽplo fœminas regere: nec seruantur à dictis prælatis & curatis iura continentia, ꝙ oblationes taliũ publicè peccantiũ non recipiãtur, licet in xciii. c. cõcilii Carthaginẽ. statutũ sit, ꝙ oblationes discordantiũ fratrum neq; in sacrario neq; in gazophilatio recipiantur, & similiter dona eorũ qui pauperes opprimunt à sacerdotibus refutentur. Et idẽ statuit Nicolaus Pa. de respuendis oblationibus sacrilegorũ & inuasorum & depredatorũ rerum ecclesiasticarum. Idem etiã scripsit Augu. in i. episto. ad Bonifaciũ. c. i. de respuendis oblationibus illius qui per violentiam de ecclesia seruũ extraxerat qui fugerat ad eãdem. & ad Macedo. scripsit idẽ de offi. qui cõtra ius societatis humanæ furtis, rapinis, calumniis, inuasionibus, & oppressionibus, aliqua abstulerũt, quæ Zachęi publicani exemplo reddenda sunt potius quàm donãda. Indecens nãq; videtur secundum prædictum Augu. quòd oblationes recipiantur à talibus: & à publicis vsurariis, aleatoribus, histrionibus, simoniacis, lenonibus, meretricibus, & cõsimilibus. Videretur esse remediũ congruum, quòd iura huiusmodi seruarentur, vt rubore suffusi ad sinum & gremium sanctæ matris ecclesiæ facilius & citius conuerterentur: cũ hæc causa reddatur propter quam excommunicati vitari iubentur. Qualiter autem talis negligentia correctionis in prælatis & superioribus eorundem mortale peccatum inducat: & eis propter dictam negligẽtiam correctionis subditorum mala imputetur cùm ex negligentia videantur ea fouere, tactũ fuit suprà in fine tituli de tertio modo reformationis ecclesiæ.

Adulteri magis quã adulteræ puniuntur.

Oblatiões à quib⁹ nõ debent recipi.

Alia negligentia correctionis est: quia grauia & grauissima delicta & scelera per personas ecclesiasticas perpetrata quando ea puniri contingit, puniuntur in pecunia: cùm deberent talia perpetrantes, perpetuo carceri mancipari. Et hoc secundum Hieronymum est in ecclesia Dei afferre stateras dolosas, in quibus pro arbitrio modo appen-

dimus quod volumus: dicētes hoc graue est, & hoc leue: cū tamen hoc quod sceleratius est commissum, deberet esse grauius vindicatum. Remedium autē esse videretur quòd pœnę pecuniariæ quæ ab ecclesia pro criminibus & personis ecclesiasticis recipiuntur, conuerterentur in pios vsus, sicut tradunt aliqui doctores esse faciendum de iure.

Pecuniariæ pœnæ ad pios usus conuertantur.

Titulus quinquagesimus.

De prima negligentia prælatorum & curatorum ecclesiasticorum circa ecclesiasticum officium & cultum diuinum.

NEc negligentia nimis manifestè apparet in clero, tam in capite, quàm in membris: & vtinam non verificetur verbum in clero Esaiæ dicentis, populus hic labiis me honorat, cor autem eorum lōgè est à me. Et illud quod in Machabeis scribitur, de his qui contempto templo, & sacrificiis, festinabant participes fieri palęstrę: hoc est vanitatū, & occupationum secularium. Nonne notorius est abusus communiter prælatorum, qui propter curam temporalium obmittunt curam spiritualium, & solēnitatem diuinorum officiorum, prouisionem Anacleti Papæ nō seruantes, qui statuit, quòd quia ipsi episcopi, vniuersique sacerdotes, ad solam laudem Dei, bonorúmque operum occasionem constituuntur, tam pro suis, quàm etiam ecclesiasticis actionibus, aduocatos & œconomos bonæ opinionis haberēt, ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perderent. Apostolus scribit, quòd nemo militans Deo, se implicet negotiis secularibus: propter quod fuit in canonibus apostolorū, & in sacris conciliis Carthagineñ. & in aliis & à multis Romanis pontificibus constitutum, quòd prælati & cæterę personæ ecclesiasticæ nō immiscerent se negotiis, placitis, curis & actionibus secularibus: sed diuinis officiis, orationibus & sacrificiis deseruirent, quod tamen minimè obseruatur. In quarto concilio Carthaginensi. xiiii. & xv. cc. & sequenti extitit cōstitutum, quòd episcopi hospitiolū non longè ab ecclesia haberent, vt diuinis congruè vacare possent: quod minimè obseruatur, cùm vnusquisque ma-

Labiis populus Deū honorat, & cor à Deo longè est.

Abusus notori⁹ p̄latorum hic ponitur.

Quib⁹ debent se immiscere & nō imiscere clerici.

neria sua, & castra, & loca remota exquirãt, etiam aliquãdo in prouinciis alienis, contra prohibitionem xiiii. & xv. c. concilii Sardicensis. In quinto etiam cap. quinti concilii Carthaginensis fuit constitutum, vt nulli episcopo esset facultas, relicta cathedrali ecclesia, ad aliquam ecclesiã suæ diœcesis se conferre, & in ea, vel in re propria diutiꝰ immorari, ne ex hoc curam vel frequentationẽ propriæ cathedræ negligeret. Et in xv. & xvi. capitulis Nicenæ Sinodi ex eadem causa exstitit constitutum, quòd episcopi & reliqui clerici de ciuitate ad ciuitatem nõ migrarent. Et Gregorius statuit, quòd episcopus deputaretur in monasterio, qui in sua ecclesia cõtemneret residere. Ex ea etiam causa fuit in xx. c. tertii concilii Carthaginensis constitutum, quòd episcopi sine licẽtia metropolitani longius nõ proficiscerentur. Ex eadem etiam causa processit ordinatio concilii Agathensis septuagesimiprimi capituli, quòd dicti episcopi, curati & clerici in diebus solennibus scilicet natiuitate domini, epiphania, pascha, pentecoste, se à clero & ab ecclesia nõ absentarent. Et constitutio Gelasii Papæ quòd sine authoritate Papali vel concilii prouincialis ad comitatus regales nõ accederent. Et illud vltimi capituli concilii Aurelianẽ. in quo statuitur, quòd diebus dominicis, si infirmitate impediti non fuerint, ecclesię cui proximi fuerint, deesse non debent, & consimilia. Pauci etiã sunt ex dictis prælatis & superioribus eorundẽ, qui ad officium cum solẽnitate & absque occupatione & interpellatione dicendum & audiendũ insistant: sed aliis occupationibus, & aliquando sine nota indeuotè & sincopatiuè dicitur & minus competenter.

Episcopi ubi debeãt morari.

Titulus li.

De secunda negligentia canonicorum & aliorum, qui offi cio non intersunt: uel si intersunt, confabulantur, aut per ecclesiam discurrunt.

DE negligentia verò secunda canonicorum & alioũ in cathedralibus & collegiatis ecclesiis deseruientium notoria sunt exempla. Nam pauci ex eis ad matuti-

Attẽdant hic canonici nr̃i tp̃is

num, vel ad horas, nisi magnum emolumētum temporale & magnę distributiones, & manualia percepturi sunt, conueniunt, aliàs non venturi: sed in locis suis & domibus remansuri. nec sufficienter constitutiones seruētur, nec xxxiiii. ca. concilii Aurelianeñ. in quo cauetur quòd tales clerici qui officio adesse cōtemnunt, episcopi arbitrio recipiąt ecclesiasticam disciplinam. Et idem à Papa Pelagio extitit constitutum. In xxi. autem ca. concilii Elibertani cauetur, quòd si quis in ciuitate positus, per tres dominicas ad ecclesiam nō accesserit, quòd pauco tempore abstineatur, causa correctionis: & consimile in canonibus apostolorum extitit constitutum. Prædicti etiam canonici & personæ ecclesiasticæ, dum diuina officia peraguntur, frequenter cōfabulantur ad inuicem, vel dormiunt, vel officium turbant diuinum. Aliqui verò eorundē de choro (dum diuina peragunt officia exeuntes) per ecclesiam ambulant, ne distributionib⁹ defraudētur, virorum & mulierum se cōfabulationibus, iocis, risibus, & applausibus immiscentes. Alii verò quanquam existant presbyteri, & à prædictis illicitis se abstineant, tamen vix missarum solēnia quater in anno celebrant: nec contra præmissa sufficit nec proficit prouisio concilii generalis, in quo sub pœna suspensionis inhibita sunt supradicta. Quare opus esset de aliis remediis ꝓuideri, & declarari, quòd distributiones quotidianas non reciperent, si personaliter intra chorū celebrando officio non adessent. Et posset ordinari quòd possesiones quæ in diuersis locis dantur absentibus in studio non residentibus, sed ex alia causa illegitima absentibus distribueretur inter præsentes, qui diuino obsequio interessent. *Cōtra nō celebrātes*

Titulus lij.

Qualiter tertiò principes & populus negligunt officium: quia uident negligi à prælatis & clericis, cùm tamē ex integro audire diuina officia teneantur.

EX ꝑdictis autē insolētiis & negligētia circa diuinū officiū ī prīcipib⁹ & populis īstructio diriuatˉ. Nā multi ex dictis prīcipib⁹ dū missarū solēnia sibi faciūt celebrari, qua-

si continuè pro aliis negotiis audientiam pręstant, vel circa alia vacant ad officium non intendentes: nec orationibus insistentes. Nonnulli ex nobilibus, potentibus & aliis popularibus, ad ecclesiam duntaxat conueniunt, dum est corporis Christi eleuatio facienda: & eleuatione facta festinâter recedunt: & vix dicunt intra ecclesiam pater noster. Vnde videretur super hoc prouidendum, vt solùm ea quæ super hoc hactenus constituta sunt, seruarentur. Fuit autem statutum in concilio Agatheñ. c. xlvii. & præceptũ secularibus, vt in diebus dominicis missas per ordinem ex integro audirent: ita vt ante benedictionem sacerdotis egredi non pręsumerent. Et si contrarium facerent, quòd publicè ab episcopo confunderentur. In canonibus apostolorum fuit constitutum, quòd omnes fideles in solennitatibus ad ecclesiam conuenirent: & scripturas apostolorũ & euangelium audirent. Qui autem non perseuerarent quousq; missa perageretur, nec sanctam communionem perciperent, velut inquietudines ecclesiæ commouentes, communione priuarentur. In. iiii. cõcilio Carthaginen. c. lxxxiiii. & lxxxviii. fuit statutum, quòd dictus populus ad ecclesiam conueniret, & quòd ille qui, sacerdote verbum in ecclesia faciente, egrederetur, excõmunicaretur. In cõcilio Aurel. fuit constitutum in c. xxii. quòd populus non discederet antequam missa ex integro celebraretur, & antequam benedictionem missa completa recepisset à sacerdote, si tempus deesset: & in lxxxviii. iiii. cõcilii Carthagi. fuit statutum quòd excommunicaretur qui prætermisso ecclesiæ conuentu ad spectacula iret.

Missa ex integro audiatur à laicis.

Titulus liiii.

De quarta negligentia circa diuinum officium: quia festa non coluntur, & peiora quàm diebus aliis committuntur.

NEgligitur insuper diuinum officium, eiúsque cultus: quia dies festiui & dominici, sicut iura pręcipiunt, nõ coluntur nec seruantur: quinimmo placita iudiciaria, opera rusticana & mundana & mercata fiunt, & tenentur in eis: contra pręcepta dechalogi, in quibus præcipitur, me-

mento sanctificare sabbatum: & etiam contra iura quæ super hoc non seruantur: & interdum in dictis diebus dominicis & festiuis plura perpetrantur mala quàm fiant tota ebdomada: nec populus videtur curare de diuinis, sed de cantibus, iocis, ballis, tripudiis, & cantilenis inhonestis, & turpibus: etiam intra ecclesias, & cemiteria earundem, de die & de nocte prædictis vanitatibus insistendo, nec seruatur c. vlti. iii. concilii Toletani, in quo statutum fuit, quòd prædicta irreligiosa consuetudo secundum quam vulgus, qui deberet ad diuina officia conuenire, prædictis saltationibus & cantationibus intendit, à singulis prouinciis pelleretur. Non seruatur etiam xviii. ca. conci. Agaté. in quo statutum fuit quòd seculares q in natali Domini, Pascha, & Penthecoste, non communicarent, catholici non crederentur, nec inter catholicos haberentur. Nec ordinatio Fabiani Papæ, in qua statutum fuit, quod saltem ter communicarent in anno: nec etiam. xiii. c. primi concilii Toleta. in quo illi qui ecclesiam colunt, & non communicant statutis temporibus excommunicari iubentur.

Irreligiosa cōsuetudo pellatur.

Titulus liiii.

De quinta negligentia circa officium: & ut distinctè horis competentibus sine motetis dicatur: & quod nimis prolixū abbreuietur.

ALia negligentia circa diuinum officium est: quia in ecclesiis parochialibus potissimè, nō dicitur competentibus horis nec distinctè nec intelligibiliter, sed cum barbarismis & soloecismis, sicut Augu. in li. de Cathechizandis rudibus. ait: Sed vtinam excusari possent cum eodé Augustino tales, vt vniuersi cognoscerent eos magis morum deuitare vitia quàm verborum: vt sic cordi casto linguam exercitatam non præferrent. Nā sæpe, sicut ait Gregorius, dum in sacro misterio blanda vox quæritur, congrua vita negligitur: & cantor Deū morib⁹ stimulat cū populum vocibus delectat. Cantatur namq; in ecclesia frequēter vt diuinis officiis moteti & cantilenæ inhonestæ &

cantus lasciui. Et contra doctrinam Hieronymi super epistolam ad Ephesεos, guttur & fauces more cantorum tragœdiarum medicamine liniūt: vt in ecclesia, in diuinis officiis eorum blanda voce theatrales moduli audiantur & cantica. In quibusdam etiam ecclesiis cathedralibus regularium & secularium personarum, secundū dictum Hieronymi, non mediocriter erratur: & mediocre bonū magno bono præfertur ex nimiis vigiliis, quæ in ipsis ecclesiis propter prolixtatem lectionum cantuum & aliorum diuinorum fiunt. Talia facientes & officium continuantes, sensus integritatem amittunt: & propter immoderatā atq; indiscretā psalmorū vel officiorū decātationem aut amentiæ, aut tristitiæ aut melācholiæ vota incurrunt, ac si De' vt homo verborū multitudine flecti posset, aut tantū verbis & non corde orādus esset Deus. Quapropter secundū eundem Hierony. melior est quinq; psalmorum decantatio cū cordis puritate ac serenitate & spirituali hilaritate, quàm psalterii modulatio cum anxietate cordis atque tristitia. Remedium igitur in præmissis esset per contrarium apponendum.

Prolixitas in ecclesia dānatur.

Verborū multitudo reprobatur.

Titulus lv.

Quòd officium Romanæ ecclesiæ ubique dicatur: & quod dicendum sit probatur.

ET insuper quòd officium ecclesiasticum vniformiter in tota ecclesia Dei diceretur, sicut dicitur in ecclesia Romana: cuius consuetudo esset ab omnibus in hoc obseruanda, cùm debeat esse omnibus in speculum & exemplum: nec alterius ecclesiæ quàm Romanæ in consecrandis misteriis & archanis agendis consuetudo conseruanda sit: cum id quod à beato Petro principe apostolorum Romanæ ecclesię traditū est, ac núncusq; custoditur, ab omnibus debeat obseruari: nec superduci aut introduci aliquid quod authoritatem debeat aliundè accipere vel exemplū. Pręsertim cū sit manifestū in omnē Italiam, & Galliam, & Hispaniā, & Affricā atq; Siciliā, & insulas interiacētes, nullū instituisse ecclesias, nisi eos quos venerabilis apostolus

Ecclesia Romana sequenda est.

Petrus aut successores eius cõstituerunt sacerdotes: nec in prędictis prouinciis alius apostolus inuenitur aut legitũ docuisse. Propter quæ Innocentius Papa in decretis Decẽtio episcopo scribẽs, infert quòd oportet eos sequi in præmissis, hoc quod ecclesia Romana custodit: à qua principium eos nõ est dubium assumpsisse nedũ peregrinis sermonib' studeat, caput institutionis perdere videantur.

Titulus lvi.

Quòd in quacũque prouincia officium uniformiter est dicendum, & etiam in eodem regno: & à regularibus sicut à secularibus: & de utilitate cõsecuta ex cõformitate officij.

HActenus autem statutum fuit in primo cap. concilii Gerundeñ. quod sicut in metropolitana ecclesia officium agitur, ita in tota prouincia, tam ipsius missæ ordo, quàm psallendi vel ministrandi consuetudo seruaretur. Et hoc idem fuit in iiii.c.xi. conci. Toletani constitutũ, quòd capitulũ ponitur in decretis, & ab habilib' & aliis regularibus etiam præcipitur obseruari. In secundo etiam c.iiii concilii Toletani dicitur, quòd nulla pene res magis disciplinæ mores ab ecclesia Christi depulit, quã inordinata diuersitas officii, quæ apud carnales scismatis errorem videretur ostendere: & multis est materia scãdalorum. Vnde qui in vna fide & in vno regno morantur, vnum officiũ in dicto concilio dicere præcipiũtur. Et ad idem cõcordat statutum concilii Bracharẽ. cõtinens ꝙ vnus atque idem ordo psallendi in matutinis & diuinis officiis teneatur. Si igitur prędicta remedia & idem psalendi ordo seruaretur, vniuersalis ex hoc ordinatio & vtilitas ministrantiũ in Dei ecclesia sequeretũ, & illi q in vna ecclesia essent bene instrũcti in diuinis officiis, essent vbicũq; instructi: & possent vbicũq; collocari. Nã cũ diuersæ ecclesiæ diuersas habeant in diuinis officiis obseruationes, & difficile sit inexptos, sicut Greg. Fortunato episcopo scripsit, hominũ obsequiis associari, & graui' ad Dei seruitiũ applicari, illi q nũc sunt apti & experti in diuinis officiis in vna ecclesia, sunt inhabiles & inexperti in alia, à qua si recesserint, mendicari cogunẽ.

Diuersitas officii reprobatur.

Sequeretur etiam ex prædicta ordinatione, multa alia bona, licet magna librorum exinde perditio sequeretur: & aliqui sancti de quorum veneratione per vniuersum orbem fit memoria, & in Romana curia eorum non habetur notitia, fortè non venerarentur per diuersas nationes, sicut nunc venerantur: & posset inde refrigescere laicorum deuotio, nisi prouideretur de remedio competenti circa venerationem prædictam: & circa perditionem librorum, in qua posset prospici faciendo rubricas generales de omnibus quæ ad officium ecclesiasticum spectant, ita quòd psalmi & alia quæ vniformiter scripta sunt, vniformiter dicerentur: in his autē in quibus est difformitas sicut in lectionibus, antiphonis, & respōsoriis, vnum de vna materia vel historia, iuxta ecclesiarū consuetudinem pro alio dici posset. Et secundum hoc cum paucis additamentis ecclesiasticorum librorum deperditio vitaretur.

Titulus lvii.

Quòd regulares relinqui possent ceremoniis suis quo ad officium diuinum.

SI etiam regulares qui circa officium magis insistere habent ex præmissis grauarentur, possent relinqui ritibus & ceremoniis suis, cùm sicut Nicolaus Michaeli Imperatori scribit. Sācta Romana sciat ecclesia, quòd nihil obsunt saluti credētium diuersę pro loco & tempore consuetudines, si illis canonica nō obsistat authoritas, pro qua eis obuiare debemus. Et secūdum Hiero. ad Lucianū, Traditiones ecclesiæ pręsertim quæ fidei nō officiunt, sicut à maioribus fuerunt traditæ, sunt seruandę: nec aliquorum cōsuetudines, aliorū contrario more subuerti debeāt. Greg. Augustino Anglorum episcopo scribit, placere eidē quod ipse Augu. siue in Romana, siue in Gallicorū, siue in qualibet ecclesia inuenerit quod plus omnipotēti Deo posit placere eligat, & hęc quasi in fasciculū collecta in Anglorū ecclesia, q̄ in fide nouella erat, instituat. Et secūdum Aug. ad Ianuarium, quod neq; cōtra fidē, neq; cōtra bonos mores esse cōmittitur, indifferenter habēdum est, & pro eorū

inter quos viuitur societate seruandum. Et mos cuiuslibet ecclesiæ obseruandus, ne inde ad scandalum subsequatur. Quod tamen Gratianus intelligit de illa cõsuetudine, quę vel vniuersalis ecclesiæ vel temporũ ꝓlixitate roboratur: quia si pro varietate temporum vel locorũ, vel aliorũ varię cõsuetudines inducãtur, inuenta opportunitate, resecãdæ sunt potius q̃ seruãdę. In quo etiam Augu. ad inquisitores Ianuarii scribens, concordat pro eo, quia quãuis inueniri non possit, quomodo contra fidem sint, ipsam tamen religionẽ cõfundunt, quã in paucissimis & manifestissimis celebrationũ sacramẽtis, misericordia Dei voluit esse liberã.

Titulus lviij.

De sexta negligẽtia circa cultum diuinum in defectu ornamentorum & sine eis deseruientium.

ALia negligentia secũdum cultum diuinum est in ecclesiasticis ornamentis: quia in multis ecclesiis parochialibus, & maximè in pertinẽtibus ad præsentationem, collationẽ vel dispositionem religiosorum exẽptorum, est generalis defectus vestiũ & indumẽtorum sacerdotalium, ministrorum ecclesiasticorũ, necnon & librorum calicũ & aliorum ornamẽtorum ecclesiasticorum. Et in aliquibus aliis ecclesiis sunt ita vilia & sordida vestimẽta, quòd abominationem inducunt. In nõnullis verò ecclesiis celebraturi presbyteri desuper tunicam vel supertunicale, aut tabardũ in conspectu populi absque rocheto seu camisia Romana, vestes sacerdotales apponunt. In aliis sacerdotibus ministrantes, & in ecclesiis deseruientes supelicium nõ deferũt, nec habitum clericalem. Et in aliquibus religionibus laici conuersi sacerdotibus seruiunt: & in generali confessione quæ ante introitum missæ fit à sacerdote, dicti laici & clericuli, & pueri more alterius sacerdotis presbytero celebrãti respondent & quodammodo absoluunt eundẽ à peccatis generaliter cõfessatis, & si nequaquã habeãt potestatẽ. Cũ itaque secundũ doctrinam Apostoli ad Corinthi. & ad Titum. Sacerdotem oporteat esse ornatum. Et in veteri testamẽtato. Sacerdotes Dei & ministri tẽpli ex pręceptis

Ministrãs præsbytero in altari sit præsbyter.

domini variis vestibus & ornamentis, sine quibus officiū suū exequi non audebant, legantur fuisse ornati, quòd de exteriori etiā ornatu non solùm de ornatu virtutū intelligendū est, secundū Hierony. & secundū eandē tales sordes laudes nō parant. Et beatus Ioannes in apocalip. describat cōtra præfatos defectus ornamentorū & absque ornamētis deseruientes, esset de contrariis remediis prouidēdum, cùm sicut Greg. x. ait, deceat domū dñi sanctitudo, deceat vt cuius factus est in pace locus eius, sit cultus cum debita veneratione pacificus. Quæ cōstitutio Grego. quanquam sancta & vtilis, non seruatur.

Titulus lix.

De septima negligētia, quia laici & insacrati homines reliquias, & Deo dicata ornamenta contingunt, & sacrariū intrant, & cruces portant.

ALia est negligentia circa diuinum obsequiū atq; cultum: quia prælati permittunt, ꝙ reliquiæ sanctorum teneantur à laico & etiam ostendantur, cruces & thuribula portentur, & alia ad cultum diuinum pertinentia, fiant per dictos laicos, quæ pertinent ad officium clericorum. Nec seruatur iura nèc remedia contra hæc hactenus constituta secundū quę cōstitutum fuit in lxvi. ca. cōcilii Agathēn. ꝙ insacrati ministri licētiam nō haberēt ingrediēdi sacrariū, quod Gręci diaconiū appellāt. Et ꝙ vasa dominica non cōtingerēt. Et idē statutū fuit in conci. Laodi. & in i. conci. Bracha. & in conci. Martini Pa. & in cōci. Magūtino, in quo etiā fuit superadditū, ꝙ dicti laici secus altare stare vel sedere, inter clericos nō pręsumerēt quādo misteria celebrātur. Itē statuit Sixt⁹ Pa. causam dictę cōstitutiōis assignās, vt pro talibus ꝑsumptionibus irat⁹ dñs, plagā populo suo imponat, & hi qui nō peccauerūt, pereāt: quia perit sępe iustus pro impio. & Stepha. Pa. ait, Verēdum esse, ne vltio quæ Baltasar ꝑcussit, super trāsgredientes veniat, & corruere ad ima faciat. A talibus exemplum Ozeæ, qui morte subitanea interit, quia manum ad arcam Domini apposuit, est plurimum formidandum.

Non solùm autē prædicta laicis prohibentur, verūetiam clericis in maioribus ordinibus constitutis. Nam fuit constitutum in cōcilio Brachar. & in xliii. & v.c.iii. concil. Bracharē. q̃ non liceret cuilibet ex lectoribus sacra altaris vasa portare, nec aliis nisi illis qui ab episcopo subdiaconi fuissent ordinati: quódq; dicti lectores nō ingrederētur sacrarium, nec psallerēt in ecclesia existētes in habitu seculari.

Titulus lx.

De negligentia circa reparationē ecclesiarum & luminariū.

ALia verò negligētia dictorum prelatorū & curatorū est circa reparationē ecclesiarum: quia eas nō faciūt reparari, nec luminaria debita in ecclesiis, dū diuina peragūtur officia, fieri. Nec in aliquib⁹ ecclesiis & monasteriis, potissimè religiosorū ad eleuationē corporis Christi, tortitia accenduntur, nec cāpanella pulsatur sicut est debitum, & in ecclesia fieri cōsuetum. Dicti etiā prælati ac curati ad prædicta onera reparationis ecclesiarū luminaria tenēda, & sartatecta restituenda frequēter contribuere nolunt, cōtra cōstitutionem concil. generalis: q̃q̃ tertia pars reddituū pro reparatiōe luminaribus & sartatectis prædictis in Bracharen. Mileuitano, & Toletano concil. Et à Gelasio, Simplicio, & Grego. Rom. pōtificibus extitit deputata. Super quibus esset de remedio executionis debitę prouidēdum.

Titulus lxi.

De negligentia circa defensionem ecclesiasticorum iurium & subditorum.

ALia negligentia dictorum prelatorum & curatorum est, quia multi ex eis iura ecclesiastica dignitatum & beneficiorū, quę obtinēt non defendūt: nec etiam subditos eorum cōtra tirānos nobiles & potentes opprimētes eosdem, in eorum laudibus gloriantes. Cōtra quos Anacletus Pa. cūctis fidelibus scribit, q̃ nihil est illo pastore miserius, qui luporum, id est tirānorum laudibus gloriatur: quibus si placere noluerit, erit hinc omnibus magna pernicies:

Lupis & gregibus placere nõ posse.

quia nullus pastor placere lupis & gregibus ouiũ potest. Tales iuxta veritatis vocem in Ioanne, nequaquam gregis custodię pastorum studio, sed mercennariorũ vice deseruiunt: quia veniente lupo, fugiunt, dum sub silentio se abscondunt. Quos per Esaiam dominus increpat dicens, Canes muti non valẽtes latrare. De talibus etiam in Ezechiele conqueritur dominus dicens, Non ascẽdistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in prelio in die domini. Quæ verba Grego. in xv. sui pastoralis exponens ait, ex aduerso ascendere est pro defensione gregis liberã voce huiusmodi potestatibus contraire. Et in die domini in prelio stare, est prauis decertantibus ex iustitiæ amore resistere. Pastores enim recta timuisse dicere, quid est aliud quàm tacẽdo terga præbuisse? Quod nimirum si pro grego se obiicit, murum pro domo Israel se hostibus opponit. Prędicta autẽ beatus Thomas martyr obseruans, in cælis extitit coronatus. Beatus Ambro. de se scribit, Libenter pro altaribus immolato, nõ me vallabo circuncisione populorum, nec altaria tenebo vitam obsecrans. Et hæc non solùm tangunt prælatos superiores, qui secundũ Anastasium Papam altis prælatis & curatis inferioribus defensionis propriæ auxilio desolatis & qui pro debilitate & impotentia eorum suis subditorũ & ecclesiarum suarum actibus & iuribus defendendis ꝓdesse nõ possunt, deberent forti brachio subuenire. Nam quia hoc non faciunt, quinimo multis principibus, dominis temporalibus & laicis ecclesiam & ecclesiastica bona: & iura ac subditos opprimentibus & turbantibus fauent, & eis decimas & primitias & multas gratias concedunt, destituitur ecclesia, perditur deuotio subditorum, ecclesiastica iura depereunt. Et cùm ipsas ecclesias & ecclesiasticas personas grauet Romana ecclesia & aggrauantibus faueat neruus disrumpitur ecclesiasticæ disciplinę, nec oportet exempla super pręmissis longè quęrere, cùm reperiantur de prope quodammodo & vbique.

Contra prælatos ecclesiã nõ defẽdẽtes.

Titulus lxii.

De negli-

De negligentia prælatorum & beneficiatorũ circa dispensationẽ prouẽtuum ecclesiasticorum, & circa hospitalitatẽ.

EST & alia negligẽtia multùm periculosa in clero vniuerso circa dispẽsationẽ & distributionẽ ecclesiasticorũ prouẽtuum, quorũ procurationem quodãmodo gerũt, cũ dicti prouẽtus sint & esse debeãt pauperũ, sicut in xxiii. epistola Augustini ad Bonifacium comitem de differentia Arrianorum & Donatistarum, cuius pars in decretis est, cõtinetur. Ad quos concordat beatus Ambrosius dicẽs, quòd omnia sua, pauperum sunt. Et Hieronymus Damaso Papę scribit, quòd quicquid habent clerici, pauperum est: & domus illorum omnibus debent esse communes: & quòd ipsi clerici susceptioni peregrinorum, & hospitio inuigilare & studere debent. Et secundum concilia antiqua & canones, quatuor de redditibus & oblationibus deberent fieri portiones, quarum vna esset pontificis, altera clericorum, alia fabricę, & alia pauperũ. Quibusquidẽ pauperibus, pars huiusmodi non distribuitur vt deberet: licet Ambrosius exponens id quod in Luca scriptum est, dicat, Neque enim minus est criminis, cùm quis possit & abundet, indigentibus denegare, quàm habentibus tollere, subdens, Esurientum panis est quem tu detines, nudorum indumẽtum est quod tu recludis, & miserorum redemptio est & absolutio pecunia, quam tu in terra deffodis. Tantorum ergo te scias inuadere bona, quãtis possis præstare quod velis. Apostolus in apostolica regula de promouendis dicit, quòd hospitalem oportet esse sacerdotem, cuius rationem Gratianus assignat, ne videlicet ipse sacerdos & beneficiatus sit in numero eorum quibus in iudicio dicitur, Hospes eram, & nõ suscepistis me. Non potest esse hortator hospitalitatis, qui domum propriam hospitibus claudit. Debet autem ad memoriam reuocare quomodo Abraham, & Loth per hospitalitatis opa Deo placere, & angelos hospitio recipere meruerunt. Quomodo angeli Sodomis hospitalitatis domum ingressi, Loth cũ familia sua liberauerunt: quomodo clausas domos cum hospitib⁹ ingressus ignis perdidit. Quomodo secundum Hieronymum aliena capere cõuincitur, qui

Quatuor partes de bonis ecclesiæ olim fiebant.

Hospitas hic cõmendatur.

vltra sibi necessaria retinere probatur. Apostolus autē scribens ad Timotheum, ait, Exerce teipsum ad pietatem. Nā corporalis quidem exercitatio ad modicū vtilis est, pietas autem est vtilis ad omnia, habens prouisionem vitæ, quæ nunc est ac futuræ. Ab hac secundum Gratianum, quisquis alienus fuerit, in sacerdotem ordinari non poterit. Si vxor vidua ab ecclesia recipi prohibetur quæ pauperes non recipit hospitio, quæ pedes sanctorum non lauit, quę omne opus bonum non est executa, multomagis sunt prohibendi à sacerdotio qui ab opere pietatis probantur alieni. Vnde quidam hospitalitatis opera despicientes in Gangrensi cōcilio excommunicātur. Ista hospitalitatis opera plusquam deceret in Dei ecclesia negligūtur. Et quod detestabile etiam est, à prælatis sollicitudo diligens, & cura debita non habetur. De hospitalibus, xenodochiis & aliis piis & religiosis locis in republica hactenus salubriter constitutis ad recipiendos & construendos pauperes peregrinos, senes, pueros parētibus orbatos, infantes & miserabiles personas, sicut sunt leprosi qui deberent episcopali prouidētia ali, & à personis aliis, ne eas inficerent, separari, exemplo Mariæ sororis Aaron sicut in libro Numeri continetur.

Titulus lxiij.

Quomodo prouentus ecclesiastici communiter in usus uanos uel illicitos expeduntur.

SAnè si ad distributionem ecclesiasticorum prouentuū consideratio habeatur, videri potest, quòd expenduntur in superfluos elatos & vanos vsus vestium, ornamentorum, familiarium apparatuum, & superfluitatem ciborū & potuū, vel exinde ditantur, exaltantur, & nobilitantur parentes: & datur carni & sanguini quod est Christi: vt de cæteris dantibus histrionibus personis, vilibus & lusoribus principaliter taceamus. Cōtra quod beatus Bernardus scribēs, ait, Ego acquisiui sanguine proprio: tu cōsumis & fulges in apparatu regio. Ego acquisiui opprobriis & flagellis: tu cōsumis in ciphis argēteis, aureis & scutellis. Ego acquisiui vestibus nudatus: tu consumis vt fulgeas in vesti-

Datur sanguini qđ est Christi.

Verba Christi ad prælatos.

bus preciosis. Ego acquisiui manibus cruci affixis: tu consumis manibus taxillis & aleis dedicatis. Ego acquisiui coronam spineam portando: tu consumis molle puluinar capiti tuo supponendo. Ego acquisiui acetum & fel degustādo: tu consumis ciceram & merum potando. Et postmodū subiicit in alio loco idem Bernardus, Honorati incedunt Dei ministri de bonis domini, cui honorem non defferūt. Inde est quòd quotidię cernis in frenis aureis & in sellis & phaleris meretricius nitor apparet, intrinsecus habitus regius est apparatu, vt plus fulgeant calcaria quam altaria. Idem Bernadus, Quicquid pręter quotidianum victum necessarium & vestitum simplicem de alario retines, tuum nō est: sacriligium est, rapina est, præsis vt prouideas, vt consulas vt serues, vt procures, vt distribuas suo tempore vt fidelis seruus quem constituit dominus super familiam suam. sed ad quid? vt des illis escam in tempore: vt dispenses, non vt imperes aut dissipes. Si multum accepisti, multum debuisti dare: & si modicum, & illud tribue. Nam qui in modico fidelis est, supra multa constituitur & intrat in gaudium domini sui. Ad quod nos perducat ille qui viuit & regnat in secula seculorum Amen. *D.Bernard^9 ad prælatos.*

*

Ista dictata fuerunt in concilio generali Viennæ celebrato, per Reuerendum patrem dominum Guillelmum Dei gratia Episcopū Mimaten.

TABVLA TITVLO-rum, partis primæ.

Titulus 1.

TABVLA TITVLO-rum, partis secundæ.

TITVLI

partis tertiæ.

VOGVE LA GALEE